

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ТӘУЕЛСІЗДІГІНІҢ 30-ЖЫЛДЫҒЫНА ОРАЙ
«1941-1945 ЖЫЛҒЫ ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ
ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫС
САЛАСЫНЫҢ ДАМУЫ» АТТЫ
МЕМЛЕКЕТАРАЛЫҚ ҚАШЫҚТЫҚ
СТУДЕНТТІК – ЗЕРТТЕУШІЛІК
КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫҢ
МАТЕРИАЛДАРЫ**

**МАТЕРИАЛЫ
МЕЖГОСУДАРСТВЕННОЙ
ДИСТАНЦИОННОЙ СТУДЕНЧЕСКО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
«РАЗВИТИЕ ОТРАСЛИ СВЯЗИ В ГОДЫ
ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ 1941-
1945 гг.», ПОСВЯЩЕННОЙ 30-ЛЕТИЮ
НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН**

**04 мамыр 2021ж.
04 мая 2021 г.**

1941 -

1945

мы помним!

УДК 621. 39:94 (4) «1941 / 1945» (061.3)

ББК 63.3 (0) 62 +34 (378)

Қ 18

Жалпы редакцияны басқарған/ Редколлегия:

Кумашева Шамшия Каирбековна - заместитель директора по УР КГКП «Колледж радиотехники и связи» г. Семей, ВКО РК.

Есембаева Гульназ Толеутаевна – заместитель директора по ВР КГКП «Колледж радиотехники и связи» г. Семей, ВКО РК.

Нариманова Гуфана Нурлабековна, кандидат ф.м.н. - заведующая кафедрой Управления инновациями, декан факультета инновационных технологий Томского государственного университета систем управления и радиоэлектроники (РФ, Томск)

Кайыржанова Еркежан Ержановна – методист КГКП «Колледж радиотехники и связи» г. Семей, ВКО РК.

Қ 18

Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 30-жылдығына орай «1941-1945 жылғы Ұлы Отан соғысы жылдарындағы байланыс саласының дамуы» атты мемлекетаралық қашықтық студенттік-зерттеушілік конференциясының материалдары. «Радиотехника және байланыс колледжі» КМҚК. ШҚО Семей қаласы. 2021 жыл, - 168 бет.

Материалы межгосударственной дистанционной студенческо-исследовательской конференции «Развитие отрасли связи в годы великой отечественной войны 1941-1945 гг.», посвященной 30-летию независимости Республики Казахстан. КГКП «Колледж радиотехники и связи» г. Семей, ВКО РК.

ISBN: 978-601-439-337-7

Жинақта 1941-1945 жылғы Ұлы Отан соғысы жылдарындағы байланыс саласының дамуы жағдайы мен жеңіске қосқан байланысшылардың ерен үлестері мен жанқиярлық ерліктері туралы деректер, сонымен қатар қазіргі радиобайланыс саласының дамытудағы маңызы мен мәні турасындағы студенттік зерттеу материалдары топтастырылған.

ISBN: 978-601-439-337-7

УДК 621. 39:94 (4) «1941 / 1945» (061.3) ББК 63.3 (0) 62 +34 (378)

© «Радиотехника және байланыс колледжі» КМҚК

Конференцияның мақсаты мен міндеттері: өзінің халқының өткеніне, кіші отанына деген құрметті, отансүйгіштік қасиетті, өз еліне деген мақтаныш сезімін қалыптастыру; студенттердің өлкелік және зерттеушілік жетістіктерін дамыту, 1941-1945-жылғы Ұлы Отан соғысы жылдарындағы байланысшылардың асқан батырлығын және сол жылдардағы байланыстың дамуын оқып білу арқылы студенттердің интеллектуалдық әлеуетін және кәсіби бағыттарын дамыту.

-Білім беру мекемелерінде студенттермен жұмыс істеудің жаңа формаларын іздеу және саралау. Байланыс мұражайының базасын пайдалану;

-Білім алушылардың жобалық және зерттеушілік жұмыстарын дамыту;

-Болашақ мамандыққа деген қызығушылығын арттыру пәнаралық байланысты дамыту, түрлі бірлескен кәсіптік жұмыс формаларын пайдалану, мазмұнды байланыс орнату;

Цель: формирование у студентов чувства патриотизма и гордости за свою страну, за прошлое своего народа, малой Родины, объективности и исторической правдивости этого события через их профессиональную ориентацию путем изучения исследовательских и краеведческих достижений, развития сферы общения и героизма в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 годов.

2.2.Задачи:

- поиск и апробация новых форм работы со студентами в условиях образовательного учреждения - использования базы Музея связи;

- развитие проектной и исследовательской работы обучающихся;

- использование форм профессионального взаимодействия, развитие межпредметных, а также содержательных связей

О КОНФЕРЕНЦИИ «СВЯЗИСТЫ В ГОДЫ ВОВ 1941-1945»

**Почетный связист РК, Заслуженный работник колледжа радиотехники и связи,
Хранитель музея связи
Молдарахимов Манарбек Садыкович**

В Колледже радиотехники и связи каждый год проводятся исследовательские конференции развития связи в годы Великой Отечественной Войны (1941-1945 г.г.), посвященные Дню Победы. Разрабатываются положения о конференциях. Активное участие принимает Совет Музея Связи и Кружок Музея Связи. Цель данной конференции активизировать работу по воспитанию подросткового поколения, патриотизма и любви к родине, интернационализма, развитие краеведческих и исследовательских достижений студентов, а также их интеллектуального потенциала и профессиональной направленности студентов, посредством изучения развития отрасли связи и героизма связистов в годы ВОВ.

Связисты в годы ВОВ принимали активное участие. Многие из них погибли на полях сражения на боевом посту. Более трёхстам связистам, в период военных действий, присвоено звание Герой Советского Союза. Среди них есть и связисты Казахстана.

Миллионы людей ждали, с нетерпением и болью, весточек с фронта от своих любимых, родных и близких. Полевая точка работала бесперебойно во все годы войны. В этот период, ежемесячно, только в действующую Красную Армию, доставлялось 70 миллионов писем. Письма складывались простым треугольником, что не требовало конвертов, которые на фронте всегда были в дефиците, готовые к отправке.

Конференция будет работать по следующим секциям:

- 1 секция - Связь в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 г.г.
- 2 секция – Связисты-Казахстанцы в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 г.г.
- 3 секция - Связисты – наши земляки: участники войны и труженики тыла.

С уважением, ветеран связи, почетный связист, Заслуженный работник колледжа радиотехники и связи - Молдарахимов Манарбек Садыкович.

**АҚТӨБЕ БАЙЛАНЫС ЖӘНЕ ЭЛЕКТРОТЕХНИКА КОЛЛЕДЖІНІҢ ДИРЕКТОРЫ
КОРЫҚБАЕВ СЕРИКГАЛИ ИЛЬЯСОВИЧ**

Құрметті: Семей қаласы.Радиотехника және байланыс колледжінің ұжымы!

Сіздерді «1941-1945 жылғы Ұлы Отан соғысы жылдарындағы байланыс саласының дамуы» атты студенттік–зерттеушілік конференция және Ұлы Жеңіс күнімен шын жүректен құттықтаймыз. Қазіргі Қазақстанда білім беру үрдісінің өзіндік ұлттық үлгісі орнығып, жаңа мазмұндағы оқыту жүйесі қалыптасуда. Дүниежүзілік білім әлеміне кіру мақсаты көзделіп, әрбір ғылым саласында нақты өзгерістер енгізілуде. Мұндай түрлі бағыттағы өзгерістер білім беру жүйесінің даму бағыттарын нақтылап, оны тың арнаға, жаңа сапаға қарай дамыту қажеттілігін міндеттейді. Жаңа бағыттағы Кәсіптік техникалық білім беру жүйесінің міндеттерін аброймен атқаруға, Еліміздің экономикасын дамыта отырып, кәсіби оқу орындарында шеберлікпен білім беріп, кәсіби мамандарды дайындауда.

Олардың сана-сезімін,ойлау қабілеттілігін, мамандығына деген ынтасын ашатын жастардың іскерлік қабілетін дамытатын маман иелерін дайындайтын киелі орда-білім ошақтарыңыз Семей Радиотехника және байланыс колледжінің ұжымына ардайым сәттілік толағай табыстар тілейміз.

Серікғали Қорықпаев

«САЛА САҢЛАҒЫ» САРМЫРЗА ӘБЕКОВ
Жетекшісі: Темірмұқанова Гүлназ Аманкелдіқызы
Студент: Заможняя Алина

Столетие со дня рождения В.И. Ленина, «Почетными грамотами Министерства связи СССР». Узбекской ССР, Казахской ССР и Мин вуза СССР, Мин вуза Казахской ССР, Награжден нагрудным знаком Мин вуза СССР «За отличные успехи в работе», медалью «Ветеран труда», почетный связист Казахстана Ж.Н. Ниеталин за многолетнюю плодотворную работу по подготовке высококвалифицированных специалистов в 1984 году Президиумом Верховного Совета Казахской ССР награжден "Почетной грамотой Верховного Совета Казахской ССР». Төрткүл дүниенің төрт жылында Отан үшін отқа оранған, қару асынып қан кешкен, талайларымызды білегімен тәнті етіп, елі үшін туып, елі үшін өлген азаматтарымыздың біз үшін және өмірге келер ұрпағы үшін орны ерекше болып қала бермек.

Әрине, мұның бәрін дерлік қазіргі бейбіт өмірде отырып елестетудің өзі қиын. Қабырғаң қақ айырылып, ботасынан айырылған бозінгендей боздайтыны тағы бар.

Осы бір аталмыш төрт жылдың тұңғиығына бойлап, оның азабы мен мазағына шыдаған қайсар халықтың ұлт жанды ұлдары да баршылық.

Солардың бірі әрі бірегейі - Сармырза Әбеков.

Сармырза Әбеков 1924жылдың 25 қазанында бұрынғы Алматы облысы, Алакөл ауданы, Ақтоғай кентінде дүниеге келген.

7 жыл мектеп қабырғасында оқып, білім алып, аталмыш мектепті тәмәмдаған соң темір жол бойында монтер болып қызмет істейді.

Сол қызметке толы қызықты күннің куәсіне айналған әр сағаты мен әр минуты байланыс саласының қызығы мен қиындығын сипаттап тұрғандай күй кешіреті сөзсіз. Бұл әрине мамандыққа деген сүйіспеншілік пен оған деген құрметтің ізін көрсетеді.

Осындай бір қызметке толы қилы жолы ел көзіне жас ұялатып, көкірегіне қан ұйылтқан сұрапыл соғыс жылдарының сұсты сәтін алып келді.

Соғыс басталғанда Сармырзаның жасы небәрі 17-ден жаңа ғана асқан бозбала болатын. Ауылдастары топ-топ болып қан майданды бетке алды. Ауыл қанағатты дәтке қуат еткен бейбіт тіршілігінен ажыраған болатын. Теміржол арқылы әрлі-берлі ағылған әскери эшалондар сұсты сұрапыл сұмдықтың суық ызғарын шашқандай күй кештіреді.

Осы бір салқын ызғардың желі есіп тұрған шақта енді ғана еңсесін көтерген бозбала Сармырза Әбековты 1942 жылдың тамыз айында әскерге шақырады. Сол әскер қатарында жүрген жас жеткіншек 125 атқыштар полкінде курсант болып 1943 жылдың ақпан айына дейін дайындықтан өтеді.

Бірақ, ел үрейін алған, ел ішін ерім деп еңіреткен, ерліктің елдігін еңселеткен қазағымның қайырылмас қайғысына айналған соғыстың тағы бір лебі Сармырзаны да айналып өтпеді. Нәтижесінде 1943 жылы соғысқа шақырылып, елі үшін ер болған қайратты елдің қайсар ұлына айналған қазақ ұлы сұрапыл соғыстың сұм өмірін басынан өткеруге мәжбүр болды.

Сол аталған жылдың ақпан айында 70-ші атқыштар девизиясына атқыш болып қабылдану арқылы өз қатарындағы қаруластарымен бірге ұрысқа кірді.

Кішкентайынан еңбекқор да төзімді болып өскен бозбала әскери дайындық кезінде де шындалған шымырлығымен, ширақтығымен танылды, жауынгерлік өнерді, жаңа қару-жарақ түрлерін тез игерді. Ақыры ауыр составтарға тиеліп батысқа қарай аттанып кете барды.

Әрине, бұның бәрін көзбен елестетіп, көкірекпен сезінудің өзі жаныңды түршіктірері сөзсіз. Не дегенмен, өзегін өртеген өмірдің өзімшіл бейнесі намысты қолдан бермеуге, жау алдында жұдырықтай шайқасуға алып келеді. Мұның бәрі әр отбасы мен әр қоғамның айықпас дертіне айналды. Қазақ деп соққан, ет жүректің лүпілінен Отанға деген ыстық ықыластың жалынын сезетінің анық. Әрине, бұл дегеніміз найзаның ұшымен, білектің күшімен келетін су болып, сорғалап аққан салқын тердің тамшылары іспетті.

Осы тұста, Сармырза Әбековте соғыс майданында жан ұшыра жан берісіп, елім, жерім деп соққанжүректің жалынын сөндірмей, от жалынды ортада суық қарудың сан қырын саралап, салқын самалдың суығын сезінгендей кете барды.

Бірақ, бірде жолай, ымырт үйірілген шақта Н стансасына аялдаған эшалон жау ұшақтарының аяусыз бомбалануының астында қалды. Әуеден қорғайтын күш қолда бар қарудан қарсы оқ жаудыруда. Айнала жер-дүние астан-кестен. Амал жоқ, жауынгерлер нұсқау-бұйрықпен эшалоннан түсіп, іргедегі қалың орманды паналауға мәжбүр болды. Алайда, біраз адам ажал құшты, соғысқа кірмей жатып көз жұмды. Өкініші қандай десеңізші! Сөйтіп Сармырза тұңғыш рет ажалмен бетпе-бет келді. Жан түршікті.

Сұм соғыс төндірген тажалмен де, алқымға шеңгеліп салмақ ажалмен де сан рет тайталасқа түсті. Еті өліп кеткендей еді. Сол Смоленск бағытында қанқұйлы жауды қан құстыра, түре қуған күйі Курск түбіне бір-ақ жетті.

Бұл кезде Сармырза Әбеков рота байланысшысы болатын. Командирдің бұйрығымен үзілген желіні жалғап болып, қайтып келе жатқанда кенеттен оқ нөсері жауып, нәтижесінде сол атылған оқтан жараланды. Үсті-басы қызыл қан, әйтеуір жандәрмен окопка жетіп құлады. Соны күтіп тұрғандай, атыс та саябырсыды. Сөйтсе жау әскері кері шегінген екен.

Әскери госпитальға түсті. Бір өкініштің бір қуанышы да болмақ көрінеді ғой, басына ажал төнген аса қауіпті әрі мән маңызы зор сәтте берілген бұйрықты қапысыз жүзеге асырғаны «Ерлігі үшін» медалін еншілетті. Армия сарбаздарының арнайы алғысына бірнеше мәрте ие болған қазақ солдаттының омырауына тұңғыш тағылған бұл медаль шын мәніндегі ерлігіне берілген әділ баға, жоғары марапат еді.

Сауығып шыққаннан кейін артиллерия полкіне тап болды. Байырғы қызметі байланысшы болатын. Қан майданға тамыз айында қайта араласқан Сармырза Әбеков басқыншылардан Украина, Белоруссия жерлерін босатуға белсене қатысты. Днепр, Десна өзендерінен өтуде қайтпас қайсарлығымен көзге түсті. Ал, соңғы болған өткелдегі ерлігі үшін екінші мәрте «Ерлігі үшін» медалімен марапатталды. Жауып тұрған оқтан жасқанбай жаралы қолды арғы жағалауға өткізіп, санитарлық бөлімге жеткізіп қайтқаны, сөйтіп оларды айқын ажалдан құтқарғаны айтуға ғана оңай еді.

Сөйтiп, бiренеше жыл қан майданда жан кешiп, қазақ атын азат еткен ел ерi Отан үшiн от кешуде ерең еңбегi үшiн ескерiлдi.

Қазiргi күнi Сармырза Әбековтың балаларының бiрi әке, бiрi ана атанып отырған жайы бар. Яғни, өмiрден өз жолдарын тауып, әкелерi тәрiздi өз сүйген iстерiмен шұғылдануды қолға алған. Еңбек етуге құлшынып тұрар шақта бiрi дәрiгер, бiрi оқытушы болып елiне қызмет етедi. Бүгiнде, Сармырза Әбековтен тараған немерелер мен шөберелер саны жетерлiк. Бұл, әрине елiне қызмет еткен ердiң ұрпағы үшiн еңсесiн көтерiп айтар ерекше дүние екенi мәлiм.

Сондықтан, елiмiздiң елдiгiн көтерер қазақтың айбынды ұлдары мен қасқайып қарсы тұрар қайсар азаматтарын ұдайы ұлықтап, ұлт жадында сақтау бiзге жүктелген басты мiндет болып қала бередi.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Шығыс Қазақстан облысы мемлекеттік мұрағатының Аягөз филиалы, 342к., 7., 16i
2. Рысжан Сармырзақызының әңгiмесiнен үзiндi.

“КАК РАБОТАЛИ СВЯЗИСТЫ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ”

Руководители: Аккушкарлова Ж.К, Кудабаева Г.К

Студент: Сарина Бибинур

Актюбинский колледж связи и электротехники

Работа связистов кажется незаметной. Вернее, будет сказать так: она становится видна, только когда связь исчезает. Это особенно заметно в военных условиях. А на той войне впервые, кажется, стало понятно, что без связи жизни нет. В книге Владимира Богомолова "Момент истины" о Великой Отечественной Войне часто упоминаются "записки по ВЧ" и аппараты ВЧ-связи, по которым верховный главнокомандующий связывался со штабами. Связь была защищенной, и ее невозможно было подслушать без использования специальных средств. Что это был за тип связи?

"ВЧ-связь", "кремлёвка", АТС-1 – система защищенных каналов связи, которая и по сей день обеспечивает стабильность и конфиденциальность переговоров руководителей государства, министерств, стратегических предприятий. Методы защиты многократно усложнились и усовершенствовались, но задача осталась неизменной: беречь разговоры государственного уровня от посторонних ушей.

В годы Великой Отечественной Войны, по словам маршала И.Х.Баграмяна "без ВЧ-связи не начиналось и не проводилось ни одного значительного военного действия. ВЧ-связь сыграла исключительную роль как средство управления войсками и содействовала выполнению боевых операций". Ей обеспечивались не только штабы, но и командование непосредственно на передовых линиях, на дозорных пунктах, плацдармах. Уже на исходе войны наиболее кратко вклад правительственной связи в победу охарактеризовал прославленный маршал К.К.

Рокоссовский: "Использование средств правительственной связи в годы войны произвело революцию в управлении войсками.

В основу правительственной связи, появившейся в 1930-е годы, был положен принцип высокочастотного (ВЧ) телефонирования. Он позволяет передавать человеческий голос, "перенесенный" на более высокие частоты, делая его недоступным для прямого прослушивания и давая возможность передавать несколько переговоров по одному проводу. Первые опыты с внедрением высокочастотной многоканальной телефонной связи проводились с 1921 г. на Московском заводе "Электросвязь" под руководством В.М. Лебедева. В 1923 г. ученый П.В. Шмаков завершил опыты по одновременной передаче двух телефонных переговоров на высоких частотах и одного на низкой частоте по кабельной линии протяженностью 10 км. Большой вклад в развитие высокочастотной телефонной связи внес ученый, профессор Павел Андреевич Азбукин. Под его руководством в 1925 г. на Ленинградской научно-испытательной станции была разработана и изготовлена первая отечественная аппаратура ВЧ-связи, который можно было использовать на медных телефонных проводах.

Чтобы понять принцип телефонной ВЧ-связи, вспомним, что обычный человеческий голос производит колебания воздуха в полосе частот 300-3200 Гц, и поэтому для передачи звука по обычному телефонному каналу необходима выделенная полоса в пределах от 0 до 4 кГц, где звуковые колебания будут преобразовываться в электромагнитные. Прослушать телефонный разговор по простой телефонной линии можно, просто подключив телефонный аппарат, телефонную трубку или динамик к проводу. Но можно пустить по проводу более высокую полосу частот, значительно превышающую частоту голоса – от 10 кГц и выше.

К середине 1942 года в тылу противника уже работали партизанские радиостанции. Они держали связь с радиопузлами разведывательных органов. Но сигнал был неустойчивым, и это вызывало неудобства, не позволяло своевременно развернуть в тылу противника боевые операции. Когда в работу включился радиоцентр № 6, этой проблемы практически не стало. Антенны РЦ улавливали сигналы «из-за горизонта» на расстоянии до 800 километров, и все донесения мгновенно передавались в Ставку главнокомандующего. Главной задачей радиоцентра

оставался прием сигналов маломощных радиостанций. Разведчики не могли разворачивать мощные антенны, зачастую их приходилось маскировать под бельевые веревки, а партизаны просто забрасывали пров ода на деревья повыше

Переносные коротковолновые радиостанции этого типа широко применялись бойцами Красной армии, а также крупными партизанскими соединениями и отрядами.

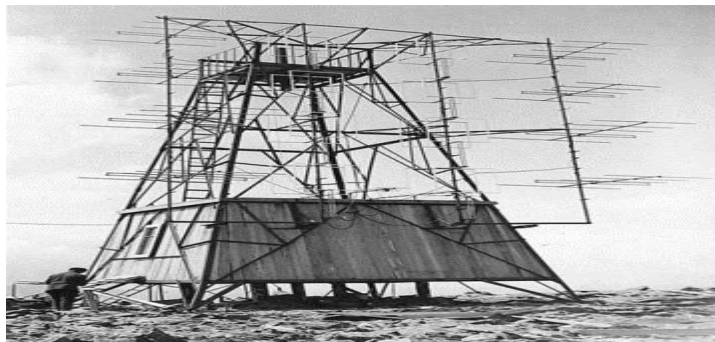
Радиостанция "Белка"

Для обеспечения оперативных групп НКВД и партизанских отрядов специально были разработаны упрощенные рации, «Белка» была одной из самых популярных моделей.

В свое время радиоцентр, где работали в основном москвичи, стал «градообразующим предприятием»: рядом с антеннами вырос поселок. Его так и называют — поселок радиоцентра Романцево. А сам радиоцентр № 6 продолжает функционировать и сегодня, обеспечивая Москву радиосвязью на коротких волнах со всеми регионами России и зарубежьем. Центральный штаб партизанского движения (ЦШПД) при Ставке Верховного главнокомандования — орган военного управления партизанским движением в годы войны. Сыграл важную роль в снабжении партизанских отрядов, подготовке разведывательных и диверсионных групп.

«Здесь в годы Великой Отечественной войны размещался центральный радиоузел Центрального штаба партизанского движения при Ставке Верховного главнокомандования. Отсюда по радио осуществлялось руководство партизанскими формированиями, подпольными партийными и комсомольскими органами в тылу врага».

В тот период Великой Отечественной ученые и инженеры решали задачи по усовершенствованию защиты линий связи и одновременно вели разработки сложной шифрующей аппаратуры. Разработанные системы шифрования были очень высокого уровня и по оценкам руководства армией во многом обеспечили успех воинских операций. Маршал Г.К. Жуков отмечал: "Хорошая работа шифровальщиков помогла выиграть не одно сражение". Сходного мнения придерживался и маршал А.М. Василевский: "Ни одно донесение о готовящихся военно-стратегических операциях нашей армии не стало достоянием фашистских разведок". Казахстан оказал огромную помощь Сталинградскому фронту.

В Уральске был развернут крупный военно-оперативный узел связи. Вдоль реки Урал, от Гурьева, были размещены суда «Волготанкер», прибывшие из-под Сталинграда, военные катера Каспийской и Волжской флотилий. Число эвакуированных госпиталей в Западном Казахстане увеличилось до двадцати.

Немецко-фашистская авиация, совершая групповые налеты на станции Сайхан, Шунгай, Джанибек, причинила большой ущерб народному хозяйству на сумму свыше 7 миллионов рублей. Значительными были людские потери. Однако это не смогло парализовать единственную железнодорожную коммуникацию войск Сталинградского фронта Уральск — Урбах — Астрахань. Казахстан оказал огромную помощь Сталинградскому фронту.

На полную мощность трудились оборонные заводы, предприятия цветной металлургии, угольной и нефтяной промышленности. Осенью 1942 года бронетанковые базы дали вторую жизнь 300 боевым машинам и 500 моторам. Актюбинские авиационные мастерские ежемесячно выпускали 30 самолетов и 160 авиамоторов. Предприятия легкой промышленности Западного Казахстана по заказу Сталинградского фронта наладили производство теплого обмундирования, саней, конского снаряжения. С помощью ГКО была решена задача строительства нефтепровода Пешной – Гурьев — Орск и морского порта. Работники морского флота в шесть раз увеличили перевозки нефтепродуктов. Нефть транспортировалась по морю: Баку — Гурьев, Гурьев — Кандагач и по нефтепроводу на Орск, Гурьев стал тыловой коммуникацией южной группы войск фронта. Он связывал фронт с Кавказом и Средней Азией.

В битве за город на Волге, наряду со многими воинами, прославились казахи-артиллеристы 22-го артиллерийского полка. Личный состав проявил невиданный героизм при уничтожении гитлеровских танков. Из Уральской области в 1943 году отправились на фронт 24 девушки-казашки. Окончив снайперскую школу в г. Подольске, они прибыли на Сталинградский фронт. Слава об отважных

казахстанских девушках, среди которых были М. Токтамышева, Р. Мумынова, А. Бекетова, М. Нестеренко, Е. Семенюк и другие, шла по всему фронту.

Упорная борьба за город на Волге развернулась и на его северо-западных подступах. Здесь в составе войск Сталинградского фронта сражались 27-я гвардейская и 292-я стрелковые дивизии. Они были сформированы осенью 1941 года в Новоказалинске Кзыл-Ординской области и в Актюбинске. В связи с тем, что три четверти их личного состава были сформированы из военных моряков Балтийского и Черноморского флотов и только одну четвертую составляли рыбаки Арала, железнодорожники и колхозники западных и южных районов Казахстана, бригады именовались морскими стрелковыми. В боях на сталинградском направлении принимали участие солдаты и офицеры 29-й стрелковой дивизии, сформированной в тогдашнем Акмолинске и включенной в состав 64-й армии генерал-лейтенанта В.И. Чуйкова. Упорной обороной и контратаками они сдерживали натиск превосходящих сил врага, наступавшего вдоль железной дороги Ростов — Сталинград. Сюда же на защиту южных подступов к Сталинграду после короткого отдыха и пополнения прибыла и 38-я стрелковая дивизия. Активной обороной она обескровливала врага, срывала его планы. В конце августа соединения 64-й армии, в том числе и обе казахстанские дивизии, отступили в район села Елхи, прикрыв с запада и юго-запада южный район Сталинграда. Все попытки врага овладеть им и выйти к Волге были сорваны. Две казахстанские дивизии — 27-я гвардейская и 292-я стрелковые — приняли участие в боях северо-западнее Сталинграда. Активно содействовали обороне твердыни на Волге и воины 28-й армии, сражавшиеся в калмыцких степях. Дорогу Элиста — Астрахань, по которой немецкие и румынские части пытались прорваться к низовьям Волги, перекрыли батальоны 152-й стрелковой бригады, сформированной в Уральске. Потеряв в боях с бригадой и ее соседями более двух тысяч солдат и офицеров и 18 танков, враг отказался от попыток наступления на Астрахань. Немало казахстанцев служило в частях и соединениях 62-й армии, сформированных на территории братских республик. Поселки сталинградских заводов «Красный Октябрь» и «Баррикады», а также центральные кварталы города-героя стойко обороняли полки 193-й стрелковой дивизии, 10-12 процентов личного состава которой составляли казахи. В 124-й отдельной стрелковой бригаде, защищавшей северо-западные подступы к Сталинграду и его северную окраину, казахстанцы составляли около трети ее солдат и офицеров. С начала битвы на Волге в 64-ю армию входил сформированный в Казахстане 156-й отдельный мостостроительный батальон. Только с 24 августа по 6 сентября его бойцы и командиры переправили на правый берег Волги около 2 тысяч солдат и офицеров, 1 500 автомашин, столько же повозок, более сотни тракторов и около 70 орудий. За это же время на левый берег они вывезли 5 тысяч раненых. Не забыл Сталинград своих героев-казахстанцев. Их подвиг отражен в названии одной из улиц Волгограда — Казахская.

Про победу Великой Отечественной войны связисты узнали первые. Потому что на всех немецких волнах было только одно слово — kapitulieren.

Линии связи, по словам профессионалов, это настоящие "нервы войны". Под жестокими бомбежками и артобстрелами военные связисты Великой Отечественной войны сумели протянуть их до самого логова врага и обеспечили Победу.

БАТЫСТЫҢ БАТЫЛ БАЙЛАНЫСШЫСЫ

Жетекшісі: Рахова Умит Сейтеновна

Студент: Елеусізова Қарақат

Ақтөбе байланыс және электротехника колледжі

Мен бұл мақаламда Ақтөбе өңірінен шыққан Ұлы Отан Соғысының ардагері, байланысшы Кокшин Шоқырайдың өмір жолдары туралы баяндаймын.

Кокшин Шоқырай 1926 жылы 15 ақпанда Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы, Көкбұлақ колхозында туған. 1934 жылы Көкбұлақ мектебіне барып, 1941 жылы жеті жылдық мектепті бітірген.

Ұлы Отан соғысының басталуына байланысты адамдар жаппай мобилизациямен армия қатарына кетіп, Ш. Кокшин колхозда байланыс бөлімшесінде жұмыс жасаған.

Кокшин Шоқырай (1926-2006)

Оның негізгі туған жылы 1927 жыл болатын, бірақ ол кезде комсомол қатарына өтуге асығатын жастар көп болатын. Сонын бірі Шоқырай өз жасын комсомолға өту үшін асырып жазғызған. 1944 жылы армия қатарына алынғанда ол 17 жаста болатын. Армия қатарына алынғаннан кейін, 3 айдан соң соғысқа аттанып, Польша, Германия жерлерінде болып, соғыста Берлин, Кеисберг қалаларын алуға қатынасқан.

Жеңіс жақындаған мезгіл. Орынбор қаласында әскери дайындық курсынан өту кезінде Шоқырай курсты ойдағыдай бітіруге мұқият әзірленді. 1945 жылдың март айында Шығыс Пруссияның орталығы саналатын Кенисберг қаласына жақындағанда фашистердің жасаған аюандық істері көзге түсе берді.

Шағын қаланы жойқын шабуылмен алған артиллериялық полктің жауынгерлері көше-көшені аралап, жау тұтқындаған совет адамдарын тұтқындауға шықты. Қаланы қалайда бермеуге жанталасқан жау қатты қарсылық көрсетті. Көшелерде жаудың «Тигр» атты танкілері тұрып алып оқты қардай боратты. Шоқырайдың батолонындағы адамдардың көбі шығынға ұшырады.

Артеиллериялық қаруды сүйрейтіннемесе ашық жерге шығарып іске қосуға ешқандай мүмкіндік болмай қалды. Жаңбырдай жауған оқ арасынан зеңбіріктің ұзын мойнына арқан бұғау тастап сүйретуге тура келді.

Көптен күткен жарқын күнде жақындады. Екінші мамыр күні артиллериялық полк Берлин қаласына шешуші шайқасқа дайындалды. Бұл өзі теңдесі жоқ шабуыл болатын. Көп ұзамай-ақ фашистер өздерінің қырғынға ұшырайтынына көздері жетіп, берілуге мәжүбір болды. Көшелерде өлген аттардың, адамдардың денелерінен аттап өтудің өзі қиын еді.

Сегізінші мамыр күні Шоқырай Эльба өзеніне дейін жетіп, жеңіс жолын жалғастыра түсті. Сол күні үлкен өзен жағасында Ұлы Жеңістің келгенін естіген совет жауынгерлері бір-бірімен құшақтасып, қуаныштарын бөлісті.

Осылайша ол Ұлы Жеңісті қарсы алған болатын. Одан кейін өзінің әскери борышын өтеуді жалғастырып 5 жыл бойы әскери қызметте болып, елге оралып, бейбіт өмірдегі қызметке араласты.

1950 жылы армия қатарынан келіп Доңыздуда болып, кейін Жарқамыста аудандық байланыс торабы бастығының орынбасары қызметін атқарады. 1955 жылы аудандық байланыс торабының бастығы болып тағайындалды.

1950 жылдың орта тұсына дейінауыл мен ауыл, ауыл мен аудан арасында тек қана рациялық байланыс болды.

1965 жылы Байғанин ауданы тарап, Темір ауданына қосылды, бірақ ол өзінің осы қызметін әрі қарай жалғастырды. Одан кейін қайтадан Байғанин ауданы бөлініп, Қараукелді станциясы оның орталығы болды. Осы кезден бастап, мұнда телефон станциясы орнатылып, поселка ішінде телефон желілері таратылды. Сол жылдан бастап Қарауылкелді мен Ақтөбе, сондай-ақ селолық кеңес орталықтары арасына байланыс желісін тарту жұмыстары қызу жүргізілді.

1966 жылы телефон желілерін жүргізумен айналысатын ЛТУ мекемесі құрылды. 1980 жылдың ортасында аудандағы телефон линияларының ұзындығы 868 км-ге жетті. 8 автоматты телефон станциялары мен 9 радио тораптары, олардағы көп каналды аппараттар мен құрал жабдықтар жұмыс жасады. Осылайша ол өзінің еңбегін адал атқарып, елінің соғыстан кейінгі өсіп өнуіне байланыс саласы бойынша үлесін қосып отырды.

Министр ауданның байланыс торабының жұмысымен, оның кеңсесімен танысып, оның тарлығын байқап, Байланыс мекемесіне 3 қатарлы байланыс кеңсесін және 240 метрден асатын телемұнара салуды жоспарға енгізіп, сонымен қатар техникалық жабдықтармен қамтамасыз еткен.

Осылайша ардагер байланысшы зейнеткерлік жасқа жеткенге дейін осы мекемеде басшы болып қызмет етіп келді. Өз жұмысына қандай адал, шыншыл және өз жанындағы жұмысшыларға деген қамқорлықтарын әріптестерінің әңгімелерінен байқауға болады.

Кокшин Ш. Ұлы Отан соғысы кезіндегі және бейбіт өмірдегі еңбектері үшін көптеге орден медальдармен марапатталды.

Оның омырауында «Кенисбергті алғаны үшін», «Берлинді алғаны үшін» және Ұлы Отан соғысына қатысаны үшін медальдары жарқырайды.

Ал байланыс саласындағы еңбектеріне орай «Еңбектегі жетістігі үшін» медалі және «Құрмет белгісі» ордені , «Құрметті байланысшы» атағы , «Еңбек Қызылту Ордені» бар. Байланыс Министрлігінің

Құрмет тақтасына 4 рет, ҚазССР Байланыс Министрлігінің Құрмет тақтасына 7 рет ілінген.

Ардагер Ш. Кокшин жанұясында 8 бала тәрбиелеп өсірген. Зайыбы Злизада осы байланыс саласында жұмыс жасаған. Өзі тәрбиелеп өсірген балдардың ішінде әке жолын қуған балдары да бар.

Бейбіт өмірде балаларымен немерелерінің қызығын көріп, 2006 жылы 24 шілдеде 80 жасында дүние салды.

Қазіргі таңда да Ардагердің еңбегі бағаланып, «Самұрық Қазына» АҚ ұйымдастырған «Еңбек әулеттері дәуірі» атты адал еңбек еткен жандардың отбасылары туралы «Еңбек әулеті» жинағына «Қазақтелеком» АҚ байланыс саласында жасаған елеулі еңбектерін ескере отырып Ақтөбе облысынан, Кокшин Шоқырайдың жан ұясын ұсынған.

Мұның өзі Кокшин Шоқырайдың еліне адал қызмет еткендігінің дәлелі.

«ЕР ЕСІМІ- ЕЛ ЕСІНДЕ»

Жетекшісі: Тургамбаева Нурзипа Утимисовна

Студент: Аяпов Бекзат Ерланұлы

Ақтөбе байланыс және электротехника колледжі

1941 жылдың 22-маусымында Германия өзара шабуыл жасаспау келісімін бұзып , тұтқиылдан Кеңестер Одағына соғыс бастады . Европаны жайпап келе жатқан гитлерлік фашизмге қарсы көпұлтты совет халқы жұмылған жұдырықтай Отан қорғауға кірісті. Бүкіл Кеңестер Одағында төтенше жағдай орнайды. Дүниежүзін дүр сілкіндірген 1941-1945 жылдар аралығындағы сұм соғыстың зардабы қазақ жерінде айналып өткен жоқ. Әрбір төртінші қазақстандық майданға аттанып , неміс фашистерімен жан аямай айқасты.

Адамзат тарихындағы ең сұмдық соғыстың болып өткеніне биыл 76 жыл толады.

Бірақ Ұлы Жеңістің ұмытылмайтыны сияқты, бұл соғыста ұмытылмастай ізін қалдырды.

Сол бір сұрапыл жылдары Қазақ халқы өзінің Отанына, жеріне деген патриоттық сезімін, ұлттық мақтанышын дәлелдеді. 500-ден аса жерлестеріміз, оның ішінде 96 соғыс ардагері Кеңес Одағының Батыры атағын алды

Осындай Ұлы Отан соғысының ардагері жерлесіміз, Ақтөбе облысының азаматы Өтеш Жалмағамбетов туралы баяндаймын .

Соғыс басталған 1941 жылдың жазында 17 жастағы бозбала Өтеш Жалмағамбетов Ақтөбе қаласындағы №6 мектептің интернатының Қарғалы өзені жағасындағы жазғы лагерінде жүрген еді. Бір жыл бұрын ғана Мұғалжар ауданындағы балалар үйінде 7сыныпты тәмамдаған болатын. Міне, енді

сегізіншіні аяқтап, жазғы лагерьде басқа балалармен бірге өздері, яғни интернат тәрбиеленушілері үшін қыста азық болар көкөніс түрлерін өсіріп жатқан.

Өтеш Жалмағамбетов 1924 жылы Мұғалжар ауданы «Ембі» кеңшарына қарасты Бұлақ ауылында дүниеге келді. 1932 жылғы ашаршылық кезінде әке мен шешеден айырылып, жетім қалады. Үкімет балалар үйіне орналастырды. Одан Ақтөбе қаласындағы интернатқа қабылданды. Білім алып, бозбала шағына жетіп қалған еді. Сол кезде соғыс басталды да кетті. Оқу жөнінде қалады. Өйткені жасы 18-ге толғандарды майданға алу басталды. Ол сияқты жасы толмағандар үшін ұшқыш немесе танкист курстарына жазылуға болатынын айтты. Содан ұшқыштар даярлайтын курсқа жазылуға тілек білдіреді.

Бірақ жастайынан жетімдіктің зарын тартып өскен бозбала жігіттің бойы да, салмағы да қойылған талапқа сәйкес келмеді. Ұшқыш болу арманы орындалмады. Сосын туған ауылына тартып отырады. Әскерге де сол туған жері — Бұлақ ауылынан аттанады. Әскери комиссариатта диктант жазу сынағынан кейін Орынбор облысының Ақбұлақ поселкесінде радио-телеграфист курсына қабылданып, қыс бойы сол жерде оқып, 1943 жылы көктемде майдан шебіне жіберіледі.

Ардагер Өтеш Жалмағамбетов сұрапыл соғыста Орел, Курск түбіндегі шайқастарға қатысқан. Украина, Молдавия, Румыния жерлерін жаудан азат етуде қаруластарының жанкешті ерлігі оның жадында мәңгілік сақталды. Жеңіс күнін қарсы алғаны да әлі есінде. Өтеш Жалмағамбетов атамыз сол сұм соғыс кезінде байланысшы болып жұмыс атқарған, атамыздың берген сұхбатынан үзінді.

Өтеш ата немерелерімен бірге «Маусым айында Псков облысы, Старый Оскол деген стансада пойыздан түстік. Соғыс болып өткен жер екен. Өрттің, түтіннің иісі. Бос қалған көп қабатты үйлер. Терезе, есіктері ашық-тесік. Теміржол бойында темір қаңқалары ғана қалған өртенген вагондар. Көшеде тірі жан көрінбейді», — деп еске алады Өтеш ақсақал майдан шебіне жақындаған сәттерін.

Түннің бір уағында вагондардан аттары мен байланыс аппараттарын тиеген арбаларды түсіреді. Аттарды арбаға жеккеннен кейін жолға шығады. Қараңғыда шылым шегуге болмайды. Аспаннан аңдыған неміс ұшақтары қай жерде жарық байқаса, сол жерді бомбалауға көшеді. Осылайша арбаға алма-кезек отырып, сақтана жылжып, отыз шақырымдай жол жүргеннен соң бір деревняға жетеді. Майдан шебі жақындап қалған секілді. Атылған зеңбіректің дүрсілі мен тасталған бомбаның даусы анық естіледі. Осы деревняда Өтеш ақсақалдың бөлімшесі бір жетідей аялдайды. Тылды бомбалау үшін шығысқа бағыт алған неміс ұшақтары

үстерінен қайта-қайта ұшып өтеді. Саны 15-20 шамасындағы «Юнкерс» ұшақтары. Әр ұшақта 3-4 бомба болады. Бұларды он-он екі «Миссершмид» атты жеңіл ұшақтар айнала қоршап ұшады. Мақсаттары — бомба тастайтын ұшақтарды кеңестік ұшақтардан қорғау.

«Деревняның айналасы жазық екен. Түс мезгілінде немістің «Миссершмид» жеңіл ұшағы листовка шашып кетті. Екі тілде жазылыпты. Бір листовкада генерал Власовтың неміс солдаттына команда беріп тұрған суреті. Астында «Сендер соғысты тез бітсін десеңдер, осы парақты көтеріп, бізге қарай өтіңдер. Біздің солдаттар атпайды, біздің шепке өткізеді» деп жазылыпты. Екінші листовкада түрлі тағамдар мен қару-жарақтардың суреттері берілген. Астындағы жазуда «Сендерге қайсысы тиімді, оны өздерің таңдандар: өлім бе, әлде өмір ме?» делініпті», — дейді қарт майдангер.

Қазір айтар ауызға оңай болғанмен, соғыстың аты соғыс. Қарша бораған оқ. Сол оққа ұшырағандарға өзің куә боласың. Қаншама адам ауыр жарақаттанып, жаны шықпай қиналып жатады. Оның үстіне немістердің техникасы да күшті. Жаяу жүрмейді, мотоциклдерінде қос пулеметтен бар. Аяуды білмейді. Немістің жеңіл ұшақтары адам қарасы көрінсе болды, соны қуып жүріп, аспаннан пулеметпен атқылап өлтіреді. Міне, мұның бәріне психологиялық төтеп берудің өзі қан майданға жаңа түскен жас бозбала үшін үлкен ерлік еді.

Кеңес армиясы берілмеді. Дұшпанның бетін қайтарды. Жауды тықсырып, алға жылжыған I Украин майданының әскерлері де Украина жеріне жетеді.

Звеногородка деп аталатын деревня. Өтеш Жалмағамбетов және Шарий деген украин жігіті байланыс аппараттарымен бір үйге орналастырылады. Бақылау пункті жақын жерде. Немістің «Юнкерс» ұшағы екі-үш қайтара келіп, деревнядағы дәл штаб орналасқан үйдің тұсына бомба тастайды. Содан командирлер сезіктеніп, Шарий мен Өтешке «Осы деревняда немістің радисі болуы керек, соны тауып, қалайда қолға түсіріндер!» деп тапсырма береді.

Байланыс аппаратын құрған үйде 8-9 жас шамасындағы қызы бар бір украин әйелі тұрады екен. Үйге жалғастырылып салынған мал қорасы бар. Үй иесі — әйел қорасындағы сиырды түнде бір бұрышқа, күндіз басқа бұрышқа апарып байлайды, яғни сиырдың тұрған орнын алмастыра береді. Сосын қораға жиі барғыштайтын сияқты. Өздері екеу болса да, дайындайтын тамағының көлемі де көбірек секілді. Бұдан Шарий сезіктенеді.

- Осы тегін емес, қорада шамасы жертөле бар болуы керек. Мен оны білдірмей андиын, сен байланыс аппаратына ие бол, — дейді ол Өтешке. Сөйтіп, үй иесі әйелді аңдуға кіріседі. Бір күні түскі асты жеңіл-желпі ішіп алғаннан кейін Шарий дәретке бара жатқан кейіп танытып, сарайға көз қырын салады. Сиыр басқа орынға ауыстырылып байланған. Оның астына төселген шөп бұрышқа ығыстырылып үйіліпті.

Үй иесі — әйел пісірген тамағын байқатпай бір ыдысқа құйып, қораға қарай беттейді. Сол кезде Шарий жайменен Өтешті шақырып: «Қорадағы жертөледе біреу бар сияқты. Автоматты алып кел», — дейді. Екеуі қораға кірген кезде әйел жертөлеге еңкейіп, біреулерге тамақ беріп жатыр екен. Жалма-жан автоматтарын кезеніп жертөлениң қасына барып, неміс тілінде «Қолдарыңды көтеріңдер, шығыңдар!» деп айқайлайды. Сөйтіп, немістің 2 радисін тірідей қолға түсіріп,

штабқа апарды. Содан кейін немістердің штабты бомбалауы да сап тыйылыпты. Штаб бастығы майор Красильников қос батырды осы ерліктері үшін Қызыл Жұлдыз орденіне ұсынады.

Өтеш ақсақалдың қан майданға кіруі әйгілі Курск түбіндегі шайқастан басталды. Одан кейін Украина мен Молдавияны азат ету шайқастарына қатысты. Шығыс Еуропадағы Чехословакия, Румыния және Польша жерлеріндегі шайқастарға куә болды. 1945 жылдың қаңтарында Германияның шекарасынан өтеді.

«Немістер қарсыласуды азайтты, тек шегінумен болды. Біздің армия оларды өкшелетіп қуумен келеді», — дейді қарт майдангер Германия жеріндегі шайқас туралы әңгімелегенде. Маршал И.Конеv қолбасшылық еткен I Украин майданында болған Өтеш ақсақал Одер, Эльба өзендерін кешіп өтіп, Дрезден қаласына дейін барады. 20 мамырда Эльба өзені жағасындағы Торгау деревнясында ағылшын-американ армиясымен кездесіп, жеңістің дәмін татады. Соғыс аяқталса да оны елге бірден жібермеді. 1947 жылға дейін Украина жерінде әскери қызметте болды.

Елге оралғаннан соң туған жері «Ембі» кеңшарына ат басын тіреп , сол жерде отбасын құрды. Кеңшарда алдымен есепші, байланысшы , одан кейін ауылдық кеңестің қызметкері, кадр бөлімі меңгерушісі қызметтерін атқарды. 1984 жылы жасы жетіп, зейнетке шықты. Бүгінде қарт майдангердің 6 баласынан тараған 17 немересі мен 30 шөбересі бар.Ардагердің ұрпағы атасының ерлігін мақтан етеді.

Келешек еліміздің дархан даласы кең, аспаны ашық болсын! Жұдырықтай жұмылған, білектей біріккен кеңпейіл Қазақ елі жасасын!

«ПАРТИЗАН ОТРЯДЫНЫҢ БАЙЛАНЫСШЫСЫ, ҚАЗАҚ ҚЫЗЫ – НҰРҒАНЫМ БАЙСЕИТОВА»

Жетекшісі: Альсуйеуова Галия Сагидуллаевна

Студент: Құдабаева Нұршат Нұрболқызы

Оқу орны: Ақтөбе байланыс және электротехника колледжі

ЖОСПАРЫ

Кіріспе. Ұлы Отан соғысы Екінші дүниежүзілік соғысқа қатысушы майдангерлер

Негізгі бөлім. 1941-1945-жылғы Ұлы Отан соғысы жылдарындағы қазақстандық байланысшылар

а/ Партизан отрядының байланысшысы, қазақ қызы Н.Байсеитованың өмір жолы

б/ Партизан отрядының байланысшысы - Н.Байсеитованың ерлік істерінен зерттеулер

Қорытынды бөлім.

Н.Байсеитова – қазақ байланысшы қызы, рухани құндылық істердің биік парасаты.

1941-1945 жылдардағы Кеңес Одағының Ұлы Отан соғысы екінші дүниежүзілік соғыстың құрамдас бөлігі ретінде тарихқа мәңгі енді. 1941-1945 жылдардағы Кеңес Одағының Ұлы Отан соғысы екінші дүниежүзілік соғыстың құрамдас бөлігі ретінде тарихқа мәңгі енді. Бұл соғыста Қазақстандағы әр отбасынан жүздеген мың адам қолына қару алып, ұрыстарға қатынасты. Соғыстың алғашқы кезеңінде 14 атқыштар және атты әскер дивизиясы, 6 бригада құрылып, майданға жіберілді. Қазақстандық 36 жеке атқыштар бригадасы 30-дан астам ұлттан құрылды. Алматы, Жамбыл, Оңтүстік Қазақстан, Қырғызстаннан шақырылған жігіттерден 316-атқыштар дивизиясы құрылып, оның командирі генерал М.В.Панфилов болды. Армия қатарына 1196164 (1196300) қазақстандық қосылып, әрбір бесінші адам майданға аттанды.

Соғыстың сипаты — Германия тарапынан бұл соғыс агрессиялық, жаулап алушы, әділетсіз соғыс болды, ал Кеңес Одағы тарапынан әділетті өз жерін қорғаған, азаттық Отан соғысы болды. Соғыстың басталуына байланысты ел экономикасын соғыс жағдайына бейімдеу басталды. Қазақстан экономиканы соғысқа бейімдеп қайта құру әскери бағытқа көшірілді. Бейбіт мақсаттарға жұмсалатын қаржы мейлінше қысқартылды. Көптеген кәсіпорындар қорғаныс өнімдерін шығара бастады. Әрине, Қазақстанға әкелінген кәсіпорындар өте қиын жағдайда жұмыс істеді.

Қазақстандық жауынгерлер Украинаны, Белоруссияны, Балтық бойын, Молдовияны азат етуге қатысты. Мыңдаған қазақ жігіттері Кеңес әскерінің құрамында Шығыс Европа халықтарын Гитлердің тепкісінен азат етуіне ат салысты.

Кеңес Одағының батыры, Қазақстан республикасының қорғаныс министрі Сағадат Нұрмағамбетов те Берлин үшін ұрыстарға өз жауынгерлерін бастап кірді. Берлинге шабуыл жасауға жерлестеріміз Есжанов, И.Я.Сянов, Х.Қайдаусов, З.Тұрарбеков, Х. Көбеков, Т. Бигелдинов, А.Еремеев, Н.Шелихов және т.б. көптеген

адамдар қатысты. Жас офицер Р.Қанқарбаев өзінің досы Г.Булатов пен бірге рейстаг терезелерінің біріне алғашқыларының бірі болып алқызыл Жеңіс туын желбіретті, ал Орал өңірінің жас офицерлері Қ.Меденов пен Р.Қараманов Берлин ратушасының төбесіне тікті.

Қазақстандықтар партизандық қозғалысқа белсене қатысты. Сондай-ақ Ұлы Отан соғысында байланысшы болып өз территориясына жауапкершілік қызметін атқарған жауынгерлер де аз болған жоқ. Ұлы Отан соғысы жылдары 3500 қазақстандық партизан отрядтары қатарында болды. Олар Украина мен Беларусь елдерінің батыс аудандарында, Молдавия мен Балтық жағалауларында фашистік Германияға қарсы соғысты. Қасым Қайсенов, Сәтімбек Төлешов, Ғалым Омаров, Тоқтағали Жанкелдин, Әди Шәріпов, Ғалым Ахмедияров, Нұрым Сыдықов сынды батыр партизандармен қатар Нұрғаным Байсейітова, Тұрғаш Жұмабаева, Жамал Ақәділова есімді қазақ қыздары да жау әскеріне қарсы күресті.

1941-1945 жылдар арасындағы Ұлы Отан соғысы қазіргі уақыттағы дүниежүзілік деңгейдегі мемлекеттераралық идеологиялық теке-тіреске айналып отырғаны да баршамызға аян. Қазіргі кезде біздің міндетіміз адамзаттың одан ары дамып, өркендеуінің тағдырын шешкен осы соғыста ерлік көрсетіп, Ортақ Отанын басқыншы жаудан қорғап, әлемдік бейбітшілікті қайта орнатқан, одан басқа саясат пен мақсаттан тыс болған Кеңес жауынгердің ерлігін нақты шындық негізінде жариялау арқылы олардың даңқты өмірлерін бүгінгі ұрпаққа үлгі ету, осы арқылы Ұлы Жеңістің тарихын маңызын насихаттау болып табылады.

Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К.Тоқаевтың 2020 жылғы 5 мамырдағы ТАСС тілшілеріне берген сұхбатындағы «Кеңес Одағының фашизмді талқандаудағы шешуші орнын жоққа шығару - бұл тарихи шындыққа қарсы шығу»- деген сөзі Екінші дүниежүзілік соғыстағы Кеңестік жауынгерлердің жасаған ерлігіне күмән келтірушілерге деген жауап болып табылады.

Бір мемлекетті қойып, әлем халықтарының фашистік Германияның құлдығына айналып, жойылуына әкелуі мақсат етілген фашистік шапқыншылыққа қарсы жүргізілген Екінші Дүниежүзілік соғыстың шешуші майданына айналған Кеңес халықтарының Ұлы Отан соғысына көпұлтты қазақстандықтар басынан аяғына дейін белсене қатысқандығы әрқайсымызға белгілі. Олардың бұл соғыстағы майдан даласы және тылдағы көрсеткен ерліктерінің көпшілігіне қанықпыз. Сұрапыл соғыс жылдарын жанқиярлықпен ерлік көрсетіп, ержүрек істерімен қан майданда от кешкен қаншама боздақтар өмірден кете барды. Қай кезде болмасын, көптеген майдангерлердің соғыс жылдарында көрген күндерін, ерліктерін тарих бетіне жазып, жас ұрпаққа насихаттау жұмысы жүргізіліп келеді. Бүгінгі күні Ұлы Отан соғысы жылдарында байланысшы болған майдангерлер туралы да айтып, олардың сол қиын сәтте көрсеткен байланыстырудағы ерлігі үшін тарих етеліктерінен сыр ақтармақпыз. Байланысшы мамандығын арнаулы курстар арқылы меңгерген жастар сол кезде елдің түпкір-түпкірінде сұрапыл қан майданда өз қызметін адал атқарды десек артық айтқандық емес. Байланысшы мамандығы сонау сұрапыл заманнан елге ең басты қажетті мамандық болып қалыптасқаны осыдан көрінеді. Еліміздегі байланыс саласының түп тамыры ертеден өз заманына сай қалып алып, қазіргі цифрлық заманауи тұрғыда дамыған жағдайға жетіп отыр. Еліміздің қазіргі ұрпағы арасында Ұлы Отан соғысына қатысып, ортақ жеңісті қамтамасыз еткен

қазақстандықтардың есімдері мен ерліктерін насихаттау тұрақты түрде жүйелі насихатталып келе жатқандығы белгілі. Көзі тірі ардагерлерге деген құрмет те өз дәрежесінде атқарылып отыр. Оның ішінде байланысшы болған майдангерлердің ерлік істері ерекше мадақталған. «Қазақстанда Ұлы Отан соғысына қатысушыларға үлкен қамқорлықпен қарайды. Біз үшін олардың барлығы батырлар», - деп мәлімдеген еді Елбасымыз Қ.К.Тоқаев. Алайда, өкінішке орай кезіндегі коммунистік әділетсіздік саясатының ықпалымен көптеген кеңестік Ұлы Отан соғысы жауынгерлерінің қатарындағы есепке алынбай, лайықты марапаттауларға ие бола алмаған, аман қайтқандары “Соғыс ардагері” атағына ие бола алмағандар қаншама.

Сондай-ақ Ұлы Отан соғысында байланысшы болып өз территориясына жауапкершілік қызметін атқарған жауынгерлер де аз болған жоқ. Ұлы Отан соғысы жылдары 3 500 қазақстандық партизан отрядтары қатарында болды. Олар Украина мен Беларусь елдерінің батыс аудандарында, Молдавия мен Балтық жағалауларында фашистік Германияға қарсы соғысты. Қасым Қайсенов, Сәтімбек Төлешов, Ғалым Омаров, Тоқтағали Жанкелдин, Әди Шәріпов, Ғалым Ахмедияров, Нұрым Сыдықов сынды батыр партизандармен қатар Нұрғаным Байсейітова, Тұрғаш Жұмабаева, Жамал Ақәділова есімді қазақ қыздары да жау әскеріне қарсы күресті.

Екінші дүниежүзілік соғыс жылдарында Белоруссия партизан отрядының қатарында жау тылында ерлікпен шайқасқан, Кеңестік Белоруссия территориясын азат етуге қатысқан Қызыл Жұлдыз орденінің иегері радиобайланысшы Нұрғаным Байсеитованың жауынгерлік өмірі өтті. Майдангер қазақ қызының архив қорында сақталған ғұмырбаянын және әскери құжаттар мен тарихи деректерді пайдалана отырып, байланысшы Нұрғаным Байсеитованың жауынгерлік ерлігін тарихи танымдық сипатын баяндайын. Бұл майдангер қыз өмір жолы мен ерлігі Батыс Қазақстан облыстық мемлекеттік архив қорында сақталған ғұмырбаянында жазылған.

Екінші дүниежүзілік соғыстың алғашқы кезеңінде тұтқиылдан шабуыл жасаған неміс басқыншылары Кеңес елінің батыс аймағының едәуір бөлігін жаулап алды. Жау уақытша басып алған бұл аймақтарда оккупанттарға қарсы күрес жүргізу үшін кеңес халқы партизандық отрядтарға топтасып, кейін ірі бригадалық құрамаларға бірікті. Деректер бойынша 1942 жылы мамырда БКП(б)ОК-нің нұсқауымен партизандық қозғалыстың Орталық штабы құрылды. Неміс фашистері басып алған территорияларда Қарсыласу қозғалысы күшейген соң, 1942 жылдың жазы мен күзінде гитлершілер тұрақты әскерлерінің 24 дивизиясын майданнан алып, оларды партизандармен күресте пайдалануға мәжбүр болды. Одан әрі деректер бойынша да мынадай сандық мәліметті айтып кеткеніміз жөн шығар. Ұлы Отан соғысы жылдарында жау тылында әр түрлі ұлт өкілдерінен құралған 1 миллионнан астам кеңес халқы 6200 - ден астам партизандық отряд пен астыртын құпия топтардың құрамында соғыс жүргізеді. Олар 58 брондалған поезд бен 50 мың автомашинаны жойып, 12 мың көпірді жарып, 20 мыңнан астам темір жол эшелондарын талқандайды. Сөйтіп жау тылында жүргізілген партизандық соғыстың нәтижесінде гитлершіл басқыншылардан азат етілген Белоруссия, Брянск ормандары және т.б. аймақтарда кеңес өкіметі қайта құрылып, партизандық күштердің тірек базалары кеңейіп, «партизан зоналары» құрылғанын және

Белоруссия ормандарында 199 бригадаға біріккен 1108 партизан отряды құрамында 370 мыңнан астам жауынгер болғандығын көрсетеді.

Ұлы Отан соғысы тарихында жалпыхалықтық және көпұлттық сипат алған партизандық қозғалыс кеңес халқының неміс басқыншыларына қарсы күресінің өзіндік ерекшелігі болды. Соғыс майданына тартылған барлық партизандық бригадалар мен отрядтар көп ұлтты жауынгерлерден құралды, олардың арасында қазақтар да болды. Солардың бірінде майдангер қыз - Нұрғаным Бекенқызы Байсеитова болды. Ол 1923 жылы 8 наурызда Батыс Қазақстан облысы, Жәнібек ауылында дүниеге келген. Ата-анасынан ерте айырылған Нұрғаным інісі Абзалмен бірге Жәнібек ауылындағы балалар үйінде тәрбиеленіп өседі. 1936 жылы балалар үйі әкімшілігінің шешімімен Нұрғаным Орал қаласындағы (бұрынғы Сталин қазіргі Октябрь көшесіндегі) облыстық музыкалық мектеп интернатына ауыстырылып, скрипка класына қабылданады. Жауынгер ана бұл туралы Батыс Қазақстан облыстық мемлекеттік архив қорында сақталған ғұмырбаянында: «Мен бұл музыкалық аспапты өте жақсы көрдім. Нота арқылы тартып, музыка ырғағына да өзім келтіріп алатын едім», - дейді. Сондай-ақ ақын Ф.Оңғарсынованың құрастыруымен шығарылған «Арулар отты жылдарда» атты жинақта кішкентай Нұрғанымның музыкалық қабілеттілігі жөнінде: «Оның әр нәрсені лезде ұққыштығы, бір естіген сөзі мен әуенін жадында берік сақтағыштығы арынды да, нәзік музыка аспабын жедел меңгеруге жәрдемдесті», - деп жазады. Жоғарыда айтылғандай облыстық архив қорында сақталған Н.Байсеитованың өз қолымен жазған ғұмырбаянында: «1940-1941 оқу жылы аяқталды. Біз бітіру кешіне өте қарапайым болдық, бірақ біз үшін бұл қуанышты болды. Мен Почиталинский көшесіндегі музыкалық мектеп жанындағы интернатта тұрдым. Біз кешке өте кеш оралдық. Ол қатты ұйықтап кетті. (Бұл 1941 жылдың 20 маусымы). Сталин біздің интернатқа келгендей, мен ұйқыбасты армандайтынмын. Мен онымен бірге асханаға барғым келеді, ол шинелін шешіп маған берді, мен ояндым. Соня мені қатты толқытты», - деп жазады. 9 класс бітіруші түлектердің салтанатты кешінен оралған күні түнде көрген Нұрғанымның бұл түсі оған көп кешікпей бейбіт өмір тыныштығының бұзылатындығынан хабар бергендей еді. Соғыс туралы суық хабарды естіген Нұрғаным қалалық әскери комиссариаттың табалдырығын тоздыра жүріп, ақыры 1942 жылдың сәуір айында бір топ құрбылары Роза Әбдірахманова, Халима Бекеева, Майра Мақатова, Замиха Науышевтармен бірге Мәскеу қаласындағы радиобайланысшылар дайындайтын курсқа жіберіледі. Осы орайда байланысшылар дайындайтын курста Нұрғаныммен бірге оқып, кейін Карель майданындағы Орталық партизандар штабының радиобайланысшысы болып, «эфирдің сұр мергені» атанған қазақ қызы Майра Мақатованың (2014 жылы 93 жасқа қараған шағында өмірден озды) айтуынша, Орал қаласынан келген қазақ қыздарын Мәскеудің Қазан вокзалында әскери адам қарсы алып, оларды Ворошилов атындағы казармаға орналастырады. Жоғарыда айтылғандай, байланысшылар курсына тіркелген қыздарға әскери киімдер беріледі. Курста оқи жүріп олар әскери қатаң ережелерді үйреніп, соғыс даласында қолданылатын қарудың түрлерін, әсіресе байланысшының жоғары деңгейдегі есте сақтау қабілетін қажет ететін Морзе құрылғысының жұмысын еркін меңгеріп шығады. Курсты тамамдаған радиобайланысшы қыздардың арасында ерекше қабілетті Нұрғаным Байсеитова енді

курс басшыларының ұйғарымымен 1942 жылы күзде жау тылындағы байланысшыларды даярлайтын арнайы мектепке жіберіледі. Сөйтіп, 1943 жылдың шілде айында арнаулы байланысшылар даярлайтын мектепті үздік бітірген қазақ қызы Нұрғаным Байсейтова Москва түбіндегі Сходня поселкесінде орналасқан Белоруссия партизандар қозғалысы штабының бастығы Петр Захарович Калининнің қабылдауында болады. Штаб бастығы оған таяуда фашистер уақытша жаулап алған Белоруссия жерінде жаудың стратегиялық жоспарларына қарсы партизандардың «Концерт» деп аталатын үлкен операциясы басталатындығын айтып, ал осы аймаққа арнаулы ұшақпен түсірілетін Н.Байсеитоваға партизан құрамаларының Орталықпен байланысын қамтамасыз ету міндеті жүктелетіндігін айтып түсіндіреді. Осылайша, өзіне жүктелген міндеттің маңызымен толық танысқаннан соң, штаб бастығының қолынан жаңа рация мен құпия байланыс шифрды және компас пен автоматты қабылдап алған он тоғыз жасар Нұрғаным 1943 жылы қараңғы түнінде арнайы ұшақпен жау тылына Могилев облысы, Круглянск ауданы аймағындағы отрядқа жөнелтіледі. Алайда ұшақ ішіндегі офицердің берген белгісінен соң парашютпен төмен қарай қарғыған Нұрғаным өзіне арнайы бес жерге жағылып қойылған оттың аумағынан ауытқып, батпақты қалың орман арасына келіп түседі. Нұрғаным парашютпен секіру дайындығын байланысшы курсында үйренген болатын, бірақ батыл қыздың алғашқы қадамының бірі осы орманға қарай құлау сапары болатын. Орталықтан байланысшы қыздың жіберілгендігін естіп, іздеуге шыққан партизандар 4 тәуліктен соң ғана рация мен автоматын асынған күйде әбден шаршаған қазақ қызын тауып, 80 шақырым жердегі штабқа атқа мінгестіріп алып келеді. Радиобайланысшы Нұрғаным Байсеитова Орталыққа жау тылынан маңызды мәліметтер жеткізіп, 8-партизан бригадасы мен Могилев облысында астыртын құпия жұмыстарын жүргізетін партия ұйымдары мен топтардың «Концерт» операциясына дайындығы туралы хабарлап отырды. Байланысшы міндетін ақаусыз атқарған Нұрғанымның лақап аты «Нина» болатын, Орталықтағылар оны «Скрипкашы қазақ қызы» деп те атайтын.

Бір күні жаудың жазалаушы отряды бір күні №8-партизан бригадасындағы Нұрғаным Байсеитованың рациясы тұрған партизандар бөлімшесін қоршауға алады. Байланысшы Нұрғаным дереу эфирге шығып, көрші отрядқа шұғыл хабарлап, рацияны мұқият жасырғаннан кейін автоматтан оқ жаудырып жауды қарсы алады. Байланысшының хабарынан соң көрші партизан отрядтары да көмекке келіп үлгеріп, жаудың жазалаушы отряды кейін шегіндіріледі. Осылайша бірнеше рет жаумен бетпе-бет ұрыстарға қатысқан байланысшы Нұрғаным партизандармен бірге барлауға да шығып, жергілікті халық арасында неміс фашист оккупанттарына қарсы саяси-бұқаралық үгіт жұмыстарын жүргізуге де қатысады. Радиобайланысшы Нұрғанымның жауынгерлік өміріндегі ұмтылмас оқиға Белоруссияны фашист басқыншыларынан азат етіп «Багратион» операциясын аяқтап келе жатқан Қызыл Армия әскерлерімен № 8-партизан бригадасының 1944 жылы шілдеде Польша жеріндегі салтанатты қосылу мерекесі болды. №8-партизан бригадасы жауынгерлері қатарында жау тылында ерлікпен шайқасып, Кеңестік Белоруссия территориясын азат етуге қатысқан радиобайланысшы Нұрғаным Байсеитова КСРО Жоғарғы Кеңесінің № 202 бұйрығы бойынша Қызыл Жұлдыз ордені және «Отан соғысының партизаны» медаліне ие болды.

Соғыста жүріп белорус тілін де тәп-тәуір үйреніп алған Нұрғаным соғыс аяқталғаннан кейін, Батыс Белоруссия аудандарында Кеңес өкіметін қалпына келтіру және нығайту ісіне белсене араласады. Нұрғаным Байсеитованың өзі жаудан азат етілген Белорус халқы мені бауырымдай қарсы алды деп жазады. Нұрғаным Белоруссия жерін азат еткен қандас-бауырластарымен хабарласып тұрады.

Радиобайланысшы партизан Нұрғаным Байсеитованы кешегі қаруластары ғана емес, белорус елінің жас ұрпақтары да құрмет тұтып оған Ұлы Жеңіс мерекесі қарсаңында құттықтау хаттар мен шақырулар жіберіп тұрды.

Бүгінгі белорус халқының қазақ қызына көрсеткен құрметі Минск қаласындағы Республикалық Орталық музей залындағы көрмеде партизан Нұрғаным Байсеитованың ерлігін бейнелейтін жауынгерлік суреттерге орын бөлінген.

Кейін соғыс ардагері, абзал ана 1995 жылы Ұлы Жеңістің 50 жылдығы қарсаңында Тұңғыш Президентіміз Н.Ә.Назарбаевтың шақыруымен Астана қаласында болып халқының құрметіне бөленген еді. Алайда тағдыр әскери радиобайланысшы Нұрғаным Байсеитоваға Жеңістің 60 жылдық мерей тойын көруді жазбады, партизан жауынгер ана 1998 дүниеден озды. Қашанда ерлік істің өлшемі биік бағаланып, қазақ халқы өз қазақ қыздарын мақтанышпен еске алады. Ендеше, өнегелі өмір сүріп, «Партизан қыз» атанған Нұрғаным Байсеитованың өнегелі өмір жолы - жас ұрпақ үшін мәңгілік ерлік мұрасындай рухани құндылық істердің биік парасаты!

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Боранбаева Бактылы Сансызбаевна «edu.e-history.kz» электрондық ғылыми журналы № 3 (07)
2. Қожабекова А.Д. Кеңес өкіметінің әйелдерді қоғамдық-саяси қызметке тарту тәжірибесі: нақтылы тарихи-зерттеу (Қазақстан мысалында. 1917–1990 жж): Тарих ғыл. канд. ... автореф. — Алматы, 2007. — 92 б.
3. Ешкім де ешнәрсе де ұмтылмайды// Семей таңы.- 2009.- 7 мамыр.- б.3

СОҒЫСТЫҢ АЛҒАШҚЫ ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ

Жетекшісі: Тургамбаева Айнаш Токтарбаевна

Студент: Елеусіз Қарақат

Ақтөбе байланыс және электротехника колледжі

Соғыстың алғашқы жылдарынан бастап елдің экономикасы майдан талабына сай жұмыс істей бастады. Мемлекет тұтастай соғыс лагеріне айналды. 1941 жылы 16 тамызда КСРО ХКК-і мен БК(б) П-ы Волга өңірі, Жайық, Батыс Сібір, Орта Азия мен Қазақстанға арналған 1941 жыл және 1942 жылдың төртінші тоқсаны аралығына арналған «Әскери-шаруашылық жоспары» бекітті. Жоспарда мемлекеттің қорғаныс қабілетін нығайту және стратегиялық маңызы бар шикізатты өндіруді ұлғайту көзделді. Көшірілген кәсіпорындарды тез орналастыру көзделді. Шығысқа қарай заводтардың мүлігі мен қызметкерлері вагон-вагонымен көшірілді. 1941 жылдың күзі мен 1942 жылдың басында Қазақстанның 7 облысына, соның ішінде Ақтөбе қаласына тамыз-желтоқсан айларында Витебск, Харьков, Подольск, Днепропетровск және Мәскеуден өндіріс орындары, мәдениет, өнер ошақтары, әскерки оқу орындары мен госпитальдер көшіріле бастады. Қазақстанға соғыс жылдары барлығы 300-ден астам халықшаруашылық нысандары көшірілген.

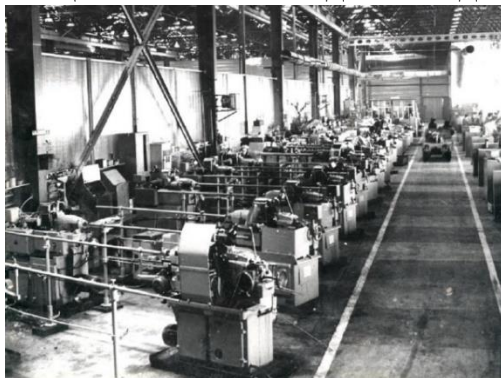
1941 жылдың 19 қазанында КСРО Мемлекеттік Қорғаныс Комитеті Мәскеудің рентген зауытын Ақтөбеге көшіру туралы шешім қабылдады. «Мосрентген» 1930 жылы құрылған еді. 1941 жылы зауыттың жаңа тарихы басталды. Алғашқыда «№692 Мемлекеттік одақ зауыты» деп аталып, қорғаныс саласына бағытталды (директоры-Алдошин). Зауыт сол кездегі партиялық курс және мұғалімдер институты ғимаратына орналасты. Қазір бұл нысан сауда үйіне айналған. Тек 1954 жылғы 31 тамыздан бастап, «Ақтөберентген» зауыты болып аталды.

Қызыл әскердің сапер және партизан отрядына қажетті ПМ-1, ПМ-2 машинасы шығарылды. Зауытта шығарылған екі аппарат «Күпия», «Аса күпия» болып саналды. Рентген аппараты да майдан даласына жіберілді. Сол жылдары рентген аппаратының үш түрі болды. Олар: көшпелі, жылжымалы және диагностикалық. Үшеуі де Қызыл әскердің «Бас санитар басқармасына» тапсырылды. Кәсіпорында Мәскеуден келгендер мен ақтөбелік жұмысшылар еңбек етті.

1941 жылы 7-қарашада Ақтөбеге Днепропетровсктегі «Большевик» шойын-мыс құю механикалық өнеркәсіп артелі көшірілді.

Алғашқыда артель Чкалов (қазіргі Орынбор) қаласына тасымаланған болатын. Оны Киров атындағы зауыт базасына орналастыруға шешім қабылданған екен. Бірақ Киров зауытының өз жүктемесі артып, «Большевик» артелі Ақтөбе қаласына жіберілді. Сол жылы 31 бірлік құрал-жабдық, 48 жұмысшы мен олардың отбасы келді. «Автотракторсбыт» қоймасына орналастырылды. 1942 жылы «Большевик» артелі №6 зауыт деп аталып, әуе өнеркәсібі үшін арматура шығарды. 1967 жылдан бастап зауыт «Ақтөбесельмаш» деп аталды.

Сонымен бірге, 1941 жылы Ақтөбенің Жайсаң стансасына Мәскеуден № 2-автобронтанкісін жөндеу базасы үш эшелонмен жеткізілген. Әскери қызметкерлер, инженер-техниктер мен жұмысшылар және олардың отбасы мүшелері бар, барлығы 800-ден астам адам көшіп келді. Бұл нысанның құпиялығы соншама, тіпті 40 шақырым радиусте «күмәнді» деген адамдар тексеріліп, шектеулер қойылған.

1941 жылы 19 желтоқсанда Ақтөбе облыстық еңбекшілер депутаттары кеңесі мен облыстық партия комитетінің шешімімен №14-Мәскеу жүн өңдеу кәсіпорны да орналастырылды. Оны теміржол техникумының ғимаратына орналастырды. Жұмысшыларға да 350 жатын орын дайындалды. Жалпы соғыс жылдары Ақтөбе облысына «Витебск спирт зауыты, «Черниговск типографиясы», «Мәскеурентген» зауыты, «Большевик» артелі, Харьков «Жылуэлектржоба бөлімі», «№14- Мәскеу жүн иіру» кәсіпорны Ақтөбе қаласына жеткізілсе, Жұрын стансасына экскаватор шеберханасы, Бершүгір стансасына қиыршық тас зауыты орналастырылды.

Сонымен бірге 1941-1942 жылдар аралығында бірнеше әскери училище көшірілді. В.П. Чкалов атындағы ұшқыштардың әскери – әуе мектебі, Бердичев жаяу әскер училищесі, 1942 жылы Бершүгір ауылына Камышинск танк училищесі жеткізілді. Мәскеудегі қолөнер училищесінде білім алып жүрген адамдар Ақтөбедегі өнеркәсіп жұмысына жұмылдырылды.

Соғыс жылдары өңірге бірнеше госпиталь эвакуацияланды. Барлығы 1700 кереуеттік госпитальдер Алға, Шалқар аудандары мен Ақтөбе қаласына

орналастырылды. Қонақүй, перзентхана, интернат пен мектептер госпиталь қызметін атқарды. Ал 1941 жылы Харьковтан балалар туберкулез санаторийі көшірілді. Санаторий үшін құрылыс техникумының жатақханасы мен №6 қазақ орта мектебінің ғимараты берілді.

1941 жылы Ақтөбенің Қобда ауданына Қалмық мемлекеттік драма театры көшіріліп әкелінді. Элиста қаласынан эвакуацияланған театр ұжымының алаңсыз жұмыс істеуі үшін аудандық клуб берілді. Сонымен бірге соғыс жылдары Ақтөбе қаласында Т.Г. Шевченко атындағы Днепропетровск драма театры жұмыс істеп тұрды. Теміржол мәдениет үйіне орналасқан театр, қала тұрғындары үшін, барлығы 14 спектакль сахналады.

Өнеркәсіп, білім ордалары мен мәдениет ошақтарынан өзге де адамдар эвакуацияландыру мақсатында облыс басшылығы 1941 жылдың 23 шілдесінде «Эвакуацияланған тұрғындарды қабылдау және орналастыру» туралы шешім қабылдаған болатын. Алдымен олардың жатын орнын дайындау, ауылдарда жер аударылғандарға арналған үйді босату, оларды күтіп алу, теміржолдан ауылға дейін жеткізу ұйымдастырылды. Оларды жұмысқа қабылдағанда бір реттің жәмдемақы беру міндеттелді. 1941 жылдың тамыз айында облыста 3 мыңнан астам адам эвакуацияландығы туралы мәлімет бар. Олардың ішінде, қолхоздарға 1800-ден астамы жіберілсе, өндірістік өнеркәсіп жұмысына 500 адам тартылды. Эвакуацияланғандар арасында есепші, тігінші, сатушы, инженер мен техник мамандықтарын иеленгендер мен үй шаруасындағы адамдар болды.

Ал 1942 жылдың 10-қаңтарында 28 мыңнан астам адам келді. Олардың үштен бірі еңбекке қабілетті, 9 мыңнан астамы бала, өзгесі жұмыс істей алмайтын ересектер. Көбі Мәскеу, Ленинград, Киев, Харьков, Днепропетровск, Курск және Черниговадан болған.

«Арнайы жер аударылғандар» саны 24 мыңға жеткен. Олардың арасында поляк, молдавандар басым. Астрахань мен Қырым тұрғындары да көп. Сол жылдары өңірге 10 мыңға жуық немістер эвакуацияланды.

52 «Испандық саясиэмигранттар» келген. Олар механикалық зауытта, денсаулық сақтау саласы мен совхозда жұмыс істеген. Тағы бір жайт бар. 1942 жылдың 16 маусымында Ақтөбе облысының Темір ауданына Сталинградтан 110 бала әкелінді. Франк және Кольбск сәбилер үйінің тәрбиеленушілері ауданда тұрғындар мен басшылардың қамқорлығында болды.

Ақтөбе өңірінен мыңдаған адам майданға аттанса, дәл сол майдан аймағынан мыңдаған адам келіп, пана тапты. Бірі өндіріс жұмысына үлес қосса, тағы бір тобы денсаулық, білім, мәдениет саласын қатар алып жүріп, совхоз-колхоздарда еңбек етті.

«СВЯЗЬ НА ВСЕ ВРЕМЕНА»

Руководитель: Ергалиева Айман Курманбековна

студент: Зимасков Илья Олегович

Алматинский колледж связи при Казахско-Американском Университете

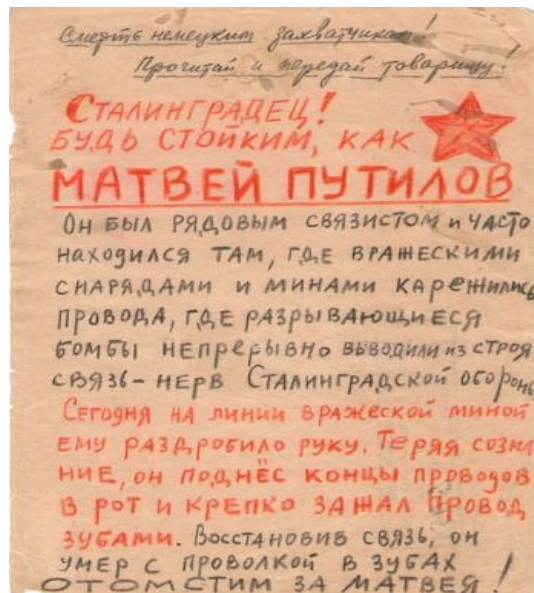
Одной из самых сложных работ на фронте была у связистов. Именно так, обычный связист. Восходит вопрос - почему? Потому что задачей связистов следить и наладить связь между подразделениями, в случае обрыва исправить её повреждения - в то время связь держалась на обычном полевом проводе, при артиллерийских атаках связиста ранило осколками и несмотря ни на что нужно было найти обрыв. Пуля за пулей, артиллерийская атака за артиллерийской атакой и приходилось выполнять приказ, ибо в случае невыполнения в бою приказа могли на месте расстрелять. Из-за того, что связист постоянно сидит на телефоне, и знал обстановку фронта лучше других солдат и постоянно в курсе событий. Немецкие разведчики, зная особенность, устраивали засады на наших связистов - перерезали провод и ждали пока тот сам прибежит к ним в руки, из-за чего связисты часто попадали в плен.

О подвиге Николая Новикова знают многие, но мало кто знает, что его подвиг повторили трижды во время Сталинградской битвы. Василий Титаев получил приказ восстановить связь на Мамаевом кургане, где тогда шли самые ожесточённые бои. Выполнить задачи под шквальным огнём было почти невозможно. Но надежды командования оправдались – связь была восстановлена. Когда тело героя нашли однополчане, они увидели, что Василий погиб, сжимая проволоку зубами.

Чудом остался в живых Василий Калашников. Тяжело раненный, он смог только сжать провод зубами. Но помощь подоспела вовремя. Василия Леонтьевича отправили в госпиталь, и он до конца войны оставался в строю.

О подвигах связистов лучше всего говорит статистика. За годы войны звание Героя Советского Союза получили 303 военных связиста, 133 стали полными кавалерами солдатского ордена Славы, тысячи военных связистов и 645 частей войск связи были награждены орденами.

Матвей Путилов сержант, восстановил связь генерала Дятленко с передовыми сражающимися частями 25 октября 1942 года. Рассказать о подвиге лучше, чем в этой листовке - невозможно.

“Сталинградец! Будь стойким как Матвей Путилов. Он был рядовым связистом и часто находился там, где вражескими снарядами и минами корёжились провода, где разрывающиеся бомбы непрерывно выводили из строя связь - нерв Сталинградской обороны. Сегодня на линии вражеской миной ему раздробило руку. Теряя сознание, он поднёс концы проводов в рот и крепко зажал провод зубами. Восстановив связь, он умер с проволокой в зубах. ОТОМСТИМ ЗА МАТВЕЯ!”

Вот что написал вице-адмирал Григорий Толстолуцкий:

“О связистах, их подвигах на войне написано не очень-то много. Непосвящённым порой кажется, что и сама деятельность воинов-связистов выглядит однообразной, мало влияющей на исход военных событий. То ли дело разведчики, лётчики, танкисты, подводники, катерники, пехотинцы, артиллеристы... Их служба полна романтики. Слов нет, и лётчики, и подводники, и танкисты, и воины других специальностей проявили во время Великой Отечественной войны чудеса храбрости и героизма. Но связисты участвовали в ожесточённых схватках, порой не менее драматичных и захватывающих! Правда, схватки эти были не всегда широко известны.

Связисты, не жалея ни сил, ни времени, настойчиво выполняли свой долг. Они доставляли в штабы необходимую информацию, обеспечивали оповещение войск об обстановке, о действиях противника, своевременно передавали в соединения и части боевые приказы и распоряжения командования.”

От проводов к радиочастотам

Ко времени ВОВ связь давно уже сделала шаг от телеграфа к телефону, постоянно совершенствовались и коммуникации с помощью радио, но в самые первые годы войны, советское командование предпочитало проводную связь.

Такие телефоны позволяли наладить коммуникацию прямо в поле, в отсутствие всякой инфраструктуры. При этом, чтобы прослушать разговор нужно найти кабель и подключиться к нему напрямую. Такой сигнал не отслеживается и не пеленгуется со стороны, да и системы такой телефонной связи были недорогими, функциональными, простыми и совместимы между собой - ими мог пользоваться любой солдат после краткого инструктажа. О масштабах работы, проделанной для обеспечения ставки связью, лучше всего свидетельствуют факты - за три месяца с 1

января по 1 мая 1942 года на фронтах было построено примерно 21,8 тысяч км постоянных линий, подвешено свыше 121 тысячи км новых проводов, а восстановлено 190 тысяч км разрушенных или поврежденных линий. А с 1 по 15 августа 1945-го года частями связи 1-го Дальневосточного фронта было подвешено около 765 км проводов.

Но не может же быть все так гладко.

И главным недостатком проводной телефонной связи была уязвимость. Немецкое командование отлично знало каким способом связи пользовались в СССР, поэтому, телеграфные столбы были целями для бомбардировки, а диверсанты старались найти и уничтожить полевые линии связи. Вследствие этой проводной войны стал дефицит кабеля. Часть инфраструктуры осталась в захваченных районах, а остальная часть попросту уничтожалась, а новые провода не успевали проводить. Но, ведь, большую роль в войне танки и самолёты. Поддерживать с ними связь по телефону невозможно, и в Советской Армии начали максимально быстро внедрять радиосвязь.

Первое телефонное оборудование

ТАБИП-1(рис. 1) - телефонный аппарат образца 1941 года который работал без источника питания. Передача речи была за счёт электродвижущей силы создаваемой в линии обратимым электромагнитным капсюлем трубки. Дальность сигнала до 5 км наземно, и 15 км воздушно

(рис. 1) ТАБИП-1

ТАИ-43 и УНА-ФИ-43 (рис. 2) - телефоны ТАИ-43 и УНА-ФИ-43 применялись для связи между штабами по телеграфным линиям (телеграф при этом работал), первый весил 4,6 кг и работал на сухих ЗС элементах. Второй мог работать еще и на водоналивных элементах, весил 7,6 кг и передавал сигнал почти на 200 км.

(рис. 2) ТАИ-43

ПК-10 “Смелый” (рис. 3) - корабельный комплекс радиоэлектронного подавления для постановки пассивных помех. Таким коммутатором могли соединить четыре пары абонентов. Обслуживался телефонной станцией УНА-ФИ. Два таких коммутатора можно было соединить и скоординировать до 20 пользователей.

(рис.3) ПК-10 “Смелый”

Путь от курьеров к радиосвязи был долгим, но необходимым. И ситуацию исправили только в 1942 году. Тогда для всех командиров ввели обязательные личные радиостанции, приставленными к ним радистам и шифровальщиком. К этому времени удалось произвести часть необходимого оборудования, также радиотехнику закупили по ленд-лизу.

Немцы быстро утратили превосходство в техническом обеспечении. Уже к 1943 году советская армия была полностью обеспечена радиосвязью. Это сыграло большую роль в победе над нацистами.

Наши солдаты жертвовали жизнью и шли на подвиги, несмотря ни на что. Очень важно помнить об этом не только раз в году.

Низкий поклон уважаемым ветеранам!!!

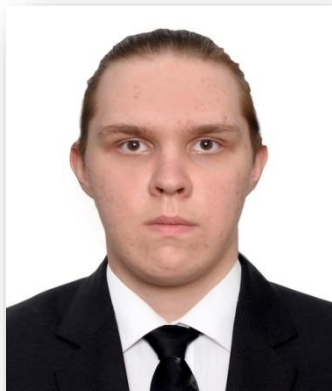
Никто не забыт, ничто не забыто!!!

«РАЗВИТИЕ ОТРАСЛИ СВЯЗИ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ»

Руководитель: Ергалиева Айман Курманбековна

студент: Воронов Сергей Артемович

Алматинский Колледж Связи при Казахско - Американском Университете

В 2021 году будет 102 года со дня создания войск связи как самостоятельных специальных войск. За всю свою вековую историю воины-связисты являлись гарантами надежности коммуникации в системе управления войсками.

Войска связи – это специальные войска, которые отвечают за создание, развертывание и эксплуатацию военной системы связи. Система военной связи – это часть системы управления войсками, силами и оружием, и представляет собой совокупность взаимоувязанных и согласованных по задачам, месту и времени действия узлов и линий связи различного назначения, развертываемых или создаваемых по единому плану и обеспечивающих процесс обмена информации, необходимой для управления войсками, силами и оружием.

Военная связь в начале войны

До начала Великой Отечественной войны военным руководством страны недооценивалась роль радиосвязи Генерального штаба со штабами фронтов. Командиры и штабные работники не были обучены управлению войсками по радио. Радиоданные доводились до штабов с опозданием или вообще не доводились. Практически в войсках не было мобильных радиосредств.

По состоянию на 1 июня 1941 г. войска связи были обеспечены телеграфными аппаратами Бодо на 69%, стартстопными аппаратами СТ-35 на 35%, усовершенствованными аппаратами Морзе на 76%, индукторными телефонными аппаратами на 47% и полевым телеграфным кабелем на 30%.

Учитывая сложившуюся в начале войны обстановку и проявившиеся недостатки по организации связи в войсках в августе 1941 г. в Народном комиссариате обороны (НКО) было сформировано Главное управление связи Красной Армии (ГУС КА), на которое было возложено обеспечение связью Ставки Верховного Главнокомандования (ВГК) и руководство связью Вооруженных Сил в целом. Начальником ГУС КА был назначен нарком связи Иван Терентьевич Пересыпкин (маршал войск связи с 1944 г.)[2]

К осени 1941 г. количество частей связи было доведено почти до 85% по штату. Началось форсированное устранение стратегических и тактических недостатков в организации военной связи, а также наращивание боевой мощи войск связи.

Правительственная специальная связь

Важнейшую роль в системе управления, как в довоенное время, так и во время Великой Отечественной войны, выполняла специальная высокочастотная телефонно-телеграфная связь (ВЧ-связь), имевшая статус правительственной. Основные требования, которые предъявлялись к специальной связи, – высокое качество передачи информации, повышенная надежность связи и защита от несанкционированного доступа.

На 1 апреля 1941 г. в сети ВЧ-связи работало 116 ВЧ-станций и 39 ретрансляционных станций, обслуживалось более 700 абонентов (при расчетной нагрузке – 500 абонентов). Кроме партийно-правительственных абонентов ВЧ-связь предоставлялась руководству вооруженными силами и оборонной промышленности, а также руководителям органов безопасности. До середины 1930-х гг. использовалась главным образом зарубежная аппаратура немецкой фирмы «Телефункен». В начале 1941 г. между Ленинградом и Москвой была установлена 20-канальная американская аппаратура дальней связи L-2, которая из-за нестабильности линейных характеристик работала только в 12-канальном режиме.

В годы войны вместо аппаратуры высокочастотного телефонирования СМТ-34 и ТВЧ-34 была разработана более надежная и менее габаритная аппаратура типа СМТ-42 и ТВЧ-42 для работы трех телефонных каналов по одной цепи. Создана аппаратура одновременного телефонирования и телеграфирования по высокочастотным каналам. Завершена разработка аппаратуры засекречивания «Сова», «Нева», «Волга-С» с применением кодирования для высокочастотных каналов аппаратуры НВЧТ-42. Эта аппаратура уплотнения позволяла по одной цепи организовывать два незасекреченных разговора и один засекреченный с использованием сложной схемы кодирования. Разработана портативная аппаратура засекречивания СИ-15 («Синица»), САУ-16 («Снегирь») и др. Организованы разработка и серийное производство полного комплекса средств для ВЧ-связи, что позволило практически полностью отказаться от использования устаревшей импортной аппаратуры и резко повысить технологический уровень и маневренность специальной связи.

Еще в октябре 1941 г. ответственность за организацию связи Ставки Верховного Главнокомандования с фронтами и армиями было возложено на специальный отдел правительственной связи НКВД СССР. Структура войск связи НКВД в ходе ее становления претерпела ряд изменений. Наиболее устойчивое ее построение сложилось в середине 1943 г. В состав войск связи входили отдельные полки, отдельные батальоны, отдельные роты, отдельные кабельно-шестовые роты, автотранспортные и аэросанные роты. Отдельные полки обслуживали фронтовые звенья, а батальоны – армейские соединения.

К марту 1945 г. общая численность войск правительственной связи составила 52 574 человека. Протяженность обслуживаемых войсками линий ВЧ связи была 32 944 км, а в августе 1945 г. (во время боевых действий против Японии) достигла 36

854 км. Большую роль сыграла правительственная связь при проведении специальных мероприятий (Тегеранская, Ялтинская и Потсдамская конференции).

Во время Великой Отечественной войны система засекреченной правительственной связи, состоявшая из стационарной и полевой частей, выросла в мощную инфраструктуру, обеспечивавшую государственное и военное управление.

Фронтальная проводная телефонно-телеграфная связь

Проводная связь штабов армии с подчиненными соединениями в интересах полевой составляющей системы управления войсками в основном строилась по оси, с соединениями и частями вблизи штаба армии – по отдельным направлениям, с более удаленными – через узел связи при оперативной группе армии, а с соединениями, находившимися на больших расстояниях, – через штабы других соединений. Фронтальная ось строилась емкостью 6–8 проводов. Армейская ось имела 2–4 провода. Для этого использовались существующие воздушные телефонно-телеграфные линии связи, строились новые линии, а также использовались полевые кабельно-шестовые средства.

В первые годы войны на фронтах остро ощущалась нехватка полевых кабелей, телефонных аппаратов и другого имущества проводной связи. Обеспеченность телефонными аппаратами составляла 47%. Кабелей для прокладки через водные преграды вообще не было. Приходилось прокладывать обычный кабель (типа ПТГ, ПТФ), который размокал за 20–24 часа. Дополнительная связь строилась за счет столбовой линии. Зимой столбы непосредственно вмораживались в лед. Для прокладки линий связи широко использовались шестовые линии связи с медной проволокой 2,2 мм и кабелями с хлопчатобумажной оплеткой довоенной разработки ПТФ-7 (телефонный, дальность 15–25 км) и ГПТ-19 (телеграфный, дальность 40–55 км).

С 1942 г. начинается интенсивное доукомплектование фронтальных частей оборудованием связи, причем в основном за счет использования более совершенной техники. Поставляются и находят широкое применение унифицированные телефонные аппараты УНА-Ф-42 (фонический) и УНА-И-42 (индукторный), полевые телефонные и телеграфные коммутаторы ПК-10, ПК-30, ФИН-6, ЛБК-19/14. Линейный батарейный коммутатор ЛБК-19/14 заменил ламельный (швейцарский) коммутатор и был укомплектован соединительными кабелями, что сокращало время развертывания. Организовано производство полевого пупинизированного кабеля ППК-4 для многоканальной передачи. С 1943 г. войска стали получать многожильные телефонно-телеграфные кабели ТТВК-5×2 и ТТВК-10×2.

В 1943 г. на основе аппарата Бодо создается более совершенный телеграфный аппарат 2БД-2Г. Благодаря дуплексному телеграфному ретранслятору ДТА-45 дальность телеграфной связи была увеличена с 600 до 2000 км. Для полевого применения разработан аппарат 2БДА-43. Масса аппарата в упаковках была снижена с 1100 до 325 кг, а время развертывания с 4–6 часов до 15–20 мин.[8]

Только за полтора года войны (апрель 1942 – 1943 г.) во всех фронтах было построено около 21,5 тыс. км постоянных линий связи и восстановлено 190 тыс. км разрушенных или поврежденных линий.

Возрастание роли радиосвязи

Существовавшая до войны недооценка роли военной радиосвязи сказалась и на материально-техническом обеспечении войск радиосредствами. Промышленное производство было не подготовлено к укомплектованию войск в необходимых объемах.

В целях расширения используемого диапазона частот, в интересах тактического звена управления осваивается диапазон ультракоротких волн (УКВ). В первые военные годы начали выпускать УКВ-радиостанции с частотной модуляцией А7, которые стали широко применяться в стрелковых полках и батальонах, в артиллерийских дивизионах и батареях. Вместе с тем непрерывно шла модернизация станций, и в начале 1944 г. создана радиостанция А-7-А, в которой было уменьшено число ламп, а потребление энергии снижено на треть. В конце 1944 г. на фронт стала поступать УКВ-радиостанция А-7-Б, имевшая больший радиус действия. В 1943 г. почти в два раза увеличились поставки на фронт радиостанций РАТ для связи штабов крупных войсковых соединений и радиостанций РБ для связи в полковых сетях.

О нарастающем размахе использования в войсках радиосредств говорят следующие цифры: в Сталинградской битве использовалось более 9000 радиостанций различного назначения, при прорыве блокады Ленинграда – более 4000, а при проведении Белорусской стратегической операции – несколько десятков тысяч. Число радиостанций в стрелковой дивизии увеличилось за годы войны с 22 до 130.

Военным новшеством, разработанным в СССР во время Великой Отечественной войны, стало обеспечение боевых действий специальными подразделениями радиопомех, радиоразведки и защиты радиоэлектронных средств от воздействия противника.

Трофейные и иностранные средства связи

По темпам разработки новых радиосредств в предвоенные годы Германия существенно опережала и СССР, и союзников. Поэтому фашистская армия, напав на Советский Союз, была достаточно хорошо оснащена средствами связи, в том числе радиосвязи, используя для этого промышленный потенциал как Германии, так и оккупированных европейских стран. Германское командование в 1936 г. приняло доктрину военной радиосвязи, определявшую организацию радиосвязи, номенклатуру радиосредств для различных родов войск, их частотные диапазоны, мощности излучения, вопросы электромагнитной совместимости и др.

К началу войны в немецких стрелковых частях наибольшее распространение получили ранцевые радиостанции различных модификаций от Torn.Fu.a до Torn.Fu.t, работавшие в КВ- и УКВ-диапазонах волн. Наибольшее распространение в немецких пехотных войсках во время войны получили КВ радиостанции Torn.Fu.b1 и Torn.Fu.f. Эти радиостанции обеспечивали дальность связи в телеграфном режиме до 20 км, а в телефонном – 10 км. Аппаратура размещалась в двух упаковках по 20 кг и переносилась двумя солдатами.

В условиях острой нехватки военных средств связи в Красной Армии в первые годы войны большое внимание было уделено использованию трофейного оборудования.

Трофейные средства связи (радиопередатчики, приемники, линейные усилители, телефонные коммутаторы, аппаратура уплотнения, телефонные аппараты, ЗАС, линейно-строительные материалы и другое имущество связи) подвергались анализу в целях использования положительного опыта в интересах отечественных разработок. Некоторые трофейные изделия стали применяться в наших войсках, в том числе для правительственной связи. Широко использовалась каналобразующая аппаратура TFb, ME-8, трофейный полевой кабель. Для перехвата радиообмена противника использовались радиостанции FuG-X со сбитых фашистских истребителей.

В США и в Англии к началу войны производилось довольно много моделей аппаратуры для военной связи. По соглашению между Советским Союзом и США, с ноября 1941 г. начались поставки военной техники СССР.

Основные американские поставки связного оборудования включали в себя: автомобильные радиостанции с кварцевой стабилизацией SCG-299, SCR-399 на шасси автомобилей «Шевроле» и «Студебеккер», телефонные аппараты EE-8A, зарядные агрегаты на базе двигателя Visconsin, полевые мастерские связи на автошасси и др. По ленд-лизу поставлялся также дефицитный полевой кабель (около 1 млн км в год).[8, 9]

К концу войны отечественные средства связи практически полностью отвечали войсковым требованиям, не уступая трофейным и зарубежным образцам, а по ряду характеристик даже превосходили их.

Заключение

В годы Великой Отечественной войны сложились принципиальные организационные, технические и материальные основы управления войсками, которые определили победное ее завершение.

К организационным основам следует отнести: увеличение численности войск связи, определение степени ответственности за установление связи командования и взаимодействия, установление тесного контакта между правительственной и войсковой связью, создание отдельных дивизионов связи резерва ВГК, организацию связи через инстанцию, использование командирами личных радиостанций, совершенствование нормативно-технической базы.

Технические основы управления войсками определялись комплексным использованием различных средств связи, существенным повышением роли радиосвязи и широким внедрением телефонной связи, в том числе многоканальной.

Если в начале войны численность войск связи составляла 5% от общей численности Красной Армии, то к концу войны она составляла 10%. Это свидетельствовало о росте значения связи в общей системе управления войсками.

За годы Великой Отечественной войны 303 военных связиста удостоены звания Героя Советского Союза, 130 стали полными кавалерами ордена Славы, десятки тысяч награждены орденами и медалями. 58 фронтовых и армейских частей связи удостоены гвардейского звания. Вырос удельный вес связистов в общей структуре Вооруженных Сил. В абсолютном значении число военных связистов увеличилось в 4 раза и составило 1 млн человек.[10]

Список используемой литературы

1. ЦАМО, ф.71, оп. 12191, д.д. 52, 53.
2. Постановление Государственного комитета обороны СССР от 23 (22) июля 1941 г.
3. Правительственная электросвязь в истории России. Ч. 1. М.: Наука, 2001.
4. Воронин П.Н. Правительственная ВЧ-связь в годы Великой Отечественной войны. Электросвязь. № 3. 1995.
5. Давыдов Г.Б. Связь для Ставки Верховного Главнокомандования. Электросвязь: история и современность. № 2. 2005. www.rkk-museum.ru
6. Переписка Председателя Совета Министров СССР с президентами США и премьер-министрами Великобритании во время Великой Отечественной войны 1941–1945 гг. Т. 1–2. М., 1957.
7. Из Справки народного комиссара внешней торговли Микояна от 9 января 1942 г.
8. Советская военная мощь. От Сталина до Горбачева. М.: Издательский дом «Военный парад», 1999.
9. Военные связисты в боях за Родину / Под ред. маршала войск связи А.И. Белова. М.: Военное издательство, 1984.
10. ЦАМО, ф. 71, оп. 12173, д. 236.

«ПОДВИГИ СВЯЗИСТОВ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ»

Руководитель: Ергалиева Айман Курманбековна

Студент: Свистал Софья Анатольевна.

Алматинский Колледж Связи при Казахско - Американском Университете

*«Война - варварство,
когда нападают на мирного соседа,
но это священный долг,
когда защищают Родину»
Ги де Мопассан*

В годы Великой Отечественной Войны, в победу советского народа огромный вклад внесли связисты. Своей тяжёлой, опасной работой, подвигами во имя Родины, они спасали Отечество. Связь была настоящими нервами войны: с помощью неё осуществлялось управление воюющими фронтовыми отрядами. От своевременной доставки информации в штаб и на поле боя, зачастую зависел не только успех операции, но и тысячи человеческих жизней. Для верного командования войсками, было необходимо, чтобы руководство оперативно получало информацию об обстановке на фронте, о вражеских планах и состоянии боевых частей. Также важно было обеспечить связь между Ставкой Верховного Главнокомандующего и штабами командующих фронтами. На линии Ставки, соединяющей Москву и Казань, была установлена отечественная, разработанная в ЦНИИС, 12-канальная система, предназначенная для организации надёжной связи с работающими в тылу заводами, где производилось необходимое фронту вооружение. Иногда связистам приходилось в короткий срок проводить связь на небывало большие расстояния. Когда немцы двигались прямо на Каспий, и были уже под Моздоком, связь с Баку

прервалась. Для того чтобы обеспечить связь Ставки с Закавказским фронтом, пришлось обойти Каспийское море и выйти на Баку с юга, с территории Ирана. Тогда связь "протянули" обогнув Каспийское море, через пограничный пункт Астара. Только так связисты вышли на Баку. Обеспечение связи с Баку было очень важной стратегической миссией, от которой зависело недопущение дальнейшего продвижения войск Рейха в глубину тыла страны, связистам пришлось проделать огромную работу.

Рискуя своей жизнью, связисты тянули провода связи не только в самых труднопроходимых местах, но и под шквальным миномётным огнём устраняли неполадки проводов. В самом начале войны руководство Вермахта выпустило приказ: "Кто возьмет в плен русского шифровальщика, будет награжден крестом, отпуском на родину и обеспечен работой в Берлине". Но за все годы войны ни один советский шифровальщик не сдался в плен живым, ни одно донесение о готовящихся военно-стратегических операциях красной армии не попало в руки немецкой разведки. Между тем, советские криптоаналитики уже на 20-й день войны раскрыли ключи немецкого шифра. К весне 1942 года было дешифровано 50 тысяч только немецких телеграмм, не считая переписки Румынии и других стран гитлеровской коалиции. Верные военной присяге, связисты славно исполняли службу и были готовы не только «дать связь», но и сражаться с оружием в руках на поле боя.

Ранним утром 22 июня 1941 года, когда стало известно о начале войны, сотрудники советского посольства в Германии принялись уничтожать все документы и секретные шифры. При этом отличился шифровальщик Николай Логачев, сумевший быстро уничтожить секретные материалы, не дав узнать их эсэсовцам. Среди офицеров спецсвязи отличился Л.Травцев, вёзший секретные документы в сопровождении трёх танков и взвода пехоты. Его колонна попала в засаду и была уничтожена. При этом Травцеву перебило снарядом обе ноги, но он из последних сил вскрыл сейфы в автобусе, облил документы бензином и отстреливался от немцев, пока не сгорел вместе с подорванной машиной.

Первым военным связистом, удостоенным звания Героя Советского Союза за подвиг в Великой Отечественной Войне, стал Анатолий Васильевич Рыжиков. Когда он с группой пограничников восстанавливал повреждённую связь, им удалось остановить переправу противника через реку Прут, и Рыжиков лично уничтожил три станковых вражеских пулемёта.

Арнольд Мери- заместитель политрука радио-роты 415-го отдельного батальона связи 22-го стрелкового корпуса Северо-Западного фронта, был первым связистом, получившим в ВОВ звание Героя Советского Союза. Он умело организовал оборону города Дно от фашистов, а в бою 17 июля, четырежды раненный, продолжал командование. Сложно представить, какую мужественность и силу характера нужно было иметь герою. Под его командованием, планы врага по выходу к шоссе «Порхов- Дно» не осуществились.

В памяти народа навсегда останется всем известный подвиг Александра Матросова, закрывшего собой амбразуры вражеских дзотов, но мало кто знает, что его подвиг повторили семеро связистов. Они также пожертвовали своими жизнями ради десятков жизней других воинов Красной Армии: телефонисты-

рядовые Дмитрий Молодцов под Ленинградом, Николай Липатов и Петр Костючек — в Польше, Михаил Паршин — в Румынии, Анатолий Живов — в Тернополе на Украине, линейный надсмотрщик Василий Соловьев — в Смоленской области, рулевой-сигнальщик Петр Ильичев — на Курильских островах.

В годы ВОВ, четверо стрелков - радистов воевали в лётных экипажах, командиры которых повторили подвиг Николая Гастелло, направив свои горящие самолёты на вражеские колонны. Этими героями являются Назар Губин, Николай Бобров, Андрей Маркин, Григорий Асеев. 16 декабря 1941 года, во время выполнения боевого задания по нанесению ударов по колоннам противника западнее Чудово, самолёт 125-го бомбардировочного авиационного полка загорелся от попадания вражеского снаряда. Тогда экипаж самолёта решился на отчаянные меры: Семён Косинов до последнего сбрасывал бомбы на врагов, пилот Иван Черных направил самолёт в гущу немецких автомашин, радист Назар Губин расстрелял последние патроны по фашистам и передал в эфир последнюю радиogramму: «Самолёт горит. Идём на таран вражеской колонны». 16 января 1942 года всем членам экипажа было присвоено посмертно звание Героя Советского Союза. Это ли не есть настоящий подвиг советских воинов, которые даже в последние моменты своих жизней отважно продолжали воевать с врагом.

В конце ноября 1941 года под Москвой свой легендарный подвиг совершил сержант - связист Николай Новиков. Найдя на фронте разрыв линии, он вступил в неравный бой с врагом, но пожертвовав собой, он всё же справился с заданием. Через несколько часов бойцы Красной Армии нашли тело Новикова с зажатым в зубах проводом. Опять же и боец Новиков проявил смекалку и самопожертвование. Впоследствии подвиг Николая Новикова повторили Матвей Путилов, Василий Титаев и Василий Калашников. Чувство долга, верность военной присяге заставляют связистов выходить на линию, невзирая на грозящую им опасность. Такие подвиги не должны забываться, героизм связистов Красной Армии неоценим.

Нельзя не отметить заслуги Андреева Павла Фёдоровича и Шишова Сергея Николаевича - полных кавалеров ордена Славы. Андреев Павел Фёдорович - начальник направления связи 1030-го стрелкового полка 260-й стрелковой дивизии 47-й армии 1-го Белорусского фронта ВОВ. В боях в Гомельской области Белоруссии с 14 по 21 ноября, под огнём он устранил около 70 повреждений на линии связи, что дало возможность командованию полка непрерывно управлять боевыми действиями подразделений. В апреле 1944 года в бою за город Ковель он под огнём ликвидировал семь порывов на линии связи и в напряжённой боевой обстановке проложил новую линию связи. В июле того же года Андреев под огнём переправился через реку Турья западнее города Ковель и проложил очередную линию связи, в числе первых ворвался в расположение противника, увлекая за собой бойцов, что способствовало успеху в атаке. 29 августа 1944 года старшина Павел Андреев пал смертью храбрых в бою на территории Польши. Шишов Сергей Николаевич - начальник радиостанции 299-го стрелкового полка 225-й стрелковой дивизии Красной Армии; старший сержант был тринадцать раз ранен, но после излечения в госпитале каждый раз возвращался в строй. В январе 1944 года в боях за Новгород под огнём противника он обеспечил бесперебойной радиосвязью командира полка. 21 июля 1944 года у станции Пундури в тяжёлой обстановке,

связавшись с основными силами, вызвал огонь на себя, чем обеспечил выполнение полком боевой задачи. 28 июля 1944 года у деревни Блутис, в критический момент боя, он гранатами и огнём из автомата отразил нападение группы противника, уничтожив при этом, пять солдат врага. 10 февраля 1945 года в сражении за город Шургаст обеспечил устойчивой радиосвязью командира полка, при отражении контратаки ликвидировал свыше десяти солдат противника, а одного пленил. Шишов Сергей Николаевич окончил войну в Чехословакии. П.Ф. Андреев и С.Н Шишов – настоящие храбрые связисты - защитники Родины.

За годы Великой Отечественной Войны 303 военных связиста за свои подвиги получили звание Героя Советского Союза, 133 бойца стали полными кавалерами солдатского ордена Славы, тысячи связистов и 645 частей войск связи были награждены орденами. Из 86 женщин, ставших в годы ВОВ Героями Советского Союза, 14 были связистками, но 12 получили это звание посмертно. Девушки - связистки наравне с мужчинами несли военную службу в напряжённые дни войны. К примеру, на радиостанции в Риге сержант Гошицкая, во время передачи радиোগраммы была тяжело ранена осколком снаряда, но, не покинув пост, она до конца полностью передала важную радиোগрамму.

В тяжелых боях летом 1942 г. в районе села Зимовенька Шебекинского района (ныне Белгородской области) героический поступок совершила Е.К.Стемпковская. Находясь на наблюдательном пункте одного из батальонов, она обеспечивала связь со штабом полка. Батальон оказался в окружении. Шесть суток Елена Стемпковская бесменно работала на своей радиостанции. И когда противнику удалось ворваться на наблюдательный пункт, отважная радистка успела уничтожить документы, повредить радиостанцию и, взяв в руки автомат, в упор расстреливала фашистов. Гитлеровские вояки, схватив женщину радистку, подвергли ее бесчеловечным пыткам с целью получения радиоданных для связи со штабом части. Ни слова не сказала врагам мужественная патриотка. Тогда озверевшие палачи отрубили ей руки и повели на казнь. Отважной радистке младшему сержанту Елене Константиновне Стемпковской 15 мая 1946 г. посмертно было присвоено звание Героя Советского Союза.

Указом Президиума Верховного Совета СССР от 24 марта 1945 г. отважной связистке Т.Н. Барамзиной было посмертно присвоено звание Героя Советского Союза с награждением орденом Ленина. **Татьяна Николаевна Барамзина** не только устраняла повреждения связи под огнем и оказывала помощь раненым, но и заменила во время одной из атак погибшего командира. В боях на территории Белоруссии у деревни Пекалин Смолевичского района Минской области она уничтожила из снайперской винтовки 20 гитлеровцев. Захваченная фашистами в плен, Т.Н.Барамзина, 5 июля 1944г. была расстреляна.

Говоря о подвигах связистов в годы ВОВ, стоит отметить и подвиги собак - связистов. В годы войны собаки - связисты доставили в роты, батальоны и полки 200 тысяч боевых донесений и для установления связи проложили почти 8 тысяч километров телефонного провода.

Безусловно, военные связисты проделали огромный труд в годы войны, многие из них не пожалели своих жизней для защиты Родины и во имя Победы. В докладе написаны имена далеко не всех героев: в сражениях ВОВ активно

участвовали более миллиона военных связистов. Проходят года, но их подвиги не должны забываться, ведь в том числе благодаря их самоотверженности, мы с вами сегодня существуем и спокойно живём в независимых государствах.

Чтите долю солдат за слезу матерей,
И окопную сырость и грязь.
Чтите долю солдат за потерю друзей,
За великую с родиной связь.
Чтите долю солдат за шинели в пыли,
За смертельные раны в боях.
Чтите долю солдат — им родимой земли
Не хватало в далеких краях.
Чтите долю солдат — в деревнях, городах...
Поклонитесь у братских могил.
И пусть вечный огонь отразится в глазах,
И придаст всем надежды и сил.
Чтите долю солдат — наш великий народ
Неподкупен, не падок на лесть...
Чтите долю солдат — не окончен поход
Тех, кто спас веку прошлому честь.

«НАШИ СВЯЗИСТЫ – ГЕРОИ КАЗАХСТАНА»

Преподаватель: Сариева Аида Камзаевна

Студент: Бондаренко Диана

В этом 2021 году человечество отмечает 76-летие Победы советского народа в Великой Отечественной войне, в самой трагической, героической и священной войне. Она была одним из тяжелых испытаний, которое перенесла страна с честью и достоинством. Война, о которой мы не вправе забывать. Мы все помним, Великую Отечественную Войну, и каждый год, с замиранием в сердце, празднуем праздник «День Победы».

Чтим память о солдатах и ветеранах, которые сражались за нашу Родину, за наше будущее, за мирное и голубое время над головой.

Это было страшное и тяжелое время, да, это знает каждый. Но наши прадеды никогда не сдавались, и шли только вперед, не смотря на все трудности, ранения, которые происходили с ними по пути. Они сражались до последнего. За это, я хочу сказать им Большое Спасибо, и поблагодарить, за нашу спокойную и прекрасную жизнь.

Я бы хотела, сегодня в своем докладе рассказать о наших связистах. Кто такие связисты, и чем они занимались во время Великой Отечественной Войны. Почему связисты - наши герои Казахстана.

Более миллиона военных связистов активно участвовали во всех сражениях Великой Отечественной войны, обеспечивали устойчивую связь для управления войсками и оповещения об обстановке на фронтах, снабжали штабы необходимыми сведениями, доставляли оперативную информацию в боевые части, передавали на места боевые приказы командования.

Роль связи в истории Великой Отечественной войны преувеличить невозможно. Связисты, рискуя жизнью, под огнём тянули линии связи, и только благодаря им можно было координировать действия частей и подразделений.

Я хочу рассказать о связистах, которые налаживали связь, в Павлодарской области, и их подвиг оставил большой след в истории.

С образованием области сформировались областные структуры правления. В январе 1938 года организовали областное управление связи. В подчинение Павлодарскому управлению связи переданы Павлодарская контора связи, девять районных узлов связи, линейно-технический узел и бюро контроля.

В предвоенные годы связь в Павлодарской области была практически на первых шагах своего развития.

Требования военного времени вызвало необходимость обеспечения секретности определенной информации. Для этого в штат введена должность инспектора секретно-шифровального отдела и первый отдел. Численность аппарата управления в годы войны составляла 25-28 человек, а штатное расписание на 1941 год утверждалось Наркомом связи СССР. Начавшаяся Великая Отечественная война перечеркнула все планы мирного развития экономики страны, в том числе отрасли связи.

Наши связисты- связисты Прииртышья старались преодолевать трудности, находить выход, казалось бы, из безвыходных ситуаций. Изготавливали из подручных материалов необходимые детали, ибо понимали, что в эти трудные годы обыкновенный домашний репродуктор «Рекорд» имел огромное значение для жизненного уклада каждого советского человека.

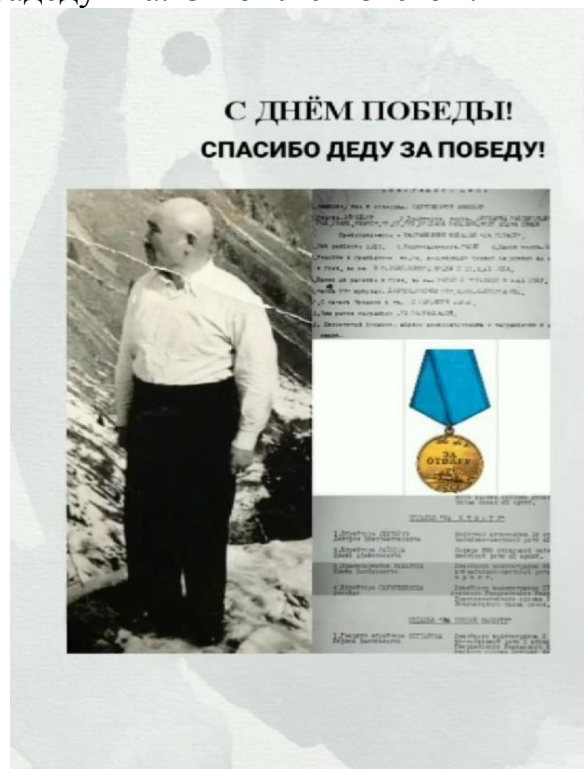
Кроме основной работы на предприятиях связисты выполняли ещё и общественные нагрузки: лесозаготовки, сенокосы, хлебоуборки, дежурства в госпитале, помощь эвакуированным. Они вязали носки, варежки, шили рубашки для отправки на фронт. Кроме того, они участвовали в перечислении средств из зарплаты, сбережений в фонд обороны, приобретении облигаций государственных займов, во внеурочных работах.

Связисты не оставались в стороне и от развернувшегося в годы войны патриотического движения - шефства над освобожденными от фашистской оккупации областями Советской родины. В 1943 году была отправлена в помощь освобожденным от оккупации районам различная аппаратура связи. На Запад были отправлены 44 работника связи: телефонисты, техники, монтеры и работники других специальностей. Связистами были собраны деньги на постройку эскадрильи самолетов.

Я хочу выразить слова благодарности всем нашим ветеранам-связистам и сослуживцам. Это наши ветераны связи генерал-майор Мубарек Орынбекович Орынбеков, полковник Ержан Токтарович Касымханов, полковник запаса Александр Николаевич Вершинин, полковник запаса Владимир Сергеевич Шевченко, полковник запаса Николай Иванович Бочанов, полковник запаса Анатолий Владимирович Бурлев, полковник Тимур Токанович Кемербаев, полковник Серик Кадылбекович Курманов, подполковник запаса Сергей Владимирович Тарасенко, майор запаса Владимир Иосифович Фукс.

Мой Герой – это мой прадедушка. Он был связистом.

Мой прадедушка Сакумбеков Аманжол ушел на фронт 22 июня 1941 года. Он был ефрейтором, связистом и полком связи Богдана Хмельницкого. Он работал в тылу, и налаживал связь. В 1941 году он был сильно ранен и контужен и был отправлен в госпиталь. После госпиталя, он вернулся на фронт. Мой прадедушка дошел до самого конца. Он вернулся домой, но был тяжело ранен и контужен. У моего прадедушки было очень много медалей, одна из них медаль «За отвагу». Мой прадедушка умер в 1972 году, ему было 54 года.

Он мой герой. Я навсегда запомню подвиг моего прадедушки, и всегда буду со всем сердцем вспоминать и благодарить его за это.

Я всегда буду помнить их подвиги, битву за Родину, и хочу сказать спасибо, большое спасибо, за мирное, светлое и голубое небо над головой

Наши связисты – Герои Казахстана. Каждый из подвигов связистов– это великий вклад, без которого не было бы Великой Победы.

И я считаю, основной долг всех последующих поколений нашей страны — долг перед поколением победителей — сохранить историческую память о Великой Отечественной войне, не оставить в забвении ни одного погибшего солдата, отдать дань благодарности за героический подвиг в Великой Отечественной войне живым ветеранам войны и трудового фронта.

«РАЗВИТИЕ ОТРАСЛИ СВЯЗИ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ 1941-1945 г.г»

к.и.н. ассоц.проф.МОК Богенбаева А.К

Студент: Арсен Адия

В годы Великой Отечественной войны каждый советский гражданин считал своим долгом встать на защиту своей Родины. Эта война была самой тяжелой и жестокой из всех войн, когда-либо пережитых на Земле. С первых же дней Отечественной войны на всех фронтах сражались тысячи казахстанцев, вели ожесточенные бои с фашистами.

Все мы знаем о подвигах советских воинов, но почти никто не знает о подвигах воинов-связистов и радистов, именно тех людей, которые обеспечивали войска связью и управлением. Связь играла очень большую роль, ведь от состояния и функционирования военной связи во многом зависят оперативность руководства войсками, своевременность принятия важных военных решений, применения боевых стратегий и средств.

Стоит отметить, что именно советские радисты сообщили о нападении Германии на СССР утром 22 июня 1941 года. Также и новости об окончании войны были сообщены военными-телеграфистами, а именно телеграфисткой Марией Литешенко. Военные связисты обеспечили победу в войне, протянув линии связи до самого Берлина. Линии связи можно сопоставить с человеческой нервной системой, по которой передаются все приказы к действиям. Если оборвать одну такую связь, нельзя больше целостно функционировать. И на таком примере можно понять, какой огромный вклад в победу внесли связисты, поддерживая связь между частями войск, управлением и т.д., находясь под бомбежками и артиллерийскими обстрелами.

Во время войны радиосвязь стала важнейшим средством оперативного управления войсками и информирования населения. Именно службы связи доставляли в штабы всю необходимую информацию, докладывали о состоянии военной обстановки и о местоположении противника. Было важно своевременно передать боевые приказы и распоряжения командования.

Войскам связи было очень нелегко во время войны. Главной проблемой была нехватка подходящей техники и квалифицированных кадров. Технику приходилось стягивать со всей огромной страны. По приказу от 25 июня 1941 года ПолитБюро было вынесено решение о сдаче населением радиоприемных и передающих устройств. Повсюду создавались школы радистов и специалистов связи. Благодаря мастерству советских связистов нехватку техники получилось компенсировать. Связисты использовали разные коды, меняли радиоданные, работали на быстрых скоростях, что затрудняло перехват важной информации, которую передавали по линиям связи.[1]

Качество связи в первые годы войны было на очень низком уровне. Радиостанция и радиоприемник в 41 году были редкостью даже у летчиков и танкистов. Стоит отметить, что на немецких танках рация являлась обычным явлением.

Отсутствие качественной связи и управления стало главной причиной трагедии и приогрышей в начале войны. Также все узлы и линии связи подрывались немецкими разведчиками, главной целью которых было подорвать военную связь и управление. В результате этих действий на Западном фронте в 1941 году произошла потеря управления, после чего были даже расстреляны командующий Западным фронтом Павлов и начальник связи фронта генерал-майор Григорьев, реабилитированы они были лишь только после окончания войны.

Огромную роль в поддержке связи играли линейщики-линейные надсмотрщики, задачами которых являлось соединение на поле боя поврежденных кабелей и телефонных проводов. Их поступки можно считать воистину героическими, погибая под обстрелами, каждый из линейщиков пытался выполнить свой долг из последних сил. Стоит отметить, что среди всех представителей войск связи, т.е. радистов, телефонистов, линейщики несли самые большие потери. Главный приказ для связиста в бою-обеспечить связь, поэтому каждый связист готов был его выполнить хоть ценой своей жизни.

В годы Великой Отечественной войны, за проявленный героизм 329 воинов-связистов были удостоены высшей награды - звания Герой Советского Союза.

Немного о связистах Казахстана:

Рауза Ширвановна - уроженка Семипалатинска. Была призвана в ряды Красной Армии в 1942 году и служила радистом в 136 роте отдельной связи. После была переведена в Читу, где проработала телефонисткой до 1945 года. Награждена Орденом Отечественной войны 2 степени и медалью за победой над Японией.[2]

Абдрахман Ишмухамедов - уроженец Шымента. Был призван на войну сразу после нападения Германии. По его словам,. Сначала обучался пол года в пехотном училище, а после этого был отправлен на войну в качестве связиста-кабельщика на Северо-западном фронте. Работа кабельщика была нелегкой и опасной. Главная обязанность-своевременно чинить повреждения, чтобы предотвратить потерю связи. По воспоминаниям ветерана, во время боя нужно было тащить тяжелую катушку с проводом от командования, все время рискуя попасть под обстрел. [3]

Мария Швыдко - радистка-телефонистка. В возрасте 17 лет добровольно ушла на фронт, стоит отметить, что до войны прошла курсы радистов-телефонистов. Из ее слов можно понять, насколько ответственно она относилась к работе радиста. «Связь — это нерв армии. Мы берем лучших, наиболее грамотных. Связисту доверяют многие военные секреты, он должен быть специалистом своего дела, но хорошо держать язык за зубами, владеть автоматом, пулеметом. И мы, связисты, всегда помнили об этом. Приходилось устранять повреждения на линии и 40-килограммовую рацию носить за спиной, хотя сами весили чуть больше рации».[4]

Также хочу рассказать про подвиг своего прадеда, Юсупова Нурхана. Он не был воином связи, но благодаря тому, что он смог восстановить связь, советским войскам удалось отбросить атаку. Информация из военного архива: 10 апреля 1945 года находясь на командном пункте в районе господского дома села Кирпиций, который непрерывно находился под арт.обстрелом и бомбежкой авиации противника, вел непрерывное за противником и докладывал по телефону командыванию. Когда связь по телефону была нарушена, не взирая на опасность, бросился по линии, восстановил связь и доложил командыванию о скоплении

противника, готовящегося к контратаке. В результате, атаку противника смогли отбить, благодаря своевременно полученной информации. За этот подвиг был награжден Медалью за отвагу. [5]

Роль связи в войне нельзя недооценивать. Более миллиона военных связистов активно участвовали во всех сражениях Великой Отечественной войны, обеспечивали устойчивую связь для управления войсками и оповещения об обстановке на фронтах, снабжали штабы необходимыми сведениями, доставляли оперативную информацию в боевые части, передавали на места боевые приказы командования. И очень жаль, что часто подвиги связистов не придаются яркой огласке, ведь часть Победы лежит на их плечах, все войско становится просто неорганизованной массой, когда теряется связь. В дань памяти связистам-участникам Войны, в Казахстане день образования войск связи отмечается как день связиста, который ежегодно проходит 20 октября, начиная с 2006 года. Вспоминая о известных военных подвигах, нельзя забывать о множестве подвигов отважных воинов-связистов, которые поддерживали исправную работу «нервной системы» войны.

Список литературы:

1. Статьи «Лица победы» проект «Открытая Азия» 2018 год.
2. «Женщины-связистки Восточно-Казахстанской области», журнал «Вестник КарГУ» 2018 год.
3. Подлинные документы о Второй Мировой войне (источник – интернет-портал «Память народа 1941-45»).
4. «Сборник очерков участников Великой Отечественной войны», Глубокое, 2010 год
5. «Наши ветераны: из биографий и личных воспоминаний ветеранов.» — Усть-Каменогорск: Шығыс Ақпарат, 2011

«СВЯЗИСТЫ – НАШИ ЗЕМЛЯКИ УЧАСТНИКИ ВОЙНЫ ТРУЖЕНИКИ ТЫЛА»

Руководитель: Дандыбаева А.Ж

Студент: Егоров Арсений Владимирович;

ВОСТОЧНЫЙ ТЕХНИЧЕСКО-ГУМАНТАРНЫЙ КОЛЛЕДЖ г. Усть-Каменогорск

*Давно это было, давно,
Но никем из нас не забыто.
Нам судьбой это было дано
Из пепла войны возродиться!*

Меня зовут Арсений. Я студент 1 курса Восточного технико-гуманитарного колледжа. Я горжусь ветеранами Великой Отечественной войны и подвигами, которые они совершали, защищая наши жизни и нашу прекрасную Родину. В своем докладе я бы хотел раскрыть тему героев-связистов, воевавших во время Великой Отечественной войны. Также я хотел бы перечислить несколько ветеранов наших земляков.

С первых дней войны связисты принимали активное участие во всех сражениях Великой Отечественной войны. Их главная цель – обеспечить все подразделения Красной Армии и командные пункты устойчивой связью. Они снабжали штабы необходимой и оперативной информацией, своевременно оповещали о боевой обстановке на фронте, передавали на фронтовые точки боевые приказы командования. От бесперебойной связи и четкости работы связистов зависел исход боевых операций. Своевременная подача информации связистами спасала от верной гибели целые боевые подразделения.

Женщины – связистки сыграли огромную роль в борьбе против фашизма. Они работали телефонистками, телеграфистками, радистками и радиооператорами, линейными надсмотрщиками, техниками, механиками. По отзывам командования фронтов, армий и дивизий, работа женщин-связисток отличалась четкостью, аккуратностью и быстротой выполнения приказов, а также отличным знанием своего дела.

Радистка Валентина Лаврова из Курчумского района Восточно-Казахстанской области, служившая в артиллерийском полку первого Белорусского фронта, прошла Белоруссию, Польшу, немецкий город Франкфурт-на-Майне, Берлин. Была она родом из Смоленска. На войне Валентина Лаврова была радисткой. Вспоминает фронтовичка: «Да, работали при штабах, но война есть война: от пули и осколков не был застрахован никто. Всегда возмущают легенды о якобы «легкой» жизни девчат на фронте. Им могут поверить лишь те, кто не познал настоящей войны. Во время взятия Берлина на рейхстаге есть и моя подпись. Отыскав свободный кусочек стены, я написала простые

слова «Дивчина. г. Смоленск. 1922 года рождения». После окончания войны она вернулась в Смоленск. Спустя некоторое время встретила свою судьбу и уехала жить в Восточный Казахстан.

Нина Максимовна Здоренко прошла сложный боевой путь. В 1939 г. она окончила восьмилетку и работала продавцом в магазине в г. Змеиногорске. В 1942 г. пошла добровольцем на фронт. Но прежде ее отправили на курсы радистов при Академии связи СССР. Нина Максимовна получила специфическую специальность — стала радиоразведчицей. Люди, имеющие такую профессию, были способны из хаоса звуков в эфире отследить и расшифровать важную информацию противника. Сержанту Здоренко не раз приходилось спасать радиоаппаратуру и документацию. Не обошлось и без ранений, она стала инвалидом войны второй группы. После окончания войны она вышла замуж и переехала из Змеиногорска в Усть-Каменогорск. Выростила с мужем троих детей, несколько лет работала в ОРСе. Выйдя на пенсию, была членом совета ветеранов

Уроженка Уланского района Восточно-Казахстанской области **Шагила Ахимбаевна Кусанова** в 18 лет была призвана на фронт Фрунзенским РВК в 1941 г. Шагила Ахимбаевна была воспитанницей детского дома, после окончания Никитинской средней школы она поступила на историкофилологический факультет Казахского государственного университета им. С.М. Кирова. Окончив 1 курс, добровольцем пошла на фронт. Из девушек-добровольцев алматинских вузов городской военный комиссариат сформировал роту и направил ее в Ташкент на двухмесячные курсы радисток. Ш.А. Кусанова вспоминала: «1 сентября мы приняли присягу. Занимались днем и ночью, недели две не видели солнца, а в день годовщины Великого Октября нас направили на фронт. Я и несколько

девушек попали в Крым. Там, под Феодосией, я и приняла боевое крещение» **30 апреля 1943 г. был подписан приказ о награждении Шагилы медалью «За боевые заслуги». 9 ноября 1944 г. Шагила была награждена медалью «За отвагу» и орденом Красной Звезды. 20 марта 1945 г. Шагила Кусанова была награждена медалью «За отвагу»**

Каирбану Кыдыркановна Кыдырканова, 1922 г. рождения, уроженка Уланского района. После окончания семи классов она в 1935 г. поступила в Усть-Каменогорский техникум комполитпросвета. Получив диплом, Каирбану устроилась учителем начальных классов в Лениногорской средней школе №10. В мае 1942 г. добровольно ушла на фронт. После призыва ее направили на двухмесячную подготовку в Высшее военное училище, которое было эвакуировано из Ленинграда в Уральск ЗападноКазахстанской области. В августе 1942 г. она попала на службу в 127-ю отдельную телеграфно-эксплуатационную роту в качестве телеграфиста 48-й армии.

За боевые заслуги награждена орденом Отечественной войны II степени, медалями «За взятие Кёнигсберга», «За боевые заслуги», «За освобождение Белоруссии» (2004 г.), орденом «Материнской славы III степени» и т.д. В 2001 г. Каирбану Кыдырхановна стала победителем усть-каменогорского городского конкурса «Жемчужины Востока» в номинации «Удивительная судьба».

Таким образом, вклад казахстанских связистов в годы Великой Отечественной бесценен. Каждый из них внес свою посильную лепту в Победу. Их подвиги заслужили не одну книгу. Давайте будем беречь память об этих великих людях, потом и кровью ковавших нам свободу и мирное небо над головой.

«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫНДАҒЫ СЕМЕЙЛІКТЕР»

Жетекшісі: Ахметжанов Алмас Елеубекович

Студент: Кенжегулов Бақытжан Бақытқалиұлы.

"Шығыс Қазақстан технология колледжінің
"Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету" мамандығының

1941 жылы облыс аумағында 238 және 8 атқыштар дивизиясы құрылды. Ерлік істері үшін 238-ші атқыштар дивизиясы 1942 жылдың 3 мамырында КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумы Жарлығымен Жауынгерлік Қызыл ту орденімен марапатталды, ал 24 мамырда Халық Қомиссарының бұйрығымен 30-шы гвардиялық болып жасақталды. 1944 жылдың 3 қарашасында 30-шы гвардиялық дивизия «Рижск» құрметті атағы берілді. 1946 жылдың 6 мамырында дивизия таратылды. Өкіметтік марапаттарға дивизияның 13 мыңнан астам жауынгерлері ерліктері үшін ие болды. Дивизия командирлері: полковник Коротков Геннадий Петрович (14 наурыз 1941 ж. – 10 мамыр 1942 ж.); полковник (27 қазан 1942ж. генерал-майор) Кулешов Андрей Данилович (16 мамыр 1942 ж. – 17 қаңтар 1944ж.); полковник (3 маусым 1944 ж. – генерал-майор) Исаев Михаил Александрович (18 қаңтар – 5 қараша 1944ж., 17 ақпан– 9 мамыр 1945ж.); полковник Фадейкин Иван Анисимович (6 қараша 1944ж. – 16 ақпан 1945жж.).

8-ші атқыштар дивизиясының жолы да даңқты болды. 1941 жылдың желтоқсанынан 1942 жылдың наурызына дейін Семей және Аягөз қалаларында

жасақталды. Воронеж түбінен басталған жауынгерлік жол Курскі шайқасына ұласты. 1944 жылдың 5 наурызында дивизияға «Ямпольск» құрметті атағы берілді. Дивизия командирлері: полковник Зверев Григорий Александрович (25 желтоқсан 1941ж. – 1 ақпан 1942 ж); подполковник (1 қазан 1942 ж. генерал-майор) Иванов Иван Иванович (2 ақпан 1942 ж. – 2 маусым 1943ж); подполковник Гудзь Порфирий Мартынович (15 маусым – 26 қазан 1943ж); генерал-майор Иванов Николай Иванович (27 қазан – 12 желтоқсан 1943ж); генерал – майор Смирнов Андрей Семенович (13 желтоқсан 1943ж. – 26 қыркүйек 1944ж); полковник Угрюмов Николай Степанович (27 қыркүйек 1944 ж. – 9 мамыр 1945ж).

56 семейліктерге Кеңес Одағының Батыры жоғарғы атақтар берілді:

1.Авдеев Николай Дмитриевич 1919 жылы бұрынғы Семей облысы Көкбекті ауданың Олеговка ауылында дүниеге келген. Майданға 1942 жылы қазан айында аттанды.1944жылы отан үшін шайқаста ерлік пен қаза тапты.

2.Аухадиев Қойгелді 1907 жылы Шығыс Қазақстан облысы Көкбекті ауданы Өрнек ауылында дүниеге келген.1943 жылы 29 қыркүйекте Украина, Киев облысы Иванков ауданы Парышев селосында қаза тапты.

3.Абеулов Мұқатай 1917 жылы семей қаласы Шұбартау ауданы Сарықамыс ауылында дүниеге келен.1941 жылы Майданда болған .1944 жылы Мохора елді мекенінде жау танкілерін шабуылдау кезінде қаза тапты.

4.Баздырев Грегори́й афанасьевич 1907 жылы Алтай өлкесі, Шипунов ауданы Комариха селосында дүниеге келген.1945 жылы соғыс аяқталған соң Семей қаласында тұрып,алғаш өндеу комбинатында жұмыс істеген.1971 жылы 25 желтоқсанда Семей қаласында қайтыс болды.

5.Батиньков Сергей Алексеевич 1920 жылы 24 шілде айында Шығыс Қазақстан облысы Семей қаласында дүниеге келген.Соғыстан кейін КСРО қарулы күштері әскери әуе академиясын бітіріп 1951 жылы Мәскеуде оқытушылық қызмет атқарды.1985 жылы 19 наурызда Мәскеуде қайтыс болды.

6.Бекбосынов Серікқазы 1925 жылы 21 қыркүйекте Шығыс Қазақстан облысы Абай ауданында дүниеге келген.1945 жылы соғыстан кейін Жарма ауданы Жалабай ауылында тұрып, сонда еңбек етті.1977 жылы 22 наурыз күні Жарма ауданында қайтыс болды.

7.Белібаев Закрия 1917 жылы 9 мамырда Шығыс Қазақстан облысы Абай ауданы, Арқат ауылында туған.1943 жылы 17 қараша күні соғыстан қайтып 1982 жылы Семей қаласында қайтыс болды.

8.Будник Гаврил Дмитриевич 1954 жылы Семей облысы Жарма ауданы Георевка ауылында дүниеге келген.1943 жылы 24 қарашада соғыстан аман қайтып, кейін қазақ КСР жұмыс істеген.2001 жылы Ақтөбе қаласында қайтыс болды.

9.Бунтовских Василий Васильевич 1921 жылы Шығыс Қазақстан облысы Күршім ауданы Дарствен ауылында шаруа отбасында дүниеге келген.1940 жылы Педагогика училищесін мәмамдаған, 1943 жылы соғыста ерлікпен қаза тапты.

10.Қайырбаев Махмет 1925 жылы 1 қаңтар айында Шығыс Қазақстан облысы Бесқарағай ауданы Семиярка ауылында дүниеге келген.1945 жылы соғыстан кейін Павлодар облысында партия қызметінде болды.1996 жылы Павлодар қаласында қайтыс болды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі :

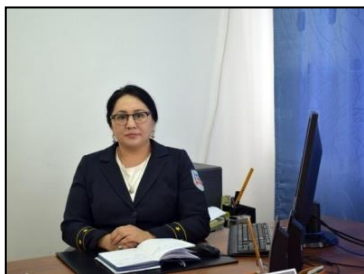
1. Қазақстан тарихы очерктер А.1994 ж
2. Қазақстан тарихы 3 том А.2001
3. Қазақстан тарихы Қ.Аманжолов 2 кітап А.2004
4. Қазақстан тарихы Ч.Мусин А.2000
5. Ұмытылмас есімдер Б.Ысқақов А.1994
6. Ғабитов Т.Ж., Мүтәліпов Ж., Құлсариева А.. Мәдениеттану.-Алматы,2004
7. Құлсариева А..Мәдениеттану сөздігі .-Алматы, 2001.
8. ҚР мәдени және тарихи ескерткіштер жиынтығы.-Алматы 2002.

«ШОҚТЫҒЫ БИІК – ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БАЙЛАНЫСШЫЛАР»

Жетекшісі: Далелова Гүлназ Сериккалиевна

Студент: Бектұрыс Ерасыл Ұланұлы.

КМҚК "Геологиялық барлау колледжі"

Ұлы Отан соғысының тарихы және тарихнамасы тарих ғылымының негізгі бір бағыты болып отыр. Әр жанрда Ұлы жеңіс тарихы туралы көптеген туындылар жарық көрді. Тек 1945-1975 жылдардың ішінде толық емес мәлімет бойынша монографиялар, кітапшалар, ғылыми мақалалар, естеліктер; документтік жинақтар саны 15,5 мыңнан асты. Жеңістің 30 - жылдығына байланысты қарсаңында елімізде шыққан әрбір үшінші кітап кеңес халқының 1941-1945 жылдар ерлігіне арналады. КПСС Орталық комитеті саяси бюросының мүшесі Қазақстан Компартиясы Орталық комитетінің бірінші секретары болған Д.А.Конаев өзінің Кеңес халқының Ұлы Отан соғысындағы жеңісінің 30 - жылдығына арналған салтанатты жиналыста сөйлеген сөзінде «Қаһарлы сын жылдарында майдан мен тылда Отан үшін келер күндердің бақыты үшін сағат сайын жеңісті жақындата түскендердің мәңгі өшпес даңқы ұрпақтан-ұрпаққа берілетін болады», - деп әділ көрсетті. 1987 жылдың желтоқсанына дейін КСРО-да 20 мыңнан аса Ұлы Отан соғысы тарихына байланысты кітаптар, брошюралар, газет-журналдарда мақалалар жарық көрді. 1941-1945 жылдар соғыс тарихына байланысты көптеген еңбектер тікелей рұқсат етілмегендіктен, көп уақыт бойы тек біржақты нәтижелі жеңістерімен табыстары ғана жазылып келді.

Байланыс әскері — әскери құрамаларды басқару ісін жүйелі және шұғыл жүргізу үшін олардың арасында берік байланыс орнатуға әрі оны тұрақты қамтамасыз етіп отыруға тиіс арнаулы әскер. Байланыс әскері барлық Қарулы Күш түрлерінде болады. КСРО-да Байланыс әскері өз алдына арнаулы әскер болып 1919 жылы 20 қазанда құрылды. Ұлы Отан соғысы жылдарында Байланыс әскерін жетілдіру ісі қолға алынды. Радиобайланысқа айрықша мән берілді. Майдандардың, армиялардың, кейінірек корпусстардың басқару пункттерінде әртүрлі бағыттағы

жылжымалы байланыс тораптары кеңінен қолданылды. Олар әскерлерді ұрыс барысында үзіліссіз басқарып отыруға белгілі дәрежеде мүмкіндік жасады. Қазір әскери басқару ісінде автоматтандырылған байланыс жүйелері қолданылады. Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен (1992 жылы 31 тамыз) үкіметтік Байланыс әскері құрылған. Ол Ұлттық қауіпсіздік комитетіне бағынады. Байланыс әскері байланыс құрамаларынан, бөлімдері мен бөлімшелерінен тұрады және ол Қарулы Күштер түрлері бірлестіктерінің, құрамаларының, бөлімдері мен бөлімшелерінің және Жоғары Бас қолбасшы резерві құрамдарына енеді.

Радиоэлектроника және байланыс Әскери-инженерлік институтының 18 жылдық тарихында 200-ден аса офицер-байланысшы дайындалып, түлеп ұшты. Бүгінгі таңда олардың барлығы Қазақстанның Қарулы Күштерінде, басқа да әскерлері мен әскери құралымдарында жауынгерлік борыштарын өткеруде.

Қазақстандық байланысшыларға тоқтала кететін болсақ, олардың ерліктері ұшан – теңіз. Мысалы **Ботабай Дүйсенбайұлы** (1916 жылы туған, Маңғыстау ауданы Жыңғылды ауылы) – соғыс ардагері, байланысшы. КСРО-ның еңбек сіңірген байланысшысы (1956)

1932 – 83 жылы Форт-Шевченко қаласында, Маңғыстау ауданы байланыс жүйесінде істеген. 1942 – 46 жылы Ұлы Отан соғысына қатысқан. 1 және 2-дәрежелі Ұлы Отан соғысы ордендерімен, КСРО медальдарымен және Құрмет грамотасымен марапатталған.

18 қыркүйекте Ұлы Отан соғысының ардагері **Раиса Васильевна ЗАХАРОВА** 97 жасқа келді. Ардагердің 90 жастық мерейтойында Атырау қаласы әкімі Нұрлыбек ОЖАЕВ құттықтады. Раиса Васильевна соғысқа 1942 жылы 18 жасында кетіп, майдан даласының алдыңғы шебінде болған. Қан төгіс соғыс кезінде штабпен байланысты үзбеу үшін байланысшылар қашан да қырғынның ортасында жүретін. Ол соғыста аяғына дейін болды, Сталинград шайқасына қатысты. Ал соғыстан кейін өмір бойы геологиялық барлау экспедициясында жұмыс жасады. Зейнеткерлікке сонау 1982 жылы шыққан. Раиса Васильевнаның бұрын денсаулығы жақсы болатын, белсенділігімен көзге түсетін. Алайда соңғы жылдары кішкене сыр бере бастады – көз көрмей, қозғалу қиындап кетті. Ардагердің 90 жастық мерейтойына орай бір бөлмелі үй берілген.

Кемск жедел тобына кіретін Карел майданының 88-ші атқыштар дивизиясының 758-ші атқыштар полкінің 2-ші батальонының байланыс взводының радиостанциясының бастығы ефрейтор **Федор Лузан** қоршауда тұрған батальонның полк қолбасшылығымен байланысын қамтамасыз етіп, ұрыс қимылдарын үйлестірді. Батальон бір шабуылды екіншісінен кейін ұрып, сан жағынан жоғары қарсыласпен шайқасты. 1941 жылы 24 қарашада Карелияның Лоух ауданындағы теміржол учаскесі үшін шайқаста неміс автоматшылары танктің қолдауымен жарылып, Ф. Лузан өзінің радиостанциясымен тұрған блиндажға жақындады. Қиын сәтте Лузан кеңес артиллериясының атысын өзіне шақырды, ал фашистер рация жұмыс істеген блиндажға кірген кезде Федор Лузан өзін бір топ жаулармен бірге гранатамен жарып жіберді. КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумының 1943 жылғы 22 ақпандағы Жарлығымен ефрейтор Федор Афанасьевич Лузанға қайтыс болғаннан кейін Кеңес Одағының Батыры атағы берілді.

Сондай-ақ майданда **Әлмұханұлы Әбдуәлі** ағаның ФЗУ-да алған мамандығы іске асты. Оны Қазан қаласында қайта құрылған 123-ші атқыштар дивизиясының құрамындағы байланысшылардың жеке батальонына қабылдайды. Көп ұзамай барлық байланысшыларды Саратов облысы Татищев ауданындағы Кологривовка селосына жинап, кәсіби даярлықтан қайта өткізеді. Ұрысқа алғаш рет Сталинград түбіндегі Езовка селосында кіреді. Жалпы, Әбдуәлі аға совет-герман соғысы тарихындағы аса маңызды ірі-ірі деген үш шайқасты бастан кешкен екен. Оның бірі – Сталинград түбіндегі жан алысып, жан беріскен ұрыстар, одан кейін Корсунь-Шевченко және Яссы-Кишинев бағытындағы шабуылдар. Ол осы шайқастарда екі рет ауыр жараланып, госпитальде емделген. Соғысты 69-шы Звенигород Қызыл Ту орденді гвардиялық атқыштар дивизиясының құрамында аяқтаған. Өзінің майдандағы жолы туралы Әбдуәлі аға «Достық-Дружба» атты республикалық журналдың меншікті тілшісі Авазхан Боранбаевқа берген сұхбатында былай дейді: «Сол кезеңде бәріміз де бойымызға қанат біткендей майданға баруға ұмтылдық. Немістермен соғысып, тезірек жеңіске жеткіміз келді... 1943 жылдың мамыр айында бізді Орталық майданға жіберді де, көп ұзамай Курск доғасындағы ұрыстарға тап болдық. Оның алдында, жолда, біз бомбалауға ұшырағанбыз. Сондықтан келген бойдан біздің батальонды Сталинградтан Шығыс Пруссияға дейін барған 65-ші армияның 18-ші атқыштар корпусына қосты. Орталық майдан, кейіннен Белорусь майданы құрамында біз Ресейді, Украинаны, Белоруссияны, Польшаны жаудан азат еттік, Яссы-Кишинев операциясына қатыстық. Біздің батальон корпус штабын оның дивизияларымен байланыс жасауын қамтамасыз етті. Нақты айтқанда, бұлар - 37-ші гвардиялық және қателеспесем, 15-ші мен 69-шы атқыштар дивизиялары болатын. 1944 жылғы Яссы-Кишинев операциясы Ұлы Отан соғысы жылдарындағы Совет жауынгерлерінің Балкан бағытын ұстап тұрған неміс-фашист және румын әскерлерінің ірі құрамаларына күйрете соққы берген стратегиялық шабуылы болды. Соның нәтижесінде сол жылдың сәуір айында 2-ші Украина майданының жауынгерлері Яссы, Оргей қалаларының теріскей жағынан шеп құрып, қорғанысқа көшті. Ал, 3-ші Украина майданының әскерлері Днестр өзенін кесіп өтіп, оның батыс жағалауындағы бірнеше бекіністерді басып алды...».

Әбдуәлі Әлмұқанұлының сұхбатынан өзінің көзбен көргендері мен ойға түйгендерін ұштастыра отырып, соғыс тарихын, әрбір ұрыстың мән-мазмұнын жете білгенін аңғаруға болады. Әсіресе, алдыңғы шепті корпусстың штабымен жалғастырып отыратын байланысшылардың еңбегі, олардың жұмысының қауіп-қатері басқыншы жаумен қоян-қолтық айқасып жүрген жауынгерлерден бір де кем емес болатын. Мәселен, Десна өзенін қиян-кескі ұрыспен қиып өту кезінде Әбдуәлі аға мен оның серігіне байланыс желісін қамтамасыз ету тапсырылады. Олар орман ағаштарынан сол жерде сал жасайды. Иығындағы кабель катушкалары үшін салдың шетіне арбаның доңғалағынан айналып тұратын қондырғы орнатады. Байланыс желісінің өзен бетінде қалқып жатпауы үшін кірпіш байлап, су астына жібереді. Содан борап тұрған от пен оқтың арасынан аман өтіп, алдыңғы шептегі жауынгерлермен байланыс орнатады. Соның арқасында жауынгерлер ішкі жақтан берілетін көмекке дер кезінде қол жеткізеді. Ал, осындай ерлікке толы күндер мен түндер Әбдуәлі Әлмұқанұлының өмірінде жетерлік еді. **Нұрғаным Байсейітова** 1923 жылы 8

наурызда БҚО, Жәнібек ауылында дүниеге келген. Ата-анасынан ерте жасында айырылған ол інісі екеуі балалар үйінде тәрбиеленген. Соғыс басталғанын естіген Нұрғаным тыныш жата алмай, қалалық әскери комиссариаттың табалдырығын тоздырып, ақыры 1942 жылдың сәуір айында бір топ қазақ қыздарымен бірге Мәскеуде орналасқан радиобайланысшылар дайындайтын курсқа жіберілген екен. Курста білім алған олар әскери өмірдің қатаң ережелерімен танысып, жоғары деңгейде есте сақтау қабілетін талап ететін Морзе құрылғысымен жұмыс жасауды еркін меңгеріп шығады. Сол жылдың күзінде өз қатарластарынан ерекшелене білген Нұрғаным жау тылындағы радиобайланысшыларды әзірлейтін арнайы мектепке жіберілген. Ол жерде бір жылдай білім алған қазақ қызына Беларусь жерін азат ету үшін құрылған «Концерт» операциясында орталықпен байланысты қамтамасыз ету міндеті жүктелген. Алайда, ол жерге жету үшін парашютпен түскен Нұрғаным белгіленген нүктеден ауытқып, батпақты орманнан бір-ақ шығады. Іздеуге шыққан партизандар төрт күннен кейін ғана оны әбден шаршаған күйінде тауып алыпты. Осылайша, радиобайланысшы Нұрғаным Орталыққа жау тылынан маңызды мәліметтер жеткізіп, 8-партизан бригадасы мен Могилев облысында құпия жұмыстарды жүргізуші партия мен топтардың «Концерт» операциясына дайындығын мәлімдеп отырады. Бізге жеткен мәліметтер арқылы бұл операцияның өте сәтті өткенін көреміз. Бір неміс күзетшісі Орталықтағы әскер штабына жіберген хабарламада партизандар бұған дейін болмаған кең көлемде операция жүргізгенін айтады. Осындай операцияның бір күнінде Нұрғаным Байсейітованың рациясы тұрған партизандар бөлімшесі жау қоршауында қалып қойған екен. Байланысшы қазақ қызы тез арада эфирге шығып көрші отрядтарға шұғыл хабарлама айтып, рациясын мұқият жасырып, автоматын алып, жауға қарсы оқ жаудырады. Оның берген хабарламасының арқасында көмекке келген басқа отрядтар жаудан олардың бөлімшесін азат етеді. Нұрғаным осы секілді ситуацияларға тап болып, жаумен талай бетпе бет келген. 8-партизандар сапында ерлік көрсеткен Байсейітова «Қызыл Жұлдыз» ордені мен «Отан соғысың партизаны» медаліне ие болған.

Жанар Ыбыраева ТМД бойынша кеме экипажында еңбек ететін жалғыз теңізші қыз. Ол «Орал» зымыранды-артиллериялық кемесінде байланысшы қызметін атқарады. Уақытының көбін теңізде өткізетін жас ару түрлі қиындықтарға қарамастан өз жұмысына сүйіспеншілікпен қараған.

Қорытынды: Байланысшылар майдан шебінде қолдарына қару ала отырып, алдыңғы шепте соғыса, жаудың бағытын, әрбір басқан қадамын толық біліп, бақылап, негізгі әскери күшке баяндап жеткізіп отырған, осы арқылы әскери шенді адамдар жауға қарсы жоспарлар құрып отырған. Құрылған жоспарлардың арқасында біздің әскерлеріміз жау әскерлерінен бір қадам алда тұрып, әрқашан басымдыққа ие болған. Осы басымдылықты көрген алдыңғы шепте жүрген әскерлеріміздің жеңіске деген құлшыныстары арта түсті. Қазақтың жүректілігі, мықтылығы, қайсар ел екені әрбір осы елдің азаматының іс-қимылынан, өмір тарихынан айқын байқауға болады. Барлық қиындыққа мойымай, тәуелсіздік үшін аянбай күрескен батырларға мың алғыс, бізге қалдырған естеліктері үлкен өнеге және тәрбие. Еліміздің қазіргі болашағын жақсарту да, күшейтуде, бойымыздағы патриотизмді алға қоя отырып мақсатқа жетуде өз қолымызда. Осы ғасырдың азаматтары Қазақстанның болашақ қорғаушылары!

«БАЙЛАНЫСШЫЛАРҒА МЫҢ ТАҒЗЫМ»

Жетекші: Омарбекова Жадыра Социаловна

Студент: Серикбаев А.А.

ҚМҚК «Геологиялық барлау колледжі», Семей қ.

Ұлы Отан соғысы тарихындағы байланыстың рөлін асыра айту мүмкін емес. Кезінде ата-бабаларымыз ақпаратты белгілі бір белгі арқылы немесе бір жерден екінші жерге адам жіберіп отырды. Соғыс уақытында ақпаратты командирге не бөлімшеге ақпаратты хабарлағанға белгілі бір әскери адамды жіберу қолайсыз болды. Себебі, біріншіден ол өте көп уақытты алады, екіншіден қауіпті болған. Сондықтан ата-бабаларымыз радиобайланысты ойлап тапқан екен. Ал оның жұмыс істеуі үшін белгілі бір байланысшы адамдарды қойған. Байланысшылар заманның өте маңызды адамы болып табылған. Байланысшыларсыз басшылықпен келісілген әрекеттер мен тиісті шешімдер қабылданба еді. Байланысшылар өз өмірлерін қатерге тігіп, от астында байланыс желілерін тартып алды, тек олардың арқасында бөлімдер мен бөлімшелердің әрекеттерін үйлестіруге болады. Миллионнан астам әскери байланысшылар Ұлы Отан соғысының барлық шайқастарына белсене қатысты, әскерлерді басқару және майдандағы жағдай туралы хабарлау үшін тұрақты байланысты қамтамасыз ете отырып, штабтарды қажетті мәліметтермен хабардар етті, әскери бөлімдерге жедел ақпарат берді.

Байланысшылардың басты міндеті-командирдің бұйрығын дәл және уақытында жеткізу. Кішігірім кідіріс, қате немесе бұрмалау мыңдаған адамның өмірін қиюы мүмкін. Байланысшылар шабуылға шыққан танктермен, жау қорғанысының алдыңғы шебінешабуыл жасайтын ұшақтармен байланыс орнатады. Күндіз-түні құлаққаптарын шешпей, олар эфирдің күрделі музыкасын тыңдап, әрең естілетін нүктелер мен Морзе алфавитінің сызықтарын алады. Байланысшыларды эфир мергендері деп атайтыны таңқаларлық емес. Тұғыры биік көптеген байланысшылар бар, соларды атап өтсек:

Ұлы Отан соғысы кезінде әскери байланысшылар арасында бірінші болып Кеңес Одағының Батыры атағына ие болған ерлікті (КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумының 1941 жылғы 26 тамыздағы Жарлығы) соғыстың бірінші күні взвод командирі — Молдавия шекара округінің Калараш шекара отрядының шекара Бужор комендатурасының байланыс бастығы лейтенант Анатолий Васильевич Рыжиков (1920-2000) орындады. 1941 жылы 22 маусымда таңертең бүлінген байланысты қалпына келтіріп, ол бір топ шекарашылармен бірге Прут өзенінен өтіп

бара жатқан жаудың бөлімшесін тоқтатты, жаудың үш станок пулеметін жеке-жеке жойды.

Ұлы Отан соғысында Кеңес Одағының Батыры атағын алған (КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумының 1941 жылғы 15 тамыздағы Жарлығы) алғашқы байланысшы (және тарихтағы алғашқы Эстон) Солтүстік-Батыс майданының 22-ші атқыштар корпусының 415-ші жеке байланыс батальонының радио-ротасының саяси жетекшісінің орынбасары **Арнольд Мери** болды. 1941 жылдың шілдесінің ортасында жау Шелон өзенінен өтіп, төменгі қалаға шабуыл жасай бастады. Батальонға десант түсірілді. Жауынгерлердің ұшуы басталған қиын жағдайда Арнольд Мэри оларды тоқтатып, қорғаныс ұйымдастырды. 17 шілдеде ұрыста ол төрт рет жараланды (оң қолында, тізесінде, жамбасында және кеудесінде), бірақ бұйрық беруді жалғастырды. "Порхов — түбі" тас жолына шығу үшін жаудың жоспарлары бұзылды, ал А.К. Мэри сол шайқаста көрсеткен ерлігі үшін үкіметтің ең жоғары марапатына ие болды.

Қазақ байланысшыларының бірі, ұлы тұлға Жұбатыров Байғалидың өміріндегі ерекше ыстық естеліктері:

Мен 1923 жылы сәуірде Ақтөбе облысы, Шалқар ауданында дүниеге келдім. 1940 жылы 10-сыныпты бітірген соң Қазақстан Кеңес Халық шаруашылығының жолдамасымен он қазақ болып Шығыс-Сібір тау-кен металлургиялық институтына аттандық. Біз түсті металлургия инженері болуымыз керек еді.

1941 жылы бірінші курсты аяқтаған соң, бізді танысу тәжірибесіне жіберді. 1941 жылы маусымда тәжірибеден оралдық, үйге қайту үшін Иркутскке келдік. 25 маусымға билетіміз алулы тұр, 22 маусымда соғыс басталып, бізді бірден әскерге алып кетті. Мен ол кезде 18 жаста едім. Мені сержант мектебіне жіберді. Аяқтаған соң кіші сержант атағын беріп, 88-ші атқыштар дивизиясына бірінші нөмірлі «максим» пулеметімен жіберді. 1942 жылы біздің дивизия Сталинград түбіндегі Читинск облысына бағытталды. Эшелонымыз Энгельс қаласына дейін жетті. Ол соғысқа дейін Поволжья Неміс Республикасының астанасы болды. Сол жерде мықты бомбалау басталды. Ары қарай Волга жағалауымен Сталинградқа дейін жаяу бардық. 1942 жылы қыркүйекте Мамаев қорғанына қарама-қарсы Волга өзенінің сол жақ жағалауын басып алдық. Ал оң жағында қырғын ұрыс болып жатыр. Немістер жағалаудың арғы жағынан бізге оқ жаудырады, біз де оларға оқ боратамыз. Мен 1942 жылы 6 қарашада басыма оқ тиіп, жарақат алдым. Менің бағым бар екен, оқ жанап өтті, сәл бір сантиметр төмен тигенінде, тірі қалмас едім.

Свердловскте 69-шы әскери госпитальде емделдім. 1943 жылы наурызда госпиталь бастығы шақырып алып, «Ерлігі үшін» медалімен марапттап, аурудан айыққанымды айтты. Мені госпитальден аралық орынға жіберді. Ол жерде бір күні бізді сапқа тұрғызды да, офицер: «Кімнің жоғары білімі бар?» - деп сұрады. Мен: «Бірінші курс бітірдім», - деп жауап бердім. «Училищеге түскің келе ме?» - деп сұрады. Келісе кеттім.

Бізді Улан-Удэге алып барып, он ай оқытты. Онда Морзе әліппесін, дивизиялық радиостанция және басқаларын үйрендік. Мен үш ай ішінде 25 топты қабылдай алатын 1-ші класты радиошы болдым. Оқу аяқталған соң маған әскери байланыс лейтенанты шенін беріп, 2-ші Белорус майданына аттандырды. Баранович қаласын азат етуге қатыстым. 1944 жылдың соңына қарай Украин майданына

жіберді. 5-6 қаңтарда 10 шақты адам капитан болдық, бізді Мәскеуге шақырды. Ол жақтан Моңғолияға аттандық. Мен ол кезде Батыс майданы аяқталғанын кейін білдім. Ал біз кеңестіктерге Жапонияға қарсы күресеміз деп уәде беріп қойдық, сондықтан бізді Моңғолияға жіберді. Мен 875-ші Байкал майданының Қызылжұлдызды радиодивизиясының командирі болдым. Менің қарамағымда 6 взвод болды, әр взводта 25 адам, барлығы да бірінші дәрежелі радиошы болды. Соғыс басталғанда бір орыс әйелі келіп, менен: «Моңғол кавалерия дивизиясының командирімен қалай сөйлесемін?» - деп сұрады. «Сөйлесуге болмайды», - деймін мен. Ол қояр емес. СМЕРШ-тің бастығы Назаренконы шақырдым да, жағдайды түсіндірдім. Әйелмен сөйлесіп, маған байланыс орнатуды бұйырды. Мен алдымен атпен жабдықталған топты шақырдым, әйел дивизиямен моңғол тілінде сөйлесті де, жүруге жиналды. Содан соң менің ұлтымды сұрады. «Қазақпын», - дедім. Тегімді сұрап, жазып алды да, бір нәрсе айтып, моңғол офицеріне беріп жіберді. Ол мені марапаттау жөнінде айтқанын кейін білдім.

Жалпы, біздің Ұлы Отан соғысында тек ерлер ғана қызмет атқармады. Қатарда әйел адамдар да бар. Соғыс заманында өзінің қыз екеніне қарамастан, елім, жерім деп соққан жүректері мен күш-жігерлеріне сеніп барған қазақ қыздары талай-ды.

Бірінші Белорус майданының артиллериялық полкінде қызмет еткен Шығыс Қазақстан облысы Күршім ауданының байланысшысы Валентина Лаврова Белоруссиядан, Польшадан, Германияның Франкфурт-на-Майне қаласынан, Берлиннен өтті. Ол Смоленск қаласынан шыққан. Соғыста Валентина Лаврова радио операторы болды. Майдангер есіне алады: "Ия, олар штабтарда жұмыс істеді, бірақ соғыс-бұл соғыс: ешкім оқ пен фрагменттерден сақтандырылмаған. Майдандағы қыздардың "оңай" өмірі туралы аңыздар әрқашан ашуланады. Оларға нағыз соғысты білмейтіндер ғана сене алады. Берлинді алу кезінде Рейхстагта менің қолым да бар. Қабырғаның бос бөлігін тауып, Мен " Дивчина. Смоленск қаласы. 1922 жылы туған" [4; 135]. Соғыс аяқталғаннан кейін ол Смоленскке оралды. Біраз уақыттан кейін Мен өз тағдырымды қарсы алып, Шығыс Қазақстанға қоныс аудардым.

Шығыс Қазақстан облысының тумасы жүрек жұтқан батыл әрі батыр қазақ байланысшысы Шағила Ахимбаевна жайлы:

Шығыс қазақстан облысы Ұлан ауданының тумасы Шағила Ахимбайқызы Кусанова 18 жасында Фрунзе аудандық дене шынықтыру және спорт бөлімінің майданына шақырылды, 1941 жылы Шағила Ахимбаевна балалар үйінің тәрбиеленушісі болды, Никитин орта мектебін бітіргеннен кейін ол Қазақ мемлекеттік университетінің тарих-филология факультетіне оқуға түсті. С. М. Киров. 1 курсты бітіріп, өз еркімен майданға аттанды. Алматы жоғары оқу орындарының ерікті қыздарынан қалалық әскери комиссариат ротасын құрып, оны Ташкентке екі айлық радисток курсына жіберді. 1942 жылы Ш.А. Кусаинова 1-ші Украин майданының 33-ші гвардиялық артиллериялық полкіне радист болып ауыстырылды, оның құрамында ол Берлинге дейін жетті. 1943 жылғы кезекті бомбалау кезінде Шағила жараланды, бірақ өзінің жауынгерлік бекетін қалдырмады. Ол жауынгерлік операцияларына ұшағына ауысты соның оң жағалауындағы Харьков маңындағы, Сандомир плацдармындағы ұрыс операцияларына қатысты, сонымен қатар Румыния, Чехословакия, Польшаны азат етуге, Берлинге шабуыл жасауға зор үлесін қосты. 1943 жылы 30 Сәуірде Шағиланы "Жауынгерлік еңбегі

үшін"медалімен марапаттау туралы бұйрыққа қол қойылды. Бұйрықта:«ефрейтор гвардиясы, радиотелеграфшы, штаб батареясының аға қызметкері Шагила Ахимбайқызы Кусанованы өз мамандығын игеруде ерекше еңбекқорлығын көрсеткені үшін марапатталады» деп айтылған.

Осылайша біз қазақ байланысшыларының қызықты да баянды өміріне тоқталып өттік.Жалпы біз көп адамның аузынан соғыста ең үлкен қауіп танкистарда деп айтады.Басқалары жаяу әскерлердің өлімі жиі болғандықтан,ең қауіпті санайды.Кейбіреуі авиацияны қауіпті санайды.Бірақ шындығына келетін болсақ,ең ауыр және үлкен қауіп байланысшыларда.Себебі,байланысшылар байланысты үзіп алмас үшін ашық жерлерде жүреді. Тіпті, керек болса,жаудың жеріне де кіріп кетер анық.

Қорытынды:

Ұлы Отан соғысы кезінде ұшқыштар, суасты қайықтары, танкистер және басқа мамандықтардың жауынгерлері батылдық пен батырлықтың кереметтерін көрсетті. Бірақ байланысшылар да қиян-кескі шайқастарға қатысты. Рас, бұл жекпе-жектер әрдайым танымал бола бермейді. Олар көбінесе эфирде өтті...байланысшылар күш-жігерін де, уақытын да аямай, өз міндеттерін табандылықпен орындады.Сондықтан әрқашан тек соғыстағы жауынгерлерді ғана емес, байланысшыларды және олардың ерліктерін мәңгі жадымызда сақтауымыз қажет!

«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ КЕЗІНДЕГІ ҚАЗАҚ БАЙЛАНЫСШЫ БАТЫРЛАР»

Жетекшісі: Дюсембаева Алма Канафияновна

Студент: Дәулетбек Алмас ПК-11 топ студенті

Жоғары гуманитарлық-заң және техникалық колледжі

Ұлы Отан соғысы аяқталғанына биыл тура 76 жыл толып отыр.Осы қанды жылдары КСРО 26 миллионнан аса адамынан айырылған. Жау бетін қайтаруға Қазақстаннан жалпы 1 млн 400 мың адам аттанып, 600 мыңы елге қайта оралған жоқ. Оның ішінде тек жүрек жұтқан ерлер ғана емес, 1571 нәзікжандылар да бар еді. Олар майданның әр тұсында, түрлі әскери құрамаларда жүрді. Ұшқыш, радист, танкист, партизандар мен барлаушы қыздарымыз ел басына түскен ауыр күндері ұрыс алаңынан табылды. Олардың ішінде гвардия лейтенанты, штурман Хиуаз Доспанова, ұшақ механигі Дәмелі Жәкеева, зенитті артиллерия расчетінің командирі Ақлима Ақжолова, танкистер Күлкен Тоқбергенова, Жамал Байтасова, пулеметші Жәмила Бейсенбаева, зенитші Ажар Оразғалиева, десантшылар Қалзия Асанова мен Жәмилә Бейсенбаева, барлаушы Жәмилә Сәлімовалар байланыс қызметін де атқарды өздері нәзік жанды болғанмен де жасаған ерліктері өте көп болды.Біздің Қазақ қыздарының өзі осынша батыр болса,ерлерімізді айтпасақта белгілі! Осындай елді қорғайтын азаматтар мен азаматшалар туғызған қазақ елі мәңгі жасасын!

Ұлы Отан соғысындағы қазақ батырларына 1-2 мысал, Ақәділ Суханбаев-ауылдық мектепті бітіргеннен кейін, колхозда жұмыс істеді. 1941 ж.Қызыл армия қатарына алынды.радист,партизан Туған колхозы, оқыған мектебі батыр есімімен аталады. Колхоз орталығында батырға ескерткіш орнатылған.

Бізге жеткен мәліметтер арқылы бұл операцияның өте сәтті өткенін көреміз. Бір неміс күзетшісі Орталықтағы әскер штабына жіберген хабарламада партизандар бұған дейін болмаған кең көлемде операция жүргізгенін айтады. Осындай операцияның бір күнінде Нұрғаным Байсейітованың рациясы тұрған партизандар бөлімшесі жау қоршауында қалып қойған екен. Байланысшы қазақ қызы тез арада эфирге шығып көрші отрядтарға шұғыл хабарлама айтып, рациясын мұқият жасырып, автоматын алып, жауға қарсы оқ жаудырады.

Соғыс кезінде көптеген қыздар әртүрлі деңгейдегі штабтарда жұмыс істеді, соның ішінде әйгілі әйелдер авиация полктері де Радис, байланысшы болды. Партизан қозғалысының жұмысын және басқа да операциялық бағыттарды қамтамасыз ететін штаб офицерлері болды.

Қорытындылай келе 1941-1945 жылғы ұлы Отан соғысы жылдарындағы Қазақстандық байланысшылардың еңбегі орасан зор. Себебі соғыс болып жатқанда бір-біріне хабар беріп, жаудың алдын алып, әскерді хабардар етіп отыратын осы байланысшылар болып табылады. Қазақ байланысшылары Нұрғаным, Дәмелі сияқты апаларымыздың еңбегін айта кетпесе жөн болмас. Себебі Қыздар, әйелдер қауымы Радис, телефонис, байланыс орнату сияқты күрделі мәселеде еңбектері ауыз толтырып айтарлықтай болды. Ақәділ, одан қалса Қасым Қайсенов сияқты тұлғаларымыз елді қорғап осы бейбітшілікке, тәуелсіздікке жетуімізге себеп болды деп ойлаймын. Қорытынды: 1941-1945 жылғы ұлы Отан соғысы жылдарындағы Қазақстандық байланысшылардың еңбегі орасан зор. Себебі соғыс болып жатқанда бір-біріне хабар беріп, жаудың алдын алып, әскерді хабардар етіп отыратын осы байланысшылар болып табылады. Қазақ байланысшылары Нұрғаным, Дәмелі сияқты апаларымыздың еңбегін айта кетпесе жөн болмас. Себебі Қыздар, әйелдер қауымы Радис, телефонис, байланыс орнату сияқты күрделі мәселеде еңбектері ауыз толтырып айтарлықтай болды. Ақәділ, одан қалса Қасым Қайсенов сияқты тұлғаларымыз елді қорғап осы бейбітшілікке, тәуелсіздікке жетуімізге себеп болды деп ойлаймын.

«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ПАРТИЗАН ОТРЯДЫНЫҢ БАЙЛАНЫСШЫ ҚАЗАҚ ҚЫЗДАРЫ»

Жетекшісі: Дюсембаева Алма Канафияновна

Студент: Жампейсов Мирас ПК-11 топ студенті

Жоғары гуманитарлық-заң және техникалық колледжі

КСРО ГКО қаулысына сәйкес облыста 16-50 жас аралығындағы еркектерді жалпы әскери оқыту жүргізілді, ал қыздар телефонистер, телеграфистер, радисттер, медбикелер, саннұсқаушылар курсына оқыды.

Радио ұшақпен және әуедегі ұшақтар арасында жалғыз байланыс құралы болды, сондықтан радиостанция әр ұшақтың жабдықтарының ажырамас бөлігі болды, ал радио әуе кемесін басқаруды қамтамасыз ететін жалғыз сенімді құрал болды. Соғыс кезінде жауынгерлік ұшқыштар радионың маңыздылығын шынымен бағалады. Отан соғысы кезінде радиотехниканың жаңа құралдары — радиолокациялық құрылғылар кеңінен қолданылды. Олар ең алдымен әуе

шабуылына қарсы қорғанысқа арналған. Әскери-теңіз күштерінен гөрі әскери-теңіз флотында радиобайланыс маңызды рөл атқарды. Бірде-бір әскери кеме бортында радиостанциясы жоқ ашық теңізге шықпады. Радио жағалаудағы және теңіздегі кемелермен үнемі байланыста болуға мүмкіндік берді. Кеңес Армиясының қолбасшылары Отан соғысы жылдарында әскери-теңіз флотымен өзара іс-қимылда бірқатар тамаша операциялар жүргізді.

Көптеген дереккөздерге жүргізілген талдау бойынша соғыс жылдарында әскери байланысшылар үйлесімді жұмысты қамтамасыз ету үшін ерлік жасады және ұрыстар, шайқастар, операциялар жүргізу барысындағы сенімді басқару болып табылды. Миллионнан астам әскери байланысшылар ұлы шайқастарға белсенді қатысты. Отан соғысында әскери байланысшылардың ерліктері бағаланды: 304 адам Кеңес Одағының Батыры атағына ие болды, 133-Даңқ орденінің толық кавалері, жүздеген мың байланысшылар мен 645 байланыс бөлімдері жауынгерлік ордендермен және медальдармен марапатталды; 172 байланыс бөлімшелері өздері босатқан қалалардың құрметіне аталған. Партизан отрядының байланысшы қазақ қыздары Нұрғаным Байсейітова, Дәмелі Жәкеева болды.

Нұрғаным Байсейітова-қазақтың партизан қызы. Жәнібектегі балалар үйінде тәрбиеленіп, Оралдағы 4-қазақ орта мектебін (қазіргі 11-мектеп) бітірген. Орал радистер мектебі мен 3-Мәскеу арнаулы мектебін аяқтағаннан кейін Белоруссияда (Могилев облысының Рублян ауданындағы Орша қ.) партизан отрядында радист болған. Нұрғаным Бекенқызы Байсеитова 1923 жылы 8 наурызда Батыс Қазақстан облысы, Жәнібек ауылында дүниеге келген [6, 1 - п.]. Ата-анасынан ерте айырылған Нұрғаным інісі Абзалмен бірге Жәнібек ауылындағы балалар үйінде тәрбиеленіп өседі. 1936 жылы балалар үйі әкімшілігінің шешімімен Нұрғаным Орал қаласындағы (бұрынғы Сталин қазіргі Октябрь көшесіндегі) облыстық музыкалық мектеп интернатына ауыстырылып, скрипка класына қабылданады.

Жауынгер ана бұл туралы Батыс Қазақстан облыстық мемлекеттік архив қорында сақталған ғұмырбаянында: «Мен бұл музыкалық аспапты өте жақсы көрдім. Нота арқылы тартып, музыка ырғағына да өзім келтіріп алатын едім» [5], - дейді. Сондай-ақ ақын Ф.Оңғарсынованың құрастыруымен шығарылған «Арулар отты жылдарда» атты жинақта кішкентай Нұрғанымның музыкалық қабілеттілігі жөнінде: «Оның әр нәрсені лезде ұққыштығы, бір естіген сөзі мен әуенін жадында берік сақтағыштығы арынды да, нәзік музыка аспабын жедел меңгеруге жәрдемдесті» [7. 130 - б.], - деп жазады.

Дәмелі Жәкеева-атқыш-радист. 1942 жылы Саратов облысындағы Вольск авиациялық училищесін бітірді. Еріктілер қатарында майданға аттанды. Сталинград шайқасына 504-ші әуе десанттық полкінің радисті ретінде қатысты. Ол 19 шабуыл жасады. Котельников станциясында неміс қарсы шабуылы кезінде Дамели жаудың истребителін атып өлтірді және қатты жарақат алды. Кетіп, ауруханаға түсті, үйлеріне оралмады. 1944 жылдың аяғында ол бомбалаушы авиацияның 367-ші полкінде РЕ-2 бомбалаушыларын зарядтады. II-ші Балтық майданы құрамында Шяуляй мен Каунасты, ал I-ші Белорус майданы – Польшаны азат етуге қатысты. Қарағандылық ержүрек қыз Ұлы Жеңісті жау астанасы-Берлинде қарсы алды.

Қорытындылай келе 1941-1945 жылдардағы Ұлы Отан соғыс жылдарындағы партизан отрядының байланысшы қыздары өз ерліктерімен ерекше орын алды.

Себебі,соғыс кезінде хабар беріп,жаудың алдын алып отырды. Байланысшылар үйлесімді жұмысты қамтамасыз ету үшін ерлік жасады және ұрыстар, шайқастар, операциялар жүргізу барысындағы сенімді басқару болып табылды. Партизан отрядының байланысшыларының арқасында бейбіт өмір сүріп жатырмыз.

Әдебиеттер:

Дәмелі Жәкеева // Лұқпанов Е. Жауынгер қыздар = Боевые подруги / ред. Қ.Ә. Аманбаев. - Қарағанды: [б. и.], 1995. – 33 б.

Дамели Жәкеева // Лұқпанов Е. Жауынгер қыздар = Боевые подруги / ред. Қ.Ә. Аманбаев. - Қарағанды: [б. и.], 1995. – 93 б.

Вклад женщин Центрального Казахстана в развитие региона (30-90-е годы XX века): монография / Б. Т. Тулеуова [и др.]; Министерство образования и науки Республики Казахстан, Карагандинский Гос. уни-т им. акад. Е. А. Букетова, Научно-исследовательский центр "Тұлғатану". - Караганда: Тенгри, 2016. - 313 с.

Жәкеева Дамели // Сактаганова З. Г. Женщины Центрального Казахстана в годы Великой Отечественной войны. 1941-1945 гг.: монография / З. Г. Сактаганова, Ж. Ж. Турсынова, А. Ж. Смагулов; Министерство образования и науки Республики Казахстан, Карагандинский Государственный университет им. академика Е. А. Букетова, Центр этнокультурных и историко-антропологических исследований. - Караганда: Изд-во КарГУ, 2016. - 232 с.

Моос О. И. Хранить как благодарность // Индустриальная Караганда. - 2015. - 4 апр. (№ 42/43). - С. 6.

Беркун О. Информация о круглом столе "Героический подвиг женщин-карагандинок в годы Великой Отечественной войны" // Қазақстан мұрағаттары. - 2015. - № 2. - С. 104-106.

Электронный научный журнал «edu.e-history.kz» № 3 (07)

«ОЛАРДЫҢ АТЫ БЕЛГІСІЗ - ОЛАРДЫҢ ЕРЛІГІ ӨЛМЕЙТІН»

Жетекшісі: Кабденова Жаннур Темирбаевна

Студент: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Қарағанды жоғары политехникалық колледжі

«Өзінің даңқты тарихы бойында байланысшы жауынгерлер қызметтік борышын абыроймен атқарып, кәсібиліктің, жанқиярлықтың және Отанға деген адалдықтың лайықты үлгісі болып табылады»

Соғыс- адам жүрегіндегі үлкен жан жарасы, соғыс-бұл аналардың қайғы-қасіреті, бұл жүздеген қаза тапқан сарбаздар, жүздеген жетімдер. Ұлы Отан соғысы кезінде адамдар қанша азап шеккен. Қанша мүгедек, сынған өмір! Фашистік Германия біздің елге опасыздықпен шабуыл жасаған кезде, 1941 жылғы маусымның қорқынышты таңы сияқты, мұны ұмытуға болмайды. Барлық кітаптар мен мектеп оқулықтарын кейінге қалдырып, еліміздің жас патриоттары мылтық алып, туған жерін қорғауға кетті. Соғыс таңдау немесе ойлануға мүмкіндік бермеді. Ол одан әлсіз адамдардың бәрін өлтірді, сондықтан бәрі де, ересектер де, жас ұрпақ та жеккөрушілік, өмір сүру ғылымын түсінуге мәжбүр болды. Азап пен қайғы-қасірет жылдарында ұлдар мен қыздар күшті, қорқынышты – нағыз патриоттар болды.

Соғыстың басталуы мен жеңіс жайлы хабарды әскери радистер хабарлаған болатын, телеграф құрылғысының көмегімен соғыстың басталуы мен аяқталауы хабарланған. Байланыс болмаған жағдайда ешқандай жоспар да, әскерді де басқару мүмкін болмаушы еді. Радистер көмегімен батальондар мен солдаттар ротасын басқару іске асты. Неміс фашистері жағынан шпиондардың шекараға кіруі де, осы құралдар арқылы хабарлап отырған еді. Алғашқы құралдар ретінде фонетикалық шақыру қабыл алатын ОНФ телефон аппараты қолданылған болатын, бұл тек белгілі бір радиуста ғана жұмыс жасаған. Керемет күш-жігер мен үлкен шығындардың арқасында әскери байланысшылар Мәскеу түбіндегі шайқаста әскерлерді басқаруды қамтамасыз етті.

Соғыс кезінде ең ірі отандық радио зауыттары мен ғылыми-зерттеу институттары әскерлермен жұмыс істейтін радиостанцияларды жетілдіріп, жаңартып, жаңа тиімді байланыс құралдарын құра алды. Атап айтқанда, атыс және артиллериялық бөлімдерге арналған портативті ультра қысқа толқындық радиостанциялар, жоғары қуатты РБМ-5 радиостанциясы, үнемді және сенімді, ол армия, корпус және дивизия қолбасшыларының жеке радиостанциясы ретінде де қолданылды. арнайы танк радиостанцияларының бірнеше түрлері, әуе-десанттық радиостанциялар, радио қабылдағыштардың әртүрлі конструкциялары. Әскери-әуе күштеріне арналған арнайы ультрақысқа толқынды радиостанциялар, сондай-ақ жойғыш, бомбалаушы және шабуылдау авиациясына арналған бағыттау радиостанциялары жоғары баға алды.

Ұлы Отан соғысының шежіресінде әскери байланысшылардың - радистердің, телефонистердің, телеграфистердің, алыс байланыс механиктерінің, желілік бақылаушылардың, сигнал берушілердің, фельдъегерлік-пошта байланысы қызметкерлерінің және бұрын-соңды болмаған төзімділік, әскери шеберлік, бастама және тапқырлық, шынайы ерлік көрсеткен басқа да мамандардың көптеген батырлық әрекеттері мен ерліктері бар. құрлықта, теңізде және ауада өтті.

Байланысшының ерлігі-сыртқы әсерден алыс ерекше ерлік. Ал, бір қарағанда, желілік бақылаушы немесе телефоншы жаудың отының астында зақымдалған сызықты бірнеше рет түзететіні қандай ерлік? Көптеген басқа станциялардың сигналдарының хаосында өзіне қажет радиостанцияның сигналдарын қабылдайтын радиотелеграфисттің жұмысында ерлік байқалады. Бірақ, егер сіз жауынгер-байланысшының жауынгерлік жағдайдағы іс-әрекеттеріне мұқият қарасаңыз, оның жұмысы және, ең бастысы, оның нәтижелерінің маңыздылығы жалғыз ерліктің шеңберінен шықпайтынын байқауға болады. Хабарлардың,

бұйрықтардың, бұйрықтардың және командалардың берілуінің жылдамдығы мен уақтылығы байланысшылардың нақты жұмысына байланысты, олардың берілуіне үлкен қажеттілік нақты ұрыс жағдайында, әсіресе қиын жағдайларда туындайды. Сондықтан соғыстағы байланысшының жұмысы қажетті, құрметті және жауапты, ұрыс пен бүкіл операцияның сәттілігі оған байланысты болды.

Әйелдер орны соғыс емес дейді: олардың мақсаты — Өмір беру, оны алып кетпеу және жоғалтпау. Алайда, ұрыс-керіс күндері және байланыс қыздары ер адамдардан артта қалмады. Олар радиостанциялардағы, телеграф аппараттарындағы байланыс тораптарында тәулік бойы кезекшілікте болды, өз міндеттерін үлкен жауапкершілікпен және дәлдікпен орындады, Артиллериялық оқ атуға және жаудың авиациясын бомбалауға назар аудармай, салқынқанды жұмыс істеді. Осылайша, Рига түбіндегі шайқаста сержант Гошицкая радиостанцияда жұмыс істей отырып, дивизия командирінің жауынгерлік хабарламасын корпус штабына берді. Радиограмманы беру кезінде батыл радио операторы жақын жерде жарылған снарядтың фрагментімен ауыр жарақат алды. Алайда ол радиограмманы толығымен бергенге дейін қызметінен кетпеді.

Екінші дүниежүзілік соғыс кезіндегі радио және далалық телефон байланысы әскерлерді басқару тактикасына көптеген жаңалықтар әкелді. Терең серпіліс тактикасы, ірі механикаландырылған қосылыстардың шабуылы, жаудың артына әуе шабуылдарын лақтыру - барлық осы шаралар әскерлерді командамен сенімді байланыспен қамтамасыз етуді қажет етті. Қазір бұл спутниктік және тактикалық радиостанцияларды тек арнайы күштер мен әуе күштерінің әртүрлі бөлімшелерінде ғана емес, сонымен қатар қарапайым мотоатқыштар бөлімшелерінде де елестетуге болады.

90-шы жылдары талшықты-оптикалық тарату жүйелерінің кешендері де құрылды. Телефон, телеграф, факсимильді байланыстың соңғы буындарының жаңа буындары, деректерді беру және ақпаратты құпияландыру әдістері, компьютерлік технологиялар, ақпаратты сандық беру және өңдеу әдістері және ғылым мен техниканың басқа да жаңа жетістіктері кеңінен қолданылады.

«СВЯЗИСТ ОТ ТЕБЯ ЗАВИСИТ УСПЕХ БОЯ»

Руководитель: Рамазанова Алина Талгатовна

Студент: Тройнова Арина Алексеевна

Карагандинский высший политехнический колледж

«Пятьдесят лет исполнилось со дня изобретения радио. Путь, пройденный за эти годы от Попова до наших дней, — очень велик. Он полон новых открытий, усовершенствований. Но мы должны работать еще больше, чтобы радиотехника нашей великой социалистической Родины стала передовой техникой в мире. Через болотные трясины и песчаные степи, сквозь непроходимые лесные чащи и горные хребты, сквозь промёрзшую тайгу и безлюдные пустыни, через моря и океаны проникает оно в самые далёкие, глухие уголки земного шара. За сотни и тысячи километров доносит оно сообщение, живую человеческую речь, музыку, с неведомой прежде быстротой»

Из воспоминаний Петра Рыбкина, 1945г.

Сложная и в высшей степени ответственная задача по обеспечению непрерывного управления войсками во время Великой Отечественной войны лежала на воинах-связистах. Офицеры, сержанты и солдаты соединений, частей, подразделений и экипажей отдельных радиостанций вместе с воинами других видов и родов войск, не жалея ни сил, ни самой жизни, героически сражались с немецко-фашистскими захватчиками. Они беззаветно выполняли свой долг перед Родиной и покрыли себя бес смертной славой. В трудных условиях войны воины-связисты, показывая примеры мужества и отваги, надежно обеспечивали связь в любой обстановке. Днем и ночью, в стужу и в зной, в обороне и в наступлении, в самое тяжелое для страны время начального периода войны, во время стремительных наступательных операций наших войск и при полном разгроме фашистских полчищ в конце войны связисты неустанно и беззаветно трудились для обеспечения бесперебойной связи.

Связисты, выполняя ответственные задания командования, написали немало героических страниц в славную летопись Великой Отечественной войны. Боевые подвиги воинов-связистов явились бы неисчерпаемым материалом для написания отдельной захватывающей и волнующей книги, но остановимся лишь на некоторых небольших малоизвестных и известных эпизодах героических будней военных связистов. Летопись Великой Отечественной войны содержит много героических поступков и подвигов военных связистов — радистов, телефонистов, телеграфистов, механиков дальней связи, линейных надсмотрщиков, сигнальщиков, работников почтовой связи и других специалистов, которые проявляли невиданную ранее

стойкость, воинское мастерство, инициативу и находчивость, подлинный героизм на суше, на море и в воздухе.

В боях Великой Отечественной связисты всех армейских войск действовали инициативно, самоотверженно, не щадя собственной жизни. В сильные морозы и снежные заносы, при непрерывном воздействии вражеской авиации и артиллерии, днем и ночью красноармейцы обеспечивали бесперебойную связь. И ежедневно находили место подвиг. Мы не сможем перечислить всех, но всё же отдадим дань памяти хотя бы нескольким

«Бессмертный подвиг в боях под Москвой совершил связист 28-го гвардейского отдельного батальона связи 16-й армии сержант Н.С. Новиков. В конце ноября 1941 г., получив приказ устранить повреждение на линии, он, перебегая от укрытия к укрытию, отыскал место порыва. В этот момент на него напали фашисты. Не успев срastить провод, Н.С. Новиков зажал его концы зубами и стал отстреливаться от наседавших врагов. Однако силы были слишком неравны. Смертельно раненый, он так и остался лежать на подмосковной земле с зажатым в зубах проводом, даже мертвый выполняя свой солдатский долг. Сержант Н.С. Новиков был посмертно награжден орденом Красного Знамени. Вот что написал об этом подвиге комсомольца-связиста Новикова поэт Алексей Сурков. Это стихотворение так и называется «Связист».

Осенний день безветрен был и хмур.
Дрожал от взрывов подмосковный лог.
Связист зажал зубами шнур
И за сугроб, отстреливаясь, лег.
Лишь через час его в снегу нашли.
В больших глазах застыла синева.
Меж мертвых губ по проводу текли
Живой команды твердые слова.
Связист и в смерти не покинул пост,
Венчая подвигом свой бранный труд.
Он был из тех, кто, поднимаясь в рост,
Бессмертие, как города, берут.

«Саша и два его товарища мечтали служить в армии. Но, как назло, в армию их не брали - им было всего по 18 (в то время в Красную армию призывались с 21 года).

Тогда, недолго думая, ребята отправили срочную телеграмму с текстом из 70 (!) слов... кому бы вы думали? Наркому обороны СССР маршалу Тимошенко - с просьбой отправить их на службу в Иркутское танковое училище. Через несколько дней им пришла повестка: немедленно явиться на сборный пункт по месту жительства, где уже знакомый военком сказал: «Добились-таки своего, дурачки! Ну, хлебнете теперь каши!». Юные призывники в ответ только улыбались.

Так как жили они на севере, на побережье Охотского моря, навигация была закрыта до июня. Ребята проходили курсы военной подготовки, с нетерпением ожидая первого парохода. Во Владивостоке на сборном пункте Трунова и одного из его друзей определили в радиоразведку, а второго друга - журналиста - в училище политсостава. Но тут началась война. Со сборного пункта во Владивостоке Трунова

отправили радистом в пограничную заставу на оз. Ханка. Жизнь разъединила трех друзей, и, к сожалению, увидеться им уже не пришлось...

Сегодня мы живем в век цифровых технологий, и наши достижения были бы немыслимы без победы над фашизмом и подвигов героев войны.

С годами не меркнет значение событий Великой Отечественной войны. Более того, еще ярче предстает роль тех, кто проявил стойкость и мужество в борьбе с врагом. Это они с «трехлинейками» и саперными лопатами встретили врага в 1941 г. Это они, зачастую в собственных телогрейках и лаптях, не успев переодеться и пройти хоть какое-нибудь обучение, в последующем пополняли обескровленные части и шли в бой, который для многих стал и последним. Это они, остужая собственной кровью горящую землю, познав горечь поражений и вкус побед, водрузили в мае 1945 над поверженным рейхстагом Знамя ПОБЕДЫ. Это они, отдав огонь своего сердца и жар своей души, все свои физические и моральные силы ПОБЕДЕ, позволили родиться послевоенному поколению и восстановили страну. Это звон их орденов на парадах и встречах с ними, а также георгиевская лента на нашей груди напоминают нам об их фронтовом подвиге, благодаря которому МЫ и ЕСТЬ СЕГОДНЯ.

«КҮРКІРЕП ӨТКЕН БІР СОҒЫС»

Ғылыми жетекші: Бейсенова Айнаш Кызыркановна

Студент: Салыкова Айзат Танатқызы

«Бизнес және сервис колледжі» КМҚК

«1941-1945 жылғы Ұлы Отан соғысы жылдарындағы байланыс саласының дамуы» атты мемлекетаралық қашықтық студенттік – зерттеушілік конференциясы

Соғыстың ең басынан бастап қазақстандықтар шынайы патриотизм мен батылдықты көрсетті

«Қазақстандықтар елімізді кеудесімен қорғап, әлемді фашизмнен сақтап қалған аға буын ерлігін ешқашан да ұмытпайды. Құрметті ардагерлер, сіздердің ерліктеріңізден үлгі алады және оған бас иеді».

Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев

Міне, енді бір аптадан соң Қазақстан Жеңіс күнін тойлайды. Ұлы Отан соғысы жылдарында еліміз, басқа да ССРО республикалары сияқты, ортақ күшпен фашизмді жою үшін барын берді. Қазақ ССР-інен майданға 1 миллион 200 мыңнан астам солдат, 12 атқыштар, 4 кавалериялық дивизия, 7 атқыштар бригадасы, 50-ге жуық жеке полктер мен батальондар құрылды. Қазақстандықтар көбінесе майданның ең қауіпті аймақтарына түсіп отырды.

«Бүгін, таңғы сағат 4-те, Совет Одағына қандай да бір наразылық ұсынбастан, соғыс жарияламастан, герман әскерлері біздің елімізге басып кірді, шекарамыздың көптеген жеріне шабуыл жасады және ұшақтарынан қалаларымызға бомба жаудырды». Барлық Совет Одағы 1941 жылдың 22 маусымында радио бойынша берілген ССРО Халық комиссарлары советі төрағасының орынбасары жолдас В.М. Молотовтың осы үндеуін тыңдады.

Ұлы Отан соғысындағы ерліктері үшін 500-ден астам қазақстандық Совет Одағының Батыры атағына ие болды. Ұшқыш-шабуылдаушылар Т.Я. Бигелдинов, Л.И. Беда, И.Ф. Павлов және жойғыш ұшқыш С.Д. Луганский бұл атақты екі рет иеленді. 62 неміс ұшағын құлатқан жойғыш ұшқыш Кожедуб Иван Никитович үш мәрте Совет Одағының Батыры атағына ие болды.

Соғыс аяқталған соң оның шығындары туралы хабарламалар әлемді дүр сілкіндірді. Ұлы Отан соғысы жылдарында 50 миллион адам қаза тапты. Ең көп шығынды Совет Одағы тартты – 27 миллионнан астам адам. Олардың ішінде шамамен 610 мыңы қазақстандық болды, соғыс бойында бір жарым миллионнан астам отандастарымыз әскерге шақырылды. Майданға кеткендердің жартысынан көбі қаза болды.

Отан соғысының аяқталғанына, мінеки, 76 жыл толды! Яғни, біз 76 жыл бойы бейбіт өмір сүріп жатырмыз. Ұлы Отан соғысына қатысқан ержүрек те, батыл аталарымыз бен апаларымыз: Бауыржан Момышұлы, Әлия Молдағұлова, Мәншүк Мәметова, Талғат Бигелдинов, Төлеген Тоқтаров біздің жерімізді, елімізді басқыншы жаудан қорғап қалған. Осы Алматының көптеген саябақтарында, көшелерінде олардың ескерткіштері қойылған. 1941-1945 жылдар аралығында болған соғыс қаншама жанның өмірін қиды, қаншама отбасы ер жігіттерінен айырылып, қара жамылды. Сол соғыс қаншама бүлдіршінді жетім қалдырды. Елді жоқшылық, аштық жайлады. Тылда еңбектеген баладан бастап, еңкейген қартқа дейін тынбай еңбектенді. Олар майдандағы солдаттарды өз қамқорлығына алды. Соғыс адамзат баласын біріктірді. Олар бейбіт өмір үшін қасық қаны қалғанша күресті.

Менің арғы атам – Кизат атам –жауынгер болған, Ұлы Отан соғысының басынан аяғына дейін соғысқа қатысып, елді, жерді жаудан қорғаған батыр болыпты. Кеудесінде ордендер жарқыратып түске суреттерін үйден көріп, талай рет тамсана қарағам. Тек қана картадан көрсететін Германияның Берлин қаласына дейін барған көрінеді. Үйде әлі сақтаулы тұрған – «Қызыл Жұлдыз» және I – дәрежелі Отан соғысының ордендерін өз қолымен ұстап көрдім, ондай ордендерді тек батырларға бермей ме? Менің атам - батыр болған деп тек мақтанышқа бөленем. «Атам бүгінде тірі болғанда ғой,» - 98 жасқа келеді екен... Бірақ тағдыр оны өмірден ерте қоштастырып, алып кетіпті. Оның ұзақ өмір сүре алмауына сұрапыл соғыс өз зардабын тигізген ғой.

Міне, Ұлы Отан соғысының жеңіспен аяқталғанына да 76 жыл өтті. Бұл сол кездегі кеңес халқының ержүректілігі мен төзімділіктерін паш ететін, тарихта мәңгілік қалатын күн. Бұл күнді соғыстың алғы шептерінде қайсарлықпен шайқас жүргізіп, ерліктің сан үлгісін көрсеткен ардагерлер тойлайды. Ұлы Жеңіс күні елі мен жері үшін жанын пиде еткен, туған - туысқандарына, жақын - жарандарына, туған жеріне, ауылына оралмай қалған қаһарман ерлерді бүкіл елі болып еске түсіреді.

Ұлы Отан соғысы халқымызға төнген ең ауыр күндер болды. Төрт жыл, 1418 күн мен түн бойы өз жері мен отаны үшін, келешек ұрпақ үшін жан қилы соғыс жүріп жатты. Сол кездегі Кеңес Одағының басқа халықтарымен бірге жауды талқандап, жеңіске жету ісіне қазақ халқы да өзінің лайықты үлесін қосты. Қазақстандық жауынгерлер Брест қамалынан бастап Берлинге дейін барды. Олар

Сталинград түбіндегі жертөлелерде, Днепр өткелінде, Москва мен Ленинград үшін болған ұрыстарда батыр ерліктер көрсетті. Украинаны, Кавказды, Белоруссияны, Қырымды, Прибалтиканы азат етті, Польша, Румыния, Венгрия, Чехословакия, Болгария, Германия жерлеріндегі майдан жолдарында жеңіс туын көтеріп өтті. Ұлы Отан соғысы жылдарында біздің қандастарымыз қатыспаған бірде - бір үлкен шайқас болмады.

Қазақ ел басына күн туғанда жалғыз жанын қу шүберекке түйген жауынгер халық болған. Ұлан байтақ даласының бір тұтам жері үшін қорқу деген сезімді жүрегінен жұлып алып тастаған. Тіпті арыға бармай - ақ кешегі Ұлы Отан соғысының әлі сарғайып үлгермеген қатпарлы парақтарына үңіліп қарасақ қазақтардың қанды қырғында қаймықпай соғысқанына анық көзіміз жетеді. Оған мысал айқас алаңдарында өшпес ерлік жасаған қайсар жауынгерлеріміздің бірі – Бауыржан Момышұлы еді.

Ұзын бойлы, қара сұр Момыштың ұлы Бауыржан сол кезде отыздың үстіндегі жас жігіт еді.«Өз халқын құрметтеп, сүймеген адам – опасыз, оңбаған адам», - деп Бауыржан Момышұлы айтқандай, Отан үшін өз басын өлімге байлап, ажалмен алысып, өз ұрпақтарының, өз халқының намысын қорғағаны өз халқын шын сүйетіндігінен болса керек.

Сондай қиыншылық жағдайда дұшпанның қаптаған қарақұрым күшіне төтеп беріп, олармен табан тіресе шайқасқан аталарымыздың ерлігі біздің көкірегімізге мақтаныш сезімін ұялатады.«Ерсіз ел болмайды, елсіз ер болмайды», - дейді батыр бабамыз Бауыржан Момышұлы. Ұлы Отан соғысында ел күйреп, талай адам ажал құшты. Сол соғыста өзінің қайсар ерлігімен, қайратты мінезімен жауынгерлерге жігер берген бабаларға мың алғыс. Осы ержүрек бабалар қатарында Бауыржанның еңбегі ерекше. «Отан үшін отқа түс, күймейсің» деп ұран тастаған батыр атамыз, келер ұрпақтың болашағы үшін өз басын өлімге байлап, ажалмен алысып, жеңіс туын тікті. Бауыржан ата бір естелігінде: «Мен – өзге ұлттарды құрметтеуші, өз ұлтын сүйуші адаммын», - дейді. Батырдың әр қазақтың жүрегінде сақталуының себебі де, ұлтын сүйгендігінен шығар.Бауыржан Момышұлының тұлғасы маған қашанда мұзарт шыңның басында, мұнартып қалықтаған ақиық, мұзбалақ қыран болып елестейді.

1941 жылы Мәскеу түбіндегі қанды шайқастарда теңдесі жоқ ерлігімен әлемді дүр сілкіндірген қазақстандық 316 - атқыштар дивизиясының батальон командирі ретінде қапияда ой тауып, қараңғыда жол тауып, ерен ерлігімен аты әлемге аңыз болып, батыр қолбасшы атанды.

Жеңістің 65 жылдық мерейтойы қарсаңында қаһармандық пен өшпес ерлігі үшін Мәскеу халқы құрметтеп, үлкен сый жасады. Мәскеу қаласынан ұлан - ғайыр, ұзын көше, зәулім мектепке батыр атамыздың есімі берді. Бұл Бауыржан ерлігін мойындау және бүкіл қазақ халқына деген құрмет еді. Оның «Ежелден ер тілегі – ел тілегі, Адал ұл ер боп туса – ел тірегі» деген өсиетінің өмірде орындалғанын көріп қуандық.

Ержүрек батырдың кітаптарың оқып отырып, терең ойға қалам. Отанға деген сүйіспеншілігінен, халқыңа деген махаббатынан, ұлттық биік рухынан қуат аламын.Бауыржан атаның қаламынан шыққан «Москва үшін шайқас», «Қанмен жазылған кітап», «Ұшқан ұя», т. б. шығармаларыңызды оқып шықтым. Оның шебер

суреткерлігіңе, адам психологиясын танып - білудегі сезімталдығыңа таң қаламын. Шығармаларыңызда әр кейіпкер өзгеше бір әлем... Әр сөйлемде тұнып тұрған сыр жатыр. Бұларды оқып қана қоймай, жаттап, үлгі өнеге алуымыз керек.

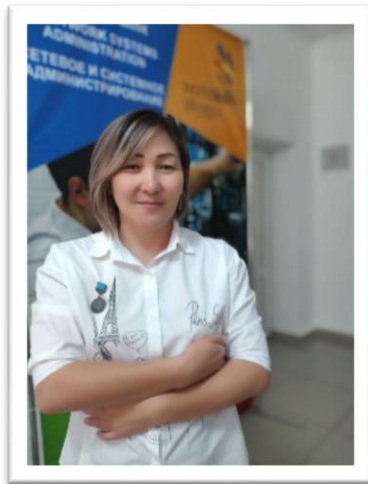
Оның бізге қалдырған мәңгілік өшпес, ғасырдан ғасырға жетер мұра - лары үшін ұрпақтары мәңгі қарыздар. Бақытты болашақ, тәуелсіз ел - аңсаған арманы еді. Бүгін сіздің арманыңыз – ұлттық тілдің, дәстүрдің, салт - сананың мызғымас тірегі, күші, алтын дінгегі – халықтың бақ жұлдызы жарқырап жанған күн. Сіздің тағлымыңызды зер сала оқып - үйрену бүгін де, ертең де келешек ұрпақ үлесінде. Ұлт болашағының негізін жасайтын жастар санасы өркениет деңгейіне сай болуы шарт. Осыны ойлаған кезде сіздің: «Жаудан да, даудан да қорықпаған қазақ едім, енді қорқынышым көбейіп жүр. Балаларын бесікке бөлемеген, бесігі жоқ елден қорқам. Екінші, немересіне ертегі айтып беретін әжелерінің азаюынан қорқам. Үшінші, дәмді, дәстүрді сыйламайтын балалар өсіп келеді. Оның қолына қылыш берсең, кімді де болса шауып тастауға даяр. Қолына кітап алмайды. Үйреніп жатқан бала жоқ, үйретіп жатқан әже, әке жоқ», – деген өсиетіңіз ойға оралады. Бұл – үлкен алаңдаушылық. Өзін халықтан бөліп қарай алмайтын тұлғаның алаңы. Бұл үн бүгінгі дәуірмен де үндесіп жатыр. «Қадірін білмеппіз ғой тірі кезде, Деп жылап сорлы қазақ мен өлгенде. Ұрпақ атар 80 мен жүздігімді, Тарихтың түкпіріне сөз келгенде», – деп өзіңіз айтқандай, 1990 жылы кеш те болса сізге «Кеңестер Одағының Батыры» атағы берілді. «Бауыржан жұлдызды болған күн – қазақтың жұлдызы жанған күн» деп Елбасымыз сіздің халықпен бірге екендігіңізді толғана, тебірене айтты. Жеңіс күні соғыстан оралмай қалған ерлеріміздің рухына бас иіп, арамызда жүрген соғыс ардагерлеріне құрметпен қарап, олардың қайсарлықтары мен ерліктеріне тағзым ететін күн емес пе?! Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев: «Ұлы Жеңіс – Қазақстан тарихының жарқын беттерінің бірі. Бұл – қан майданда от кешкен соғыс ардагерлері мен сол жылдарда «Бәрі де майдан үшін, бәрі де жеңіс үшін» деп, құлақтары жастыққа тимеген тыл ардагерлерінің мейрамы» деп атап өткен болатын. Табан ет, маңдай термен келген осы Ұлы Жеңіске қаруымен де, қаламымен де үлес қосқан, аты аңызға айналған қаһарман жазушыларымыздың бірі де, бірегейі - Бауыржан Момышұлының қаһармандық рухы ұрпақтан - ұрпаққа өнеге болады деп санаймын.

«СВЯЗИСТЫ-КАЗАХСТАНЦЫ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ (1941-1945)»

Научный руководитель: Альханова А.Т. преподаватель высшей категории

Студент: Мозговая Елизавета

КГКП «Колледж радиотехники и связи»

Во Второй мировой войне от работы связистов от точности передачи сведений, данных обстановки, надежности их кодировки и других факторов - напрямую зависел ход и исход боя, сражения, операции и в конечном итоге зависели человеческие жизни воюющих сторон.

Более миллиона военных связистов активно участвовали во всех сражениях Великой Отечественной войны... Подвиги военных связистов по достоинству оценены Родиной. С каждым годом ветеранов становится все меньше, мы благодарим и ценим каждого героя. Наш долг – бережно хранить и передавать детям память, о их подвигах.

Ежегодно в нашей стране отмечается день военного связиста от 31 мая 2006 года. Несомненно, этот день принадлежит тем, кто вырывал победу в фашистских отрядах. К этим людям относятся наши ветераны связи: Байбатчина К.К., Швыдко М.И., Майриков А., Кусанова Ш.А. и многие другие.

1. Каирбану Кыдыркановна Байбатчина (Кыдырканова)

Каирбану Кыдыркановна Байбатчина (Кыдырканова), 1922 года рождения, уроженка Уланского района. После окончания семи классов, она в 1935 г. поступила

в Усть-Каменогорский комполитпросвет техникум. Получив диплом, Каирбану устроилась учителем начальных классов в Лениногорской средней школе №10. В мае 1942 г. добровольно ушла на фронт. По документам была призвана через Лениногорский РВК Восточно-Казахстанской области. После призыва ее направили на двухмесячную подготовку в Высшее военное училище, которое было эвакуировано из Ленинграда в Уральск Западно-Казахстанской области. В августе 1942 г. она попала на службу в 127-ю отдельную телеграфно-эксплуатационную роту в качестве телеграфиста 48-й армии.

С первых своих дней войны Каирбану принимала участие в боевых действиях на Орловско-Курском направлении в июле 1943 года. Вспоминала Каирбану Кыдырхановна: «Помню, как тяжело нам было восстанавливать повреждённую линию в Белоруссии. Болотная местность, овраги, траншеи. Фашисты уничтожили провода на 19 столбах. Под обстрелом мы трое пошли их восстанавливать. Дошли до крайнего столба, где сохранился провод и рядовой Зубков, «одев когти», полез на столб. Я за ним, несмотря на обстрел, связь восстановили».

В апреле 1945 г. была награждена медалью «За боевые заслуги». В наградном листе отмечено:

«Тов. Кадырканова в действующей армии с августа 1942 г. при 127 отдельно телеграфно-эксплуатационной роте в должности телеграфиста. С началом зимнего наступления, тов. Кадырканова находится на обслуживании боевых линий связи. При ограниченном количестве людей вместе с мужчинами выходит на устранение повреждений на линиях. За добросовестное выполнение боевых заданий и высокую дисциплинированность, тов. Кадырканова заслуживает представления к правительственной награде медалью «За боевые заслуги»

После окончания войны Каирбану демобилизовалась и вернулась в Лениногорск (ныне Риддер). Через месяц приступила к работе педагога, а в свободное время обучала неграмотных женщин. 8 августа 1946 года Каирбану Кыдырхановна вышла замуж за коллегу по работе, преподавателя-фронтовика Аубакира Байбатчина. Жили они сначала в Усть-Каменогорске, затем переехали в Таврический район. В 1960-е гг. с семьей Каирбану переехала в Глубоковский район.

2. Швыдко Мария Ивановна

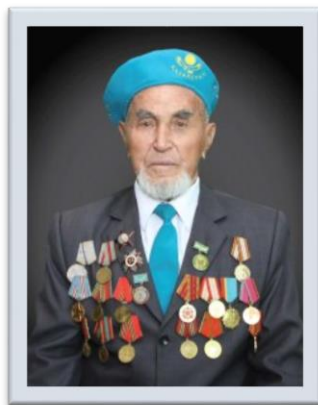

Родилась 18 декабря 1924 г. в с. Бородулиха Семипалатинской области. Закончив 1 курс Семипалатинского сельскохозяйственного техникума, пошла

учиться новому военному ремеслу — окончила курсы радистов- телефонистов. Попутно на «отлично» освоила технику стрельбы из боевой винтовки, санитарное дело. Зимой 1942 г., в возрасте 17 лет, добровольно ушла на фронт. Она рассказывала: «Сначала я попала на Степной, затем на Первый Украинский фронт в 276-й инженерно-саперный полк. Работала радистом. Я хотела стать санинструктором, но заместитель командира полка сказал: «Связь — это нерв армии. Мы берем лучших, наиболее грамотных. Связисту доверяют многие военные секреты, он должен быть специалистом своего дела, но хорошо держать язык за зубами, владеть автоматом, пулеметом». И мы, связисты, всегда помнили об этом. Приходилось устранять повреждения на линии и 40-килограммовую рацию носить за спиной, хотя сами весили чуть больше рации».

В Чехословакии, под городом Ййглава, получила ранение, попала в полевой госпиталь в Праге. Но потом снова вернулась в свой полк. Вспоминала М. Швыдко: «Я участвовала в форсировании Днепра, Вислы, Одера. В одном из боев за Вислу, в составе автоматчиков и саперов, я, радист, переправилась через Вислу. Мы заняли клочок земли — наш небольшой плацдарм и закрепились. Я должна была контролировать огонь артиллерии. Первая атака на наш плацдарм была отбита. Но немцы снова и снова шли в атаку, пытаясь сбросить нас в Вислу. У них было большое превосходство. И вот тогда командир роты сказал: «Ну, радист, теперь все зависит от тебя. Вызывай огонь артиллерии, иначе они нас сомнут». И наша артиллерия по целям, указанным мной, плотным заградительным огнем защитила наш плацдарм, а там подошло подкрепление».

3. Азимбай Майриков

От казахстанских степей до Польши прошел Азимбай Майриков. Несмотря на полученные обморожения и травмы, молодой солдат продолжал сражаться. На фронт попал, как и многие его сверстники, со школьной скамьи. Сначала повестки получили учителя, потом ученики. Первый бой – в Саратовской области, в рядах пехоты. В живых тогда осталось немного, каждый день мог стать последним. «Мы спали во времянке. Был лютый мороз. Пол застелен соломой. Было очень холодно. Я обморозил пальцы на руках и ногах. Отправили лечиться в Ташкент. Там мне ампутировали пальцы на ногах. После выздоровления обучили на связиста и вернули на фронт», – рассказал ветеран.

Фотокарточек военного времени в доме Майриковых не осталось – потерялись при переездах. Но 95-летней фронтовик до сих пор помнит детали большинства сражений. Самыми сложными боями были за освобождение Польши.

«Мы были под командованием Жукова. Видели его со стороны. Мы ночью атаковали реку Одер, а было светло как днем. Это потому, что очень много снарядов и бомб взрывалось. В обороне мы были месяц. Немцы яростно сражались, не хотели сдаваться», – вспоминает он.

Азимбай Майриков обеспечивал связь между частями и доставлял оперативную информацию командованию. За боевые заслуги имеет много наград. Сейчас у ветерана многочисленная семья – восемь детей, 27 внуков, 65 правнуков.

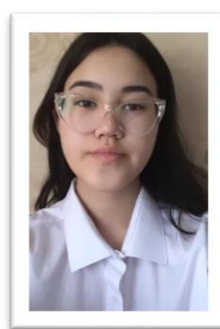
Во Второй мировой войне от работы связистов от точности передачи сведений, данных обстановки, надежности их кодировки и других факторов – напрямую зависел ход и исход боя, сражения, операции и в конечном итоге зависели человеческие жизни воюющих сторон.

«РОЛЬ СВЯЗИСТОВ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ»

Преподаватель общепрофессиональных дисциплин: Шалова Фарида Кенжебековна;

Студентка: Бекова Данара Сакеновна группы 292РС.

КГКП «Колледж радиотехники и связи» г Семей.

Военная связь возникла в те далекие времена, когда начали зарождаться своеобразные черты восточнославянского военного искусства. На протяжении многих веков (до 15 века) руководство войсками на поле боя осуществлялось в основном личным общением военачальника с подчиненными, а затем и с помощью простейших средств сигнализации и связи. Костры, стяги, знамена и другие средства связи использовались для подачи заранее установленных сигналов на незначительные расстояния. С постепенным расширением пространства сражений начали использоваться гонцы, пешие и конные посыльные, промежуточные посты. Так возникли впоследствии эстафета, ямская гоньба, летучая почта. В 15-18 вв. в армии произошли большие изменения. Возросла численность армии, и она стала регулярной. Сложившиеся в то время представления по вопросам организации управления и применения связи в военном деле были закреплены в первых официальных руководствах для армии («Устав воинский» Петра Великого, «Наука побеждать» А.В. Суворова и другие). Зарождение и оформление государственной почты повлекло за собой появление ее органов в армии. Полевая почта вместе с созданным фельдъегерским корпусом являлись первыми учреждениями связи, выполнявшими функции поддержания связи страны с действующей армией. Однако по мере увеличения масштабов сражений сказывались ограниченные возможности

имевшихся средств связи. Исходя из возрастающих потребностей управления войсками, ученые и инженеры вели работы по созданию новых средств связи. Сложная и в высшей степени ответственная задача по обеспечению непрерывного управления войсками во время Великой Отечественной войны лежала на воинах-связистах. Офицеры, сержанты и солдаты соединений, частей, подразделений и экипажей отдельных радиостанций вместе с воинами других видов и родов войск, не жалея ни сил, ни самой жизни, героически сражались с немецко-фашистскими захватчиками. Они беззаветно выполняли свой долг перед Родиной и покрыли себя бессмертной славой. В трудных условиях войны воины-связисты, показывая примеры мужества и отваги, надежно обеспечивали связь в любой обстановке. Днем и ночью, в стужу и в зной, в обороне и в наступлении, в самое тяжелое для страны время начального периода войны, во время стремительных наступательных операций наших войск и при полном разгроме фашистских полчищ в конце войны связисты неустанно и беззаветно трудились для обеспечения бесперебойной связи. В ходе выполнения боевых заданий они умело использовали средства связи, постоянно совершенствовали способы организации связи и улучшали свою специальную выучку и мастерство.

Летопись Великой Отечественной войны содержит много героических поступков и подвигов военных связистов - радистов, телефонистов, телеграфистов, механиков дальней связи, линейных надсмотрщиков, сигнальщиков, работников фельдъегерско-почтовой связи и других специалистов, которые проявляли невиданную ранее стойкость, воинское мастерство, инициативу и находчивость, подлинный героизм на суше, на море и в воздухе.

Рассматривая конкретные примеры проявления героизма и мужества связистами различных специальностей, необходимо, прежде всего, отметить работу телефонистов и линейных надсмотрщиков в передовой полосе. Боевая обстановка очень часто требует от связистов прокладывать линии, устранять повреждения на них под огнем противника. Чувство долга, верность военной присяге заставляют связистов выходить на линию, невзирая на грозящую им опасность.

За всю историю Великой Отечественной войны известен, пожалуй, лишь один случай, когда повреждение связи обрадовало командира. В ходе Ельнинской операции в августе 1941-го во время переговоров командующего фронтом Георгия Константиновича Жукова со Ставкой неожиданно прервалась связь. Жуков приказал доложить о причине происшествия и очень обрадовался, узнав от связиста, что провод был порван нашими танками, прибывшими в район Спас-Дамьянска. В остальных случаях бесперебойная связь серьезно влияла на исход всей боевой операции: отсутствие связи приводило к потере управления войсками, поэтому её скорейшее восстановление являлось одной из важнейших задач. Чтобы наладить устойчивую связь между отдельными подразделениями Красной Армии и командными пунктами, находящимися в тылу; обеспечить своевременное оповещение об обстановке на фронтах; доставить оперативную информацию в боевые части и письма бойцам из дома, тем самым поддерживая боевой дух армии, военные связисты шли на подлинные подвиги, являя примеры самоотверженности и мужества, решимости и изобретательности, находчивости и стойкости, воинского мастерства на суше, в воздухе и море.

Сложно переоценить вклад военных связистов Республики Казахстан обеспечивавших в военные годы связью командование всех родов войск, в достижение Победы. В летописи Великой Отечественной сохранены и запечатлены многие героические поступки связистов – радистов, телефонистов, телеграфистов, механиков дальней связи, сигнальщиков, линейных надсмотрщиков, работников фельдъегерско-почтовой связи.

В 2018 году исполняется 99 лет со дня образования войск связи Республики Казахстан.

Если вернуться к истории образования войск связи Вооруженных сил Республики Казахстан, то в начале был создан «Отдел связи», как структурное подразделение Главного штаба Вооруженных сил Республики Казахстан и 15 июля 1992 года был назначен первый начальник войск связи Главного штаба Вооруженных сил Республики Казахстан генерал – майор Мубарек Орынбекович Орынбеков. В 1992 году, 1 октября «Отдел связи» был преобразован в «Управление связи Главного штаба Вооруженных сил Республики Казахстан». Так же в марте месяца 1998 года происходит преобразование «Управление связи Главного штаба Вооруженных сил Республики Казахстан» в «Департамент связи Генерального штаба Вооруженных сил Республики Казахстан». Особо хотелось бы отметить, что в 2001 году, войска связи Вооруженных сил Республики Казахстан проводят большие мероприятия по модернизации существующей системы связи в целях перехода на цифровые системы передачи и построение единой сети связи. 2002 год, а точнее 10 октября «Департамент связи Генерального штаба ВС РК» преобразовывается в «Департамент связи Министерства обороны Республики Казахстан». В 2003 году, 7 августа «Департамент связи МО РК» преобразовывается в департамент связи КНШ МО РК».

Связисты Вооруженных Сил во все времена считались технической интеллигенцией. В рядах Вооруженных сил Республики Казахстан служило немало достойных офицеров-связистов, проявивших себя как высокопрофессиональные специалисты, стоявших у истоков зарождения казахстанской армии и внесшие огромный вклад в укрепление обороноспособности Республики Казахстан.

Сегодня мы выражаем слова благодарности всем нашим ветеранам - связистам - это наши ветераны связи генерал-майор Мубарек Орынбекович Орынбеков, полковник Ержан Токтарович Касымханов, полковник запаса Александр Николаевич Вершинин, полковник запаса Владимир Сергеевич Шевченко, полковник запаса Николай Иванович Бочанов, полковник запаса Анатолий Владимирович Бурлев, полковник Тимур Токанович Кемербаев, полковник Серик Кадылбекович Курманов, подполковник запаса Сергей Владимирович Тарасенко, майор запаса Владимир Иосифович Фукс.

В 2007 году, 13 августа также произошло преобразование «Департамента связи КНШ МО РК» в главное управление информатизации и связи ВС РК.

Со слов военного историка В.С. Хохлова: «Подвиг связиста — особый подвиг. Далекий от внешнего эффекта. Ну что, на первый взгляд, героического в том, что линейный надсмотрщик или телефонист неоднократно исправляет под огнем противника поврежденную линию? Что героического в работе радиотелеграфиста, буквально вылавливающего сигналы нужной ему радиостанции

в хаосе сигналов множества других станций? Но если присмотреться к действиям воина-связиста в боевой обстановке, нетрудно заметить, что его работа и, главное, значимость ее результатов далеко выходят за рамки одиночного подвига. От четкой работы связистов зависит быстрота и своевременность передачи донесений, распоряжений, приказов и команд, наибольшая потребность в которых возникает именно в условиях напряженного боя, особенно в критических ситуациях. Поэтому труд связиста на войне — самый необходимый, самый почетный и ответственный, от него часто зависит успех боя и всей операции».

В век информатизации новых технологий, можно смело заявить о том, что связисты Казахстана заложили прочную основу, долговечности данной необходимой для человечества специальности, как техник – по связи.

«ВЕЧНАЯ ПАМЯТЬ ПОДВИГАМ СВЯЗИСТОВ»

Руководитель: Нургалиева Толкын Кажатовна
Жумажанов Султан – студент группы №172 РС ;
КТКП «Колледж радиотехники и связи»

Сегодня связь играет огромную роль в жизни любого человека. Современные средства связи могут обеспечить качественную передачу информации по всему земному шару, значение связи и ее своевременного получения адресатами сложно переоценить.

В преддверии Дня Победы в Великой Отечественной Войне, хотелось бы напомнить о том, как огромен и ценен был вклад военных связистов в общее дело борьбы с фашистским режимом.

За 1941–1945 гг. связисты построили и отремонтировали многие сотни тысяч километров воздушных линий, миллионы километров полевых кабельных и кабельно-шестовых линий, соединявших часто перемещавшиеся в ходе боев подразделения, части и соединения.

Героические усилия военных связистов, которые, не дожидаясь окончания атак вражеской авиации и артиллерии, начинали исправлять повреждения воздушных и полевых кабельных линий, рискуя своей жизнью для обеспечения бесперебойной связи между частями войск и командованием.

В годы Великой Отечественной войны в полной мере проявился патриотизм советского народа. Защита Родины была делом чести для подавляющего числа граждан нашей страны.

С первых дней Великой Отечественной войны радиосвязь стала важнейшим средством оперативного управления войсками и информирования населения огромной страны. «От Советского Информбюро» - эти слова, начиная с 24 июня 1941 г. и до конца войны, открывали сводки сообщений с фронта, которые тысячи людей ежедневно с волнением слушали.

Многие высококвалифицированные специалисты в области связи были призваны в действующую армию, где в составе батальонов связи занимались организацией связи в районах боевых действий, а также между Ставкой Верховного Главнокомандующего и штабами командующих фронтов.

О подвигах служб связи на войне написано незаслуженно мало. А ведь это они доставляли в штабы необходимую информацию, обеспечивали оповещение войск об обстановке, о действиях противника, своевременно передавали в соединения и части боевые приказы и распоряжения командования. Связисты, не жалея ни сил, ни времени, настойчиво выполняли свой долг, внося существенный вклад в победу над гитлеровской Германией.

Из воспоминания почетного радиста СССР, радиста в партизанской бригаде имени Дениса Давыдова П.С.Сергеечева:

«Нынешнему читателю, живущему в век невероятных открытий в области радиотехники, к тому же пользующемуся буквально на каждом шагу услугами современной связи, даже трудно представить, какой громоздкой и хлопотной в пользовании была эта аппаратура, напичканная хрупкими радиолампами, потреблявшая большое количество электроэнергии, весом не менее 10 кг».

Сразу после начала войны, 25 июня 1941 года, было вынесено решение Политбюро «О сдаче населением радиоприемных и передающих устройств», которое на время войны запрещало любую любительскую радиосвязь. Многие из тех, кто в мирное время мастерил приемники, ушли на фронт. Были созданы школы радистов - в специалистах остро нуждались на фронте. В большинстве своем учениками этих школ были девушки-добровольцы, которые на протяжении всей Войны обеспечивали бесперебойную связь даже на самых сложных участках фронта.

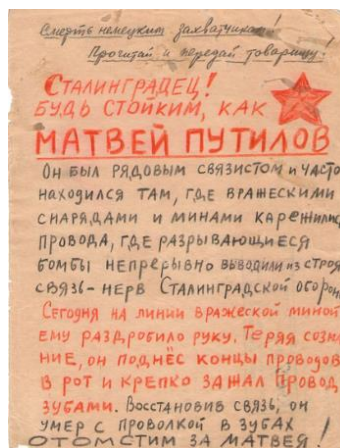
Недостатки в технических характеристиках приборов опытные радисты восполняли мастерством.

Генерал-майор войск связи В.Иванов вспоминает: «Работа советских радистов во многом отличалась от работы англичан. Наши связисты часто меняли радиоданные, применяли специальные пароли, работали на больших скоростях. Все это затрудняло перехват радиопередач и подслушивание советских радиостанций».

Во время боя ответственная роль отводилась радистам-корректировщикам, управляющим минометным и артиллерийским огнем своих войск с помощью переносной радиостанции, находясь на точке наблюдения, максимально приближенной к передовой. Нередко им приходилось непосредственно участвовать в боях, как, например, старшине 1 статьи Дунайской флотилии Георгию Матвеевичу Агафонову. В десантных операциях он высаживался на берег в первых рядах и корректировал огонь катеров, находясь в передовых траншеях. Только в боях под Опатовцем и Вуковаром, благодаря его корректировке было подбито 14 танков, уничтожено 20 огневых точек, 400 солдат и офицеров противника. Под Вуковаром

десантники попали в сложное положение и были вынуждены отступить. Их отход прикрывала группа моряков под руководством старшины 1 статьи Г.М.Агафонова. Вечером Георгий Матвеевич пробрался на чердак высокого дома и оттуда продолжал корректировать огонь артиллерии. За проявленные мужество и отвагу Георгий Агафонов впоследствии получил звание Героя Советского Союза.

Нередко во время боя обычным радистам приходилось становиться корректировщиками огня и указывать координаты для артиллерийских ударов, как это случилось с радистом Евгением Ивановичем Зенцевым. Он, попав во время боя в окружение, не сдался в плен, а вызвал огонь нашей артиллерии на себя. Случай Зенцева не был единственным. Многие радисты и связисты, имея возможность уничтожить врага ценой собственной жизни, использовали ее, совершая свой последний подвиг. Так, ефрейтор Ф.А.Лузан, будучи окруженным, взорвал свой блиндаж, а сержанты Иван Колодий и Василий Смирнов погибли при форсировании Днепра, вызвав огонь на себя.

Во время боев за Сталинград Матвей Мефодьевич Путилов получил приказ дать связь любой ценой. Перед этим на задание уже отправляли трех связистов, и все они погибли. При восстановлении поврежденной линии связи, ему осколками мины раздробило обе руки. Не имея возможности действовать рукой и уже теряя сознание, Путилов сжал концы провода зубами, и по его телу прошел ток. Восстановив связь, Путилов умер с зажатými в зубах концами телефонных проводов. Его катушка связи передавалась лучшим связистам 308-й дивизии. Подобные подвиги не были единичными. Не вернувшегося с задания Василия Титаева после боя нашли мертвым с зажатými в зубах концами проводов.

Хотелось бы отметить подвиги героев, четверостишием, которые сочинили сами ребята:

"Нет крепче контакта, чем воля солдата,
И вот почему каждый раз,
Когда жизнь связиста в бою обрывалась,
Связь никогда не рвалась".

Очень часто от хладнокровия связистов и радистов зависел успех боевой операции, так как ситуация в ходе боя постоянно менялась, и необходимо вовремя

сообщить об этом командованию для своевременной координации проводимой боевой операции.

За ратные подвиги в годы Великой Отечественной войны тысячи связистов были награждены орденами и медалями СССР, а более 280 воинам подразделений и частей связи присвоено высокое звание Героя Советского Союза. Многие из героев-связистов участвовали в разгроме гитлеровской Германии, освобождении от фашизма народов Польни, Болгарии, Румынии, Чехословакии, Венгрии, Югославии, Австрии.

И хотя давно минули годы войны, благодарная память о подвигах советских воинов-освободителей, спасших мир от фашистского порабощения, никогда не померкнет. Об этом свидетельствуют величественные монументы и скромные памятники, цветы на могилах наших воинов, названия улиц и площадей во многих городах и селениях Европы.

Связисты внесли существенный вклад в успешное завершение Великой Отечественной войны, их подвиги до сих пор служат примером для нас - для молодого поколения. Мы продолжаем их дело уже в мирное время.

В дань памяти о них, мы обязаны учиться хорошо, быть высококвалифицированными специалистами. Я учусь в Колледже радиотехники и связи, г. Семей на техника по связи. Наши преподаватели делают все возможное, чтобы нам училось интересно. Проводят конкурсы: «Лучший по профессии», «Менің мамандығым – байланысшы!», «Лучшая строевая песня» и всевозможные олимпиады по специальным дисциплинам.

Подвиги людей, умиравших за нашу Родину, навечно сохранены не только в граните множества памятников, но и в сердцах людей, а именно, нас потомков, которые обязаны павшим героям мирным небом над головой. Мы достойно продолжим дело наших героев!

Восхищаясь подвигами наших связистов, в память приходят строки из поэмы Р. Рожественского «Реквием «Вечная слава героям»»:

Помните!

Через века, через года, —помните!

О тех, кто уже не придет никогда, — помните!

Не плачьте!

В горле сдержите стоны, горькие стоны.

Памяти павших будьте достойны!

Вечно достойны!...

«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫНЫҢ БАТЫРЛАРЫ: ДАҢҚТЫ ҚОЛБАСШЫ БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ»

*Жетекшісі: Физика және информатика пәні оқытушысы: Жұлдыз
Кудайбергеновна Нугманова*

Студент: Еркежан Болатбекқызы Асқарбекова

Семей қаласы, КМҚК «Радиотехника және байланыс колледжі»;

Сұрапыл соғыс жылдарында өз Отанын фашистік басқыншылардан аман алып қалған біртуар батырларымыздың бірі Бауыржан Момышұлы. Жалпы соғыс жылдарында 500 қазақстандық Кеңес Одағының Батыры атағына ие болды. Солардың ішінде бүкіл қазақ үшін алар орны ерекше бүгінгі қаһарманымыз - Бауыржан Момышұлы (24 желтоқсан 1910 - 10 маусым 1982) - Кеңес одағының батыры, жазушы, Екінші дүниежүзілік соғыстың даңқты жауынгері, әскери қолбасшы, стратег және тактик.

Батыс майданындағы 16 армияның 316 (1941 жылдың қарашасынан бастап 8-гвардиялық Қызылту атқыштар дивизиясы 1073 атқыштар полкінің (1941 жылдың қарашасынан 19 Гвардия полкі) және батальон командирі. Ұлы Отан соғысына генерал-майор И.В. Панфилов басқарған әйгілі дивизиясының құрамында 1941 жылдың қыркүйек айынан бастап қатысты. Батальон командирі ретінде аға лейтенант Бауыржан Момышұлы Мәскеу үшін шайқаста 207 рет ұрысқа қатысты. 1941 жылдың 16-18 қараша күндері вермахтың Мәскеу бағытында екінші мәрте жасаған жорығы кезінде аға лейтенант Момышұлы басқарған батальон дивизиядан қашықта, Матронино деревнясының жанында Волоколам тасжолында асқан ерлікпен ұрыс жүргізді. Білікті комбаттың басшылығы арқасында 3 күн бойы фашистер шабуылын тойтарып, батальон үлкен шығынсыз, ұрысқа қабілетті жағдайда қоршаудан шығады. Өмірбаяны Балалық шағы Бауыржан Момышұлы 1910 жылдың 24 желтоқсанында Жамбыл облысының Жуалы ауданындағы Мыңбұлақ ауылында туған. Имаш бабасы 1911 жылы 92 жасында дүниеден өткен. Әкесі Момыш өз бетімен ескіше сауат ашқан, кирил алфавитімен оқуды меңгерген сол кезеңдегі көзі қарақты адамдардың бірі болған. Ел арасында ағаш ұстасы және етікші, зергерлігімен танымал болатын. Имаш атасы қартайған кезінде барлық шаруашылықты Момыш ұлына табыстаған. Әжесінің есімі - Қызтумас, қартайған шағында ағайын-туыс "сары кемпір" деп атаған. Анасы Рәзия дүниеден ерте өтіп, Бауыржан 3 жасынан бастап Қызтумас әжесінің қолында өседі. 1921 жылы

бастауыш мектепті Аса интернатына түседі. 1924 жылдан бастап жеті жылдық мектепті Шымкент қаласында оқиды. Бұл сол өңірдегі 1924 жылы ашылған алғашқы жетіжылдық мектеп болатын. Бауыржанмен бір сыныпта Әбділда Тәжібаев және Құрманбек Сығындықов оқиды. 1928 жылы мектепті үздік бітіріп, Орынбор қаласындағы Қазақ Педагогикалық институтына оқуға түседі. Институт директоры Тоқтыбаев деген кісі болатын. Жас баланың қатты суықта жұқа киіммен жүргенін көріп, өзінің кабинетіне шақыртып алады. Баланың қолына бухгалтерияға қағаз жазып беріп, осы қағаз бойынша ақша алатындығын және сол ақшаға ауылға қайтатындығын айтады. Осындай тұрмыс жағдайына байланысты оқудан кетеді. Соғыс алдында 1928-1930 жылдары бастауыш мектепте ұстаздық етеді. Біраз уақыт аудандық атқару комитетінің жауапты хатшысы ретінде қызмет атқарады. Аудандық милицияда 6 айдай жұмыс істейді. 1932 - 1934 жылдар аралығында Қызыл Армия қатарына қызмет етеді. 1933 жылы полк мектебін бітіреді. Атқару комитетіндегі қызметімен көзге түскен Бауыржан Тимофей Дубовиктің қолдауымен Шымкент өнеркәсіп банкінің экономисі болады. Осы қызметте жүрген уақытта 1936 жылы Республикалық банктің меңгерушісі Б.М.Барханның жолдамасымен Ленинградтағы Финанс академиясының жанындағы бір жылдық курсты бітіреді. Біліктілігін бағалаған басшылық оны КСРО өнеркәсіп банкінің республикалық басқармасына аға консультант ретінде тағайындайды. 1936 жылы жаңадан құрылып жатқан бөлімге взвод командирлігіне шақырылады. Бұл кезде рота командирі, полк штабы бастығының көмекшісі болады. 1939 жылы әкесі Момыш қайтыс болады. Екінші дүниежүзілік соғыс жылдары 1941 жылы Қазақ әскери комиссариатының нұсқаушысы қызметін атқарады. Ұлы Отан соғысына 1941 жылдың қыркүйегінен бастап қатысты. 316 атқыштар дивизиясының жасақталуына белсене атсалысып, сол дивизия құрамында майданға аттанады. 1941 жылдың 26 қарашасында маршал Рокоссовский полк командирі етіп тағайындайды. 1941-1945 жылдары Панфилов атындағы 8-гвардиялық дивизияның батальон, полк командирі, соғыстың соңғы жылдары аталған дивизияның командирі болады. 1942 жылдың 6 маусымында "Қызыл Жұлдыз" орденімен марапатталады. 1944 жылы денсаулығына байланысты Алматы госпиталіне жіберіледі. 1945 жылдың 16 қаңтарында Алматыға келген Бауыржанды ғалымдар соғыс туралы әңгіме-лекция өткізуге шақыртып, кездесу ұйымдастырады. Осы лекцияның стенограммасы кейінірек "Соғыс психология" деген атпен кітап болып басылды. Алғашында тек орыс тілінде жарық көрген бұл еңбек, 2010 жылы Бауыржан Момышұлының 100 жылдығына орай қазақ тілінде де жарық көрді. Соғыс кезінде жеке басының қаһармандық ерлігімен және ұрыс жүргізудегі әскери шеберлігімен ерекше көзге түседі. Бірнеше рет жау қоршауынан жауынгерлерін аман-есен алып шығады. Мәскеу түбіндегі шайқастағы ерлігі сол кездің өзінде Одақ көлеміне аңыз болып жайылады. Осының негізінде орыстың белгілі жазушысы А.Бек «Волоколамское шоссе» (қазақшасы «Арпалыс») повесін жазды. Бұл шығарма кейін бірнеше тілге аударылады. Мәскеу үшін шайқас Мәскеу түбіндегі шайқас Бауыржан Момышұлының өміріндегі ерекше кезең болды. Жас сардар, 1073 атқыштар полкінің батальон командирі, аға лейтенант Бауыржан Момышұлы сарбаздармен қақаған қыста Мәскеу түбінің омбы қарына малтыға жүріп, бес рет қоршауды жарып шығып, жалпы саны 27 рет қол бастап ұрысқа кіріп, соғыс тарихында болмаған тактикалық маневрлер жасап, әскери өнерге жаңалық

енгізген. Командир Момышұлы жетік стратег, асқан тактик, психолог еді. 1941 жылдың 16-18 қараша күндері аралығында Вермахтың Мәскеуге екінші дүркін шабуылы кезінде Б.Момышұлы басқарған батальон өз дивизиясынан қашықта Матронино селосының маңында Волоколам тас жолыда аса ерлікпен соғысты. Комбаттың дарынды басшылығының арқасында неміс әскері бұл маңда 3 күнге іркіліп қалды. Бұл ерлігінен соң жас комбат өз сарбаздарын қоршаудан соғысқа қабілетті жағдайда алып шықты. Алайда аласапыран шақта қысылтаяң жағдайға ұшыраған кейбір полктердің батальон, роталарымен байланысы үзіліп, жауынгерлердің қай жерде, қандай халде екенін білу қиынға соғады. Сондай жағдайға ұшырағандардың бірі - Бауыржан басқарған бірінші батальон еді. Баукең енді шегінудің нақты жоспарын жасайды. Батальонның алдында жүретін он бес адамнан құрылған (алдыңғы жақты барлайтын) барлаушы қойып, взвод-взводпен бөлек-бөлек болып, бірінің ізімен бірін жүргізе жылжуды ұйғарады. Батальон алдындағы барлаушыларды аға лейтенант Рахимов пен саяси жетекші Мұхаметқұл Слэмқұлов басқарады. Күндіз жау көзіне түспеу үшін жауынгерлеріне түнделетіп жүруді бұйырады. Күндіз қалың тоғайда тыныстап, түнде барлаушылар арқылы белгіленген бағытпен сақтана жүріп отырған жауынгерлер табандылық пен төзімділік көрсетіп, қалың қарағайлы тоғай ішінің қалың қарын омбылай жүре отырып, екі күннен кейін Новлянск пен Ивановск деревняларының аралығынан шығады. Барлаушылардың айтуынша, осы Ивановск деревнясында панфиловшылардың 1075-полкінің бірінші батальоны тұрады екен. Бұлар әлі шайқасқа қатыспағандықтан тың тұрады. Әдісқой, тәжірибелі комдив И.В. Панфилов бұл полкті уақытша әдейі резервте ұстап тұр екен. «Б.Момышұлы басқарған батальон түгелдей жау қолынан қаза тауып, жойылып кетті» деген лақапты естіген олар түгелдей аман оралған жауынгерлерді зор қуанышпен қарсы алды. Бауыржан бастаған батальон жауынгерлерін көргенде И.В.Панфилов қуанғаннан көзіне жас алады. Иван Васильевич көптен көрмеген бауырын кездестіргендей Бауыржанды қаусыра құшақтай алып, бетінен сүйіп: «Жарайсың, сұңқарым!» деп арқасынан қағады. 19 гвардиялық атқыштар полкінің командирі ретінде 1941 жылдың 26-30 қараша күндері гвардия капитан Момышұлы Мәскеу облысының Соколово деревнясының маңында неміс әскерінің шабуылын 4 тәулік бойы қайтарып, сәтті ұрыс жүргізді. 1941 жылдың 5 желтоқсанында омыртқаға оқ тиіп, жарақат алды. Өзілхан Нұршайықовтың "Ақиқат пен Аңыз" кітабында Бауыржан өзін санбатқа жеткізгенде дәрігерлер дереу госпитальға апару керек деп шешкендігін, бірақ ол тапаншамен дәрігерді қорқытып, оқты сол жерде шығаруды бұйырғанын айтады. Оқты алып, жараны таңаннан кейін капитан Бауыржан Момышұлы ұрыс алаңына қайта оралады. Кеңес әскерлерінің 1942 жылғы қаңтар-ақпан айларындағы ұрыстарында 8-гвардиялық дивизияның Бауыржан Момышұлы басқарған полк жауынгерлері ерекше көзге түсті. Дивизия екі ай ішінде батысқа қарай 500-600 шақырым алға басып, фашистердің мыңдаған солдаты мен офицерлерін саптан шығарады, жаудың көптеген техникасын жойып жіберді. 1944 жылы Комдив болып жүрген кезінде Дубровка деревнясының маңында болған ұрыс кезінде тағы қатты жараланады. Өз айтуынша құйымшақпен жерден шығып тұрған темірге құлаған екен. Біраз уақыт атқа отыра алмай және шалқасынан жата алмай жүрді, бірақ госпитальге бармады. Сол уақыттан 1944 жылдың наурызына дейін

госпитальде жатады. Сол жылы Бас Штабытың Әскери Академиясының жанындағы офицерлердің біліктілігін арттыру курстарын бітіріп шығады. 1945 жылдың 21 қаңтарынан бастап гвардия полковник Бауыржан Момышұлы Екінші Прибалтика майданының, 6 гвардиялық армиясының, 2 гвардия атқыштар полкінің 9 гвардия атқыштар дивизиясын басқарды. 1945 жылдың ақпан-наурыз айларында Бауыржан Момышұлы басқарған дивизия Приекуле станциясының солтүстік-батыс жағында орналасқан неміс әскерінің үш бекінісін бұзып өтеді. Дивизия шабуылының нәтижесінде 15 елді мекен босатылды, ал жау әскеріне үлкен зиян тиген болатын. Бауыржан Момышұлының қатардағы жауынгерлер жайлы айтқан нақылға бергісіз сөздері халқымыздың есінде. Даңқты қолбасшы солдаттың мінез-құлқын, парасатын, елі үшін шыбын жанын қиятын ерлігін ерекше бағалай білген. Соның арқасында оларды ерлік жеңістерге бастап, жігерлендіріп отырған. Бауыржан Момышұлы соғыс жылдарында адуынды да қатал әскери басшы болып қана қойған жоқ, сонымен қатар қарамағындағы жауынгерлер мен офицерлердің ақылгөй жетекшісі, зерделі де білгір, байыпты да мейірман тәрбиешісі де бола білді. Гвардия полковнигі Бауыржан Момышұлының 1990 жылдың 12 желтоқсанында туғанына 80 жыл толуына орай Кеңес Одағының Батыры деген жоғары атақ берілді. Б.Момышұлының «Әділет қашанда жеңеді, ол кешіксе де келмей қоймайды» деген сөзі шындыққа айналып, ел тілегі орындалды. Соғыстан кейінгі жылдары 1946-1948 жылдары Ворошилов атындағы әскери академияның тыңдаушысы болады.

1948-1950 жылдары 49-атқыштар бригадысы командирінің орынбасары қызметін атқарады.

1952 жылы Кеңес Армиясы Бас Штабының жанындағы Жоғары әскери академияны тәмамдайды.

1953 жылы академик Ван-Чон-Худың басқаруымен келген Қытай делегациясымен кездеседі. Соғыстан кейін 1950-1955 жылдары Совет Армиясы әскери академиясында сабақ береді.

1956 жылы полковник атағымен отставкаға шыққан соң, елге оралады. Елде біраз уақыт жұмыс табылмайды. Өмірбек Жолдасбеков Қазақ Ұлттық Университетінің әскери кафедрасына жұмысқа алмақ болады. Алайда оған да қарсылық болған көрінеді. Батыр енді толықтай шығармашылықпен айналысады. Ол қазақ және орыс тілдерінде бірдей жазып, өз өміріндегі көрген білгендерін шығармаларына арқау етеді. Оның қаламынан туған, өмір шындығының негізіндегі тамаша романы мен әңгіме, повестері қалың оқушының іздеп оқитын шығармаларына айналады. Олар бірнеше қайтара басылып шығарылды.

1982 жылы 10 маусымда 71 жасына қараған шағында Алматыда дүние салады. "Кеңсай" зиратына қойылды.

1990 жылы Кеңес Одағының Батыры деген атақ берілді. Шешім 1990 жылдың 11 желтоқсан күні шықты. Медаль номері 11637

2010 жылы қыркүйек айында Бауыржан Момышұлының 30 томдық шығармалар жинағы жарыққа шықты.

2010 жылы 10 желтоқсан күні Алматы қаласында Бауыржан Момышұлына арналған ескерткіш ашылды.

Бауыржан Момышұлының шығармалары:

- Ұшқан ұя (1974 жыл)

- Москва үшін шайқас,
- Жауынгердің тұлғасы,
- Майдан,
- Майдандағы кездесулер,
- Генерал Панфилов,
- Төлеген Тоқтаров,
- Куба әсерлері Адам қайраты (1981 жыл)
- Елбасына күн туса Психология войны

Бауыржан Момышұлының аты берілген нысандар Қазақстанда батырдың атымен Алматы, Тараз, Атырау, Семей қалалары және Жамбыл облысы Аса селосындағы көшеге батырдың аты берілген;

Наградалары

Соғыс кезінде

- 1942 жылы 6 маусымда «Қызыл ту» орденімен;
 - 1944 жылы 6 маусымда «Москваны қорғағаны үшін» медалімен;
 - 1945 жылы шілдеде 1 дәрежелі «Отан соғысы», «Құрмет белгісі» ордендерімен, «Қызыл жұлдыз» орденімен 2 рет марапатталды
- Соғыстан кейін
- 1970 жылы «Еңбек Қызыл ту» орденімен, «Құрмет белгісі» орденімен
 - КСРО Президентінің 1990 ж 11 желтоқсандағы жарлығымен Б. Момышұлына 1941-1945 жылдары соғыста неміс-фашист басқыншыларына қарсы күресте асқан ерлігі мен қаһармандығы үшін «Кеңес Одағының Батыр атағы» берілді (медаль №11637).
 - 2000 жылы «Ғасыр адамы» деп танылды

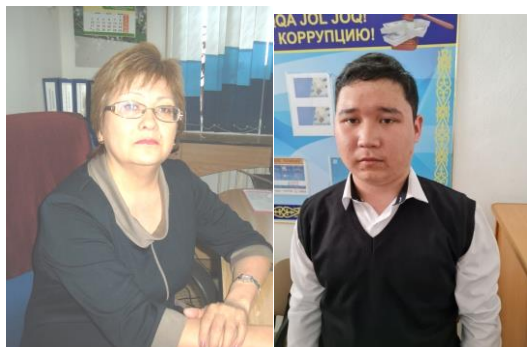
Қолданған әдебиеттер:

1. « Ұлы Отан» соғысы » энциклопедиясы. 1972 ж
2. Алма-Ата, 1958.; Козыбаев М. Компария Қазақстана в период Великой Отечественной войны (1941-1945 гг.).-Алма-Ата: Қазақстан, 1964. -363с.;
3. Қазақстан тарихы. Көне заманнан бүгінге дейін. Бес томдық. 1-5 томдар. Алматы: «Атамұра», 1996, 1998, 2002, 2010.
4. Қазақстан тарихы. Очерктер. Алматы: «Дәуір», 1994. – 446 б.
5. Қазақстан тарихы. Құрастырған Ермұханова Х.К. Алматы «Шыңкітап», 2010. – 360 б.
6. Қазақстанның жаңа және қазіргі заман тарихы. Оқулық. / Ред. басқ. Қ.С. Қаражан. Алматы, 2005.

«ХИМИЧЕСКАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ»;

Руководитель : преподаватель химии Султанбекова Карлыгаш Кудашевна;

Студент : Есенгельді Султан 122 группа

Великая Отечественная война была не только противостоянием двух держав, двух идеологий. Это было противостояние двух разных подходов в развитии экономики и общества, промышленности и науки. В годы войны химическая промышленность была одной из отраслей индустрии, развитие которых было необходимо для бесперебойного снабжения военной промышленности. С первых же дней войны все отрасли химической промышленности были переведены с производства мирной продукции на выпуск химикатов и изделий, необходимых армии и отраслям промышленности, производящим боеприпасы и вооружение. Великая Отечественная война стала серьезнейшим испытанием для отрасли по производству взрывчатых веществ и порохов, химической промышленности и науки, всего сообщества химиков: ученых, инженеров, технологов, организаторов производства. В первые годы войны было разрушено больше половины всех действующих производственных мощностей химических предприятий. По отношению к довоенным были потеряны производственные мощности по производству аммиака на 50%, азота – на 50, серной кислоты – на 77, кальцинированной соды – на 83 и красителей – на 66%. В результате выхода из строя значительных производственных мощностей выпуск химической продукции снизился были приняты решительные меры для скорейшего увеличения выработки химической продукции за счет установки эвакуированного оборудования на предприятиях, а также интенсификации производства на других заводах. При размещении эвакуированных предприятий на новых местах среди других отраслей преимущество во всех отношениях отдавалось заводам химической промышленности. Героическая и самоотверженная работа советских людей позволила в исключительно короткие сроки ввести в действие десятки химических заводов страны (сернокислотные, анилинокрасочные, пластических масс, шинные, лакокрасочные и др.), были увеличены мощности действующих предприятий и организованы новые производства на свободных площадях предприятий других отраслей промышленности.

Уже в начале 1942 г. выпуск нужной фронту химической продукции стал непрерывно нарастать. Так, производство аммиака в апреле 1942 г. увеличилось по сравнению с мартом того же года на 50%, а выработка крепкой азотной кислоты

удвоилась. Предприятия химической промышленности в годы Великой Отечественной войны стали основной базой обеспечения нужд оборонной промышленности. С началом войны в числе прочих предприятий включился в выполнение оборонных заказов Дзержинский химический завод. Он начал массовый выпуск иприта и люизита, которыми наполнялись снаряды и авиабомбы. В 1941 г. впервые в СССР был запущен цех по производству изопропилового спирта, необходимого для выпуска особой марки оргстекла для танков и самолетов. Выработка пластических масс и изделий из них также возросла за счет пуска на базе эвакуированного оборудования новых предприятий. В годы войны почти вдвое был увеличен выпуск фенопластов, что позволило обеспечить нужды фронта в различных деталях боеприпасов. Пластические массы использовались также в самолетостроении, танкостроении, автомобилестроении, электромашиностроении, судостроении, цветной и черной металлургии. Заводы пластических масс изготовили миллионы деталей для снарядов, самолетов и других видов вооружения, заменив большое количество дефицитного металла. К концу Великой Отечественной войны выпуск пластических масс в СССР возрос по сравнению с довоенным уровнем более чем в 1,5 раза.

Во многих случаях химикам пришлось проявить немалые изобретательность и героизм, чтобы в трудных условиях оборонительных боев обеспечить сражающиеся части взрывчатыми веществами, в лабораториях получали гексоген и из него прессовали шашки. На базе тукосмесительного предприятия изготавливали взрывчатые вещества с использованием отходов нефтеперерабатывающей промышленности и снаряжали ими противотанковые мины. Были введены значительные усовершенствования в технологический процесс: непрерывные методы производства, высокопроизводительные реакционные аппараты и машины, автоматизация и полуавтоматизация производства и т.д. Заводы азотной и сернокислотной промышленности стали поставщиками сырья для производства взрывчатых веществ и пороха, анилиноокрасочные заводы перешли на производство химикатов для боеприпасов, лакокрасочные предприятия выпускали нитролаки высокого качества для окраски самолетов и другой военной техники, заводы по производству пластических масс и резинотехнических изделий изготавливали многочисленные детали для промышленности боеприпасов, вооружения, самолетостроения и танкостроения. Благодаря замене металлических деталей пластмассами только в 1943 г. было сэкономлено 38 тыс. т металла. В военные годы основным видом пластических масс продолжали оставаться конденсационные пластмассы, удельный вес которых составлял более 2/3 всего производства. Ассортимент этого рода пластиков пополнился пресс-порошками аминопластов и т.д. На основе эвакуированного оборудования были созданы новые шинные заводы и заводы резинотехнических изделий, снабжавшие продукцией авиационную, автомобильную и другие отрасли промышленности. Промышленность синтетического каучука выполняла важные задания партии и правительства и снабжала сырьем оборонное производство. Необходимо отметить такую работу по усовершенствованию химико-технологического процесса, как метод интенсификации аппаратов концентрации крепкой азотной кислоты, в результате чего производительность их выросла более чем в два раза, а также организацию массового производства деталей из

пластических масс для боеприпасов, что дало большую экономию черных и цветных металлов. Восстановление разрушенных за время войны химических заводов сопровождалось их коренной реконструкцией, модернизацией оборудования и расширением производства. Характерным примером может служить завод синтетического каучука, восстановление которого шло параллельно с коренной технической реконструкцией всех производственных цехов и строительством новых производств. На заводе был организован выпуск нового типа синтетического каучука. По сравнению с довоенным периодом выработка каучука увеличилась в несколько раз. Восстановление предприятий и наращивание мощностей химической промышленности в период Великой Отечественной войны дало возможность из года в год увеличивать выпуск продукции для бесперебойного обеспечения высококачественными материалами промышленности, производящей боеприпасы, самолеты, танки, артиллерийское оборудование и т.д., и удовлетворения нужд народного хозяйства. В преддверии празднования Дня Победы мы вспоминаем тех, кто на полях сражений и на трудовом фронте приближал наступление этого дня. В обеспечении победы над фашистской Германией огромное экономическое и оборонное значение имело создание мощной химической промышленности, способной обеспечить в военный период потребности государства в конструкционных материалах, необходимых для создания оружия, топливе, взрывчатых веществах, лекарственных препаратах, минеральных удобрениях и других химических соединениях.

Параллельно с оборонными проблемами военные-химики решали и гражданские. Был создан ряд лечебных препаратов для терапии поражений, возникающих при воздействии отравляющих веществ; проведено исследование защитных свойств различных материалов и созданы средства защиты для работы с агрессивными веществами на производстве; разрабатывались методы и оборудование для обезвреживания токсичных отходов; созданы медицинские препараты и технологии их промышленного производства (противомалярийные препараты акрихин и плазмохин, витамин В1 и др.); велось проектирование и строительство комплекса для получения фенола и ацетона; производили новые красители для кинофотоматериалов и многое другое.

Благодаря героическому труду химиков, а также в результате преобразования химических предприятий заводы, фронт был полностью обеспечен химической продукцией. Тысячи работников химической промышленности самоотверженно трудились. Химическая промышленность обеспечивала потребности фронта в сырье для производства порохов и взрывчатых веществ (целлюлоза, азотная и серная кислоты, аммиак, аммиачная селитра, толуол, метиловый и этиловый спирты), высокооктановых топливах, высококачественных моторных маслах, каучуке и резине. Использование легких металлов в авиации во многом зависело от нахождения способов защиты их от коррозии. Работы по защите деталей от коррозии привели к созданию нового сплава, применение которого позволило увеличить срок службы авиамоторов в 2,5 раза. В условиях боевых действий возникла насущная необходимость создания травильных растворов для очистки оружия от ржавчины. Для эффективной и бесперебойной работы техники требовались высококачественное топливо и моторные масла, обеспечивавшие

работу двигателя в экстремальных условиях климата. Важной оборонной и народно-хозяйственной задачей была разработка способов перевода низкокачественных легких моторных масел в тяжелые. Задача состояла не только в создании загустителей (присадок) для масел, но и в повышении их морозостойкости, что особенно важно для авиации. Великая Отечественная война стала суровой проверкой теоретических основ и практических методов боевого применения войск химической защиты, их организационной структуры и технической оснащенности.

«МАХСАП ТҮСІПБЕКҰЛЫ-АТАҚТЫ РАДИСТ, ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫНЫҢ АРДАГЕРІ»;

Жетекшісі: Жалпы кәсіптік пәндер оқытушысы: Г.К.Конакбаева;

Студент: Тортаева Әйгерім Қадырбекқызы 273БТ топ студенті.

Отты жылдар жаңғырығы жадымыздан өшпесі анық...От пен су кешіп, қан майданда Отан үшін кеудесін оққа тосқан батырлар рухы мәңгілік! Сол қанды ұрыстардың куәгері болған халық батырының бірі – Масхап Түсіпбеков!

1941-1945 жылдары неміс-фашист басқыншылары елімізді жаулап алмақ болғанда аға ұрпақ қолдарына қару алып, халқымыздың бостандығын, Отанымыздың тәуелсіздігін қорғап қалды. Жеңіс мерекесі – бұл әлемде теңдесі жоқ, елдік пен ерліктің, ержүректік пен батырлықтың, батылдық пен қаһармандықтың мерекесі. Бұл халқымыздың мызғымас бірлігі, беріктігінің арқасында келген қуаныш пен шаттыққа толы мереке. Бұл – атамекен, туған жерді жан сезімімен

қастерлей білген, Отанға деген сүйіспеншілікті паш еткен барлығымыз үшін мерейі үстем, мәртебесі биік мереке.

Ұлы Отан соғысындағы біздің әкелеріміз бен аналарымыздың қан майдандағы, тылдағы жанқиярлық еңбектеріне бас иеміз. Қаншама жылдар өтсе де, ешкім де, ештеңе де ұмытылмайды! Қарағанды облыстық Ішкі істер департаментінің ардагері, отставкадегі милиция подполковнигі Масхап Түсіпбеков – Ұлы Отан соғысындағы Жеңістің Мәскеу қаласында өткен салтанатты шеруіне қатысқан ақсақал. Ел басына төнген ауыртпалық сын сағаты – Ұлы Отан соғысы басталғанда Масхап Түсіпбеков жүрек қалауымен туған елін қорғауға тілек білдірген жастардың бірі еді. Масхап Түсіпбеков телефон-телеграф взвод командирі ҰОС ардагері. М.Түсіпбеков 1920 жылы 15 тамызда Теректі поселкасы Қарағанды облысы қарапайым жұмысшы отбасында дүниеге келген. Масхап ақсақал еңбек жолын 8 жасында бастаған екен. 1933 жылы ол 13 жасқа толғанда бірінші бесжылдықтың жоспары іске қосылып, еңкейген кәріден жас балаға дейін еңбекке араласқан еді.

1943 жылы мамыр айында басқа радиооператорлармен сержант М.Түсіпбеков батыс содан кейін Украина майдандарында 3-ші штаб полкіне дайын әскер ретінде жіберілді. Кейінірек М.Түсіпбековке үкіметтік 4-ші полк әскерлері ерлігі үшін «ВЧ» берілді. Екі жылдан кейін әлеуметтік құрылысқа белсене атсалысқаны және үздік оқығаны үшін Масхап Түсіпбеков Қазақстанның 126 пионері ішінен «Қазақстанға – 15 жыл» белгісімен марапатталады. Уақыт өте келе бозбала Қызыл әскер қатарына қосылып, азаматтық борышын өтеуге аттанады. Сұрапыл соғыс басталғанда Масхап Түсіпбекұлы КСРО Ростов ішкі әскер байланыс мектебінде курсант еді. 1941 жылдың қазан айында мектеп курсанттарын Армавир қаласына аттандырады. Бұл неміс әскерлері Солтүстік Кавказға бет бұрған кез еді. Кешегі мектеп курсанттары пойыздан түсе сала, Армавир, Новороссийск және Геленджик қалаларын азат етуге қатысады. 1942 жылдың қараша айында бас маман Масхап Түсіпбекұлын Қоқан қаласына майданға байланысшыларды оқытуға жібереді. Өмір мен өлім арпалысқан, ел тағдыры сынға түскен соғыстың ұзақ жолдары Украина, Харьков, Кривой Рог, Днепропетровск қалаларын да басып өткен еді. Тәжірибелі байланысшы Масхап радистерді, сонымен қатар, Үкіметтік байланыс бекет жүйелерінің бастықтарын оқытумен айналысты. Бір айта кетер жайт, оқу-жаттығулар Днепропетровск қаласының Т.Шевченко атындағы театрында өткізілген. 1943 жылдың мамыр айында аға сержант Түсіпбеков және радистер Оңтүстік-Батыс, III Украина майданында штаб байланысын орнату үшін атқа қонады. 1944 жылдың тамыз айы. Соғыс майданына білікті мамандар қажет еді. Мәскеу әскери-техникалық шекаралық училищесіне старшина Түсіпбеков келіп құжаттарын тапсырады. Содан соң ол Үкіметтік әскер байланысының 4-полк штабына қабылданады. Әйгілі Курск-Орлов шайқасында қазақ жауынгері телефон-телеграф взводының командирі лауазымын атқарады. Оның басшылығымен байланыс полк взводының қызметкерлері әскерлер шабуылға шықпай тұрып, барлық байланыс жүйелерін орнатады. Майдангер Масхап Түсіпбеков – Мәскеудің қақ төріндегі Қызыл алаңда салтанатты шеруге 2 рет қатысқан ардагер! 1945 жылдың маусым айының 24-жұлдызы. Мәскеу. Қызыл алаң. Таңертең күн қабағы қатулы болып, жаңбыр сіркіреп тұрды. Бірақ көңіл-күй аса көтеріңкі еді. Кремль курсанттары сағат тура онды соққан кезде Мавзолей мінбесіне басшылар көтерілді.

«Ура!» деген дауыс бүкіл әлемді жаңғыртқандай, сәлден кейін-ақ Қызыл тулармен көмкерілген салтанатты шеру басталды. Гитлерлік әскердің жалаулары аяқ астына тасталды. Осы кезде Қарағандының 25 жастағы жас жігітінің жүрегінде Отан алдында қызмет ету мақтанш сезімі кернеп тұрды. 1947 жылдың желтоқсан айында Масхап Түсіпбеков Қарағандыға қайта оралады. Екінші рет ардагеріміз Ұлы Отан соғысының 65 жылдығына орай тәуелсіз Қазақстанның атынан 2010 жылы Мәскеудегі салтанатты шерудің құрметті қонағы болып қайтты. Майдангер ардагерлерімізді бөліп-жармасақ та, аталған айтулы шараларға соғыс куәгерлерінің барлығы шақырылмайтыны анық. Майдан даласындағы ерлігі еленген Масхап ағамыздың абыройының бұл да бір жарқын көрінісі болды. Кешегі қан майданның куәгерлері бүгінгі бейбіт өмірде де аянбай еңбек етті. Ол облыстық комсомол комитетінің инструкторы, одан кейін Қарағанды қалалық партия комитетінің инструкторы, Қарағанды қалалық комсомол комитетінің бірінші хатшысы лауазымдарын абыроймен атқарады. 1951-1961 жылдары Масхап ардагер еңбек жолын ішкі істер органдарында жалғастырады. Қарағанды облыстық ІІБ партиялық бюро хатшысы және бастықтың саясат жөніндегі орынбасары лауазымында еңбек етеді. Қызмет барысында жинақталған тәжірибесімен облыстың Ішкі істер басқармасындағы Ардагерлер кеңесін 10 жылдай басқарды. Өмір тәжірибесі мол, көргені мен түйгені көп ақсақалдың білгірлігі, қайраттылығы мен тілектестік қарым-қатынасы тек майдандастарға үлгі болмай, сонымен қатар, жас ұрпақты тәрбиелеуде де маңызы рөл атқарды. Масхап Түсіпбекұлы «Құрмет белгісі», «Ұлы Отан соғысы» ордендері, «Әскери ерлігі үшін», «Германияны жеңгені үшін» медальдарымен, сонымен қоса басқа да мемлекеттік марапаттарға ие болған. Қазақстан Республикасының ішкі істер министірлігі 2010 жылы 5 мамырда оған және оның қасындағы басқада қатысушыларға ҰОС атағын берді. Қазіргі кезде М.Түсіпбеков зейнеттегі полиция подполковнигі.

Қазақстандық жауынгерлер Украинаны, Белоруссияны, Балтық бойын, Молдовияны азат етуге қатысты. Мындаған қазақ жігіттері Кеңес әскерінің құрамында Шығыс Европа халықтарын Гитлердің тепкісінен азат етуіне ат салысты. Украин майданы учаскелерінің бірінде біздің жауынгерлік қатарымызға фашистік танкілер лап қойды. Жаудың біраз танкісі қиратылды, бірақ фашистік танкілер ілгері ұмтылуын тоқтатпады. «Жолбарыс» танкісінің қарсы алдынан сапер Абдолла Усенов қарсы жүріп, кеудесіне танкіге қолданылатын минаны қысып, қаймықпай шынжыр табан астына құлады, сұмдық жарылыс жер сілкіндірді. Кеңес Одағының батыры, Қазақстан республикасының қорғаныс министрі Сағадат Нұрмағамбетов те Берлин үшін ұрыстарға өз жауынгерлерін бастап кірді. Берлинге шабуыл жасауға жерлестеріміз Есжанов, И.Я.Сянов, Х.Қайдаусов, З. Тұрарбеков, Х. Көбеков, Т. Бигелдинов, А.Еремеев, Н.Шелихов және т.б. көптеген адамдар қатысты. Жас офицер Р.Қанқарбаев өзінің досы Г.Булатов пен бірге рейстаг терезелерінің біріне алғашқыларының бірі болып алқызыл Жеңіс туын желбіретті, ал Орал өңірінің жас офицерлері Қ.Меденов пен Р.Қараманов Берлин ратушасының төбесіне тікті. Олардың арасында біздің қазақ радисттерінің атқарған еңбегі өте зор. Өз өмірін зая өткізбей, олар Ұлы Жеңісімізге ерліктерін аямады.

«ӘСКЕР АҚСҮЙЕКТЕРІ» МЕН ЖЕҢІС БАЙЛАНЫСЫ

Жетекшісі арнайы пән оқытушысы: Касимжанов А.К;

Студент: Чарғалиев Әкежан 273 БТ топ студенті.

Семей қаласы, КМҚК «Радиотехника және байланыс колледжі»

Ұлы Отан соғысы тарихындағы байланыстың ролін асыра бағалауға болмайды. Байланысшылар, өз өмірлерін қатерге тігіп, байланыс желілерін оттың астында жүріп орнатты, олардың арқасында ғана бөлімшелер арасындағы әрекеттерін үйлесімді іске асыруға мүмкін болды. Бүгін, Ұлы Жеңістің мерейтойы қарсаңында біз өз өмірлерін аямай, «Жеңіс жүйкелерін» тартқандарды еске түсіріп, қандай жабдықтарда жұмыс жасағаны туралы аз-кем мәлімет беруді жөн көрдік.

Ұлы Отан соғысының тарихында байланыс арналарының үзілісі, командалық құрамды қуантқан, бір ғана оқиға тіркелді. 1941 жылдың тамызында, Эльнинский операциясы кезінде, командирі Георгий Жуковтың штабпен сөйлесуі кезінде байланыс үзілді. Жуков сымның Спас-Дамьянск аймағына келген біздің танктерден зақымдалғанын білгенде қатты қуанды.

Меніңше, 16-армияның 28-ші жеке гвардиялық байланыс батальонының сержанты Николай Новиковтың ерлігі бәрінің есінде. 1941 жылы Мәскеу түбіндегі шайқастар кезінде Новиков сынықтардан бүлінген сызықты қалпына келтіру туралы бұйрық алды. Николай үзілісті тапты, бірақ жөндеу жұмысын аяқтап үлгермеді. Фашистер солдатты байқап, оған шабуыл жасады. Сол кезде байланысшы сымдардың ұштарын тістерімен қысып жіберуді жөн көрді. Ол тіпті шабуылды тойтаруға тырысты, бірақ күштер тең болмады. Бірнеше сағаттан кейін батыр-сержанттың денесін Қызыл Армия отрядтарының бірінің сарбаздары тапты. Тіпті өлген болса да, ол байланыста болды. Сержант Николай Новиков қайтыс болғаннан кейін Қызыл Ту орденімен марапатталды.

Николай Новиковтың ерлігі туралы көптеген адамдар біледі, бірақ оның ерлігі Сталинград шайқасы кезінде тағы үш рет қайталанғанын аз біледі. Сержант Матвей Путилов генерал Дятленко мен алдыңғы қатарлы жауынгерлік бөлімдер арасындағы байланысты 1942 жылы 25 қазанда қалпына келтірді. Сержанттың жасаған ерлігін төмендегі парақшадан басқа ешкім баяндап бере алмайтын сияқты:

Вице-адмирал Григорий Толстолуцкий «Арктика үстінде эфирде» деген естеліктерінде сигналшылардың ерлігі туралы былай деп жазды:

«Байланысшылар туралы, олардың соғыстағы ерліктері туралы көп нәрсе жазылмаған. Кейде байланысшылардың белсенділігі біртекті, бұл әскери оқиғалардың нәтижелеріне аз әсер ететін болып көрінеді. Барлаушылар, ұшқыштар, танкерлер, сүңгуірлер болсын, қайықшылар, жаяу әскерлер, атқыштар. Олардың қызметі романтикаға толы.

Ұшқыштар, сүңгуір қайықшылар, танкерлер және басқа мамандықтағы сарбаздар Ұлы Отан соғысы жылдарында ерлік пен ерліктің ғажайыптарын көрсеткені айтпаса да түсінікті. Бірақ байланысшылар кейде одан кем емес әсерлі

және қызықты, катал шайқастарға қатысты! Рас, бұл жекпе-жек әрдайым кең танымал бола бермеді. Олар көбінесе эфирде жүргізілді.

Байланыс берушілер күштерін де, уақыттарын да аямайды, өз міндеттерін табандылықпен атқарды. Олар штабқа қажетті ақпаратты жеткізді, жағдай туралы, дұшпанның әрекеттері туралы, құрамалар мен бөлімдерге уақытылы жіберілген жауынгерлік бұйрықтар мен командалық бұйрықтар туралы әскерлерді хабардар етті».

Бәріненде байланысшылардың ерлігі туралы статистика жақсы айтады. Соғыс жылдарында:

- 303 әскери байланысшылар Кеңес Одағының Батыры атағын алды;
- 133 жауынгердің Даңқ орденінің толық иегерлері болды;
- мыңдаған әскери байланысшылар және 645 байланыс бөлімшелері ордендермен марапатталды.

Штаб-фронт арнасы

Екінші дүниежүзілік соғыс кезіндегі әскери байланысшылардың маңызды міндеттерінің бірі Жоғарғы Бас қолбасшының штабы мен майдан қолбасшыларының штабы арасындағы сенімді және үзіліссіз байланысты қамтамасыз ету болды. Бұл үшін хабарламалардың құпиялығын қамтамасыз етуге болатын сенімді және сапалы көп арналы байланыс желілері мен жабдықтар қажет болды.

Тапсырма орындалды. Соғыс бойы штаб майдандармен сапалы байланыспен қамтамасыз етілді.

Мәскеу мен Қазанды байланыстыратын штаб арнасында ЦНИИС-те дамыған, тылда жұмыс істейтін зауыттармен сенімді байланыс ұйымдастыруға арналған отандық 12 каналды жүйе орнатылды, онда майданға қажетті қару-жарақ шығарылды, онда Ұлы Жеңіс жасалды. Айтпақшы, бұл желі соғыстан кейін өте ұзақ уақыт жұмыс істеді.

Ставка мен Фронттардың арасындағы байланыс үшін Ленд-Лиз арқылы 12 каналды жабдық АҚШ-тан жеткізілді - бұл ЦНИИС-те жасалып жатқан прототип болды.

Немістер тікелей Каспий теңізіне қарай жылжып, Моздок маңында болған кезде Бакумен байланыс үзілді. Штабтың Закавказье майданымен байланысын қамтамасыз ету үшін Каспий теңізін айналып өтіп, Бакуге оңтүстіктен, Иран территориясынан жету керек болды. Содан кейін байланыс Куйбышевтен, Еділдің сол жағалауымен, Астраханға, содан кейін Гурьевке дейін, «ішінара» бұрыннан бар байланыс желілері бойымен, ішінара жаңадан салынған жолдар бойымен, Иран аумағы арқылы «созылып», ақыры Каспийді айланып Бакуге жеткізді. Тек осылай ғана байланысшылар Бакумен байланыс орнатты.

Сымдардан радиобайланысқа дейін

Екінші дүниежүзілік соғыс уақытына дейін байланыс телеграфтан телефонға қадам жасады, ал радионың көмегімен байланыс үнемі жақсарып отырды, бірақ соғыстың алғашқы жылдарында кеңес басқармасы сымды байланысқа басымдық берді.

Біріншіден, мұндай телефондар ешқандай инфрақұрылым болмаған жағдайда далада байланыс орнатуға мүмкіндік берді. Сонымен бірге, әңгімені тыңдау үшін

алдымен кабельді тауып, оған тікелей қосылу керек болатын. Мұндай сигнал сырттан бақыланбайды.

Телефония жүйелері арзан, функционалды, қарапайым және өзара үйлесімді болды. Кез-келген сарбаз оларды қысқа нұсқаудан кейін де қолдана алатын.

Штабты байланыспен қамтамасыз ету бойынша атқарылған жұмыстардың ауқымдылығын, келесі фактілер жақсы дәлелдейді: тек үш айда - 1942 жылдың 1 қаңтары мен 1 сәуірі аралығында барлық фронттар бойынша байланыс бөлімшелері 21,5 мың шақырым тұрақты желілерді, 121 мың шақырым жаңа сымдар ілінді, 190 мың шақырымға жуық бұзылған немесе зақымдалған байланыс желілері қалпына келтірілді. 1945 жылдың 1 мен 15 тамызы аралығында 1 Қиыр Шығыс майданының байланыс бөлімшелері 765 шақырым сым іліп қойды.

Байланыс құралдары

Бүгінгі күні Ұлы Отан соғысы жылдарындағы байланыс жабдықтары үмітсіз ескірген. Қазіргі смартфондарды ондай құрылғылармен салыстыруға болмайды. Бірақ дәл осы көлемді құрылғыларға Жеңіс байланысы негізделді.

ТАВІР-1 - қуат көздерісіз жұмыс істеген 1941 жылғы үлгідегі телефон. Сөйлеуді беру телефон қабылдағышының қайтымды электромагниттік қақпағы арқылы желіде пайда болған электр қозғаушы күштің әсерінен болды. Сигнал диапазоны жерде 5 шақырым, әуе желілерінде 15 шақырым.

ПК-10 алаңдық коммутаторы

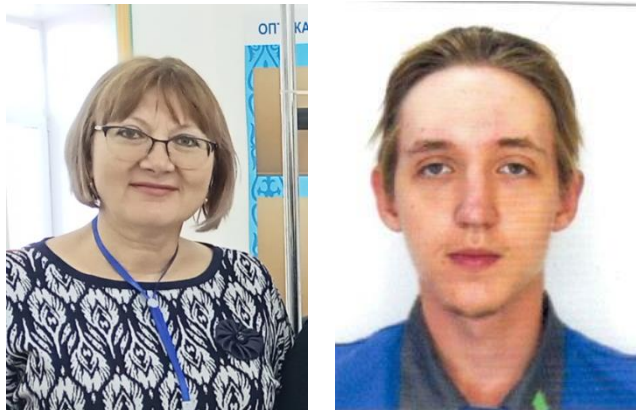
РБ (3-р) радиоқабылдағышы

«ИЗ ОДНОГО МЕТАЛЛА ЛЬЮТ МЕДАЛЬ ЗА БОЙ, МЕДАЛЬ ЗА ТРУД»

Автор - Студент Подтихов Максим Евгеньевич;

Руководитель: Гордеева Тамара Федоровна.

КГП на ПХВ «Высший колледж электроники и коммуникаций», Казахстан,
Павлодар

Такое емкое слово «СВЯЗЬ». Сейчас мы называем это «услугой». Раньше это называли «необходимостью»

Связисты в военное время

22 июня 1941 года, в 04:00 утра, войска Германии атаковали советско-германскую границу, чем нарушили пакт о ненападении, заключенный с СССР.

Всего, на нашей стороне было мобилизовано 34 476 700 человек, из которых более миллиона – являлись военными связистами.

Они активно участвовали во всех сражениях Великой Отечественной Войны и обеспечивали устойчивую связь для оповещения об обстановке на фронтах.

Роль связистов

В список важнейших задач военных связистов входило: передача приказов командования на боевые места, оперативная доставка информации в боевые части, снабжение штабов необходимыми сведениями. Передача писем солдатам и их семьям – тоже ноша военных связистов.

Бесперебойная связь значительно влияла на результаты боевых действий и операций. Ее отсутствие приводило к потере управления над войсками, что было недопустимо. Без связи участники боевых действий были полностью отрезаны от центров управления и начинали действовать неслаженно, чем были уязвимы перед врагами.

Для обеспечения своевременного оповещения и коммуникаций на полях сражений, наши связисты шли на настоящие подвиги. Этим людям необходимо было быть находчивыми, изобретательными и мужественными, ведь иногда от них зависел исход сражения.

За все военные подвиги наши связисты были награждены следующими медалями и званиями:

- 304 человек удостоены звания Героя Советского Союза
- 133 полных кавалера ордена Славы

- сотни тысяч связистов и 645 частей связи награждены боевыми орденами и медалями
- 172 подразделения связи названы в честь освобождаемых ими городов.

Связь Павлодарской области

В предвоенные годы связь в Павлодарской области была практически на первых шагах своего развития. К 1941 году лишь 13 предприятий связи области оборудованы телеграфными аппаратами. Остальные 45 отделений связи принимали телеграммы по телефону. Один телеграф в среднем обслуживал 19 327 жителей. Телеграфные узлы были оборудованы аппаратами Морзе и Клопфер.

Телефонная связь была представлена двенадцатью коммутаторами, расположенными в районных центрах общей емкостью в 714 номеров.

К началу 1941 года в Павлодарской области насчитывалось 10 радиоузлов, и 4826 точек радиотрансляции.

Радиовещательные станции становятся основным источником последних известий - сведений Совинформбюро.

Неоценимо было живое слово звучащее из репродукторов- газета «без бумаги и расстояний» мгновенно доносила новейшую информацию во все уголки нашей необъятной Родины.

Из Павлодарской области были призваны 46 тысяч человек. Из них 21 817 человек погибли или пропали без вести.

Более 10 тысяч воинов-Павлодарцев награждены орденами и медалями, а 22 воина удостоены звания Героя Советского Союза.

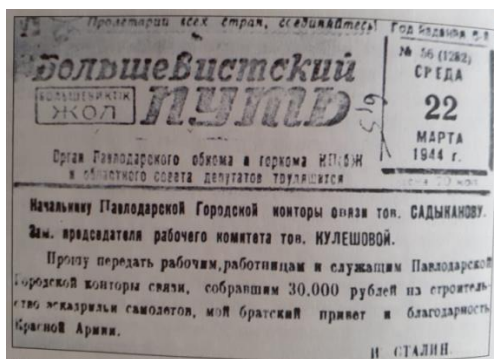
И павлодарские связисты не оставались в стороне от всеобщей демобилизации. Один за другим уходили на фронт связисты Павлодарщины.

Выписки из приказов Павлодарской конторы связи за 1941- 45 годы являются бесстрастным подтверждением этому. «...освободить ... в связи с призывом в РККА»

Связистами Павлодарской области были собраны деньги на постройку эскадрильи самолетов. В марте 1944 года получена благодарственная телеграмма за подписью Верховного Главнокомандующего на имя начальника Павлодарской городской конторы связи Садыканова и заместителя председателя рабочего комитета Кулешовой.

«Прошу передать рабочим, работницам и служащим Павлодарской Городской конторы связи, собравшим 30 000 рублей на строительство эскадрильи самолётов, мой братский привет и благодарность Красной Армии.»

подпись И. Сталин.

Не только ратными, но и трудовыми подвигами в тяжелые годы войны прославили Отчизну связисты .

На оставшихся работать в тылу легла двойная, тройная непомерная нагрузка. Работали по-стахановски, по-ударному. Без отпусков и выходных. В холодных помещениях, при свете керосиновых ламп. Участвовали и побеждали в социалистических соревнованиях, о чем свидетельствуют множественные приказы о поощрениях. При этом дисциплина была военная, за пропуск 1 слова в телеграмме или за опоздание на работу дело передавали в суд.

Кроме основной работы на предприятиях связисты выполняли ещё и общественные нагрузки: лесозаготовки, сенокосы, хлебоуборки, дежурства в госпитале, оказывали помощь эвакуированным.

Они вязали носки, варежки, шили рубашки для отправки на фронт. Кроме того, они перечисляли деньги из зарплаты и своих сбережений в фонд обороны, приобретали облигации государственных займов (На создание военной техники в государственные займы жители области за 4 года войны внесли 202 млн руб.), работали на внеурочных работах.

Связисты не оставались в стороне и от развернувшегося в годы войны патриотического движения - шефства над освобожденными от фашистской оккупации областями Советской родины. Помогали чем могли- техникой, специалистами. В 1943 году была отправлена в помощь освобожденным от оккупации районам различная аппаратура связи и 44 работника отрасли.

Герои связисты-Павлодарцы

Много героев взрастила и воспитала Павлодарская земля

Один из них- Старший радист 139-й гвардейской отдельной роты связи, комсомолец, гвардии младший сержант Алексей Федорович Горобец.

Уроженец деревни Корниловка, Иртышского района Павлодарской области.
Годы жизни 09.04.1922-16.07.1961

Звание Героя Советского Союза присвоено 20 декабря 1943 года за операцию при переправе через Днепр под жестоким огнём противника, развернул рацию и установил связь с командованием

Награждён орденом Ленина и медалями, среди которых «За отвагу» и «За оборону Сталинграда».

В Павлодаре на Аллее Героев Алексею Федоровичу установлен памятник.

Радистка Зинаида Потапьева, комсомолка, уроженка г. Павлодара, награждена орденом Славы за мужество и героизм, проявленные в боях за Советскую Родину. Годы жизни неизвестны.

Айтым Жексымбаев, Уроженец села Ильинка Щербактинского района Павлодарской области.

В сентябре 1939 года его призвали в армию, он служил в 560-м артиллерийском полку 2-й дивизии армии маршала К. Рокоссовского.

28 октября 1942 года он обнаружил скопление автомашин противника. Скопление было рассеяно огнем артиллерии. Был удостоен ордена Отечественной войны II степени.

В бою с 29 октября по 2 ноября 1942 года работал связистом. Он исправил 25 порывов линии. Был удостоен правительственной награды - медали "За отвагу". Во время войны получил благодарность И. Сталина, благодарность командующего артиллерийского полка за мужество и храбрость.

Был также награжден медалями "За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов", "Ветеран труда", медалью маршала Г. Жукова.

Эти люди – пример храбрости и мужества, не жалеющие ни себя, ни своих сил. И только благодаря им мы можем видеть свою семью и своих друзей, дышать чистым воздухом и растить счастливых детей.

Наш долг – помнить подвиги наших предков в военное время и никогда не повторять ошибки, ставящие под угрозу человеческие жизни.

«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫНЫҢ БАТЫРЫ САҒЫМБАЙ ТҮГЕЛБАЙҰЛЫ»;

Ғылыми жетекші: Оралғазина Гүлім Медғатқызы;

Студент: Жақсылықова Еркежан;

«М.О.Әуезов атындағы педагогикалық колледжі» КМКҚ

Тақырыптың өзектілігі: Ұлы Отан Соғысы ардагерлерін, тылда еңбек еткендерді халық есінде мәңгіге қалдыру. Жобаға қатысушылардың шығармашылық ізденісін ояту.

1933 жылы 30 желтоқсанда Германияның рейхсканцлері болып Адольф Гитлер сайланады. Ол бірден дүниежүзілік соғысқа дайындығын бастайды. Германияда «фашизмді» орнатты. Гитлердің негізгі мақсаты – әлемді жаулап алып, билігін орнату болды. Осы мақсатпен ол 1939 жылы 1 қыркүйекте ІІ Дүниежүзілік соғысты бастады. Ең алғаш соғыс фашистік Германияның Польшаға шабуылынан басталды. «Фашизм» дегеніміз – диктаторлық билік белгісі. Ең алғаш фашизм 1919 жылы Италияда пайда болған. Оның негізін қалаған Бенито Муссолини болды. Ол Гитлердің жақын жақтасы болған. Германиядағы фашизмнің негізін қалаған Адольф Гитлер. 1940 жылы желтоқсан айында КСРО мен фашистік Германия арасында шабуыл жасаспау туралы шартқа қол қойылды. Бірақ, шабуыл жасаспау туралы Совет Одағымен жасаған келісімді бұзып, фашистік Германия 1941 жылы 22 маусымда соғыс жарияламастан КСРО аумағына басып кірді. Ұлы Отан соғысы осылай басталды. Ұлы Отан соғысына қатысқан Қазақстандықтар саны -1 млн 700 мың. Соғыста қаза болғандар 603 мың. Гитлердің КСРО-ны жаулап алу жоспары «Барбаросса» деп аталды. Ол жоспар бойынша Гитлер КСРО-ны 3-4 айда жаулап аламын деп есептеді. Бірақ, соғыс 1418 күнге созылды. 1710 елді-мекендер мен қалалар қирады. Гитлер шабуылды үш бағытта жүргізді. Бірінші бағыты Украинаға, екінші бағыты Беллорусияға ал үшінші бағыты Мәскеуге шабуылы болды.

Ұлы Отан соғысына қатысып, ерлігімен көзге түскен жерлесіміз Түгелбайұлы Сағымбай рөлі ерекше. Ұлы отан соғысында ұмытылмастай, мәңгі өшпес із қалдырды. Зерттеу жұмысымыздың басты негізінде осыда.

Зерттеу нысаны. Ұлы Отан соғысына қатысқан ерлік тарихы жөнінде мәлімет жинастырып, зерттеп, талдау жасау.

Зерттеу жобаның мақсаты мен міндеттері.

1. Ұлы Отан соғысы жылдарындағы маңызды оқиғаларға талдау жасай отырып, майдандағы қазақстандықтардың рөлін анықтау.

2. Сағымбай Түгелбайұлының өмірі мен соғыста көрсеткен ерлігіне тоқталып, тарихи мағлұмат жинақтау.

3. Сағымбай Түгелбайұлының мадақтамалары жөнінде анализ жасау.

Ғылыми жобаның құрылымы. Жұмыс кіріспеден, бір бөлімнен, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен тұрады.

Ғылыми жобаны жазудың теориялық және әдіснамалық негізі.

Зерттеу методологиясы объективтік, тарихилық, жүйелілік және ғылыми таным принциптеріне негізделді, сондай-ақ хронологиялық зерттеу тәсілдері де қолданылды. Сол секілді біз қарастырып отырған тарихи кезеңді мүмкіндігінше объективтік тұрғыдан түсіндіруге бағытталған әрі жаңа тарихи көзқарас тұрғысынан

жазылған еңбектер басшылыққа алынды. Нақты деректерді зерделеу ғылыми зерттеуде талдау және жинақтау, жүйелендіру, салыстыру т.б. жалпыға белгілі әдістері негізінде жүргізілді.

Ғылыми жобаны жазудың тәжірибелік базасы. Суреттер, бұқаралық ақпарат құралдары және т.б.

Соғыстың алғашқы күндерінен бастап қазақстандықтар барлық майданда шайқасты. Олар Отан үшін фашистерге қарсы бағытталған ұрысқа аянбай кірісті. Қазақстанда ұйымдастырылған көптеген әскери бөлімдер майданға жіберілді. Даңқты Брест қамалын қорғаушылардың қатарында мыңдаған қазақстандықтар болды. Олардың арасында Ғ.Жұматов, В.Фурсов, К.Тұрдиев, Ш.Шолтырев, К.Иманқұлов, Е.А.Качань т. б. жаумен жан аямай шайқасып, ерліктің үлгісін көрсетті. 1941 жылы 24 маусымда 219 атқыштар полкі Литваның Шяуляй қаласында алғаш рет ұрысқа кірісті. Қазақстандықтар жау әскерлерімен Перемышев, Мурманск, Одесса, Севостополь, Сталинград түбіндегі, Украина, Белоруссия жеріндегі жанқиярлық қарсылығына қарамастан немістер соғыстың бастапқы кезінде үлкен басымдылыққа ие болды. Оның бірнеше себебі бар еді. Біріншіден, басынан бақайшағына дейін қаруланған, Европаның көптеген елдерін бағындырған жау әскерінің соғыс жүргізу тәжірибесі мол болды. Екіншіден, тұтқиылдан жасалған шабуылға Кеңес әскерлері әзір емес еді. Үшіншіден, Кеңес әскерін қайта құру, қаруландыру тиісті дәрежеде болмады. Төртіншіден, 1939 – 1940 жылдардағы Қызыл Армияны тазалау кезінде әскердің көптеген қолбасшылары, жоғары, орта буындағы офицерлері ұсталып атылып кетті. Осының бәрі Қызыл Армия бөлімдерінің соғыстың бастапқы кезінде үлкен сәтсіздікке ұшырап, мыңдаған жауынгерлерден айырылуына соқтырды.

Москва шайқасы (1941 жыл 30 қыркүйек – 1941 жыл 6 желтоқсан) Қазақстандықтардың жауынгерлік даңқы, әсіресе, Москва түбіндегі шайқаста шықты. Республикада жасақталған 316 – атқыштар дивизиясына Москваға апаратын негізгі өзекті жолдың бірі – Волокаламск тас жолын қорғау тапсырылды. Мұнда Бауыржан Момышұлы басқарған 1075 ұлан атқыштар полкі жау шабуылына ерлікпен тойтарыс берді. 28 танк жоюшылар («28 панфиловшы») тобы Дубосеково разъезінде жаудың 18 танкісін жойып жіберді. Ротаның саяси жетекшісі В. Г. Клочков «Россия кең – байтақ, бірақ шегінерге жер жоқ, артымызда Москва» ұранын көтерді. Оның бұл сөзі бүкіл майданға тарады. Кейіннен «28 панфиловшы» ерлігі аңызға айналды. Олар қасық қаны қалғанша шайқасты. Бәрі дерлік қаза тапты, бірақ жауды өткізбеді. Сондай – ақ Москва қорғау тарихына панфиловшылар дивизиясы бөлімдерінің саяси жетекшілері П.В.Вихров, М.Габдуллин, автоматшылар Т.Тоқтаров, Р.Амангелдиев мәңгі өшпес із қалдырды.

316 – дивизия жауынгерлерінің ерлігі мен қаһармандығы жоғары бағаланды. 1941 жылы 17 қарашада оған 8-ші гвардиялық дивизия атағы беріліп, Қызыл Ту орденімен марапатталды. Москва облысының Бородино селосының түбінде неміс штабына басып кіріп, немістердің көзін жойған Төлеген Тоқтаровқа Кеңестер Одағының батыры атағы берілді. М. Габдуллин басқарған автоматшылар тобы да ерекше ерлік көрсетіп, жау танкілерінің бірнешеуін жойды. М. Габдуллинге Кеңестер Одағы батыры атағы берілді.

1942 жылы 3 мамырда 238 атқыштар дивизиясы ұйымшылдығы және ерлігі үшін Қызыл Ту орденімен марапатталды, ал 1942 жылы бұл дивизия 30 – гвардиялық дивизия болып қайта құрылды.

Москва шайқасының тарихи маңызы:

- Гитлершіл басқыншылардың Москва түбінде талқандалуы жау әскерлерінің рухын түсірді,

- Гитлердің қауырт соғыс жоспары «Блицкриг» біржола күйреді,

- Қенес армиясы стратегиялық бастаманы қолға алып, түбейгейлі бетбұрыс басталды.

- Ленинград шайқасы (1941ж.-1943 ж.-қантар).

Қазақстандық әскери құрамалардың үштен бірі Ленинград түбінде соғысты. 316-атқыштар дивизиясы (1941 ж. 9 қыркүйек) және 314-дивизия Ленинград облысының 22 елді мекенін азат етуге, «өмір жолын» салуға қатысты.

Ленинград шайқасына қатысқан қазақстандықтар:

1. Партия ұйымдастырушысы Сұлтан Баймағанбетов А. Матросовтың ерлігін қайталап жау дзотын кеудесімен жауып, Батыр атанды.

2. 372-атқыштар дивизиясының 1236-атқыштар полкі 5-атқыштар ротасының бөлімше командирі Қойбағаров ұрыста неміс траншеяларына бірінші болып кіріп, ержүректілік көрсетті.

3. 48-атқыштар дивизиясының атақты мергені Дүйсенбай Шыныбеков шайқасты. Қазақстандық әскери құрамалардың үштен бірі Ленинград түбінде шайқасты. 314-дивизияның мергендер қозғалысын Солтүстік Қазақстан облысындағы Степан Разин атындағы ауылшаруашылық артелінің бұрынғы колхозшысы, қатардағы жауынгер Г.П. Зубков бастады.

4. Ленин қаласы үшін болған шайқастарда артеллериялық бақылау аэроостаттарының дивизион командирі С. Жылқышев та ерекше көзге түсті.

1941 жылғы қыркүйектің ауыр күндерінде қазақтың халық ақыны Жамбыл ленинградтықтарға «Ленинградтық өренім» деген жырын арнап, онда көп ұлттық еліміздің бүкіл еңбекшілірінің ой-пікірін, сезімі мен алаңдатушылығын білдірді.

Ақын жыры достықтың шынайы ән ұранына айналды. Қоршау жылдарында 850 мыңға жуық бейбіт тұрғын қаза тапты. 1943 жылы қаңтарда 900 күнге созылған Ленинград қоршауы бұзылды, ал 1944 жылы Ленинград басқыншылардан толық азат етілді.

Ленинград шайқасының тарихы маңызы

- Гитлершіл Германияның ірі жеңілісі болды,

- Халықтар достығы мен ерлігінің көрінісі болды.

Сталинград шайқасы(1942 ж. шілде- 1943 ж. ақпан).

1942 жылғы қыркүйектің 15-інде облыстық мемлекеттік қорғаныс комитеті соғыс жағдайын енгізді, ал 1942 жылы 26 қазанда Орал аймағы әуе шабуылынан қорғану бөлімдерінің қатарына енгізілді.

Сталинград майданың барлық жағынан Қазақстан қамтамасыз еткен. Осында көптеген әскери техника жөндеуден өтті. Мысалы, бір ғана Ақтөбеде ай сайын 30 ұшақ құрастырылды. Каспий бассейнде орналасқан Гурьев майданы Орта Азиямен, Кавказбен байланыстыратын негізгі көпірге айналды. Қазақстан жерінде құрылған 292, 387-атқыштар дивизиясы, 81-атты әскер дивизиясы т.б. Сталинградты қорғауға

тікелей қатысты. Сталинградтың түбінде көптеген Қазақстандықтар ерліктің небір тамаша үлгісін көрсетті.

Жамбылдың ұлы Алғадай Сталинград түбінде ерлікпен қаза тапты.

Сталинград түбінде қазақстандықтар К.Сатпаев пен А.А.Бельгин өздерінің ерлігі нәтижесінде Кеңестер Одағының батыры атағына ие болды.

116-атқыштар дивизиясы, 565-атқыштар полкінің 7-ротасының жауңгерлері Сталинград көшелерінде ерлікпен шайқасты. Олардың ерлігі құрметіне Сталинградта «Қазақ» көшесі ашылды. 11 жауыңгер 300 фашистке қарсы шайқасып, түгел қаза тапты (араларында Лениногорскілік комсомол Кәміл Хузин болды). Ержүрек жауыңгерлер қорғаған төбе «Шығыстың 11 батырының төбесі» деп аталады. Қазақстандық Т.С.Позолотин басқарған 17-гвардиялық танк полкі Еділ жағасындағы ірі операцияларда шешуші роль атқарды. Сөйтіп, 1943 жылғы қыста Сталинград түбінен жау 600-700 км. жерге қуылды.

Ұлы Отан соғысына Қазақстаннан 1 млн. 700 мыңнан астам жауыңгер қатысты. Қазақ ҚСР-інде 14 атқыштар, 4 атты әскери дивизиялары 7 атқыштар бригадалары 50-ге жуық жекелеген батальондар мен әртүрлі әскер түрлерінің батальондары жасақталды.

Мыңдаған қазақстандықтар Украинаның, Беларусьты, Балтық республикаларын, Молдаваны азат ету жолындағы ұрыстарға қатысты. Олар туысқан республикалар жерін өздерінің туған өлкелерінде сүйіспеншілікпен жаудан босатты. Днепр үшін ұрыстарда 18 жасар Жәнібек Елеусізов қазақтар арасындағы ең жас Кеңес Одағының Батыры атанды. Жүздеген қазақстандықтар шет елдердегі қарсыласу қозғалысына қатысты. Солардың ішінде Кеңес Одағының Батырлары А.С.Егоров пен З.У Кусайновтың есімдері белгілі болды.

Соғыс жылдарында барлығы 500 қазақстандықтар Кеңестер Одағының Батыры атағына ие болды. Қазақстанның 4 жауыңгері бұл атаққа екі мәрте ие болды. Ұшқыш-штурмовиктер Т.Я.Бегилдинов, Л.И.Беда, И.Ф.Павлов және ұшқыш-истребитель С.Д.Луганский.

Кеңестік Шығыс әйелдері арасынан бірінші болып Ленин орденімен және Алтын Жұлдыз меделімен марапатталған қазақ қыздары – 100-қазақ ұлттық атқыштар бригадасының пулеметшісі Мәншүк Мәметова мен 54-атқыштар бригадасының мергені Әлия Молдағұлова болды. Олардың екеуі де жүзден астам жауды жойып, шайқас үстінде қаза тапты.

Халқымыздың зердесінде бұл күн: 1945 жылдың 9 - мамыры мәңгі есте сақталады. Өйткені, бұл күн - әлем фашистік құлдықтан құтылған күн.

Түгелбайұлы Сағымбай 1919 жылы он жетінші ақпанда қазіргі Абай ауданы, Қарауыл ауылында дүниеге келді. ата-анасының жалғыз баласы болғандықтан әке шешесі бетінен қақпай өсірген екен. Атамыз өнерден де кенде болмаған. Аккордеон, мандолина аспаптарында шебер ойнай білген. Бар пұлын баласы үшін аямай Семейдегі финансы техникумына оқуға түсірген. 1941 жылы соғыс басталысымен бірден соғысқа аттанды. Сол кездері қазақта морзе әліппесін білетін жалғыз адам болған. Соғыста Мәскеу қаласында құпия қызметте болыпты, соғыстың соңына дейін. Құралайды көзге атқан мерген болыпты.

Соғыс жылдары көрсеткен ерлік істері үшін «Ерлік үшін», «Соғыстағы ерлігі үшін» деген көптеген ордендер, мен медальдармен марапатталды.

Соғыстан кейінгі жылдары да үкімет наградалары мен мақтау қағаздарымен марапатталды.

1950-51 жылдардың қатты қысының жағдайларында радиобайланыс қызметін жақсы атқарғаны үшін қазақ ССР жоғарғы Советінің Президиумы 1951 жылғы он бірінші маусымдағы бұйрығы бойынша мақтау қағазы.

1947 жылы он алтыншы ақпандағы сайлауын өткізудегі үкімет тапсырмаларын ойдағыдай атқарғаны үшін Қазақ ССР жоғарғы Советінің 1947 жылғы алтыншы наурыздағы бұйрығы бойынша мақтау қағазы.

1978 жылы 28 қаңтарда жоғарғы Советтің бұйрығымен қарулы күштердің 60 жылдығына арналған медальдармен, 1956 жылы «Тың жерді игергені үшін» медальдарымен марапатталған, Түгелбаев Сағымбай ержеткен кезінен-ақ арабша, орысша сауатты адам болған. Соғыстан кейін 1949-59 жылдары Қарауыл ауылындағы байланыс бөлімшесін басқарып, 1960 жылдары Абай ауданының Көкбай ауылына қызмет бабымен радист болып қызмет атқарып, сол жерден 1969 жылы құрметті демалысқа шықты. Ауыл адамдары «Сағыңке» деп атап кеткен. Ары, жаны таза, қарапайым, кішіпейіл, ешкімге бір ауыз артық сөз айтпаған адам болған. Ол кісі 1984 жылы наурыз айында қайтыс болды. Өзі атадан алғыз бала болған, артында ұрпақтары, ұл-қыздары қалып өмірін жалғастырып келеді.

Байланыс саласындағы еңбектері үшін марапаттары.

Қорыта келгенде Отанды жау басқыншылығынан қорғау үшін аянбай ерлік көрсеткен, аталарымыз бен апаларымыздың ерлігі бүгінгі ұрпаққа үлгі өнеге, ерлік істері аңыз болып жалғасып келеді. Сол сияқты Түгелбайұлы Сағымбайдың соғыстан кейінгі атқарған қызметтері орасан зор. Елімізде болған қатты аяздарда байланыс құралдары арқылы жан-жақтағы ауылдарға ертерек хабарламалар таратып отырды. Соғыстан кейінгі жылдары тың өлкесін игеру кезінде байланыс саласының қызметін жоғарғы деңгейде абыроймен атқарып жүрді.

Ұлы отан соғысынан кейінгі жылдары атқарылған жұмыстары үшін ауыл, аудан халықтары тарапынан алғыс алып отырды.

Ұлы отан соғысы жылдары байланыс саласында адал қызмет атқарып жеңіске қосқан үлесі, жасаған еңбектері атаусыз қалмай үкімет тарапынан мақтаулар, орден медальдармен марапатталуы атқарған адал қызметінің нәтижесі деп білеміз. Біз кейінгі ұрпақ ұлы отан соғысы жылдары жеңісті жақындатуға үлес қосқан бабаларымыздың есімін ардақтап әрдайым еске алып құрметтеу міндетіміз. Ұлы отан соғысын жылдарындағы ерлік істерімен соғыстан кейінгі атқарған елеулі еңбектері мәңгілік жадымызда сақталады

«СИЛОВ ЕВГЕНИЙ НИКОЛАЕВИЧ – ЧЕЛОВЕК-ЛЕГЕНДА»

Автор: Никитина Екатерина Павловна,

Томский государственный университет систем управления и радиоэлектроники;

Более миллиона военных связистов активно участвовали во всех сражениях Великой Отечественной войны, обеспечивали устойчивую связь для управления войсками и оповещения об обстановке на фронтах, снабжали штабы необходимыми сведениями, доставляли оперативную информацию в боевые части, передавали на места боевые приказы командования.

Подвиги военных связистов по достоинству оценены Родиной: 304 человека удостоены звания Героя Советского Союза, 133 – полных кавалеров ордена Славы, сотни тысяч связистов и 645 частей связи награждены боевыми орденами и медалями, 172 подразделения связи названы в честь освобождаемых ими городов.

Бесперебойная связь серьезно влияла на исход всей боевой операции: отсутствие связи приводило к потере управления войсками, поэтому её скорейшее восстановление являлось одной из важнейших задач. Чтобы наладить устойчивую связь между отдельными подразделениями Красной Армии и командными пунктами, находящимися в тылу; обеспечить своевременное оповещение об обстановке на фронтах; доставить оперативную информацию в боевые части и письма бойцам из дома, тем самым поддерживая боевой дух армии, военные связисты шли на подлинные подвиги, являя примеры самоотверженности и мужества, решимости и изобретательности, находчивости и стойкости, воинского мастерства на суше, в воздухе и море.

Военный историк В.С. Хохлов пишет: «Подвиг связиста – особый подвиг. От четкой работы связистов зависит быстрота и своевременность передачи донесений, распоряжений, приказов и команд, наибольшая потребность в которых возникает именно в условиях напряженного боя, особенно в критических ситуациях. Поэтому труд связиста на войне – самый необходимый, самый почетный и ответственный, от него часто зависит успех боя и всей операции».

Связисты ходили в разведку, первыми в составе десантных подразделений форсировали большие и малые реки, сражались у стен Сталинграда и на Курской дуге, брали рейхстаг, «прошагали пол Земли» с верой в победу.

Связисты шли под ружейно-пулеметным огнем, бомбежкой и артобстрелом противника. Двигаясь по тонкому ломавшемуся льду, через полыньи, проваливаясь в воду, а после перехода через реку и устанавливали связь со своей разведывательной группой.

География подвигов связистов в годы Великой Отечественной войны обширна. Они совершали их в боях под Москвой и Ленинградом, при защите Сталинграда и на Курской дуге, при форсировании Днепра и штурме Берлина.

Четвероногие помощники военных связистов – собаки, которые проявили не меньшую смелость и преданность. В сложной боевой обстановке, по лесам и болотам, порой в непроходимых для человека местах собаки-связисты, порой даже тяжелораненые, доставили в роты, батальоны и полки около 200 тысяч боевых донесений, для установления связи проложили почти 8 тысяч км телефонного

провода. Специальность собаки-связиста на войне была очень востребована, а противник устраивал на них самую настоящую охоту.

На счету связных собак — почти 8 тыс. км телефонного кабеля!

Из донесения штаба Ленинградского фронта: «Шесть собак связи, используемых 59 СП (42-я армия), заменили 10 человек посыльных, причем доставка донесений и приказаний от КП СБ в роты и боевое охранение ускорилась в 3-4 раза. Отделение сержанта Е.С. Акимова в составе четырех вожатых с собаками, несших службу на участке Северо-Западного фронта, доставило более 200 боевых документов.

Отмечено много случаев, когда при полной невозможности использовать другие средства связи собаки своевременно доставляли все донесения и приказания.

Одним из легендарных ветеранов ТУСУРа – является Евгений Николаевич Силов. Евгений Николаевич прожил 103 года и всю свою жизнь посвятил радиотехнике.

Родился Е.Н. Силов в Иркутской губернии в 1911 году. В 14 лет Евгений Силов переехал в Томск, где познакомился с местным клубом радиолюбителей и, параллельно с учёбой в старших классах школы, осваивал азы радиоэлектроники. Вскоре Силов стал опытным и известным в среде советских радиолюбителей «коротковолновиком». В 1927 году Евгений отправился в Казакскую АССР прокладывать провода линий электропередач и ставить радиоточки вдоль железной дороги. В 1930–1935 годах Е.Н. Силов работал радистом на судах Тихоокеанского Госморпароходства (Владивосток). Здесь, в рамках работы пароходства, в 1932 году принял предложение войти в состав первой Северо-Восточной полярной экспедиции.

В ходе экспедиции 1934 года с пароходом «Челюскин» случилась трагедия: 13 февраля 1934 года корпус парохода был раздавлен льдинами и дал течь забортной воды в трюм. С этого момента в Советском Союзе началась беспрецедентная тогда операция по спасению с дрейфующего льда команды «челюскинцев». В частности, командование спасательной операции срочно отправило на крайний Север, в место максимально близкое и подходящее для радиосвязи, «фактория (мыс) Ванкарем» молодого радиста Е.Н. Силова. Тот оперативно на оленьих и собачьих упряжках добрался до фактории и организовал связь Большой Земли с экспедицией О.Ю. Шмидта на льдине. Это позволило организовать полёты арктической авиации и эвакуировать раз за разом весь состав команды «челюскинцев». За помощь в освобождении людей на мысе Северном Евгений Николаевич получил орден Красного знамени.

После челюскинской операции Е.Н. Силов служил на Чукотке в составе Совморфлота.

В 1935 году, в возрасте 24-х лет орденосец Евгений Силов был призван на срочную действительную военную службу в рядах РККА (Рабоче-крестьянская Красная армия). Служил радистом в желдорвойсках в городе Улан-Удэ. После демобилизации в 1937 году Е.Н. Силов вернулся в Томск, поступил на последний курс Рабочего факультета, прошёл его и в 1938 году сдал вступительные экзамены: поступил на первый курс Физико-математического факультета Томского государственного университета. В 1940 году студент-второкурсник Е.Н. Силов был

принят в ряды членов ВКП(б) и избран депутатом Кировского райсовета трудящихся города Томска.

В условиях начавшейся Великой Отечественной войны осенью 1941 года третьекурсник ТГУ был вновь призван в РККА и направлен на Ленинградский фронт. На фронте, кроме обязанностей старшины и начальника радиостанции, был избран парторгом части.

В 1943 году при прокладке проводов телефонной связи на передовой боец Е.Н. Силов был накрыт миномётным обстрелом противника, близким взрывом ему сильно раздробило ногу. После тяжёлого лечения в госпитале Ленинграда нога всё-таки была ампутирована и далее Е.Н. Силов был направлен на лечение в госпиталь Иркутска. Лечение длилось более полугода, после чего он был комиссован из рядов вооружённых сил, вернулся жить в Томск. Здесь вновь учился в ТГУ, летом 1946 года закончил полный курс факультета с отличием. После обучения занимался преподавательской работой в Политехническом институте, был сначала ассистентом, а затем заведующим Кафедрой радиотехники. Первым помещением Радиотехнического факультета ТПИ, работу которого начал организовывать молодой преподаватель, была маленькая комната. «Постепенно мы создали полноценный факультет», — с гордостью вспоминал Евгений Силов.

Как наиболее опытный специалист города по радиотехнике, в 1951 году Е.Н. Силов, вместе с радиоинженером А. Бакакиным, был командирован ректором вуза в город Харьков изучить их опыты по созданию телевидения. Е. Силов и А. Бакакин ознакомились с аппаратурой Харьковского телецентра и, по возвращению, занялись созданием первого в Сибири Томского телецентра – первого за Уралом, третьего в России и пятого в СССР. 25 декабря 1952 года была принята первая томская телепередача киножурнала со звуковым сопровождением из любительского телецентра ТПИ. В 1954 году было принято решение о строительстве полноценного Томского телецентра и уже 30 апреля следующего года в Томске началось регулярное телевидение. Во всех этих технических работах Е.Н. Силов принимал непосредственное участие.

В составе Томского политехнического института кандидат технических наук доцент Е.Н. Силов продолжал заниматься вопросами организации радиотехнических специальностей ТПИ, был заместителем декана Радиотехнического факультета.

В 1961 году пришло постановление Правительства СССР о создании нового вуза в Томске – Томского института радиоэлектроники и электронной техники (ТИРиЭТ, позднее преобразован в ТИАСУР, ныне университет ТУСУР). С увлечением и полной отдачей занимался Евгений Николаевич Силов преподавательской деятельностью. Являлся заведующим Кафедрой электроизмерений и радиоизмерений и одним из организаторов и затем заведующим Кафедры электрорадиоизмерений ТИРиЭТ; был также лектором-доцентом. В 1969-1973 гг. – был заместителем декана РТФ ТИАСУРа. В числе многочисленных студентов Силова в своё время был Феликс Иванович Перегудов, который в 1970-х был ректором вуза, а затем – заместителем Министра высшего и среднего специального образования СССР.

Умер Сиров Е.Н. в Томске в 2015 году едва не дожив до 104 лет – один из известных городских долгожителей, преодолевших 100-летний рубеж. Похоронен на Воронинском городском кладбище.

Как общественный активист и ветеран, как «челюскинец» и один из основателей Томского телевидения, являлся человеком, получившим общественное признание. В «День радио» 7 мая 2018 года на стене Кафедры ТУСУР, где работал Е.Н. Сиров, в память о нём была открыта Мемориальная доска.

Жизнестойкость Евгения Силова, его неутомимость, готовность браться за самые сложные задачи и трудолюбие всегда вызывали восхищение родных, друзей, коллег и учеников.

Евгения Николаевича нет с нами уже несколько лет. Но он по-прежнему остается легендой не только родного факультета, вуза, но и всего Томска.

Огромную благодарность выражаю музею ТУСУРа в лице Балахниной Вивианны Анатольевны, за обеспечение уникальным материалом.

«ТЫЛ – ФРОНТУ» (на примере Восточно-Казахстанской области)»

Автор: Крупский Аркадий Викторович, ИС – 11

Научный руководитель: Корякина Виктория Евгеньевна, преподаватель специальных дисциплин, Учреждение «Колледж «Семей»

На 2021 год приходится славный 76 - летний юбилей Победы в Великой Отечественной войне. Каждый год мы теряем участников -ветеранов, непосредственных очевидцев тех страшных, трагических событий. Каждый год в канун памяти драматических событий, связанных с Отечественной войной, будь то Ленинградская блокада, Сталинградская битва и многие другие, находятся те, кто пытается очернить, осквернить, принизить, исказить военную историю, историю могущества советского оружия и советских людей. Последствия войны катастрофичны, масштабы ее военных действий поражают воображение, неисчислимость человеческих жертв внушает ужас. Но все ли мы знаем о войне? Наша республика внесла свою неоценимую лепту в достижении великой Победы. Восточно-Казахстанская область, будучи богатая своими природными ресурсами, была наиболее востребованной областью по всему Казахстану, в столь важный и ответственный час. Волна негодования населения города Усть-Каменогорска росла с каждой минутой по поводу беспредельной наглости фашистских заправил и его кровожадного главаря Гитлера. Враг был жесток и неутомим. Он ставил целью захват наших земель, политых нашим потом, захват нашего хлеба и нашей нефти, добытых нашим трудом. Он ставил своей целью восстановление власти помещиков, восстановление власти царизма, разрушение национальной культуры и национальной государственности: казахов, русских, украинцев, белорусов, литовцев, латышей, эстонцев, узбеков, татар, грузин, армян, азербайджанцев и других свободных народов Советского Союза, их угнетение и превращение в рабов немецких князей и баронов. Дело шло, таким образом, вопрос стоял о жизни и смерти народов СССР, о том, быть народам Советского Союза свободными, или впасть в порабощение. Волна одобрения прокатилась после того, как тов.

Молотовым было передано, что Советское правительство дало указание командованию Красной Армии отбить разбойничий налет германских фашистов, нарушивших наши границы, которые без предупреждения, без каких-либо претензий, без объявления войны, самым злодейским образом в 4 часа утра 22 июня вооруженными силами вторглись на наши рубежи. В военный комиссариат г. Усть-Каменогорска сразу же от рупора отправилась партия людей, придя они, заявили, что готовы сейчас пойти в Красную Армию на защиту границ и просили зачислить в Армию, после чего партиями стали приходить в военкомат люди с просьбой о зачислении добровольцами их в ряды действующей Красной Армии. Волна патриотизма росла с каждым часом, городской военкомат стал не вмещать желающих вступить в ряды Красной Армии. Люди, расходясь от рупоров, заявляли одно: мы нападать не хотим, мы соблюдали строжайший нейтралитет, мы стояли и стоим за мир. Но если враг напал на нашу священную землю, не считаясь, ни с какими договорами и нарушив их первым, будем бить его до последнего и на его земле. Порывов негодования не было пределов, на митингах люди единодушно заявляли, что готовы в любую минуту защищать Родину, наше правительство, нашу родную партию большевиков, ее вождя партии и мирового пролетариата Сталина. Митинги прошли с небывалым подъемом и патриотизмом, выступающие товарищи на митингах заявляли: «Мы на трудовом фронте еще больше будем крепить нашу обороноспособность, поднимем свою производительность в труде и дисциплине. Пусть зарвавшийся враг помнит героическую борьбу русского народа, он и теперь покажет свою героическую борьбу за свою родину» На 2500-м митинге коллектива строителей Иртыш Гэстроя строители заявили: «мы удвоим, утроим свою работоспособность на трудовом фронте а также они готовы сейчас по первому зову вступить в ряды Красной Армии и до последней капли крови защищать свою родину, но пусть помнит враг, что на этой войне он найдет себе могилу и зарвавшемуся фашизму близок конец. На проведенных митингах в выступлениях и резолюциях принятых на митингах, главное сводилось в непоколебимую веру и патриотизм к нашей родине, партии Ленина-Сталина и нашей доблестной Красной Армии. По всему Союзу проходило всеобщее военное обучение граждан, это было обязательным моментом. Этой ответственной и важнейшей работой партийные и общественные организации обязаны были заниматься систематически и непосредственно, ибо в такой длительной напряженной войне, какую мы вели против фашистов, подготовка резервов решала успех дела. Великий Ленин всегда подчеркивал значение всеобщего обучения военному делу. Ленин писал «народу нужно поголовно учиться, овладевать оружием» На 20 октября 1941 года было охвачено военным обучением вместо 3-х тысяч – 14164 человека рабочих, служащих, колхозников нашей области. Они изучали основу военного дела, занимались строевой подготовкой, изучали материальную часть винтовки, пулемета и миномета, учились бороться с танками, метали гранаты, изучали уставы внутренней строевой и гарнизонной службы, учились сражаться в сложной обстановке современной войны и т.д. . В нашей области обучению подлежали все от 16 до 50 летнего возраста. Из-за большого количества людей обучение проходило в несколько очередей. Так по состоянию на 1 марта 1942 года учтено и подлежит обучению всеобуча 21419 человек, из них обучено 1-й очереди 9486 человек и

охвачено обучением 2-й очереди 10654 чел. что составляет 94%. Занятия проводились в суровых условиях, в дожди и снег, в метель и стужу. Время не терпело, нужно было готовить бойцов на войну, ибо они пойдут в бой с сильным до зубка вооруженным противником. В таких напряженных условиях людям нужна была духовная поддержка, которая подталкивала людей на самоотверженный труд, не давала пасть духом. Большевицкая печать, районные и областные газеты сыграли не малую роль в деле мобилизации населения по овладению военного знания, газеты повседневно популяризировали ход военных занятий на своих страницах. Перед пропагандистами и агитаторами стояли задачи: мобилизовать все силы трудящихся на борьбу с немецкими захватчиками, на воспитание в советском народе чувства глубочайшей ненависти к своему заклятому врагу. В связи с этим перед районными газетами ставилась задача популяризации опыта перестройки агитационной- пропагандистской работы партийных организациях, показа лучших пропагандистов и агитаторов на страницах газет, показа действенности лекций, докладов, бесед и читок. В основном почти все районные газеты поняли эти задачи и с начала войны стремились освещать партийную жизнь и пропагандистско-агитационную работу. Эта работа протекала под лозунгами: Все, как один, на защиту отечества! Каждый из нас должен требовать от себя и от других дисциплины, организованности, самоотверженности, достойной настоящего советского патриота, чтобы обеспечить все нужды Красной Армии, флота и авиации, чтобы обеспечить победу над врагом Граждане и гражданки Советского Союза! Покажем пример революционной бдительности, дисциплины и организованности! Самоотверженным трудом обеспечим Красную Армию и Военно-Морской Флот всем необходимым для победы над врагом! Наше дело правое. Враг будет разбит. Победа будет за нами! Комсомольцы! Учитесь настойчиво военному делу! Храбро и мужественно сражайтесь с врагом до полной победы! Сметем с лица земли фашистских варваров!. Примером может служить Лениногорская городская газета «Лениногорская Правда» (редактор т. Романенко), которая в дни войны улучшила качество публикуемых материалов. Она часто рассказывала о положительном опыте партийных организаций, агитколлективов в перестройке пропагандистской и агитационной работы, показывала опыт отдельных лучших пропагандистов и агитаторов, а также на конкретных фактах показывала действенность агитационно-пропагандистской работы. Не плохо освещали вопросы устной и наглядной агитации также газеты Зырянского, Б-Нарымского, Кировского районов. Связь фронта с тылом и показ зверств немецких оккупантов являлась одним из важных разделов пропагандистско - агитационной работы. С начала войны районным газетам было указано, что надо крепить связь фронта с тылом говорить читателям о зверствах немецко-фашистских войск. Много трудов было на это положено работниками районных газет, они не только перепечатавали письма бойцов, посланных родителям, землякам, а и сами непосредственно связывались с частями действующей армии, с их героями. В результате этого многие из редакции добились того, что части действующей Красной Армии стали писать письма землякам и родным через страницы районных газет. В своих письмах фронтовики призывали 176 рабочих, колхозников тыла на самоотверженный труд, работать за двоих, за троих, давать больше снарядов, самолетов, танков, продуктов

сельского хозяйства. Печатавая призыв красных воинов, газеты организовывали ответы тыла фронтовикам с показом конкретных обязательств и их выполнения рабочими и колхозниками. В нашу область было эвакуировано множество заводов. К примеру, с осени 1941 года, Симферопольский мотороремонтный завод. Пришли эшелоны с оборудованием завода "Электроцинк" из города Орджоникидзе. Началось строительство первого в Казахстане цинкового электролитного завода. Продолжалось строительство Усть-Каменогорской ГЭС, которую начали возводить в 1939 году. Боевым девизом трудящихся стали слова: «Работать за двоих - троих!». Осенью в Семипалатинск из Калининской области прибыло оборудование эвакуированного кожевенного завода, из Полтавы - хлопкопрядильной фабрики, из Донецкой области - люди и оборудование швейной фабрики имени Володарского, которая начала давать продукцию уже на двенадцатый день. Кроме того, в Семипалатинске разместился Харьковский протезный завод. На базе эвакуированного оборудования строилась суконная фабрика и комбикормовой завод. Для нужд армии трудились коллективы судоремонтного завода, артели им. Крупской и «Пимокат». Комбинат "Алтай золото» в те годы работал под девизом: «Грамм добытого золота - еще один удар по врагу» . Свинец, медь, вольфрам, олово, молибден и другие редкие элементы, добытые в Восточном Казахстане, сыграли важную роль в производстве техники и боеприпасов. В 1942 году на базе Лениногорского свинцового завода был создан цех по производству боеприпасов и освоен выпуск 76-миллиметровых снарядов. В том же году завод признан лучшим металлургическим предприятием Казахстана, так же как и Лениногорский рудник, а обогатительная фабрика – «Лучшей фабрикой цветной металлургии СССР». На рудниках установлены выдающиеся рекорды производительности труда. Хорошо работали и другие рудные 177 предприятия области. Они неоднократно рапортовали о перевыполнении установленных планов на 100, 200 и даже 300%, о безвозмездной сдаче сверхплановой продукции в фонд Победы. В годы войны на Семипалатинском мясокомбинате, третьем по мощности в СССР, был введен в эксплуатацию цех по производству концентратов, необходимых бойцам во фронтовых условиях. Стал производить и лекарственные препараты. За годы войны комбинат дал фронту и стране более 100 тысяч тонн мяса, 20 тыс. тонн колбасных изделий, 100 млн. банок консервов и другой продукции. В начале января 1944 года предприятие было награждено орденом Трудового Красного Знамени. Ордена и медали были вручены 20 специалистам комбината. За самоотверженный труд при выполнении спецзаданий Государственный Комитет Обороны в годы войны сотни рабочих, инженеров и техников, колхозников ВКО были награждены орденами СССР, более 70 тысяч - медалью «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов». Коллективы промышленных предприятий 64 раза завоевывали переходящие Красные знамена ГКО, партийных органов и советских профсоюзов. Люди жили только одной мыслью - дать фронту как можно больше необходимой продукции, одежды, боеприпасов и т.д. Все хотели только одного - как можно скорее разбить столь ужасного врага. Так перекликался тыл с фронтом, так совместными усилиями ковалась общая Победа. Победа Советского Союза над фашистской Германией - выдающееся событие мировой истории, определившее судьбу поколений. Это было время величайшего напряжения сил народа, отражавшего самую яростную агрессию

в истории человечества - агрессию гитлеровского фашизма. Несмотря ни на какие испытания, лишения и невзгоды советский многонациональный народ разгромил коварного и сильного врага, отстоял честь, свободу и независимость не только своей Родины, но и выполнил интернациональный долг, защитив мировую цивилизацию от угрозы порабощения фашизмом. Защищая свою Отчизну, советский народ показал такую сплоченность, такое мужество и отвагу, что мир был поражен. Красный флаг, что водрузили над рейхстагом наши бойцы в незабываемый майский день, сказал всему миру: пришла победа, определившая судьбу человечества. Главным творцом победы в Великой Отечественной войне был советский народ, свершивший подвиг, равного которому еще не знала история. Тема Великой Отечественной войны особенно актуальна сейчас, когда приближается 70-летие великой Победы. Сейчас часто раздаются голоса о том, что эта победа была напрасной, и принесла вроде бы не освобождение, а наоборот еще большее порабощение народам Восточной Европы и Советского Союза. Этим людям, очевидно, выгодно забыть о тех зверствах и о тех планах уничтожения целых народов, которые были так характерны для гитлеровцев. Но жизнь показывает, что именно политическое и социальное содержание этой войны является своего рода ключом к пониманию ее результатов, которые в этот раз были неизбежны в виде победы Добра над Злом. Великая Отечественная война стала самым откровенным показом сущности политического насилия и отношения к ее целесообразности вообще. Сегодня можно удивляться и ужасаться вновь открываемыми фактами и свидетельствами жестокости этой войны, но одно останется без изменений - эта война на века повысила авторитет Советского Союза и ее Вооруженных Сил. Во второй мировой войне участвовало 61 государство с населением 1.7 млрд. человек. В армию было призвано 110 млн. человек, на 40 млн. больше, чем в 1914-1918 гг. Во второй мировой войне погибло 50 млн. человек, в 5 раз больше чем в первой. СССР потерял убитыми 27 млн. человек. Материальный ущерб СССР от войны составил более 2.5 триллионов рублей в довоенных ценах. Из государств - участников войны главную тяжесть нес Советский Союз. 179 Победа в Великой Отечественной войне была завоевана благодаря ратному и трудовому подвигу миллионов людей разных национальностей, сплоченных во имя единой цели - защиты Отечества. Все эти люди прошли сквозь горнило жесточайших испытаний, показав миру немеркнущие примеры героизма и самоотверженности. В войне еще раз проявил свои лучшие качества наш солдат. Его выносливость, самоотверженность и храбрость вызывали уважение. Наши солдаты и офицеры, убежденные в том, что они защищают интересы Родины, лишь выполняли свой воинский долг. Выполняли его мужественно, стойко, до конца, как и подобает настоящим воинам, так как воинский долг превыше всего. В годы войны казахстанские офицеры и солдаты оставались верными кодексу воинской чести и традициям своего народа, что с особой убедительностью проявлялось в неординарных боевых ситуациях, часто имевших место в наиболее тяжелые периоды войны. Низкий поклон им за это! Один из главных уроков войны состоит в том, что источником массового героизма и трудового патриотизма является единство и сплоченность народов. Это была Победа дружбы и братства всех народов. Благодаря Великой Победе, вот уже почти 70 лет мы живем без войны. И пусть будет так во веки веков!

«КАЗАХСТАНЦЫ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ»

Автор: Кайлаова Айтоты Ардаковна, ИС - 11

Научный руководитель: Корякина Виктория Евгеньевна, преподаватель
специальных дисциплин

Учреждение «Колледж «Семей»

Сегодня я хочу представить доклад на тему: «Казахстанцы в годы ВОВ».

Казахстан в годы Великой Отечественной войны 1941—1945 являлся частью СССР в статусе союзной республики, поэтому вступил в войну с момента вторжения армии нацистской Германии на территорию Советского Союза 22 июня 1941 года.

В конце июня 1941 года немецкие войска вторглись в СССР. Фашисты рассматривали это сражение как решающий этап процесса формирования германского монолита от Атлантики до Сибири. СССР был многонациональной страной. В войне участвовали разные народы. Не обошли бои и территорию Казахстана. Эта республика на момент начала сражений располагала огромными природными и человеческими ресурсами. Рассмотрим, какую роль сыграл Казахстан в годы Великой Отечественной войны. 22 июня 1941 года фашистская Германия вероломно напала на Советский Союз. Мирная жизнь в стране была прервана. Началась Великая Отечественная Война советского народа против немецко-фашистских захватчиков. Казахстанцы как и все народы Советского Союза встали на защиту Отечества. Более миллиона наших земляков были призваны на фронт.

В Казахстане было размещено и восстановлено 142 промышленных предприятия. Благодаря перебазируемым предприятиям возникли новые отрасли промышленности, такие, как машиностроение, станкостроение, освоено производство различных видов военной продукции.

Применительно к требованиям войны перестраивалось сельское хозяйство Казахстана. Гитлеровское командование стремилось захватить жизненно важные районы Советского Союза. Прежде всего любой ценой оно хотело овладеть столицей - Москвой. Советский народ встал на защиту Москвы. Вместе с другими воинами Красной армии столицу стойко защищали воины Казахстана. В обращении к защитникам Москвы трудящиеся нашей республики писали: «Ни шагу назад! До последнего вздоха, до последней капли крови защищайте родную Москву. В эти грозные дни решающих боев с гитлеровскими полчищами далекий Казахстан вместе с вами».

В тяжелых сражениях за Москву неуязвимой славой покрывала себя сформированная в Алма-Ате 316 стрелковая дивизия, которой командовал генерал-майор И.В. Панфилов.

В ноябре 1941 года немецкое командование начало новое наступление на Москву. Гитлеровцы рассчитывали с ходу ворваться в Москву, но встретили упорное сопротивление советских воинов. На одном из боевых участков фронта в районе разъезда Дубосеков о 28 солдат-панфиловцев, имеющих только бутылки с зажигательной смесью и стрелковое оружие, отразили несколько танковых атак, подбив около 50 танков не дали пройти гитлеровцам. В неравной схватке с врагом герои-панфиловцы одержали победу. Среди них были русские, украинцы, казахи, киргизы. Из 28-ми героев в живых осталось всего двое. Подвиг 28-ми героев-панфиловцев вошел в историю Великой Отечественной войны как символ массового

героизма, бесстрашия и мужества. В битве за Москву исключительную стойкость и героизм проявили панфиловцы стрелкового полка под командованием И.В. Капрова и батальона под командованием старшего лейтенанта Бауржана Момыш-улы.

Навсегда останется в памяти бойцов и подвиг Толегена Токтарова, который ворвался в штаб немецкой части в селе Бородино и уничтожил 5 немецких офицеров. Всего же он истребил 115 фашистских солдат и офицеров. Казахстанцы героически сражались и в битве под Сталинградом. Знаменитая битва на Волге была одной из величайших сражений в истории ВОВ и в мировой истории. Германское командование бросило на Сталинград более миллиона солдат и офицеров, тысячи танков и самолетов. В случае победы гитлеровцев на Волге в войну против Советского Союза должны были вступить Турция и Япония. Казахстан стал ближайшим тылом Сталинградского фронта. Об этом было заявлено 9 октября 1942 г. в Обращении от имени народа ЦК КП (б) и Правительства КазССР к своим землякам, сражавшимся на Волге: «Казах-воин. Знай, что отступать дальше некуда... Сталинград - это ключ к Востоку». Воины-казахстанцы свято выполнили этот наказ. В наступательных и оборонительных боях Сталинградской битвы приняли участие 27, 72, 73 гвардейские стрелковые дивизии, 292 и 387 стрелковые дивизии, 81 кавалерийская дивизия, 74 морская стрелковая дивизия, 129 минометный полк и 156 отдельный мотостроительный батальон. Все они были сформированы на территории Казахстана. В великой битве на Волге Красная Армия, окружив и уничтожив большую группировку немецко-фашистских войск, одержала выдающуюся победу, только в плен было взято около 300 тысяч солдат и офицеров, в том числе и командующий - фельдмаршал фон Паулюс. Эта победа явилась началом коренного перелома в ходе ВОВ и всей второй мировой войны.

В битве на Волге прославилась 38-я дивизия под командованием полковника Гания Сафиуллина, сформированная в декабре 1941 г. в Алма-Ате. В сражениях под Сталинградом воины-казахстанцы показали исключительный героизм, бесстрашие и отвагу. Легендарный подвиг капитана Гастелло повторил летчик - казах Нуркен Абдиров, направивший горящий самолет в немецкую танковую колонну. После поражения в зимней кампании 1942-43 гг. перед фашистской Германией и ее союзниками стала реальная перспектива проигрыша войны. Летом 1943 г. немецко-фашистское командование решило провести крупную наступательную операцию в районе Курского выступа (Курской дуги). В битве под Курском участвовало несколько казахстанских формирований, которые показали массовый героизм. На высоте у с. Самодуровка Поньровского района коллективный подвиг совершила батарея капитана Георгия Ивановича Игишева из 3-й истребительно-противотанковой артбригады. В неравном бою почти все солдаты и офицеры погибли, но успели уничтожить 19 танков и 150 солдат противника. Командиру батареи уроженцу г.Акмолинска Игишеву было присвоено звание Героя Советского Союза, на месте боя - сооружен памятник, а Самодуровка - по просьбе ее жителей переименована в Игишево. В летних и осенних боях 1943 года Красная Армия добилась коренного перелома в ходе ВОВ. Началось массовое изгнание фашистских оккупантов с территории Советского Союза. Сокрушительный удар по немецко-фашистским захватчикам был нанесен Красной армией под Ленинградом. В героическую летопись ВОВ золотыми буквами вписаны имена комсомолок-казашек

Маншук Маметовой и Алии Молдагуловой, прославивших себя в боях с немецко-фашистскими захватчиками. Алию Молдагулову война застала в Ленинграде, где она училась в 9-ой средней школе. Осенью 1942 года она пошла добровольно в армию и была направлена в школу снайперов. На Ленинградский фронт Алия попала в августе 1943г. Её хорошо знали и любили в бригаде. Она погибла в январе 1944г. в бою в районе города Новосokolьники Псковской области. Маншук Маметова и Алия Молдагулова - первые девушки Советского Востока, удостоенные высокого звания Героя Советского Союза. Вот как о Маншук написал казахстанский поэт Т.Жароков

Ай өткен, жылдар өткен, ғасыр өткен,
Жеңіспен майдан бітіп, жас ер жеткен.
Ерлігі ел жүрегін тебіrentкен,
Ұрпаққа ұран болып Мәншүк кеткен.

Война выявила и еще много примеров беззаветного мужества, стойкости и героизма казахстанских воинов. О том как бил врага в небе ас- штурмовщик Талгат Бегельдинов сложены легенды. Многие казахстанцы сражались в тылу врага в составе партизанских формирований. Среди них известные партизаны и руководители партизанского движения Касым Кайсенов, Ади Шарипов, Токтагали Жанкельдин, Галым Омаров, Нурым Садыков, Сатимбек Толешев и другие. Все они героически сражались отстаивая свободу и независимость нашей Родины. В тяжелые для страны дни, когда большая часть кавказской нефти оказалась в руках врага, нефтяники Эмбы досрочно сдали в эксплуатацию 4 новых нефтяных площадок и построили Гурьевский нефтеперерабатывающий завод.

Напряженно работали железнодорожники Казахстана. В годы войны были построены новые железнодорожные линии: Гурьев-Кандагач-Орск, Баскунчак-Макат, достроена линия Акмолинск-Карталы. И наш город Акмолинск в годы войны многое сделал для Победы. Наши земляки производили стрелковое оружие и боеприпасы, поставляли фронту обмундирование, снаряжение и продовольствие. Трудились не покладая рук, чтобы облегчить ратный труд воинов, приблизить День Победы. За проявленные в боях мужество и героизм сотни тысяч казахстанцев были награждены орденами и медалями, около 500 человек стали Героями Советского Союза, среди них две женщины - Алия Молдагулова и Маншук Маметова. Четыре казахстанца стали дважды героями - Талгат Бегельдинов, Сергей Луганский, Иван Павлов и Леонид Беда. Уже после войны Звезда Героя была присвоена выдающемуся полководцу Бауржану Момышулы. Одно из знамен Победы на стенах Рейхстага в поверженном Берлине было установлено нашим земляком лейтенантом Рахимжаном Кошкарбаевым. А уроженец Костанайской земли старший сержант Илья Съянов участвовал в водружении на куполе Рейхстага Знамени Победы, которое сегодня хранится как величайшая реликвия - символ торжества разума над силами зла, как символ праздника свободы и мира. Война, которая длилась 1418 дней и ночей закончилась Великой Победой. Красная Армия сломала хребет фашизму и принесла людям земли мир и счастье. 9 Мая 1945 года был подписан акт о безоговорочной капитуляции фашистской Германии и этот день навсегда останется в нашей памяти и памяти благодарных потомков в истории человечества - как День Великой Победы.

«ЕРЛІК МӘҢГІ ЖАСАЙДЫ»

Студент: Бухарова Назгуль Рымбек Байсейітов атындағы Семей қаржы-экономикалық колледжі 3 курс;

Жетекшісі: Бахтиярова Б.Ж. ҚР Оқу ісінің үздігі, ҚР Білім саласының Құрметті қызметкері, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары

Егеменді еліміздің келешегі үшін оның ілімі мен білімі, тәлімі мен тәрбиесі - басты қағида. Өйткені қай халықтың болмасын жаңашылдығы, заманауи жетістіктері ғылым мен білімге тікелей байланысты. Сондықтан да ата-бабамыз «дүниенің кілті-білімде» деп текке айтпаса керек. Осы орайда қазіргі дамыған экономика, бәрінен бұрын интеллектуалдық ресурстардың өрелі әлеуетіне арқа сүйейтініміз әбден дұрыс. Бәсекеге қабілеттілікті тек техникалық құралдарға ғана емес, сол технологияны жасап шығаратын адамға тікелей байланысты екенін есте ұстай отырып, оқу-білімді жүргізуіміз керек. Адамның адами қасиеттерін тани білу де кез келген жобаны жүзеге асыруда маңызы зор.

Өскелең ұрпақ біздің болашағымыз екенін күнделікті тірлігімізде бір сәт те естен шығармауымыз қажет. Ол үшін үлкендер толық қанды ұлы Абайдың тілімен айтқанда «толық адам» бейнесін ұстануымыз орынды. Сонда ғана дұрыс ұрпақ өсіре аламыз. Бүгінгі таңда біздер руханилықтан алшақтап кеттік. Өткенді ысырып, ата-бабамыздың сара жолын ұмытқандаймыз. Кейде тіпті біздің осындай жарқын өміріміз үшін от кешіп жандарын қиған соғыс ардерлеріне құрмет көрсете алмай қаламыз. Бұл біз үшін орны толмас қасірет, ұят, ар-ожданымыздың аласарып кеткені. Сондықтан да Тұңғыш Президент, Елбасы Н.Ә.Назарбаев 2017 жылы «Рухани жаңғыру» жобасын ұсынды. Артынша «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласын шығарды. Мұның бәрі тектен-текке жазылған жай құжаттар емес, ата дәстүрлі, маңызды, киесі мен иесі бар өткенінді есте ұстай отырып, келешекке қадам бас дегендей жазбалар. Осы орайда біздің оқу орнымыз нәтижелі жаңаша тәрбиелік жұмыстарды атқарып келеді. Мәселен, Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңына сәйкес, Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Мәңгілік ел», «Рухани жаңғыру» мақаласы, «Ұлы даланың жеті қыры», «Қазақстан -2050» Халыққа Жолдауы, Қазақстан Президенті Қ.К.Тоқаевтың Халыққа Жолдауы, колледждің «Маман-патриот» жобасы негізінде патриоттық рухы биік, адамгершілік қасиеттері жоғары, бәсекеге қабілетті, білімді, білікті, мәдениетті, Отанға адал, өткен ата-бабаларының ерліктерін үлгі-өнеге тұтатын, олардың ерлік істерін қайталауға тырысатын және оны рухани мұра етіп, келер ұрпаққа насихаттайтын, ерікті Қазақстан жастарын тәрбиелеу мақсатында Кеңес Одағының Батыры, жерлесіміз, колледж түлегі-Ибраев Айткеш Абайұлының құрметіне «Ерлік-насихат» ұйымыөз жұмысын

бастады. Ұйымның негізгі жұмыс бағыты – Батыр түлектеріміз: С.И. Морозов, П.Ф. Железняков, Кенжебек Шакенов, соғыс ардагерлері: Роллан Мусин, Рымбек Байсейітовтың ерліктерін студенттер арасында кеңінен насихаттау, тарату, зерттеу, үлгі-өнеге ету. Ал Айткеш Ибраев ерліктерін кеңінен дәріптеу, оның өмір жолын зерттеу – ұйым мүшелерінің басы мақсаты.

Ибраев Айткеш Абайұлы - Кенес Одағының Батыры, колледж студенті болған, 1924 жылы 15 мамырда ШҚО Ново – Баженово ауылында шаруа отбасында дүниегекелді. Білімі - 7 кластық, 1941 жылы Семей қаржы-экономикалық техникумына түсіп, аяқтай алмай, 1942 жылы Қызыл Армия қатарына шақырылды. 1942 жылдың маусым айында Солтүстік-Батыс майданы 380 атқыштар дивизиясына қару командирі болып ұрысқа кіріседі. Ол Кострица-Жерносекова-Тархово бағытын қорғады. 1943 жылы Демянск шабуылына қатысып, ол жерден сержант атағын алды, сол жылы 45 милим зеңбіректің взвод командирі болып соғыс өртіне болды. Курск, Брянск соғыстарына қатысып, ерлігі үшін Қызыл Жұлдыз орденін төсіне қадады. Белорус майданында Гомель-Речицкий операциясына қатысып, старшина атағын алады. Минск түбінде болған шайқаста Айткеш Ибраев қоршауда қалған жаудың бір тобын құртады. Ұрыста Айткеш 192 неміс солдаты мен офицерлерін, 19 автомашинасын, 55 қару-жарақ вагонын, 6 танкке қарсы зеңбіректі, 12 пулеметтің көзін жойды. Соңында жаудың 27 әскерін құртып барып, өзі де жан тапсырды. Айткеш Ибраев небәрі 20 жас шамасында еді. Міне, ерлік деп осыны айт! Осындай Ерлікті жасаған Батырға бүгінде баршамыз қарыздармыз! Осы мақсатта «Ерлік-Насихат» ұйымын Айткеш Ибраевтың есімімен атау заңдылық.

Ұйым жұмысы арқылы колледждің барлық студенттері оқу жылы барысында оқу-тәрбие жұмыстарының нәтижесі-рейтингісін, патриоттық деңгейлерін жоғарылатуға, интеллектуалдық, толеранттық жақтарын күшейтуге жұмыс жасап, өз-өздерін рухани байытуға мүмкіндік алады.

Ұйым жастарды патриоттық, рухтық, руханилық мәдениетті қалыптастыруға бағытталған іс шаралардың іске асырылу әдістерін қарастырады. Және де колледж студенттерінің бәсекеге қабілетті, мәдениеттіліктері жоғары, жан-жақты, рухани бай, өз елінің патриоты, ұлы тұлғаларын үлгі етіп, құрметтей білетін, ұлттық рухы биік, батыл, ерлікке жақын студенттерді тәрбиелейді, әрқайсысын қазіргі заманның батырлары етіп тәрбиелей отырып, білімділік деңгейлерін одан әрі жақсартады, патриоттық сезімдерін жоғарылата отырып, Отанға деген сүйіспеншіліктерін арттырады, Отан үшін жандарын қиған өткен ата-бабаларымыздың ерлік істерін жақсы біліп, құрметпен қарап, оларға ұқсай білуге тәрбиеленеді. Колледждің Батыр түлектерінің, Ұлы отан соғысының ардагерлерінің ерлік істерін колледж студенттері арасында кеңінен насихаттау жұмысымен айналысады. Ұйым патриоттық, ерлік істерді насихаттай отырып, жүрегі үлкен, ақылы терең, білімі кемел, қайсар, ержүрек «Мәңгілік елдің» нағыз ұрпақтарын тәрбиелеу үшін жұмыс жасайды. А.Ибраев атындағы «Ең патриот топ» сайысына топтар арасында жүйелі жұмыс жүргізіп, жеңімпаздарын анықтайды, Атаулы вымпельді салтанатты түрде табыстайды. Колледждегі барлық атаулы топтар сайысын қорытындылап,

жеңімпаздарды семестр сайын анықтап, марапаттайды. /Р.Байсеитов атындағы «Ең кәсіби топ», Р.Мусин атындағы «Ең интеллектуалды топ», «С.Морозов атындағы «Ең спортшы топ», П.Ф.Железняков атындағы «Ең креативті топ»/.

Ұйымның жұмыс бағыттары: 1. «Рухани жаңғыру» қағидаларын оқыту, патриоттық мәдениетті қалыптастыру бағыты./ семинар, тренинг, марафон, сайыс, ток-шоу, брифинг, тәрбиелік сағаттар, актив сағаттары, «Патриоттық сағат» шарасы, патриоттық акциялар, шығармашылық жұмыстар, конкурстар, ата-аналар сағаты т.б./ 2.«Ерлік-насихат» технологиялар орталығы.Бұл бағытта Атаұлы топтар арасындағы сайысты семестр қорытындысы бойынша анықтап, қорытындысын әлеуметтік желіге жүктейді, «Батырлардың ерліктері» насихаттау жұмыстары, «Ерлік сағаттары», «Мұражайлық сағат», «Маман-патриот» жобасының жұмысы, зерттеушілік жұмыстар, ардагерлермен кездесулер, архив жұмыстары, сауалнама, тестілер, сұрақтар, электронды портал, ата-аналармен байланыс т.б. Нәтижелі жұмыстарды әлеуметтік желіге жүктеу арқылы ұстаздарды, студенттерді, ата-аналарды ақпараттандырып отырады. 3.Қазіргі заманның батырларын қалыптастыру. Батыр бабаларының, колледждің Батыр түлектерінің, соғыс ардагерлерінің ерлік істерін оқыту, үнемі үлгі-өнеге ету, кездесулер өткізу, тарихи-ерлік сабақтарын, семинарлар арқылы оқу-тәрбие жұмыстарында зерделеу, талдау, түсіну, ойға түйю жұмыстарын жүйелі жүргізу, бағыттау. Құқық бұзушылыққа қарсы тұру, жемқорлыққа жол бермеу, экстремистік, террористік жағдайларды байқаған жағдайда еш қорқусыз арнайы органдарға хабар беруге, өмірде кездейсоқ бақытсыздыққа ұшырау кезінде адамдарға қамқор болу, қол ұшын созып, батырлық танытуға, қиындыққа төзе білу, жақындарына жанашыр болуға, батыр бабаларына ұқсауға, олардың ерлік істерін қайталауға, жастар арасында насихаттай білуге тәрбиелеу.Батылдық танытқан колледж студенттерінің істерін қолдау, насихаттау,марапаттау, басқа студенттерге үлгі етуге жұмыс жасау.

Ұйымға мүшелерді қабылдау тәртібі

«Ерлік-насихат» ұйымына мүшелікке тәрбиелік диагностиканың қорытындысы бойынша патриоттық тәрбие бағытында ең ұпай саны жоғары студенттер және колледжде, қоғамда ешқашанда тәртіп бұзып, құқық бұзушылыққа жол бермеген қағидашыл, шыншыл,батыл студенттер қабылданады.Бұл студенттердің бойында ұлттық рухы жоғары, өзін, ата-анасын, достарын, оқыған оқу орнын, маңайындағы барлық адамдарды, әсіресе Ұлы Отан соғысының ардагерлерін аса қадірлейтін, олардың ерлік істерін үнемі оқуға, адамдар арасында насихаттауға бейім, турашыл, азаматтық-құқықтық деңгейі жоғары қасиеттері болуы шарт.Ұйым мүшелерінің адами қасиеттері жоғары, жүректері сыйластыққа толы, қайырымды, төзімді, іске де, сөзге де берік, өз ісіне адал, кішіпейіл, үлкенді құрметтеп, кішіні ізет тұтатын, батыл, ең бастысы үнемі басқа студенттерге барлық жағынан үлгі-өнеге көрсететіндей болады.

«Ерлік-насихат» ұйымына қабылдаудың тәртібі:

- топ жетекшісінің мінездемесі;
- сауалнамалық- диагностикадан өту нәтижесі;
- директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарымен әңгіме;
- ұйымға мүшелікке қабылдау, арнайы галстук тағу, ант қабылдау,

«Ерлік-насихат» ұйымы мүшелерінің құжаттары, материалдары ұйымның электронды базасында сақталады және ұйым өз жұмысын жұмыс жоспарымен, бағдарламасымен жүргізеді. Әрбір мүше жеке портфолио жинақтайды, жылдың соңында қорғап, ұйымға тапсырады. Колледжді аяқтаған соң да мүшелері ұйыммен байланыста болуға болады. Колледжді аяқтаған кезде ұйым мүшелеріне арнайы сертификаттар беріледі.

«Ерлік-насихат» ұйымы жетекшісінің қызметі

Ұйым жетекшісі колледждегі барлық оқу топтарының топ жетекшілерімен, клуб, үйірме жетекшілерімен, жастар қоғамдарының жетекшілерімен, медиатека, мұражай, жатақхана тәрбиешілерімен тығыз байланыста қызмет етеді. Ұйым ережесіне сәйкес ұйымның жылдық жұмыс жоспарын жасайды. Оқу жылы басында педагогикалық-психологиялық, тәрбиелік диагностика жұмысын талдауға, қорытындылауға араласады. Ұйымға мүшелер қабылдауда, құжаттар құрастыруда ақыл-кеңестер береді. Оқу жылында клубтың жоспары бойынша мүшелерді ұйымдастырып, олардың шығармашылық деңгейлерін шыңдаумен айналасады. Ұйым ұранын, эмблемасын, антын қарастырады. Ұйым мүшелеріне шығармашылық портфолио жинақтауға, оның құрылымын жасауға, ай сайын рейтингтерін анықтауға, талдау жасауға бағыт-бағдыр беретін белсенді педагог. Мониторинг жасайды, студенттік жиналыстарда барлық студенттерді ақпараттандырады, электронды тақтаға рейтинг қорытындысын көрсетіп отырады. Ереженің барлық бағыттарына сапалы жұмыс жүргізеді. Педагогикалық кеңесте, топ жетекшілерінің семинарында патриоттық, рухани, отбасылық тәрбие бойынша талдау жасап, педагогикалық ұжымды ақпараттандырып отырады, есеп береді. Мүшелердің портфолиоларын қарастырады, тексереді, бағыт-бағдар береді, есептерін тыңдайды, анықтама жазады. Колледжді бітірген ұйым түлектеріне сертификат дайындайды.

«Ерлік-насихат» ұйымы жұмысын ынталандыру

«Ерлік-насихат» ұйымының мүшелері жауапкершілікпен жұмыс атқарған жағдайда «Колледж элитасы» тақтасынан суреті орын алады, белсенді студенттерге алғыс хаттар, грамота, дипломдар мен сертификаттар беріледі.

Өзгерістер енгізу парағы

«Ерлік-насихат» ұйымы ережесі сапа менеджменті жүйесінің кестесі бойынша енгізіледі.

Сақтау, ережеге өзгерістер енгізу. Құжаттарды басқару СТП-СФЭК-СМК-ДП-11.04.01 сай жүргізіледі.

№ р/с	өзгеріс енгізілген пункт №	өзгеріс енгізілген күн	Негізі (бұйрықтың күні, №)	өзгеріс енгізілген күн	Өзгеріс енгізген адамның аты-жөні
1	2	3	4	5	6

«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫНА ТЫЛ ЕҢБЕККЕРЛЕРІНІҢ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ»

Автор: Еркінова Диляра Біржанқызы, 1-курс;

Ғылыми жетекші: Жадыра Базылжановна Сегизбаева, Тарих және арнайы пәндер оқытушысы

Қазақстан-Американдық еркін университеті, Жоғарғы колледжі.

«1941-1945 жылғы Ұлы Отан соғысы жылдарындағы байланыс саласының дамуы» атты мемлекетаралық қашықтық студенттік – зерттеушілік конференциясы

Фашистік Германияға қарсы соғыс аяқталар кезінде халықтың күшін майданда ғана емес, сонымен қатар тылда да еселеп арттыра түсуді талап етті. Қызыл Армияның табыстары социалистік мемлекеттің үздіксіз өсіп отырған экономикалық және рухани күштерімен қамтамасыз етілді, ал майдандағы әрбір жаңа жеңіс совет тылын нығайта түсті.

Майданның заказдарын ойдағыдай орындау жолындағы социалистік жарыс кеңінен өріс алды. Өндірістің резервтерін барынша толық пайдалану, еңбек өнімділігін арттырып, жаудан азат етілген аудандардағы халық шаруашылығын тезірек қалпына келтіру жолындағы қозғалыс бұрынғыдан да гөрі кең құлаш жайды. Мұнда партия, комсомол және кәсіподақтар ұйымдарының жұмысы шешуші дәрежеде себепші болды. 1944 жылдың аяқ кезінде өнеркәсіпте барлық жұмысшылардың 85 проценттен астамы жарысқа қосылды. Сол кезде өндірісте орасан зор күш болып отырған жастар жарысқа мейлінше қызу қатысты. Мысалы, соғыс жабдықтары мен машина жасау заводтарындағы барлық жұмысшылардың 40 проценттен 50 процентіне дейінгі жігіттер мен қыздар болды. Комсомол-жастар бригадаларының жарысы социалистік жарыстың негізгі түрі, жас жұмысшылар мен жұмысшы әйелдерді өндірісте үйретудің мектебі болды. Егер 1942 жылы құрамында 100 мың адамы бар осындай 10 мың бригада болса, 1945 жылдың басында бұл бригадалардың саны 150 мыңға жетіп, бір миллионға жуық адамды біріктірді.

Көмір өнеркәсібінде көмір өндірудің жылдық нормаларын бірнеше рет асыра орындаған Кузбасстың даңқты шахтерлері Е. Е. Девяткин мен В. Р. Семькиннің жолын (қуғандар көп болды. Кизель көмір бассейнінде көмірді шапшаң қазудың П.Қ.Поджаров жасаған әдісі жарыққа тпығыт, кеңінен таратылды. Болатты тез пісірушілер армиясы жаңа есімдермен толықты. Кузнецк металлургия комбинатында даңқты мастер А. Я. Чалковтың шәкірті комсомолец Н. М. Прудников өзінің ұстазымен ойдағыдай жарысқа түсті. Магнитогорск комбинатында болат пісірушілер М.Ф.Пугачев, П.Н. Бревешкин, Златоуст заводында - В.М.Амосов және басқалары озаттардың алдыңғы сапында болды.

Темір рудниктерінде А. И. Семиволостың жұмыс әдісі елге әйгілі болды. Бұл әдістің мәні мынада еді: бірнеше маман жұмысшылардан құрылған комплексті бригада еңбекті дәл бөлісіп алудың арқасында бұрғышылардың жұмысты үздіксіз істеуін қамтамасыз етіп отырды. Мұның өзі көп забойларда тез бұрғылауға көшуге мүмкіндік туғызды. Алғаш күрделі сияқты болып көрінбейтін осы негізгі ойды жүзеге асырудың нәтижесі таңқаларлықтай болып тпықты. Мысалы, Кривой Рогтың темір рудасы бассейніндегі «Валявко» шахтасында Семиволостың әдісі бойынша

жұмыс істеген бұрғышылар бір сменада бес және онан да артық норма орындап жүрді.

1944—1945 жылдары еңбек өнімділігін шұғыл арттыруға жеткен Донецкінің шахтер-забойшысы Л. Т. Голоколосовтың есімін бүкіл еліміз білді. Әдетте, көмір шабушылар бір забойда шабатын болса Голоколосов кезекпен бірнеше забойда шабатын болды. Ол екінші, үшінші, төртінші -және бесінші забойларды бұрғылап болғанша, бірінші забойдағы дәрінің иісі тарайды да, онда қайтадан жұмыс істеуге мүмкіндік туады. Голоколосов және оның шәкірттері жұмыс істеген «Бенгеровка» шахтасында 1944 жылы көмір өндірудің мөлшері соғыстан бұрынғы дәрежесінен өкі есе артты. Ал басқыншылық жылдары жау айуандықпен ққиратқан және әлі толық қалпына келтіріліп болмаған шахтадағы жұмыс жағдайы соғыстан бұрынғысымен салыстырғанда өлшеусіз нашар еді.

Коммунистік партия халықтың күшін ең басты міндетті орындауды жауды тезірек жеңуге жұмылдыра отырып, мұнымен қатар соғыстан кейін халық шаруашылығын қалпына келтіру және бейбіт құрылысқа тезірек көшу үшін жағдай әзірлеуге барған сайын үлкен мән беріп отырды. 1944 -1945 жылдарда совет экономикасын өркендетуді де халық шаруашылығының осы екі міндеті тұрғысынан қарау керек болады.

Бұл міндеттердің жүзеге асырылуы ауыр индустрияның, ең алдымен оның жетекші салалары -металлургия, отын, энергетика, машина жасау, химия өнеркәсібінің өсуіне тікелей байланысты еді. Міне сондықтан Коммунистік партия 1944 -1945 жылдарда да өнеркәсіпке ерекше назар аударумен болды. Бұл жылдары қара іметаллургия едәуір табыстарға жетті. Металл қорыту шығыс аудандарында, сондай-ақ еліміздің басқыншылықтан азат етілген оңтүстік аудандарында да өсті. 1944 жылы жалпы өндірілген шойын 7,8 миллион тонна болды да, 1943 жылғыдан 1,7 миллион артты: прокат—7,8 миллион тонна, бұл 1943 жылғыдан 1,6 миллион тонна артық; қорытылған болат 10,9 миллион тонна, яғни өткен жылғыдан 2,4 миллион тонна асып түсті. 1945 жылы қара металлургия қарқындап дами берді. Сол жылдың бірінші жартысында оның алдындағы жылдың сол мерзімімен салыстырғанда, шойын 27,6 процент, прокат 21,4 процент артық өндірілді, болат қорыту 15,8 процент өсті. Жоғары сапалы болат өндіру недәуір артты. Еліміз түсті металдарды -алюминийді, мысты, мырышты, никельді және басқаларды көп ала бастады.

Электр энергиясын арттыра өндіру үшін де көп жұмыстар істелді. Жау басып алған аудандардан өнеркәсіп көшірілген және бірқатар жаңа кәсіпорындар салынған шығыс аудандарында электр энергиясының тапшылығы өте-мөте күшті болды. 1943 жылы 9292,8 миллиард киловаттсағат электр энергиясы өндірілген болса, 1944 жылдың өзінде ол 89,2 миллиард киловатт-сағатқа жетті, ал 1944 жылдың бірінші жартысымен салыстырғанда 1945 жылдың бірінші жартысында ол 12,4 процент артты.

Машина жасау кәсіпорындарының қызметкерлері үлкен табысқа жетті. 1943 жылғымен салыстырғанда 1944 жылы машина жасаудың және металл өңдеудің жалпы өнімі 11 процент өсіп, соғыстан бұрынғы 1940 жылғыға қарағанда, 158 процент болды.

Металлургия, отын, электроэнергетика, машина жасау өнеркәсібінің қол жеткен табыстары өзімізде соғыс өндірісін онан әрі дамыта беру үшін берік негіз жасап берді.

1945 жылдың бірінші жартысында соғыс техникасының майданға ағытылуы бұрынғыдан да үдей түсті. Осы уақыттың ішінде 1944 жылдың алғашқы алты айына қарағанда, майдандағы армияға ИС-2 ауыр танкілері 1,5 есе, өздігінен жүретін ИСУ-122 артиллерия қондырғысы 8 есе көп түсті. Осыған сәйкес 152 миллиметрлік гаубица шығару 2 есеге жуық, ал 100 миллиметрлік зеңбірек шығару 5 есе артты. Як-8 истребительдерін біздің әскерлеріміз, 1944 жылы қанша алған болса, 1945 жылдың бірінші жартысында сол мөлшерде алды, 1944 жылға қарағанда Ту-2 бомбардировщиктерін 1,2 есе, Ил-10 штурмовиктерін 6,4 есе артық алды.

Әскерлердің соғыс техникасымен қарулануы үздіксіз өсе берді. Егер 1942—1948 жылдардағы операциялар кезінде Қызыл Армияның бір атқыштар дивизиясына орта есеппен 180—200 зеңбірек пен миномет, 14—17 танк, 18—20 самолет келген болса, 1944 жылы 200-245 зеңбірек пен миномет, 14—95 танк пен өздігінен жүретін артиллерия қондырғысы және 22—46 самолет келетін болды. Қару-жарактың сапасы жақсаруы арқасында Совет Қарулы

Танк жасау өнеркәсібі өз міндеттерін ойдағыдай атқарды. Танк жасаушылар броньды танк техникасының конструкторлары Н. Л. Духовпен, Ж. Я. Котинмен, С. П. Махонинмен, А. А. Морозовпен, Л. С. Трояновпен және артиллерия қаруларының конструкторларымен бірлесіп, 1944 жылы 122 миллиметрлік зеңбірегі бар ИС-2 ауыр танкісін жаппай шығаруды өрістетті. Өзінің тактикалық-техникалық сапасы жағынан ол тек немістердің ғана емес, сонымен қатар осы кластағы шетел машиналарының бәрінен де асып түсті. Өзгертіліп жасалған орта Т-84 танкісіне тең келетін машиналар болмады, ол бұрынғысына қарағанда әлдеқайда жүйрік және қорғаныс сауыты анағұрлым берік болып шығып, (6 миллиметрлік калибрлі зеңбіректің орнына 85 миллиметрлік зеңбірекпен жабдықталды.

Авиация өнеркәсібі де алға басумен болды. Заводтардың коллективтері конструкторлар С. В. Ильюшинмен, В. Я. Климовпен, С.А.Лавочкинмен., А. И.Микоянмен., А.А.Микулинмен., А.Н.Туполевпен., А.Д.Швецовпен., А.С. Яковлевпен және басқаларымен тығыз ынтымақтаса отырып, самолеттердің жауынгерлік сапасы өте жоғары жаңа түрлерін жасап шығарды. М.В.Келдыш бастаған бір топ ғалымдар Флаттер теориясын жасап шығарды, бұл теория аса шапшаң ұшатын самолеттердің ерекше түрдегі дірілдеуін болдырмауын қамтамасыз етті, сөйтіп мұның өзімен оларды бүлінуден алдын ала сақтандырды. И.И.Китайгородский бастаған ғалымдардың тағы бір тобы броньды шыны жасап шығарды, ол әдеттегі шыныдан 95 есе берік болды да броньды қаптамамен бірге Ил-2 самолетінің кабинасын оқтан сақтады. 1944 жылы шапшаң ұшатын Ту-2 бомбардировшигін көптеп шығару жұмысы өрістеді. Салмағы 18 тонна келетін бұл машинаның ұшу жылдамдығы сағатына 550 километрге дейін жетті. Сол кездегі бомбардировщиктер үшін бұл орасан зор жылдамдық еді. А.С.Яковлев конструкциясындағы истребительді ойдағыдай жаңғырту нәтижесінде Як-3 самоләті жасалып, ол ұрыс құралы үшін қабылданды, бұл самолет зеңбірек оғының күші мен маневр жасаудағы икемділігі жағынан немістердің таңдаулы деген истребительдерінен асып түсті. Жауынгерлік сапасының жоғарылығы жөнінен

ерекіпе көзге түскен жаңа Ла-7 истребителін де сол жылы апиация қаруына алынды. Советтің Ил-10 жаңа штурмовигінің жауынгерлік сапасында да немістер өз көздерімен көрді, бұл -аса ұшқыр, манепр жасауға барынша оңтайлы және жүкті көп көтеретін, ал ең бастысы атыс күші басым самолет еді.

Біздің қаһарман жұмысшы табымыздың техниктермен, иженерлермен, ғалымдармен ынтымақтаса отырып, совет өнеркәсібін 1944-1945 жылдары табыстарға жеткізуі социалистік экономиканың калиталистік экономикадан артықшылығын тағы да айқын дәлелдеп берді.

Бірақ осы қиыншылықтарға карамастан, темір жолшылар өз міндеттерін орындап шықты. Тасымал жүктердің ең алдымен көмір, кокс, руда, металл, мұнай сияқты стратегиялық жүктер тасымалының көлемі ұдайы артумен болды. Ол 1042 жылғымен салыстырғанда, 1944 жылы 20 процент артты. 1044 жылғы декабрьге қарағанда 1945 жылы майда тәулігіне орта есеппен жүк тиеу 88 процент артты. Темір жол транспорты өскери тасымалды тыңғылықты және кідіріссіз жүргізіп отырды. Мысалы, 1944 жылы тек екі операцияны ғана -Львов-Сандомир және Яссы-Кишинен операцияларын қамтамасыз ету үшін ұрыс техникасы, азық-түлік және оқ-дәрі тиелген 240 мың вагон мезгілінде жеткізілді. 1945 жылы, Берлин операциясына әзірлену кевінде, Польша мен Шығыс Пруссиядағы темір жол станцияларына соғыс жүктері тиелген 28 мың вагон барды. Темір жолдармен тасылған соғыс жүктерінің жалпы көлемі 1944 жылы және 1945 жылдың бірінші жартысында 8 884 200 вагон болды. Осы уақыттың ішінде Қызыл Армияның автомобиль транспортымен 65 400 мың тонна әр түрлі жүк тасылды. Транспорттың «нашарлығынан» біздің шабуылымыз жүзеге асырылмай қалады деген жау болжамынан түк те шықпады.

Темір жол транспортының 1944—1945 жылдардағы табыстары партия ұйымдары жүргізген күрделі жұмыстың, совет темір жолшыларының жан қиярлық еңбегінің нәтижесі болды.

Транспорттың күші мен қаражаты ең алдымен халық шаруашылығына және қорғанысқа ең қажетті маңызы бар жүктерді тасуға жұмылдырылды. Жүктерді тасымалдауға диспетчерлік бақылау күшейтілді, Көпшілік қолды жүктер арнаулы маршрут поездарымен тасылды, Мысалы, Кузнецкі көмірін Уралға жеткізіп, ол жақтан руда әкелетін поездар құрастырылды; 1944 жылғы егіннен алынған астықты тасымалдау үшін «астық» маршруттары құрылды. Өнеркәсіпі орындары мен темір жол транспортындағы партия ұйымдарының инициативасы бойынша, заводтардағы және фабрикалардағы кірме жолдардың қызметкерлері мен темір жолшылардың арасында жүкті тиеу және түсіру кезінде вагондардың босқа тұрып қалатын Уақытын қысқарту жолындағы жарыс кеңінен өрістетілді, Өнеркәсіп орындары паровоздарды жөндеуде транспорт қызметкерлеріне көмек көрсетіп отырды.

Советтік соғыс экономикасы өркендеуінің қорытындыларын шығара келіп, кейбір буржуазияшыл тарихшылардың бұл табыстардың меңызын кемітуге бағытталған әрекеттеріне тоқталмай кетуге болмайды. Буржуазиялық историография жауды жеңуде біздің елімізге одақтастардың қару-жарақ, материал, азық-түлік беруі шешуші роль атқарды-мыс деп дәлелдеуге көп арамтер болады. Совет Одағының соғыс кезінде ленд-лиз бойынша халық шаруашылығы үшін аса маңызды машиналар, жабдықтар, материалдар алғаны рас. Мысалы, АҚШ пен

Англиядан 401 400 автомобиль әкелінді. Сондай-ақ паровоздар, жанар май, байланыс құралдарын, түсті металдар мен химиялық заттардың неше түрлерін алудың да үлкен маңызы болды. Алайда, тұтас алғанда, осы алынған заттардың барлығы соғыстың барысына шешуші әсер еткен жоқ және ете алмайтын да еді. Мысалы, ленд-лиз бойынша алынған самолеттер өзіміз жасап шығарғанымыздың 18 проценті, танкілер -7 проценті, зенит артиллериясы -2 проценті болды. Осы көмектің қаншалықты роль атқарғанын анық түсіну үшін мынаны айтсақ та жеткілікті болады: Совет Одағы 1941 жылғы 1 июльден 1945 жылғы 1 июльге дейін 108 028 соғыс самолетін, 95 099 танкі мен өздігінен жүретін артиллерия қондырғысын, 188 100 зеңбірек, 247 900 миномет шығарған. Айта кетерлік бір жағдай, 1944 жылдың өзінде-ақ сырттан қару-жарақтардың маңызды түрлерін алу қысқартылды, СССР соғыс экономикасының өндірісті дамыту жөнінде жоғары дәрежеге жеткендігі соншалық, ол өз күшімен Майданды қару-жарақтардың, оқ-дәрілердің және соғыс жабдықтарының қажетті түрлерімен қамтамасыз етіп отырды. Бұл соғыс әрекеттерінің орасан кең көлемде өрістеуіне қарамастан осындай дәрежеге жетті! Советтік соғыс техникасының табыстары шын мәнінде адам айтқысыз зор еді. Егер 1948 жылдан бастап, әсіресе 1944 және 1945 жылдары біздің халқымыздың соғыс өндірісін онан әрі дамытуымен Қатар халық шаруашылығын қалпына келтіруде аса көп жұмыстарды кеңінен өрістеткенін еске алатын болсақ, бұл табыстар ерекше айқын көрінеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Ұлы Жеңіс ардагерлері. Ветераны Великой победа, книга вторая. Усть-Каменогорск, издательство «Восток-Печать», 2015 -226 б.- қазақша, орысша
2. Фотоальбом. Отан батырларын мадақтайды. Шығысқазақстандықтар – Кеңес Одағының Батырлары – Өскемен: Медиа-Альянс 2010 Крутова Н.В
3. Бесстрашные. Очерки о Героях Советского Союза из Восточного Казахстана. Алма-Ата , Изд. «Казахстан», 1964. А. Потапов.
4. Жеңіс жолында от кешкендер: Майдангерлердің жауынгерлік жолдары туралы хикаяттар мен әңгімелер. – Өскемен Медиа-Альянс, 2005. – 192б. Елтай Елғон.
5. Жеңіс. Победа : Фотоальбом. – Алматы: Өнер, 2005 – 80 бет. Әшірбек Көпіш
6. Тыловые эвакуогоспитали Казахстана и Республик Средней Азии (САВО) в годы Великой Отечественной войны- Астана: Елорда, 2005. – 272с. Жакупова М.А

«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ ЖЫЛДАРЫНДЫҒЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БАЙЛАНЫСШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗМЕТІ»

Студент: Рысбекова Камила Бердібекқызы , 1-курс;

Ғылыми жетекші: Жадыра Базылжановна Сегізбаева , Тарих және арнайы пәндер
оқытушысы;

Қазақстан-Американдық еркін университеті, Жоғарғы колледжі.

Біздің жүрегіміз темір емес. Бірақ біздің кек отымыз қандай темірді болса да ерітіп, күйдіріп жібере алады. біздің үрейді жеңетін ең күшті қаруымыз бар, ол – Отанға деген сүйіспеншілік.

Бауыржан Момышұлы

Адам баласы үшін соғыстан асқан кесепат жоқ. Соғыс! Жалғыз ауыз сөз. Бірақ қандай қорқынышты?! Соғыс дегеніміз – қайғы – қасірет, қантөгіс, өлім – жетім. Соғыс дегеніміз – күн сайын туған – туыстан, жақын – жорадан, қарулас досыңнан айырылу. 9 мамыр Жеңіс күні - әр адамды толқытатын ерекше, аса қастерлі де айтулы күн. Сондықтан осы Ұлы мерекені ерекше қабылдаймын.

Сұрапыл соғысты бастан өткеріп, бізді жеңіске жеткізген ата – бабаларымызды, сол жылдарда қиындыққа төзіп, тылдағы ауыр жұмыстарды атқарып, сонысымен Жеңіс күндерін жақындатқан аналарымызды да мақтан тұтамыз. Жеңімпаз әкелердің, достық пен татулықты қастерлеген аға буынның жалғасы екенімізді ардақ тұтамыз. Бақытты күндер мен шуақты таңдарды әперген барша ардагер аталарымыз бен аналарымыздың алдында басымызды иеміз. Үниені тітіренткен 1941-1945 жылдары болған сұрапыл соғыс бірнеше жүз мыңдаған адамдардың өмірін қиды.

Соғыс кезінде Құрлықтағы әскерде барлығы 8000 – нан астам Кеңес Одағының Батыры, соның ішінде 1800 артиллерист, 142 танкист, инженерлік әскерлердің 650 жауынгері, 290 – нан астам байланысшылар, Әуе шабуылына қарсы қорғаныстың 93 жауынгері, әскери тылдың 52 жауынгері, 44 медицина қызметкері; Әскери Әуе Күштерінде 2400 – ден астам; Әскери – Теңіз флотында 500 – ден астам адам; 400 – ге таяу партизан, астыртын жұмыстағылар мен барлаушылар; 150 – ден астам шекарашы болды. Осындай жоғары атаққа ие болған жауынгерлердің жалпы саны 1603 адам, соның ішінде 76 – сы әйелдер. Бұл атаққа 104 адам екі мәрте, үш адам: Г.К.Жуков, И.Н.Кожедуб, А.И.Покрышкин үш мәрте ие болған. Қазақстанның 500 – ге таяу сарбазы мен сардары Кеңес Одағының Батыры атағына ие болды, олардың 109 – ы біздің шығысқазақстандықтар .

Байланысшылар фронтты байланыспен қамтамасыз етті, барлық бөлімшелерді бір-бірімен байланыстырды, бұйрықтар мен маңызды ақпаратты берді және қабылдады.

1941 жылғы 17 қыркүйекте Мемлекеттік Қорғаныс Комитеті "КСРО азаматтарын әскери істі жалпыға бірдей міндетті оқыту туралы" қаулы қабылдады, оған сәйкес өндірістен қол үзбей, 16 жастан 50 жасқа дейінгі ер адамдар үшін әскери істі міндетті оқыту енгізілді. Сабақтар 110 сағаттық бағдарлама бойынша өткізілді. Азаматтарға саптық дайындық, пулемет, винтовка, миномет және қол гранатасын игеру техникасы үйретілді, сондай-ақ химияға қарсы қорғау, окоптар қазу және

бүркемелеу өнері оқытылды, сондай-ақ жеке жауынгер мен бөлімшенің тактикалық дайындығы бойынша білім берілді. Облыста жаппай оқыту арқылы мыңдаған әскерге шақырылушылар даярланды. Тек Лениногор қаласында 98 топ құрылды, онда 1941 жылдың соңына қарай 34 мың адам оқытудан өтті. Жалпы оқыту арқылы жастар арасынан 14 мың адам дайындалды. шаңғышылар, тау атқыштары мен пулеметшілер бұл ереже тек ер адамдарды оқуға міндеттегеніне қарамастан, әскери білімді игеруге әйелдер де белсенді қатысты. Облыстық әскери комитеттер жоғары сынып қыздары мен техникум студенттерін әскери мамандықтарға оқытуға көп көңіл бөлді. Тек Өскеменде арнайы бағдарламалар бойынша радиотелеграфистер, телеграфистер, байланысшылар, медбикелер курстарында 5 мыңға жуық қыз білім алды.

Қазіргі уақытта КСРО батырларының 329 байланысшысының есімдері белгілі (сонымен қатар 57 әскери — әуе күштерінің байланыс бөлімдері мен бөлімшелерінің Штаттарында ерлік кезінде болмаған, Ресей Федерациясының 8 батыр байланысшысы (12-ге тең, ерлік басталғанға дейін немесе одан кейін байланысшы қызметін атқарған және басқа министрліктер мен ведомстволарда қызмет еткен 3 байланысшы).

Байланыс кейіпкерлерінің арасында 24 ұлт өкілдері бар, олардың көпшілігі орыс ұлты.

Ұлы Отан соғысы жылдарындағы байланысшылардың ерліктерінің географиясы кең. Олар оларды Мәскеу мен Ленинград түбіндегі шайқастарда, Сталинградты қорғау кезінде және Курск доғасында, Днепрден өтіп, Берлинге шабуыл жасау кезінде жасады.

Ұлы Отан соғысы кезінде әскерлерді үздіксіз басқаруды қамтамасыз ету үшін күрделі және өте жауапты міндет байланыс жауынгерлеріне жүктелді. Жекелеген радиостанциялар құрамаларының, бөлімдерінің, бөлімшелерінің және экипаждарының офицерлері, сержанттары мен сарбаздары басқа әскер түрлері мен тектерінің жауынгерлерімен бірге күштерін де, өмірін де аямай, фашистік басқыншылармен ерлікпен шайқасты. Олар Отан алдындағы борышын жанқиярлықпен орындады және өздерін өлмес даңқпен жауып тастады.

Жауынгерлік тапсырмаларды орындау барысында олар байланыс құралдарын шебер қолданды, байланысты ұйымдастыру тәсілдерін үнемі жетілдіріп отырды және өздерінің арнайы дағдылары мен дағдыларын жақсартты.

Ұлы Отан соғысының шежіресінде әскери байланысшылардың – радистердің, телефонистердің, телеграфистердің, алыс байланыс механиктерінің, желілік бақылаушылардың, сигнал берушілердің, фельдъегерлік-пошта байланысы қызметкерлерінің және бұрын-соңды болмаған төзімділік, әскери шеберлік, бастама және тапқырлық, шынайы ерлік көрсеткен басқа да мамандардың көптеген батырлық әрекеттері мен ерліктері құрлықта, теңізде және ауада да бар.

Әр түрлі мамандықтағы байланысшылардың ерлігі мен батылдығының нақты мысалдарын қарастыра отырып, ең алдымен алдыңғы қатардағы телефоншылар мен желілік бақылаушылардың жұмысын атап өту керек. Жауынгерлік жағдай көбінесе байланысшылардан сызықтар салуды, жаудың отының астында оларға зақым келтіруді жоюды талап етеді. Парыз сезімі, әскери антқа деген адалдық байланысшыларды қауіп-қатерге қарамастан жолға шығуға мәжбүр етеді.

Күнделікті өмірлері туралы естеліктерден және байланысшылардың әңгімелерінен білуге болады. Өкінішке орай, қазір көбісі тірілердің қатарында емес. Бірақ жергілікті өлкетанушылардың, тарихшылардың және журналистердің естеліктерін дер кезінде жазған жұмыстарының арқасында біз қазір соғыс туралы шындықты біліп жатырмыз. Ұлы Отан Соғысында ерең еңбегімен ерекшеленген жерлестеріміздің еңбегіне шолу жасайық:

Голованов Семён Фёдорович 1941-1945 жылдары соғысқан, байланысшы, бейбіт өмірде КМК-нда балқыту цехында жұмыс істеген. 1920 жылы Шығыс Қазақстан облысының Партановка ауылында дүниеге келген. Соғыстың алғашқы күндерінде – ақ байланысшы мамандығын меңгерген кадрлық әскери қызметші ретінде майданға түскен 120 – шы гвардиялық атқыштар дивизиясының құрамында қызмет еткерген. Сталинградты қорғау үшін болған ұрыстарға қатысқан. Орлов – Курск доғасында соғысқан, Белоруссияны, кейін Польша қалаларын азат еткен. Кенигсбергті шабуылдауға қатысқан, Берлинге дейін барған. Екі рет жараланған. 1946 жылы демобилизацияланған. Соғыстан соң Тұла қаласына қалыңдығына барып, 50 – ші жылдары ғана Өскеменге қайтып оралған. Оның бүкіл еңбек жолы қорғасын – мырыш комбинатының балқыту цехында өткен . Электрик – тендеуші , балқыту бөлімшесінің шебері болған, наградалары : екі «Қызыл Жұлдыз» ордені, «Жауынгерлік қызметі үшін», «Сталинградты қорғағаны үшін», «Кенигсбергті алғаны үшін», «Берлинді алғаны үшін», «Ұлы Отан соғысында Германияны жеңгені үшін» медальдары.

Ибраимов Ғазиз 1942-1945 жылдары соғысқан, ефрейтор, байланысшы. Бейбіт өмірде астық қабылдау пунктінде жұмыс істеген. 1905 жылы Жарма ауданының Мариновка ауылында дүниеге келген. Соғысқа дейін Самар ауданының Малороссийка ауылында Молотов атындағы колхозда жұмыс істеген. Майданға 1942 жылдың қаңтарында шақыртылған. Ефрейтор, байланысшы. Суворов орденінің қызыл тулы 86 - шы кавалериялық Лида полкінің минометтік батареясында қызмет өткерген. Сталинград түбінде соғысқан. Еуропаны азат еткен. Соғыстан соң Белое ауылында астық қабылдау пунктінде жұмыс істеген . 1989 жылы Өскемен қаласында қайтыс болған. Наградалары: 3 дәрежелі «Даңқ», II - ші дәрежелі «Отан соғысы» ордендерімен , екі «Ерлігі үшін» медалімен , «Сталинградты қорғағаны үшін», «Ұлы Отан соғысында Германияны жеңгені үшін» медальдарымен наградталған , көп теген мерейтойлық наградалары бар .

Меновщикова (Скуратова) Зинаида Николаевна 1943-1945 жылдары соғысқан , байланысшы. Бейбіт өмірде - киім тігу шебері.

1923 жылы Алтай өлкесінің Ельцовка селосында дүниеге келген. Әскерге 1943 жылы шақыртылған. Радиомектепті тәмамдаған соң 283 – ші байланыс батальонында қызметін өткерген. 1 – ші Белорусь майданында соғысқан. Висла – Одер стратегиялық шабуылдық операциясына, Берлинді алу үшін болған ұрыстарға қатысқан. Берлинді шабуылдау кезінде контузия алған. Екі күн емделген соң өз ротасына қайта оралған, 1945 жылдың 9 мамырында байланысшылар Америка елшісінің резиденциясына мерекеге шақырылған. Германияны жеңген соң қызметін Берлинде жалғастырған. Байланысшылардың басты міндеті гитлершілердің қалған топтарын жою мақсатында жаудың радио – ақпаратын торауылдау болған. 1945 жылдың қазан айында демобилизацияланған . 1946 жылы Өскеменге көшіп келген .

Ательеде жұмыс істеген. Наградалары : «Ұлы Отан соғысы» , II – ші дәрежелі «Даңқ» ордендері, «Берлинді алғаны үшін», «Ұлы Отан соғысында Германияны жеңгені үшін», «Варшаваны азат еткені үшін», «Жуков» медальдары.

Устьянцев Кузьма Павлович 1944-1945 жылдары соғысқан байланысшы. Бейбіт өмірде жүргізуші болып жұмыс істеген. 1926 жылы Шығыс Қазақстан облысы Глубокое ауданының Александровка ауылында дүниеге келген. Әскерге 1944 жылы шақыртылған. Училищені тәмамдаған соң Белоруссияның батысына жіберілген, III – ші Белорусь майданының құрамындағы 935 – ші атқыштар полкінің байланыс взводына түскен, Витебск және Лепель қалаларының түбіндегі шайқастарға қатысқан. Латвияда соғысқан, Рига қаласының түбінде жараланған Госпитальдан соң 162 – ші жекелеген кабельді байланыс ротасына түскен. Польша аумағында соғысқан, Варшаваны азат еткен . Кенигсбергті шабуылдауға қатысқан. Екі рет жараланған. Жеңіс күні Раушен қаласында қарсы алған. Соғыстан соң Быхов қаласында (Белоруссия) қызметін өткерген. 1950 жылы демобилизацияланған Лениногорск құрылыс тресінде монтаждау бригадасында жұмыс істегеннен кейін сонда директордың жүргізушісі болған. Одан соң Полиметалл комбинаты директорының жүргізушісі болған. 1978 жылы Өскемен қаласына көшіп келіп , жібек маталар комбинатында еңбек еткен. Наградалары: I – ші дәрежелі «Отан соғысы», III – ші дәрежелі «Даңқ» ордендері, «Ерлігі үшін», «Кёнигсбергті алғаны үшін», «Жауынгерлік қызметі үшін», «Ұлы Отан соғысында Германияны жеңгені үшін» медальдары.

Прокопьев Георгий Зиновьевич 1942-1945 жылдары соғысқан, байланысшы. Бейбіт өмірде Өскеменде ЖЭС – нда жұмыс істеген. 1919 жылы Өскеменде дүниеге келген. Әрекет етуші әскерге 1942 жылы шақыртылған. 3 – ші атқыштар батальонында байланысшы болған, гвардия ефрейторы. Литва КСР – ның Алитус қаласының маңайында Неман өзенін жедел кешіп өту кезінде, сондай – ақ Витебск облысының Дубровин ауданында жау қоршауын бұзып шығуда қаһармандық пен ерлік көрсеткен. Үш рет жараланған. Соғыстан соң 30 жыл Өскемен жылу электр станциясында жұмыс істеген. Наградалары: II – ші және III – ші дәрежелі «Даңқ» ордендері , «Ерлігі үшін» медалі.

Пустовалов Иван Андреевич 1942-1945 жылдары соғысқан, байланысшы. 1924 жылы дүниеге келген. Әскерге 1942 жылы Новосібір қаласынан шақыртылған. Жаяу әскер училищесін тәмамдаған соң Сталинград түбіне кейін Смоленск түбіндегі Орталық майданға жолданған. 1943 жылы ауыр жараланған. Госпитальдан соң Одерде соғысқан, кейін байланысты болып қызметін өткерген. 1945 жылы Берлин де екінші рет жараланған. 1947 жылы демобилизацияланған. II – ші топтағы ҰОС мүгедегі. Наградалары: «Қызыл Жұлдыз» ордені, «Ерлігі үшін», «Жауынгерлік қызметі үшін», «Берлинді алғаны үшін», «Ұлы Отан Соғысында Германияны жеңгені үшін» медальдары бар .

Александр Александрович Колчин 1922 жылы Ленинград облысының Новая Ладога қаласында дүниеге келген. 1937 жылы отбасы Шығыс Қазақстан облысының Риддер қаласына қоныс аударған. Майдан шебінде 1943 жылдың шілде айынан бастап болған. Дала Воронеж және I – ші Украин майдандарында 79 – шы жеке байланыс полкінің құрамында соғысқан. Днепрден өту кезінде байланыс желісінің үзіліссіз жұмыс істеуін қамтамасыз етті. Өз полкімен бірге Польшаны азат етті,

Берлинге шабуыл жасады. Мәскеу қаласының Қызыл алаңындағы Жеңіс шеруіне қатысқан КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумының 1944 жылғы 10 – қаңтардағы Жарлығымен А.А.Колчинге Кеңес Одағының Батыры атағы берілді. Армия қатарынан босағаннан кейін Ленинградқа оралды. 1974 жылы қайтыс болды .

Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесі Президиумының Төрағасы Қазақпаев үкіметтің елдің барлық қорғаныс түрлерімен қорғанысын қамтамасыз ету жөніндегі тапсырмаларын үлгілі орындағаны үшін марапатталған Қазақстанның байланыс қызметкерлерінің тобына ордендер мен медальдар табыстады.

Еңбек Қызыл Ту орденімен радионың бастығы П.А.Руднев, «Құрмет Белгісі» орденімен - Алматы қалалық телефон желісінің желілік жетекшісіне, ком. Б.Ахметов, Қазақ КСР байланыс ҰК Шілік кеңсесінің бастығы А.М.Косенко, Қазақ КСР СНК жанындағы КСРО байланыс командирі, т. Балфанбаева және басқалар.

Он жеті адам, соның ішінде Жамбыл қаласы телефон желісінің телефонисті Т.М.Дедова, Оңтүстік Қазақстан облысы ҰҚ байланыс орталығы Шәуілдір кеңсесінің бастығы С.Исаев және Алма-Ата бөлімінің бастығы НК облыстық департаменті, радиобайланыс дирекциясы жұмыс комитетінің төрағасы И.В.Пименова, Алма-Ата қалалық телефон желісінің инженері Н.И.Писеев және Джам Бульск телеграфының телеграф операторы А.А. Поддубнова «Еңбектегі айрықшылығы үшін» медальдармен марапатталды .

Шымкент. Магнитогорск тұрғындарының үндеуіне жауап ретінде телекоммуникация компаниясының Шымкенттік байланысшылар жылдық жоспарды мерзімінен бұрын орындау үшін жарысқа қосылды. Қараша айында қалалық байланыс кеңсесінің ұжымы қалалық телефон желісін жөндеудің жылдық жоспарын орындады, кірістер жоспары да артығымен орындалды ...

Телефон станциясының техниктері социалистік жарыстың көшбасшыларының қатарында болды. Ананьев пен Кулимова. Олар зақымдануды тез арада жояды және жабдықтың үздіксіз, үздіксіз жұмысын қамтамасыз етеді. Телефон операторлары Инкина, Чумакова, Зацепина жазылушыларға тез қызмет көрсетеді ... Егоровтың пошташылары хаттарды, газет-журналдарды адресаттарға уақытында, кідіртпей жеткізеді.

Қарашадағы тамаша жұмысы үшін Шымкенттік сигналшылар 8 мың рубль көлеміндегі екінші сыйлықпен марапатталды. Казахстанская правда, 1944, 23 желтоқсан.

Қорытындылай келсек, Екінші дүниежүзілік соғыста шайқастың, шайқастардың, операциялардың барысы мен нәтижесі сигнал берушілердің жұмысына тікелей ақпарат, жағдай туралы мәліметтер, олардың кодталуының сенімділігі және басқа факторлар, сайып келгенде, адамдардың өміріне байланысты болды. Осы мақала аясында біз әскери сигнал берушінің рөлін, олардың пошта-телеграф, телефон және үзіліссіз ұйымдастыру арқылы әскерлерді (күштерді) басқаруды және басқаруды қамтамасыз етудегі жаппай ерлік пен батыллықтың мысалдарының көріністерін байқады.

«ГЕРОИЗМ СВЯЗИСТОВ ВОСТОЧНОГО КАЗАХСТАНА

Автор: Муратбек Акжан Ерланұлы, 1 курс;

Научный руководитель: Акумбаева Гульнар Ислямовна преподаватель информатики и спецдисциплин;

Усть – Каменогорский колледж экономики и финансов

С первых дней войны связисты принимали активное участие во всех сражениях Великой Отечественной войны. Их главная цель – обеспечить все подразделения Красной Армии и командные пункты устойчивой связью. Они снабжали штабы необходимой и оперативной информацией, своевременно оповещали о боевой обстановке на фронте, передавали на фронтовые точки боевые приказы командования. От бесперебойной связи и четкости работы связистов зависел исход боевых операций. Своевременная подача информации связистами спасала от верной гибели целые боевые подразделения.

Женщины – связистки сыграли огромную роль в борьбе против фашизма. Они работали телефонистками, телеграфистками, радистками и радиооператорами, линейными надсмотрщиками, техниками, механиками. По отзывам командования фронтов, армий и дивизий, работа женщин-связисток отличалась четкостью, аккуратностью и быстротой выполнения приказов, а также отличным знанием своего дела.

Государственный комитет обороны 17 сентября 1941 г. принял Постановление «О всеобщем обязательном обучении военному делу граждан СССР», согласно которому было введено обязательное обучение военному делу для лиц мужского пола от 16 до 50 лет, без отрыва от производства. Занятия проводились по 110-часовой программе. Граждан обучали строевой подготовке, технике овладения пулеметом, винтовкой, минометом и ручной гранатой, обучали также противохимической защите, рытью окопов и искусству маскировки, а также давали знания по тактической подготовке одиночного бойца и отделения. Несмотря на то, что Постановление обязывало обучаться исключительно мужчин, активно участвовали в овладении военными знаниями и женщины. Военкоматы областей уделяли большое внимание обучению девушек старших классов и студенток техникумов военным специальностям. Только в Усть-Каменогорске по специальным программам на курсах радиотелеграфистов, телеграфистов, связистов, медсестер обучались около 5 тыс. девушек.

Однако из-за острой нехватки военных кадров на фронте руководство начинает активно привлекать женщин. В 1942 г. Государственным комитетом обороны были организованы три этапа мобилизации женщин для несения службы в войсках связи: 25 марта, 15 апреля и 18 апреля. К примеру, согласно постановлению ГКО СССР от 25 марта 1942 г., на фронт были направлены 100 000 девушек-комсомолок в части противовоздушной обороны страны для замены ими красноармейцев-телефонистов, радистов, разведчиков-наблюдателей за воздухом зенитной артиллерии и других мужских военных должностей. В документе были определены четкие критерии для женщин: возраст 19-25 лет; 40% из них с полным средним образованием; 60% с образованием не ниже 5-7 классов.

Все предписания ГКО подлежали немедленному исполнению на местах. В частности, в фондах Государственного архива Восточно-Казахстанской области нами было обнаружено постановление исполкома Восточно-Казахстанского облсовета депутатов трудящихся и бюро Восточно-Казахстанского обкома КП (б)К «О мобилизации женщин в фронтовые, армейские и запасные части связи и тыловые узлы связи Красной Армии» от 22 апреля 1942 г. Согласно данному документу, общая разрядка составила 50 женщин, в том числе по районам: Таврический – 2, Верх-Убинский – 2, Бухтарминский – 2, Предгорненский – 3, Усть-Каменогорский – 10, Самарский – 2, Зыряновский – 3, Кировский – 4, Шемонаихинский – 3, Лениногорский – 15.

О буднях фронтовой повседневности можно узнать по воспоминаниям и рассказам самих фронтовичек. К сожалению, почти многих сейчас нет в живых. Но благодаря работе местных краеведов, историков и журналистов, записавших своевременно их воспоминания, мы сейчас узнаем правду о войне. В данный момент большую работу выполняют федеральные сайты Российской Федерации – Память народа и Подвиг народа, которые занимаются оцифровкой военных документов архива министерства обороны. Благодаря их работе мы находим в on-line режиме оригиналы документов воинских частей, поименные наградные листы и т.д. Полученные документы помогли нам существенно восполнить «белые пятна» по отдельным фронтовичкам, узнать об их подвигах и заслугах.

Имена девушек-связисток из Восточно-Казахстанской области навсегда останутся в памяти. За свои подвиги они были удостоены боевыми орденами и медалями.

Каирбану Кыдыркановна Байбатчина (Кыдырканова), 1922 года рождения, уроженка Уланского района. После окончания семи классов, она в 1935 г. поступила в Усть-Каменогорский комполитпросвет техникум. Получив диплом, Каирбану устроилась учителем начальных классов в Лениногорской средней школе №10. В мае 1942 г. добровольно ушла на фронт. По документам была призвана через Лениногорский РВК Восточно-Казахстанской области. После призыва ее направили на двухмесячную подготовку в Высшее военное училище, которое было эвакуировано из Ленинграда в Уральск Западно-Казахстанской области. В августе 1942 г. она попала на службу в 127-ю отдельную телеграфно-эксплуатационную роту в качестве телеграфиста 48-й армии.

С первых своих дней войны Каирбану принимала участие в боевых действиях на Орловско-Курском направлении в июле 1943 года. Вспоминала Каирбану Кыдыркановна: «Помню, как тяжело нам было восстанавливать повреждённую линию в Белоруссии. Болотная местность, овраги, траншеи. Фашисты уничтожили провода на 19 столбах. Под обстрелом мы трое пошли их восстанавливать. Дошли до крайнего столба, где сохранился провод и рядовой Зубков, «одев когти», полез на столб. Я за ним, несмотря на обстрел, связь восстановили».

В составе своей армии Каирбану прошла Украину, Белоруссию, Польшу, Восточную Пруссию в составе Брянского, Белорусского фронтов. Участвовала в штурме Кёнигсберга. В апреле 1945 г. была награждена медалью «За боевые заслуги».

После окончания войны Каирбану демобилизовалась и вернулась в Лениногорск (ныне Риддер). Через месяц приступила к работе педагога, а в свободное время обучала неграмотных женщин. 8 августа 1946 года Каирбану Кыдырхановна вышла замуж за коллегу по работе, преподавателя-фронтовика Аубакира Байбатчина. Жили они сначала в Усть-Каменогорске, затем переехали в Таврический район. В 1950-е г. она участвовала в поднятии целины. Помогла директору школы в организации интерната для детей целинников. В 1960-е гг. с семьей Каирбану переехала в Глубоковский район. Работала инспектором в Районо, заведующим заочным отделением района, организовала вечерние школы для рабочей молодежи. Вместе с мужем вырастили и воспитали семерых детей, получивших хорошее образование. Каирбану Кыдырхановна – отличник просвещения Казахстана. Ушла на пенсию в декабре 1976 г. из областного Департамента образования. Была почетным гражданином г. Усть-Каменогорска.

За боевые заслуги была награждена Орденом Отечественной войны II степени, медалями «За взятие Кёнигсберга», «За боевые заслуги», «За освобождение Белоруссии» (2004 г.), орденом «Материнской славы III степени» и т.д.

Боевое крещение на полях сражений под Москвой приняла Валентина Романовна Самаркина 1921 года рождения из села Солоновка Большенарымского района. После окончания ФЗО она работала радисткой в управлении Верхне-Иртышского пароходства. Когда началась война, Валентина Романовна добровольцем ушла на фронт. И в августе 1941 г. была зачислена в 81-й отдельный полк связи, обслуживающий 43-ю армию. Как отмечали ее однополчане, ей не редко приходилось отбивать атаки вместе со стрелками. Ее радиостанция всегда работала безотказно. Она передавала приказы командиров, принимала сведения, передавала артиллеристам координаты скопления вражеских танков и пехоты, расположения артиллерийско-минометных батарей. В мае 1943 г., возвращаясь с очередной службы, попала под сильный артиллерийско-минометный обстрел по командному пункту командира 234-й стрелковой Ломоносовской дивизии 1-го Белорусского фронта. Валентина Романовна получила сквозное ранение грудной клетки. Ее отправили в госпиталь, где усилиями врачей она через три месяца выздоровела и вернулась в строй.

В декабре 1943 г. в ходе очередной боевой операции сержант Валентина Романовна получила тяжелую контузию. За свой подвиг была награждена медалью «За боевые заслуги». На сайте Центрального архива Министерства обороны имеется копия наградного листа.

В апреле 1945 г. начальник радиостанции роты связи 1340 стрелкового полка Валентина Романовна была представлена к награде Ордена «Красная Звезда» [10]. Также была награждена медалями «За боевые заслуги», «За оборону Москвы», «За освобождение Варшавы», «За взятие Берлина» [11, с.451]. После окончания войны В.Р. Самаркина была демобилизована и вернулась к себе на Родину. Из-за полученных ранений она стала инвалидом второй группы. Через некоторое время вышла замуж и переехала жить в Усть-Каменогорск.

Восточно-казахстанцы помнят и чтят **Галину Петровну Мамонтову**, которая родилась 2 августа 1922 г. в г. Зыряновске. В июне 1942 г. она была призвана на

фронт Сталинским РВК г. Алма-Аты. После окончания курсов связистов-почтальонов была направлена на службу на Волховский фронт.

В январе 1943 г. была зачислена в состав 46 артиллерийско-зенитной дивизии, участвовала в сражениях на Ленинградском и 1 Прибалтийском фронтах. Галина Петровна исполняла очень ответственную работу, так как отвечала за своевременную доставку почты на передовую. Для каждого солдата на фронте было очень важно получить любую новость из дома. Вспоминала Галина Петровна

За оперативное выполнение заданий Галина Петровна была награждена медалью «За боевые заслуги».

После окончания войны Галина Петровна вернулась на родину в г. Зыряновск. В 1985 г. была награждена юбилейным орденом Великой Отечественной войны I степени.

Таким образом, вклад женщин в годы Великой Отечественной бесценен. Каждая из них внесла свою посильную лепту в Победу. Их подвиги заслужили не одну книгу. В данной статье, на примере трех женщин мы попытались рассказать о судьбах женщин военных лет. Неважно кем они были на войне – связистками, снайперами, разведчицами и партизанками, зенитчицами, почтальонами и т.д. – это были женщины. Женщины, которые должны были стать матерями. Но война круто изменила жизнь каждой из них. Долг «защитить Родину» был превыше всего. Пережив тяжелые годы, девушки того поколения были очень скромными. Многие из них по возвращении домой вообще стеснялись говорить о своем участии в Отечественной войне. Сегодня мы проявляем к ним чувства глубокого уважения и восхищения. Наверно потребуется не одно исследование, чтобы понять, что пришлось пережить женщинам на войне. Только один факт нахождения на фронте уже есть подвиг. Несмотря на то, что это были «хрупкие создания», они показали себя храбрыми, стойкими и выносливыми бойцами и командирами. Женщины несли колоссальное самопожертвование, обладали беспримерным мужеством и нескончаемой силой духа. Наш долг – помнить и чтить память о них, героях, Великой Отечественной войны.

Список используемой литературы:

- 1.Большевик Алтая,- 1941. – 10 окт.
- 2.Шмурыгин Г.М. Восточный Казахстан в годы Великой Отечественной войны // Материалы науч.-теор. Конф., по-свящ. 50 летию Победы. – Усть-Каменогорск, 1995. – 107 с.
- 3.Приказ №171 от 14.04. 1942г. «О мобилизации в войска связи женщин для замены красноармейцев» {Электронный ресурс}. – Режим.

«СВЯЗИСТЫ-НАШИ ЗЕМЛЯКИ: АНАСТАСИЯ ПАВЛОВНА СВЕТОЧЕВА»;

Автор: Маренко Ольга Владимировна, 2 курс,

Научный руководитель Сагиева Гульдана Жумашқызы, преподаватель
спец.дисциплин;

Учреждение «Техническо-экономический колледж».

С первых дней войны связисты принимали активное участие во всех сражениях Великой Отечественной войны. Их главная цель – обеспечить все подразделения Красной Армии и командные пункты устойчивой связью.

Может это для кого-то и будет новостью, но самая опасная работа на фронте была у связистов. Да, да, обычный связист. Почему? А все очень просто. Задача связиста следить наладить связь между подразделениями и в случае обрыва исправить ее повреждения. В то время связь в войсках держалась на обычном полевом проводе. При артиллерийском налете его секло осколками и связисту, несмотря ни на что нужно было идти и искать обрыв. Пока другие солдаты прятались в траншеях связисту под градом пуль и снарядов нужно было найти обрыв и восстановить связь.

Женщины – связистки сыграли огромную роль в борьбе против фашизма. Они работали телефонистками, телеграфистками, радистками и радиооператорами, линейными надсмотрщиками, техниками, механиками. По отзывам командования фронтов, армий и дивизий, работа женщин-связисток отличалась четкостью, аккуратностью и быстротой выполнения приказов, а также отличным знанием своего дела.

Имена девушек-связисток из Восточно-Казахстанской области навсегда останутся в памяти. За свои подвиги они были удостоены боевыми орденами и медалями: **Каирбану Кыдыркановна Байбатчина (Кыдырканова), Валентина Романовна Самаркина, Галина Петровна Мамонтова, Светочева Анастасия Павловна.**

О буднях фронтовой повседневности можно узнать по воспоминаниям и рассказам самих фронтовичек. Одной из них является Анастасия Павловна Светочева.

Родилась 24 ноября 1922 г. В Курчумском районе. После окончания семи классов уехала в Ленинград и окончила училище. После чего началась Великая Отечественная Война. С первого дня девушка обивала порог военкомата, просилась на фронт. «Но нас, молодых девчонок, не брали, жалели, наверное, – вспоминает

блокадница. – Мальчики ушли с ополчением и все погибли. После войны, когда мы стали разыскивать друг друга, из нашей группы остались только четверо ребят». Девушек сразу мобилизовали на курсы САМ. После его окончания была зачислена в Местную Воздушную Оборону города. До 3 мая 1942 года было в дружине оказывала первую помощь пострадавшим живым и мертвым.

Занималась ликвидацией последствий бомбежек и артобстрелов, оказывала помощь раненым. Совершали обход квартир. В то время двери не запирали. Бывало, что из живых в доме оставались только малые дети. Утром, еще затемно, вставала, чтобы помогать собирать по улицам блокадного города тела умерших и погибших ленинградцев.

– Особенно было жалко детей, – говорит ветеран. – Всех умерших перевозили на Пискаревское кладбище, где их хоронили в братских могилах.

«В те времена приходилось ломать деревянные дома чтобы отапливать госпиталь. То, что пришлось пережить это ни рассказать, ни описать. Каждый прожитый день это был подвиг, потому что все голодные и холодные, ни еды, ни воды, ни тепла постоянные расстрелы бомбежки и так по расписанию. Бесперывно».

Служила Анастасия в роте подвижных спецсвязей. В 1942 году в мае, она ушла в Действующую армию. Служила в 26 отдельном полку связи которые обслуживал штаб связью. Они доставляли секретные корреспонденции в подразделении. Нужно было быстро решать вопросы, тогда, когда поступали пакеты на пакетах было написано «Вручить немедленно», «Вручить к данному часу». Необходимо было относить корреспонденцию в одно или несколько подразделений. Приходилось ходить пешком 5 км по Ленинграду во время обстрелов и бомбёжки.

В 1944 году, когда окончательно сняли блокаду Ленинграда, Ленинградский фронт пошёл в наступление. Всё это время она была на командном пульте выполняла добросовестно и честно, то что было положено.

«Конечно трудно было, не только от того что бомбежка эта, но и условиями. Здание полка несколько раз бомбили, расстреливали. Тогда нам приходилось жить в подвалах».

Для неё война закончилась в Эстонии в декабре 1944 года, когда фронт вернулся в Ленинград. А в июле 1945 года была демобилизована.

Так как она была связисткой, она уже знала что война закончится 8 мая 1945 году. А. Светочева награждена медалями «За боевые заслуги», «За оборону Ленинграда», «За победу над Германией», «Ветеран войск связи» и юбилейными медалями.

После войны она окончила в Ленинграде техникум, получила специальность мастера сварочных работ. В 1948 году вернулась в Усть-Каменогорск.

Много людей отдали свою жизнь на войне. И наш народ этого никогда не забудет. Эти герои пожертвовали собой не напрасно. Они сделали это для нашего блага. Все те страдания 11 444 100 людей, что пережили войну не прошли мимо нас. Воины-связисты совершили немало героических подвигов на фронтах Великой Отечественной войны.

Мы помним. И будем помнить. И будем чтить память ветеранов Великой Отечественной Войны.

«ЕРЛІКТЕРІ ЕЛЕНБЕГЕН ЕКІ БАТЫР НЕМЕСЕ КЕҢЕС ОДАҒЫ БАТЫРЫ АТАҒЫН АЛМАҒАН АТАЛАРЫМЫЗ»

Ғылыми жетекшісі: Ожаева Б.Б тарих пәнінің оқытушысы;

Студент: Бекұлы Тоқтар;

Өскемен экономика және қаржы колледжі

Аннотация: Мақалада өмір мен өлім арасындағы қан майданда қан кешіп, жеңісті жақындатуға үлес қосқан жерлестеріміз, тарбағатайлық жауынгерлер, қаһарман аталар: **Жарылғасынов Қабыкен** мен **Құдагелдінов Қотырбайдың** ерен ерліктері жазылды.

Аталарымыз соғыс кезінде жасаға ерліктері үшін, ең жоғары марапат Кеңес Одағы Батыры атағына ұсынылған, алайда олар «**Қызыл Ту**» орденімен марапатталған. Бұл жайттың тарихи шындық екеніне, алдағы беттерде жарияланған Кеңес Одағы Батыры атағына ұсынылған 133 майдангер туралы Ұмытылған қаһармандар атты үлкен жинақ кітап пен аталарымыздың ерлік істерін растайтын мемлекеттік архив құжаттары дәлел болады. Онда аталарымыздың жасаған ерліктері туралы баяндалған. Деректер бойынша соғысқа 4831 тарбағатайлық қатысып олардың 1630 –ы соғыста қаза тапса, майданнан 1228-і аман оралды, ал 1973 боздақ хабарсыздар қатарында.

Кіліт сөздер: «қара қағаздары», жауынгер, боздақтар, қаһармандар, архив құжаттары, ерлік, ордендер, рота, командир.

Жалпы бізде белгісіз солдаттар жоқ,
Барлығының бар аты, туған жылы.
Олар сонау
Қырық бірінші жыл құрбандары,
Олар сонау қырық бесінші жылдың құрбандығы.

Біз көтердік оларды белгісіз деп,
Белгілі ерлігі мен болашағы үшін.
Олар қайтадан оралды жер-су іздеп,
Туған елдің қорғады ар-намысын.
Сырбай Мәуленов

Биыл 2021 жыл екінші дүниежүзілік соғыстың аяқталғанына 76 жыл, 2021 жыл екінші дүниежүзілік соғыстың басталғанына 81 жыл толады. КСРО бойынша 27 миллионнан астам адамның өмірін қиған бұл соғыс талай боздақты қыршыннан қиып, ананы жесір, баланы жетім етті. Қанды шайқастарға толы 1418 күн мен түн ешқашан ұмытылмайды. Осы жанкешті жойқынға КСРО халқымен бірге Отанымыз Қазақстан елі де жұмыла қатысты. Еліміздің шығыс өңірінде орналасқан, туған өлкеміз Тарбағатай жерінен де соғысқа аттанған ер азаматтар, ортақ жеңіс үшін жан алып, жан берісті.

Деректер бойынша соғысқа 4831 тарбағатайлық қатысып олардың 1630 –ы соғыста қаза тапса, майданнан 1228-і аман оралды, ал 1973 боздақ хабарсыздар қатарында.

Тарбағатайлық жауынгерлер Москва, Ленинград, Курск, Тула, Азия және Европа елдерін азат етуде көптеген шайқастарға қатысты. Неміс басқыншылары Ленинград, Москва, Сталинград бағытымен күшейе түскен кезде, ондаған қазақстандық жауынгерлер сол соғыс өртінің ішінде жүрді. Олардың арасында тарбағатайлық жауынгерлердің де болғандығын кейінгі ұрпақ, сол аталарымыздың айтқан естеліктері мен соғыстан келген хаттары және **«қара қағаздары»** арқылы білді. [1;Б25]

Менің осы тақырыпқа тоқталып, осы тарихи оқиғаны жазуыма негіз болған себеп, ол өмір мен өлім арасындағы қан майданда қан кешіп, жеңісті жақындатуға үлес қосқан жерлестеріміз, тарбағатайлық жауынгерлер, қаһарман аталар: **Жарылғасынов Қабыкен** мен **Құдагелдінов Қотырбайдың** ерен ерліктерін көрсету.

Аталарымыз соғыс кезінде жасаған ерліктері үшін, ең жоғары марапат **Кеңес Одағы Батыры** атағына ұсынылған, алайда олар **«Қызыл Ту»** орденімен марапатталған. Бұл жайттың тарихи шындық екеніне, алдағы беттерде жарияланған Кеңес Одағы Батыры атағына ұсынылған 133 майдангер туралы Ұмытылған қаһармандар атты үлкен жинақ кітап пен аталарымыздың ерлік істерін растайтын мемлекеттік архив құжаттары дәлел болады. Онда аталарымыздың жасаған ерліктері туралы баяндалған.

Жарылғасынов Қабыкен 1 қаңтар 1920 жылы (биыл 2020 жылы Қабыкен атамның туғанына **100** жыл толды) бұрынғы Семей облысы, Зайсан уезі, Маңырақ болысында, қазіргі Шығыс Қазақстан облысы Тарбағатай ауданы Маңырақ ауылында дүниеге келген. Осы өңірдегі Байжігіт елінің алты Жұмық, бес Саты ішінде Есенгелді – Айтқожа ұрпағы. Ерте есейген бозбала 7 сыныпты бітірген соң 14 жасында комсомол ұйымына қабылданып, Шілікті совхозының Сталин фермасына (қазіргі Тасбастау) сауатсыздарды оқытуға жіберіледі. Кейін біраз жылдар осы совхоздағы май зауытында мастер болып қызмет атқарады. **1940 жылы** 20 жасында әскер қатарына алынып КСРО – Жапон шекарасында әскерде болады. Осы жерден **1942 жылы** соғысқа аттанып, Брянск, Украина, Курск, Орловск майдандарына қатысады. Гвардия ефрейторы жауынгер Қабыкенов Берлин, Прага т.б қалаларды азат етудегі ерліктері үшін **«За отвагу» (Ерлігі үшін)** медалымен және **«Қызыл Ту», «Қызыл Жұлдыз»** ордендерімен марапатталды.

1945 жылы 17 қаңтарда Польшаны азат етуде Слабошевице ауданында Пилица өзеніне көпір салу құрлысы кезінде мұздай суық суға қарамай, төзімділікпен құрлыс жұмысын атқарып, көпірдің уақытында бітуіне барынша үлес қосып, асқан күш қайрат пен табандылық көрсетті және осы іске өз взводының әскерлерін тарта білді.

1945 жылы 25 қаңтар күні оңтүстік Карлсрее ауданында сапер взводына қарқынды күшпен контратака жасаған жаудың автоматшыларынан тасжолды ашу кезіндегі шайқаста, ефрейтор Қабыкенов асқан батырлық көрсетіп, бірінші болып алға ұмтылып, жаудың 9 жауынгерін атып өлтірген. Сонымен бірге осы ұрыста ауыр жараланған рота командирін, борап тұрған жау оғына қарамай, ұрыс алаңынан аман алып шығып, офицер өмірін ажалдан құтқарған.

Осы жасаған ерен ерліктері мен батылдығы үшін гвардия ефрейторы, сапер Жарылғасыновты **28 қаңтар 1945 жылы** жазылған марапаттау парағына, 121- ші

Жеке Гвардия Сандомир Саперлер батальонының командирі, гвардия майоры Романов пен корпус инженері, гвардия подполковнигі Фастов қол қойып, ең жоғары марапат **«Кеңес Одағы батыры»** атағына ұсынған, алайда батыр атамыз **«Қызыл Ту»** орденімен марапатталған. [2;Б2-5]

Қабыкен ата соғыста үш рет жараланып, басынан контузия алып Украинада госпитальда болады. Соғыс аяқталған соң **1946 жылдың мамыр** айына дейін Австрия, Румыния, Чехословакия, Венгрия жерлерін картаға түсіруші отряд құрамында болып, осы жылдың күзінде туған жеріне аман, есен оралады.

Әскерде және соғыста болған күндерін жауынгер атамыз былай деп еске алады. Әкемнің Оқас деген жолдасы маған құс атуды үйрететін, әсіресе дуадақ деген құсты шиті мылтықпен атып мерген деген атқа ие болдым. Осы мергендігімнің пайдасы әскерге барғанда тиді, тактикалық жаттығу кезінде үштен оқ береді, бесатармен атамыз, сонда менің үш оғым бір жерден өтеді. Мені **Тамбов** қаласындағы бір айлық мергендер оқуына жіберді, мен оқуды жиырма күнде аяқтап, үшінші полктың 7-ші корпус **53-ші бригадада барлаушы мерген** болдым. Менің міндетім; немістің мергенін оның қарауындағы пулеметшілерін, қару, жарактарының қай жерде екенін анықтау. Қасымда фотоға түсіретін адам болды. Барлық өзіме берілген тапсырмаларды жауапкершілікпен атқардым.

Соғыстан келген соң Қабыкен ата 1947 жылы Ташкент қаласындағы жоғары заң оқу орнына қабылданып, оқуды үздік нәтижемен тәмамдайды. 1950-60 ж.ж арасында Самарда, Шіліктіде милицияда, ал Ақжарда тергеуші болып қызмет атқарады. Сонымен бірге Тарбағатай аудандық комсомол ұйымының екінші хатшы қызметінде болған. Кейін денсаулығына байланысты Ақжар совхозында жылқышы болып, зейнеткерлікке шығады. Бейбіт өмірде Қабыкен ата домбыра шертіп, ән айтқан және қолөнермен айналысып, жасаған бұйымдары талай көрмеде жүлделі орын алған. Өмір жолы осындай еңбек пен ерлікке толы батыр атамыз **2009 жылы** желтоқсанда **90 жасқа** қараған шағында өмірден өтті. Бүгінде жұбайы Әминә Нығметжанқызы мен бірге өсіріп жеткізген 9 баласынан тараған 16 немереден үш немересі, әскери және заң саласында табысты қызмет етуде. Олар: Мұхтар ҚР ұлттық қауіпсіздік комитеті шекара қызметінің запастағы подполковнигі, қауіпсіздік қызметінің басшысы, Мұхит полиция қызметкері, Азамат өрт сөндіру қызметінде. Ал шөбересі Жанғали Нұрсұлтан қаласындағы ұлттық Ұлан сапында Ақорданың қауіпсіздік қызметінде.

Гвардия ефрейторы, 121-ші Жеке Гвардия Сандомир Саперлер батальонының сапері Жарылғасынов Қабыкен атамыздың соғыс кезінде жасаған ерен ерліктерін ескеруде, **«За отвагу»** (Ерлігі үшін), медалымен марапатталғандығын және ең жоғары марапат **Кеңес Одағы Батыры** атағына ұсынылғандығын бірақ **«Қызыл Ту»** ордені берілгендігін растайтын Ресей мемлекеттік **архив құжаттары** дәлел.

Авторы Берік Әбдіғалиұлы құрастырған 2019 жылы Астана қаласынан шыққан **Ұмытылған қаһармандар** атты үлкен жинақ кітапта, II-ші дүние жүзілік соғыста (оның ішінде 1941 - 45 ж.ж Германия - КСРО соғысында) ерен ерлік көрсетіп, **Кеңес Одағы Батыры** атағына ұсынылған, бірақ түрлі себептермен осы құрметті марапатқа ие болмаған қазақстандық жауынгерлердің ерліктері туралы

жазылған. Кітапта **Ресей Қорғаныс министрлігі архивінің** қорларында сақталған құжаттардың көпшілігі алғаш рет жарияланды.

Осы кітапта жазылған құнды деректерді ықшамдап айтқанда, соғыс кезінде **497** қазақстандық жауынгер **Кеңес Одағы Батыры** атағына ие болған деген бұрынғы жайтты, жаңартып, толықтыратын маңызды дерек көздеріне және жоғарыда атаған тарбағатайлық жауынгерлер, қаһарман аталарымыздың ерліктері туралы ресми мәліметтерге тоқталайын. Біз білетін **497** қазақстандық жауынгерді ұлты бойынша жіктесек, олардың **280-сі** орыстар, **96-сы** қазақтар, **85-сі** украиндар **45-і** басқа ұлт өкілдері және **113** қазақстандық 3 - ші дәрежелі Даңқ орденінің толық иегері атанған. Ал соңғы зерттеу мәліметтеріне сәйкес соғыс кезінде жасаған ерліктері үшін **103** қазақ - **Кеңес Одағы Батыры** атағына ие болған.

1990 жылы Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Назарбаевтың ұсынысы бойынша, **Кеңес Одағы Батыры** атағы, қайтыс болғаннан кейін аты аңызға айналған атақты қазақ қолбасшысы Бауыржан Момышұлына берілді. Айта кететін бір жайт Кеңес Одағы Батыр Сабыр Рахимов пен Расул Исетов ұлты бойынша қазақтар, бірақ кезінде өзбек болып жазылып кеткен.

2007 жылы **КСРО Қорғаныс министрлігінің** (қазіргі **РФҚМОА**) Орталық мұрағатының құжаттарынан «**Жоғары құпия**» грифі алынып тасталғаннан кейін, көптеген шындық ашылып олар, арнайы ғаламтор – жобаларда орналастырылды. Сол бойынша ұрпақтары батыр аталары мен әкелерінің марапаттау қағаздарын көріп, оардың ерліктері жайында білді. **Кеңес Одағы Батыры** атағына ерлігі үшін ұсынылып, бірақ белгісіз себептермен басқа марапатқа ие болған адамдардың көбі анықталды. Осы ең жоғары атаққа ерліктері мен лайықты болып, бірақ Кеңес заманы кезінде оны алмаған кейбір біздің батырларымыз, еліміз тәуелсіздік алғанда «**Халық қаһарманы**» атағына ие болды, бірақ өкінішке орай көп жауынгерлер бұл атақты өмірден өткен соң иеленді. Олар: Сағадат Нұрмағамбетов (1994ж) Қасым Қайсенов (1995ж) Бақтыораз Бейсекбаев (1998ж) Рахымжан Қошқарбаев (1999ж) Хиуаз Доспанова (2004ж). Ал, Бақтыораз Бейсекбаевқа **Ресейдің Батыры** атағы да берілді. («Капитан Маслов экипажы»)

Соғыс болған Белоруссия, Украина мен Еуропа елдерінде, миллиондаған белгісіз және аты жөні сақталмаған жас батырлар мәңгілікке қалды. Бірақ осы соғыс болған алаңдарда, іздестіру жұмыстары әлі күнге дейін жалғасуда, іздеуші отряд тобы бүгінгі күнге дейін оншақты жылдар бойы «**жоғалған адамдар**» тізімінде тұрған біз білмейтін жеңіс жауынгерлерін іздейді. Бауырластар зиратында жерленбеген он мыңдай сарбаз іздеушілерін күтуде. Талай жылдан кейін болсада олар жақындарына өздері жайлы хабар жетуін күтуде. Батырлардың денелері ерекше құрметпен жерленуі тиіс. Өйткені олардың барлығы ұмытылмас қаһармандар.

2010 жылы Мемлекеттік тілді дамыту қорының қолдауымен біз «**Халық Батыры**» патриоттық акциясын өткіздік. Мұндағы мақсат 1941- 45 ж.ж. соғыстағы қазақстандықтардың ерліктеріне лайықты құрмет көрсету. **Кеңес Одағы Батыры** атағына ұсынылған бірақ түрлі себептермен осы лайықты марапатқа ие болмаған майдангерлердің есімдерін іздестіру мен халық жадында жаңғырту. Бұл жеңіске

жетуге тиіс тарихи әділеттілік. Атқарған жұмыстың алғашқы кезеңі жемісті болып Кеңес Одағы Батыры атағына ұсынылған онға жуық қазақстандықтың материалдары мен құжаттары жиналды. 2015 жылы **«Забытые герои. «Герои Советского Союза»** атты жинақталған материалдар жинағы жарияланды. Осы жинақ кітап сол жобаның жалғасы болып табылады. Қазан қаласының Ұлы Отан соғысының ұлттық музей - мемориалынан ресейлік әріптесіміз М. В Черепанов бізге үлкен көмек көрсетті. Сонымен бірге қазақстандық офицерлер туралы **25 томдық** еңбекпен 2018 жылы шыққан батыр атағы берілмеген қазақстандықтар тақырыбына арналған кітаптың авторы

Ж. Доспанов елеулі жұмыс атқарды. [3; Б35-6]

Осы жинақ кітапқа енгізілген қаһармандардың есімдері тек жақын туыстарына ғана таныс. Көпшілік бұларды білмейді. Олардың майданда жасаған ерліктері соғыста бірге болған жолдастарының арасында мойындалғанымен, партия және штаб «басшылары» тарапынан ескерусіз қалды. Тарихи әділдік үшін ұмытылған батырлар туралы айту - біздің міндетіміз. Кітапқа енген **Кеңес Одағы Батыры** атағына ұсынылған **133 майдангердердің** көбі жаяу әскер және 26 артиллерист, 14 пулеметші, 8 сапер, 5 танкист, 4 танкіге қарсы өздігінен жүретін (СУ, ИСУ) атқыш 5 снайпер, 4 санитар, 3 байланысшы, 2 кавелерист 3 десант, 1 әуе десанты, 1 ұшқыш, 1 инженерлік әскер және ІХН – нің (НКВД) 1 қызметкері болған. Ұлты бойынша **118** қазақ, 6 орыс, 3 өзбек, 3 татар 2 ұйғыр, 1 тәжік болған. Бұлардың әр қайсысы ерлік жасады. Ұлы Жеңіске өз үлесін қосты.

Жиналған құжаттар бойынша біздің **сегіз** отандасымыз екі рет Батыр атағына ұсынылған. Екеуі капитандар Сағадат Нұрмағамбетов пен Сейітхан Темірбаев бір рет Батыр атағын алса, қалғандарына екі ретінде де берілмеді. Олар саперлар: қатардағы жауынгер Жансеріков Құдайберген, аға сержант Сағындықов Мінайқұл. Атқыштар ротасының командирі, лейтенант Көктаев Қабыш, **248** фашистің көзін жойған снайпер, аға сержант Байжанов Зейтін және майор В.А Гутов пен лейтенант В.И Гутовский. Шығыс Қазақстан облысы Зыряновск қаласының тұрғыны, майор Несмянов Александр үш рет Кеңес Одағы Батыры атағына ұсынылды ! Үш ретінде де берілмеген.

Осындай батырлармен бірге, кітапта біздің жерлестеріміз **Жарылғасынов Қабыкен** мен **Құдагелдінов Қотырбай** аталар да бар. Оларды Ұмытылған қаһармандар кітабының беттерінен көруге болады.

Жарылғасынов Қабыкен ата туралы жоғарыда айтылды. Енді келесі батыр жауынгер атамыз Құдагелдінов Қотырбай **1909 жылы туған**. Туған жері белгісіз. Соғысқа ШҚО Тарбағатай ауданынан шақырылып, 1942 жылдың сәуір айынан соғысқа қатысқан. Капитан Құдагелдінов 301-ші атқыштар Сталин дивизиясы, 1050 –ші атқыштар полкі 8 –ші атқыштар ротасының командирі. Жеке ерлігі, батылдығы мен қаһармандығы және шайқас барысында, шебер жетекшілік ету қабілетінің арқасында, күштерді дұрыс орналастырып, қоршауда тұрған қорғаныс шебін сақтап қалып, өзінен күші басым қарсыласты жеңіліске ұшыратты.

1945 жылы 2 ақпанда Ортвиг селосы ауданында (Германия) Одер өзенінен өту кезіндегі шайқаста, жаудың күшті атыс көрсетуіне қарамастан капитан Құдагелдіновтің басшылығымен, рота батыл әрекет етіп жау қарсылығын жойып тез арада өзеннен өтіп маңызды бекіністі қолға түсірді. Немістер 12

танкінің күшімен жоғалтқан шебін қайтарып алу үшін бірнеше рет белсенді шабуыл жасады. Құдагелдінов 20 адамнан тұратын топпен өз шептерін асқан ерлікпен қорғап, 70 ке жуық немістің көзін жойды.

Жау өз танктерінің абсолюттік басымдылығын, және полк бөлімшелерінде оқ – дәрілердің жоқтығына орай, **1945 жылы 4 ақпанда** екі жаяу батальон және сол жағында 34 оң жағында 20 танкпен шабуылға шығып, кеңес әскерінің 2 атқыштар батальонын және 3 ші атқыштар батальонының 8 ші атқыштар ротасының әрқайсысын жекелей толық қоршауға алды. [4; Б4-6]

Шайқастың осындай ауыр кезеңі мен жаудың үздіксіз шабуыл көрсетуіне қарамастан, 2 - ші атқыштар батальонының жауынгерлері мен офицерлері, әсіресе 8 ші атқыштар ротасы асқан ерлік пен қайсарлық көрсетті. Капитан Құдагелдінов осы сәтте абыржымай, қоршау кезінде ұрысты дұрыс ұйымдастыра білді. Жеке батылдығы өз қарамағындағы жауынгерлерінің рухын көтерді. 17 жауынгер батыл және шебер командирдің басшылығымен, екі күнде жаудың **12 шабуылына** тойтарыс берген. Ержүрек капитан Құдагелдінов қираған үйге бекініп оны тірек пунктіне айналдырып, үйге кірмекші болған фашистерді қақ маңайдан атып тастап отырған. Қоршаудың бірінші күні, жаудың жойқын 12 шабуылынан кейін, бекінген үйдің жанында немістің өлген 156 адамы мен гранатамен қираған 3 танкісі қалды. Екі танкті рота командирі, капитан Құдагелдіновтің өзі қиратты. Келесі күні таңертең фашистер 12 танкімен тікелей шабуыл жасап, үйді қоршап өртеді. Өртенген үйдің шатыры мен төбесі қирап сарбаздарға құлады. Бірақ қайсар жауынгерлер жаудың жойқын шабуылына тойтарыс беруін тоқтатпады. Олар тағы да **13 шабуылды** қайтарып, қарсыластың 200 дей әскері мен офицерлерін шығынға ұшыратты. Жау әскері бірнеше рет үйдің терезелері мен дәліздеріне кіруге ұмтылғанда, автоматтың штык құралы арқылы жойылып отырды. Ал оқтар мен гранаталар жау шабуылшыларын жою үшін есеппен жұмсалып, «әр оқ пен граната тек мақсат үшін қолданылды».

Капитан Құдагелдінов жеке ерлігі, батылдығы мен қаһармандығы және шайқас барысында, шебер жетекшілік ету қабілетінің арқасында, күштерді дұрыс орналастырып, қоршаудағы қорғаныс шебін сақтап қалып, өзінен күші басым қарсыласты қиратты. Осылайша Одер өзенінің батыс жағалауындағы басқа бөлімдердің плацдармын сақтап қалуды қамтамасыз етті.[5; Б35-48]

Осы жасаған ерлігі ескеріліп, гвардия капитаны Құдагелдіновті 10 наурыз 1945 жылы 1050 ші Сталин атқыштар полкінің командирі, гвардия подполковнигі Гумеров ең жоғары марапат **Кеңес Одағы Батыры** атағына ұсынған, алайда капитан Құдагелдінов 10 сәуір 1945 жылы «**Қызыл Ту**» орденімен марапатталған.

Ержүрек атамыздың ерлігін ескеріп Кеңес Одағы Батыры атағына ұсынуды мақұлдап, тағы да біршама офицерлер қол қойған **марапаттау парағы** мен жасаған ерлігі туралы жазылған жоғарыда атаған Ұмытылған қаһармандар кітабының атамызға арналған беттері де көп. Сонымен бірге осы құжаттар қатарына, ғаламтордан «**Память народа**» сайтынан қаһарман атамыздың 13 сәуір 1945 жылы жазылған «**Қызыл Ту**» орденімен марапатталған **бұйрық парағын** тауып осында жазып отырмын.

Ұмытылған қаһармандар үлкен жинақ кітабын біз, Жарылғасынов Қабыкен атаның ұрпақтары қызы Байтұманова Қанипа апай және немересі Мұхтар Кәкімұлы арқылы көріп, оқып таныстық. Ол кісілерге зор ризашылығымызды білдіреміз, үлкен алғыс айтамыз. Кітаптан бұрын соңды жарияланбаған мол тың деректер және біз үшін ерекше мақтаныш Кеңес Одағы Батыры атағына ұсынылған жерлес қаһарман аталарымыз туралы білдік. Аталарымыздың жасаған ерлік істері біз үшін және өскелең жас ұрпақ үшін, **үлгі, өнеге, үлкен мақтаныш және ұмытылмас естелік.** [6; Б3]

Ендігі мақсат осы жайтқа орай аталарымыздың есімін есте қалдыру мақсатында, оларға арналған арнайы **қоғамдық іс - шара ұйымдастырып, тиісті жұмыстар атқару.** Осы ойымызды жергілікті басшылық өкілдері қолдайды деген үміттеміз.

Біздің қаһарман аталарымыздай ерлік еткен, осы Ұмытылған қаһармандар кітабында ерлігі жазылған, Кеңес Одағы Батыры атағына ұсынылған, бірақ **I – дәрежелі «Отан соғысы» орденімен** марапатталған, ШҚО Жарма ауданы Қапанбұлақ аулының тумасы, танымал панфиловшы, 8 ші гвардиялық атқыштар дивизиясының 302 ші гвардиялық атқыштар полкінің 2 ші атқыштар ротасының снайпері, соғыста **397** немістің көзін жойып **32** снайпер дайындаған, неміс снайперлері **«қара өлім»** деп атаған әйгілі сұрмерген, **«Қызыл Ту»** ордені және екі мәрте **«Қызыл Жұлдыз»** ордені иегері, гвардия аға сержанты **Төлеуғали Әбдібековтің** есімін есте қалдыруда, Жарма ауданы біршама игі істер атқарды. Әйгілі снайпердің туған жері Қапанбұлақ ауылының кіреберісіне «Төлеуғали Әбдібеков туған ауыл» деген белгі қойылды. Қызылжұлдыз ауылын мергеннің атына беру үшін өкілетті орындарға ұсыныс жасалынды. Сонымен бірге аудан орталығы Қалбатаудың көрнекті жеріне ескерткіш қою жоспары бар. Ал өткен жылы ауданда Т. Әбдібеков туралы **«Сұр мерген»** атты деректі фильмі көрсетіліп, туынды авторы ШҚО Зайсан ауданы Шілікті ауылының тумасы, ШҚО - нан шыққан тұңғыш кинорежиссер, документалист, ҚР Мәдениет қайраткері, Бауыржан Момышұлы атындағы «Батырлар шапағаты» медалының иегері **Ғазизхан Әділхановпен** кездесу өтті. [7; Б7-8]

Ұмытылған қаһармандар кітабындағы Кеңес Одағы Батыры атағына ұсынылған бірақ ол марапатқа ие болмаған, барлық 133 майдангердің баршасы да осындай құрметке лайықты тұлғалар. Сонымен бірге оларға, Кеңес Одағы кезінде берілмеген ең жоғары марапатты, бүгінгі тәуелсіз еліміздегі ең жоғары марапаты **«Халық қаһарманы»** атағын беруге де әбден лайықты деп ойлаймын.

«ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ЭНЕРГЕТИКИ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ»

Научный руководитель: Есентаева Алма Каиркеновна, преподаватель общественных дисциплин;

Автор: Мәденова Эльвира Серікқалиқызы, I курс;
КГКП «Электротехнический колледж» г. Семей.

История развития энергетики Восточно-Казахстанской области.

Не зная прошлого, невозможно понять подлинный смысл настоящего и цели будущего.

М. Горький

В годы Великой Отечественной войны энергетика сыграла огромную роль в укреплении и развитии военно-промышленного могущества страны. Военные годы в связи с высокими темпами развития промышленности и резким ростом электроемких производств потребность в электроэнергии значительно возрасла. Кроме того, большой рост потребления электроэнергии был вызван интенсивным строительством новых предприятий в восточных районах, где потребность в электроэнергии не покрывалась имеющимися мощностями. Советский союз испытывал огромные трудности в обеспечении электроэнергией всех отраслей народного хозяйства, включая и военную промышленность.

В дни годы когда на защиту рубежей огромной страны от немецко-фашистских захватчиков встали миллионы бойцов, в тылу шла своя борьба – рабочие, энергетики, среди которых подавляющее большинство составляли женщины и дети, также всеми силами приближали победу. В этот период укрепление энергетической базы страны являлось одной из важнейших военно-политических задач. Уже в 1941 г. большие работы по увеличению мощностей электростанций развернулись в районах наибольшего сосредоточения промышленных предприятий.

С чего же началась история развития энергетики?

Весной 1791 г. от крепости Устькаменный, так в старину называли город Усть-Каменогорск, к неизведанному тогда Бухтарминскому краю отправился отряд изыскателей. Среди них был и Герасим Григорьевич Зырянов, тот самый Зырянов, фамилию которого и по сей день носит город Зыряновск. Во время охоты Зырянов случайно находит интересный камушек. Случайно найденный камушек, оказался действительно интересным. Исследование пробы показало высокое содержание серебра. А пятью годами ранее Российским офицером Филиппом Риддером был открыт уникальный край полиметаллических руд -Риддерское месторождение. Эти открытия дали отсчёт нового времени, времени промышленного освоения здешних мест. Разработкой месторождения занимался созданный ранее по указу императрицы Елизаветы - Коливано-Вознесенский округ горных заводов. Подсчитано, что заводы Алтая выплавляли 73 процентов серебра по всей России, а еще золото, свинец и медь. Для развития такой промышленности, как воздух нужна была электроэнергетика. Но энергетическая база была развита слабо, хотя первая

паровая машина Ползунова и первая в стране ГЭС Кошкарова были построены в нашем крае. Первая гидравлическая станция в царской России возникла в 1892 году на реке Березовка в Зыряновском районе Восточно –Казахстанской области - ГЭС-Зыряновская, построенная под руководством инженера Н.Кошкарова для электроснабжения Зыряновского рудника. Станция имела 4 агрегата общей мощностью всего 150 кВт и питала по линиям высокого напряжения 4 подстанции. Сегодня можно считать эту ГЭС первой Казахстанской гидроэлектростанцией. В 1913 году насчитывалось 13 таких станций общей мощностью 2,5 тыс. кВт. Они вырабатывали 1,3 млн кВт/ч электроэнергии или 0,23 кВт/ч в расчете на душу населения.

Но по настоящему энергетика края получила развитие только с приходом Советской власти. В 1920 г был принят план государственной экономики по электрификации России ГОЭЛРО, который предусматривая энергоснабжение нашего региона. Настало время практической работы по объединению разрозненных энерго-источников в единый энерго-контур рудного Алтая. Энергосистема города Семипалатинск, ныне Семей, стала развиваться на 10 лет раньше чем в Риддере. Электростанция в Семипалатинске была создана в 1914 г. на базе мельницы Красильникова. эта мельница в 1911 году сгорела и городская управа из этой мельницы сделала электростанцию. Она была мощностью 220 Вт. Таким образом, была освещена прибрежная часть города. В 1925 г. поставили повышающий трансформатор, добавили еще генераторы, и провели новые линии электропередачи.

Энергетическая база Казахстана начала создаваться в 30-х годах 20 го века. В плане государственной комиссии по электрификации России (ГОЭЛРО) подчеркивается необходимость сооружения ряда гидроэлектростанций в районе Алматы и в Восточном Казахстане История гидроэнергетики Рудного Алтая начинается с Хариузовской ГЭС. Сегодня, когда давно уже в строю её «младшие сестра» -Усть Каменогорская, Бухтарминская, Шульбинская ГЭС , современные и неизмеримо более мощные, Хариузовка кажется этакой экзотикой, музейным экспонатом. Но именно Хариузовка лишь Волховской ГЭС уступает пальму первенства в Советском Союзе, а в Казахстане она – первая и таковой останется в нашей памяти. Хотя, к сожалению, сегодня мало кто вспоминает о том, 14 июня 1928 года у подножья Ивановского хребта заработали её первые агрегаты. И работают до сих пор! Электроэнергетика области полностью создана в советский период. Она развивалась по линии разных ведомств: в Семипалатинске почти при каждом строящемся крупном предприятии строилась и своя электростанция, а также при железнодорожных станциях, рудниках, в колхозах и совхозах. К 1932 г. Семипалатинская область по производству электроэнергии занимала четвертое место после Восточно-Казахстанской, Карагандинской и Гурьевской областей.

В годы войны, даже среди вспомогательных производств стабильно работала и энергетическая служба предприятия. Бесперебойно обеспечивались электричеством другие предприятия многочисленные госпитали и стратегически важные объекты – хлебозаводы, водозаборы, школы, клубы и больницы, а также жилые кварталы, в том числе места проживания эвакуированных граждан.

Активное развитие Семипалатинского региона продолжится после войны. Закончилось строительство Громатухинско- Ульбинского ГЭС . В 1937 г. пустили

Ульбинскую ГЭС. От ГЭС до Риддера 20км. Первая на Алтае и в Казахстане линия электропередач прокладывалась через горные леса и речушки. Опоры ставили из кругляка, на месяцы электростроители превращались в лесозаготовителей. Вырубали деревья по линии будущей ЛЭП. Рабочих рук не хватало. На помощь приходили жители окрестных сел и деревень. Рудники Алтая получили доп. Электроснабжение. В 40 годах была основана система Алтай Энерго. А впереди была война. Страшные годы были испытанием всех, в том числе и казахстанских тыловики. Предприятия, выпускающие оборонный металл были обеспечены электричеством в полной мере. В 1945 г. из разрозненных электростанций удалось создать первую в Казахстане энергосистему. В это время Семипалатинск жил в энергодефиците. Электроэнергию вырабатывали для мясокомбината и фабрик 7 электропоездов до 1962 г. все отрасли и промышленность города обеспечивались электропоездами. Это мясокомбинат, кожзавод, цемзавод, центральная часть города.

В 1958 г. все электростанции области выработали 153,5 млн кет/ч электроэнергии (до 1957 г. они подчинялись разным ведомствам; некоторые работали с перегрузкой, другие, наоборот, не на полную мощность, что вело к удорожанию электроэнергии и перебоям в работе промышленных предприятий). В Семипалатинске 25 электростанций, хотя крупными из них являются только две ТЭЦ - при мясоконсервном и кожевенном комбинатах; на ряде предприятий имеются энергопоезда. Однако не только для промышленности, но и для коммунальных объектов города электроэнергии не хватает. В таком же положении находится Аягуз: когда-то крупная для небольшого города дизельная электростанция сейчас уже не удовлетворяет потребностей его современного хозяйства. После 1950 года проводится большая работа по централизации энергообеспечения республики. В 1950-1960 г.г. сданы в эксплуатацию Жезказганская ТЭЦ, Усть-Каменогорская ГЭС, первый агрегат Бухтарминской ГЭС и одновременно расширялась мощности действующих электростанций. За период с 1986-1980 г.г. были введены 2 энергоблока Экибастузская ГРЭС-1, строительство которой началось в 9 пятилетке II. На территории Восточно Казахстанской области расположены 7 энергетических источников, в том числе 3 гидроэлектростанции (Усть-Каменогорская ГЭС, Бухтарминская ГЭС, Шульбинская ГЭС) и 4 крупные тепловые станции (Усть-Каменогорская, Семипалатинская, Риддерская, Согринская ТЭЦ). Усть-Каменогорская ГЭС расположена в районе г. Усть-Каменогорска. Строительство ГЭС началось в 1939 году, но вскоре было приостановлено в связи с началом Великой Отечественной войны. На строительстве был впервые применён предложенный М. В. Инюшин метод перекрытия реки с помощью плавучего моста оригинальной конструкции, который в дальнейшем нашёл широкое применение в советском гидростроительстве. С 1948 года строительство было возобновлено. Первый гидроагрегат был пущен в декабре 1952 года, второй — в июне 1953 года, третий — в декабре 1953 года. После пуска третьего гидроагрегата, строительство ГЭС было на некоторое время приостановлено в связи с отсутствием потребителей электроэнергии. Последний, четвертый гидроагрегат был пущен только в ноябре 1959 года. Бухтарминскую ГЭС строили 14 лет. (1953-1966г.г), первый ток получили в 1960 году. Расположена на реке Иртыш в районе г.Серебрянска. Строительство ГЭС началось в 1953 году,

первый агрегат пущен в 1960 году, на полную мощность станция введена в 1966 году. После сооружения плотины образовался подпор высотой 67 м, который распространился по Чёрному Иртышу на 100 км, в результате чего уровень озера Зайсан поднялся на 7 м, площадь озера увеличилась в 3 раза и оно стало частью Бухтарминского водохранилища. Шульбинская ГЭС располагается в среднем течении реки Иртыш, в 70 км выше города Семей. Строительство гидроэлектростанции начато в 1976 году, первый гидроагрегат запущен в промышленную эксплуатацию 23 декабря 1987 года, последний из 6 гидроагрегатов введен в работу 19 декабря 1994 года. Жизнь современного общества невозможна без электроэнергии. Поэтому электроэнергетика – базовая отрасль экономики, отрасль «авангардной тройки».

Энергетикам приходилось работать в очень сложных условиях. Из-за эвакуации ряда промышленных предприятий и демонтажа нескольких фабрично-заводских электростанций резко снизилось число действующих генераторов. Из-за недостатка жидкого топлива закрывались мелкие электростанции.

В связи с мобилизацией некоторых работников энергосистемы на фронт, многие оставшиеся в тылу были переведены на казарменное положение, широко применялось взрывать. В 1943 году при ремонте воздушных линий электропередачи впервые стали проводиться работы под напряжением.

В военные годы значительно увеличилось число женщин, которые заменяли ушедших на фронт электриков и монтеров. В 1944 году число женщин-энергетиков там составляло почти 50%. На предприятиях энергосистемы была введена военная подготовка для всех сотрудников, проходили строевую подготовку и знакомились со стрелковым вооружением.

Несмотря на невероятные трудности энергетики своим самоотверженным трудом внесли свой достойный вклад в обеспечении Победы. Многие работники нашей энергосистемы были награждены медалями «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-45 гг.».

«Бесперебойно питать электроэнергией шахты, металлургические, авиационные, танковые, пушечные и другие военные заводы, неуклонно наращивать энергетические мощности – эта задача вдохновляла Восточно-Казахстанских энергетиков в их славных трудовых подвигах на всем протяжении войны. Никакие трудности не могли сломить их волю. Патриотизм наших людей творил чудеса.» - так в победном 1945-м писала о подвиге энергетиков главная газета страны «Правда».

«ШЫҒЫСТАН ШЫҚҚАН ШАГИЛА АПА»

Автор: Карибжанов Бекзат Мұратұлы, 3 курс,

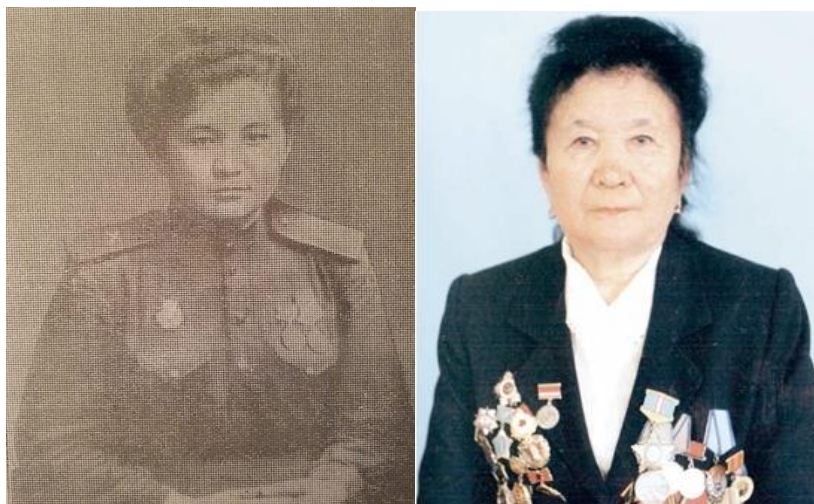
Ғылыми жетекші: Шынарбек Шыңғыс Әбілұлы, арнайы пән оқытушысы;
«Электротехника колледжі» КМҚК

Зерттеу мақсаты:

Шығыс Қазақстан Облысынан Ұлы Отан соғысына шақырылған, басына төнген қауіпке қарамастан, майданды байланыспен қамтамасыз еткен, бұйрықтарды, маңызды мәліметтерді қабылдап, таратып отырған әскери байланысшы Кусанова Шагила Акимбаевнаның ерліктерін зерттеу.

Зерттеу өзектілігі:

Мұрағат құжаттары, жарық көрген мемуарлар негізінде майдандағы өмір тарихына талдау жасай отырып, ерліктерінің рөлі мен маңызын сипаттау. Сонымен қатар 1941–1945 жылдары Ұлы Отан соғысында Жеңіске жетуге қосқан өлшеусіз үлесі жайлы баяндау.

Кусанова Шагила Акимбаевна (1923 - 2019)

Туған жері	ШҚО, Ұлан ауданы, Никитин ауылы
Әскерге шақырылған орны	Фрунзе РВК, Қазақ ССР, Алматы қаласы, Фрунзе ауданы
Әскери атағы	гв. мл. сержант; гв. ефрейтор
Әскери бөлімі	33 гв. ап 14 гв. сд (33 гв. ап, 14 гв. сд); 33 гв. ап 14 гв. сд 1 УкрФ (33 гв. ап, 14 гв. сд, 1 УкрФ)
Марапаттарының атауы	Марапаттары: II дәрежелі Отан соғысы ордені, Қызыл Жұлдыз ордені, Медальдар: «Жауынгерлік еңбегі үшін», «Сталинградты қорғағаны үшін», «Ерлігі үшін», «Германияны жеңгені үшін».

Ұлы Отан соғысы халқымызға төнген ең ауыр күндер болды. Төрт жыл, 1418 күн мен түн бойы өз жері мен отаны үшін, келешек ұрпақ үшін жан қилы соғыс жүріп жатты.

Ұлы Отан соғысында қазақ халқы өзінің лайықты үлесін қосты. Қазақстандық жауынгерлер Брест қамалынан бастап Берлинге дейін барды. Олар Сталинград түбіндегі жертөлелерде, Днепр өткелінде, Москва мен Ленинград үшін болған ұрыстарда батыр ерліктер көрсетті. Украинаны, Кавказды, Белоруссияны, Қырымды, Прибалтиканы азат етті, Польша, Румыния, Венгрия, Чехословакия, Болгария, Германия жерлеріндегі майдан жолдарында жеңіс туын көтеріп өтті. Ұлы Отан соғысы жылдарында біздің қандастарымыз қатыспаған бірде - бір үлкен шайқас болмады.

Қазақ ел басына күн туғанда жалғыз жанын қу шүберекке түйген жауынгер халық болған. Ұлан байтақ даласының бір тұтам жері үшін қорқу деген сезімді жүрегінен жұлып алып тастаған. Ұлы Отан соғысының қатпарлы парақтарына үңіліп қарасақ ер азаматтармен қатар әйел адамдарда қанды қырғында қаймықпай соғысқанына анық көзіміз жетеді.

Ұлы Отан соғысына қатысып, барлық майдан жолдарын жүріп өткен Шығыстан шыққан әскери байланысшы апамыз Кусанова Шагила Акимбаевна жайында зерттеу жұмыстары жүргізілді.

Негізгі бөлім

Кусанова Шагила Акимбаевна 1923 жылы 14 сәуірде Шығыс Қазақстан облысы Ұлан ауданы, Никитин ауылында дүниеге келген. 8 жасында ата-анасынан айырылып жетім қалды. Шагила Акимбаевна балалар үйінің тәрбиеленушісі болды. Никитин орта мектебін бітіргеннен кейін, 1940 жылы С. М. Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетінің тарих-филология факультетіне оқуға түсті.

1 курсты бітіріп, 1941 жылы 18 жасында Фрунзе аудандық орталық атқару комитетіне шақырылып, өз еркімен майданға аттанды. Алматы жоғары оқу орындарының ерікті қыздарынан қалалық әскери комиссариат ротаны құрып, Ташкентке екі айлық радио-байланыс курсына жіберді.

Шагила апамыздың естелігінде: «1 қыркүйекте біз ант қабылдадық. Күндіз-түні, екі апта бойы күнді көрмедік, Ұлы қазанның мерейтойы күні бізді майданға жіберді. Мен және бірнеше қыздар Қырымға келдік. Онда Феодосияның астында мен шомылдыру рәсімінен өттім» [1].

1942 жылы Ш.А. Кусанова 1-ші Украин майданының 33-ші гвардиялық артиллериялық полкіне радист болып ауыстырылды. Полктің құрамында болып Берлинге дейін жетті. А. В. Потаповтың кітабында інісіне жолдаған хатынан үзінді келтіріледі: «Қымбатты Бейсенбай! Сталинград түбіндегі жау жеңілді. Біз оның қорғанысы үшін медаль алдық. Мен бұған өте қуаныштымын. Сонымен бірге, мен бұл күндері қатты қайғырамын. Жау оқ менің досым Зия Досбергенованың өмірін қиды. Мен ол үшін фашистік атқылаудан кек алмайынша, мен ешқашан тынышталмаймын» [2].

1943 жылғы кезекті бомбалау кезінде Шагила апамыз жараланды, бірақ өзінің жауынгерлік бекетін қалдырмады. Украина жағалауының аумағында, Сандомир плацдармында жауынгерлік операцияларына қатысты. Сонымен қатар

Румыния, Чехословакия, Польшаны азат етуге, Берлинге шабуыл жасауға белсене ат салысты.

1943 жылы 30 сәуірде Шагила апамызды «Жауынгерлік еңбегі үшін» медалімен марапаттау туралы бұйрыққа қол қойылды.

Бұйрықта: «Ефрейтор гвардиясы, радиотелеграфшы, штабтық батареяның аға қызметкері Кусанова Шагила Акимбаевна өз мамандығын игеруде ерекше еңбекқорлығын көрсеткені үшін, жауынгерлік және саяси оқу үлгерімі жақсы болғаны үшін марапаттау» деп жазылған [3].

1943 жылы 23 тамызда Харьков қаласында болған ауыр шайқастар кезінде радиобайланысы үшін «Жоғарғы Бас Қолбасшының Алғысымен» марапатталды.

1943 жылдың қазан айында Днепр өзенінен өту ұрыстарына қатысқаны үшін, үздік радиобайланысы үшін «Ерлігі үшін» медалімен марапатталды.

1944 жылы тамызда Сандомир плацдармы үшін шайқастарда тамаша радиобайланысы үшін «Жоғарғы Бас Қолбасшының Алғысымен» марапатталды.

1944 жылы Дуклинский асуы үшін үздіксіз радиобайланыс үшін шайқастарда Чехословакияның «Дуклин асуы үшін» медалімен марапатталған.

Висладада сәтті, үздіксіз байланыс орнатқаны үшін «Жоғарғы Бас Қолбасшының Алғыс хатымен» марапатталды.

Аты аңызға айналған 14-ші гвардиялық атқыштар дивизиясының құрамында болып Германия аумағында Нейсе, Шпре өзендерін жылдамдату үшін болған ұрыстарға да қатысты.

1944 жылдың 9 қарашасында Шагила апамыз «Ерлігі үшін» медалімен және «Қызыл Жұлдыз» орденімен марапатталды.

Награда қағазында: «Гвардия штаб батареясының аға радиотелеграфшисі сержант Кусанова Ш.А. 1944 жылғы 3 тамыздан бастап жауынгерлік іс-қимылдар кезінде кез келген ұрыс жағдайында өз міндеттерін әрдайым дәл және дәл орындады. Жаудың көптеген қарсы шабуылдарын көрсету кезінде телефон байланысы сәтсіз болған кезде, жолдас Кусанова бөлімшелермен тез байланысқа түсіп, бөлімшелердің отты басқаруы бір минутқа да жоғалған жоқ. Білікті радист, жолдас Кусанова қарсыластың артиллериясы мен минометтерінің күшті атысымен жұмысты жиі жүргізуге тура келгеніне қарамастан, өз жұмысын абыроймен орындады» деп көрсетілген [3].

1945 жылы 20 наурызда Кусанова Шагила Акимбаевна «Ерлігі үшін» медалімен марапатталды.

Марапаттау қағазында дивизия командирі: «Одер өзенінен өту, Одер плацдармын құру және кеңейту бойынша шайқастар кезінде жолдас Кусанова өзінің

радиостанциясымен полк штабының жедел тобында, көбінесе жауды атып, кейде өмірге қауіп төндіретін, әрқашан полк командирін сенімді радиобайланыспен қамтамасыз етті. Бұл көбінесе жауынгерлік тапсырмаларды орындауға ықпал етті» [3].

1945 жылы соғыс аяқталғаннан кейін Шагила апамыз әскерден қайтарылып, жоғары оқу орнына қайта қабылданды.

1949 жылы ҚазСР Ғылым академиясы жанындағы аспирантураға түсті.

1952 жылы кандидаттық диссертация қорғап, С. М. Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетінде жұмыс істеуге қалды. Біраз уақыттан кейін докторлық диссертация қорғады, профессор атағын алды. Шагила апамыз Қазақстан Республикасы Гуманитарлық Ғылымдар Академиясының академигі, Қазақстан Республикасы Жоғары мектебінің еңбек сіңірген қызметкері, КСРО және Қазақстанның білім беру үздігі, 8 ғылыми монографияның, 150-ден астам жұмыстар мен мақалалардың авторы.

1970-2001 жылдар аралығында халықаралық республикалық ғылыми конференцияларға қатысты. Педагогикалық еңбегі үшін 1981 жылы «Еңбек Қызыл Ту» орденімен, 1995 жылы «Құрмет» орденімен марапатталды.

Апамыз 2019 жылы 14 қаңтарда 96 жасқа қараған шағында дүниеден озды.

Қорытынды

Зерттеуді қорытындаласам Шагила апамыз нәзік жанды болғанына қарамастан, майдан даласында өзін батыл, табанды және қатал жауынгер ретінде көрсетті. Радиобайланысты үздіксіз ұйымдастыру арқылы әскерлерді басқаруды қамтамасыз етуде жаппай ерлік пен батылдықты көрсетуге әрекет жасады. Апамыздың майдан жолындағы ерлігі фашизмді жеңуде үлкен рөл атқарды. Апамыздың ерлігі ешқашан ұмтылмайды!

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Социалистік Қазақстан. - 1965. - 6 мамыр.
2. Потапов А.В. Гвардейцы фронта и тыла: Рудный Алтай в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. / А.В. Потапов. - Алма-Ата: Казахстан, 1974. - 251 с.
3. Память народа 1941-1945. Кусанова Ш.А. [Электронный ресурс].
4. Абдрахманова К.К. Вестник Карагандинского университета. Серия «История. Философия». № 4(92)/2018

ҚАЗАҚСТАН ТЕМІР ЖОЛЫ «ЖЕҢІС ЛОКОМОТИВІ»

Жетекшісі: Кантарбаева Венера Молдағалиевна;

Студент: Нұрғалиева Гүлнұр Аманжолова, Капанова Диана Асхатқызы
«Электротехника колледжі» КМҚК, Семей қаласы

Ұлы Отан соғысында Жеңіске жетуде Қазақстан шойын жолдары шешуші рөл атқарды.

Біз Ұлы Отан соғысы кезінде Қызыл Әскердегі 10 оқтың 9-ы қазақстандық қорғасыннан құйылғандығын білеміз... Бірақ Қазақстан темір жолының (КСРО магистральдық желісінің құрамдас бөлігі ретінде) айтарлықтай үлесін толық сезіне бермейміз.

Әскери рельстерде.

Соғыстың алғашқы айларында республика өндірісінің конверсиясы басталды. Одақтың табиғиресурсты еуропалық бөлігі жау оккупациясында қалуы жағдайында Қазақстан майданның қуатты арсеналына айналып шыға келді. Бар болғаны 1941—1945 жылдары бұл жерде 460 жаңа өндірістік кәсіпорын салынды.

Академик Манаш Қозыбаев өзінің «Қазақстан — майдан арсеналы» кітабында: «Екінші дүниежүзілік соғыс — үлкен резервтер соғысы, армияны озық техникамен қанықтырған соғыс, тек ерекше маневрлікке құрылған соғыс — марксизм-ленинизм классиктерінің растығын тағы да дәлелдеді. Көлік жұмысы соғысушы жақтар стратегиялық жоспарларының ажырамас бөлігі болды» дегенді атап кетті.

Соғыс жүк ағынының жағрафиясына үлкен өзгерістер енгізді. Орталық Азия мен Қазақстан жолдарындағы тиеудің үлес салмағы 1940 жылғы 7,9% –тен 1942 жылы 15,1%–ке артты. Республика темір жолдары бойынша тек Қазақстан мен Орталық Азияға шамамен 1,5 миллион тұрғын эвакуацияланып, құрал-жабдықтар мен 308 кәсіпорын көшірілді, деп жазды өз кітабында академик. Тыл мен майданға қажеттіні қамтамасыз ету бойынша негізгі ауыртпалық темір жолға түсті.

Ақыры, соғыс жылдарында, әсіресе бірінші кезеңінде, республика темір жолдарының рөлі орасан артты. Олар орталықазиялық, қазақстандық тылды майданмен, орталық аудандармен байланыстырды.

М. Қозыбаев «қорқынышты 1942 жылы еліміз экономикасын дамытудағы басты рөлді теміржол көлігінің жұмысшы табы ойнады» дегенді атап көрсетті. Еліміздің әскери экономикасында Қазақстан жолының рөлі айтарлықтай артты. Қымбат стратегиялық шикізатпен – көмірмен ол көптеген өмірлік маңызды қорғаныс нысандарын қамтамасыз етті.

Отан теміржолшы-гвардияшылардың еңбегін жоғары бағалады. 1942 жылдың тамызында КСРО Жоғарғы Кеңес Президиумы үкіметтік пен халық шаруашылығы және қорғаныс жүктерін тасымалдау бойынша әскери қолбасшылық міндеттерін мүлтіксіз орындағаны үшін Түрксіб, Қарағанды, Орынбор және өзге де жол жұмысшыларының тобын марапаттады.

Оқ ысқырығы мен фашистер мұрынының астымен КСРО еуропалық бөлігінен жүздеген өндірістік кәсіпорындар эвакуацияланған Қазақстандағы темір жол инфрақұрылымы дамуның маңызын ескере отырып, ҰОС жылдарында болат магистралдар салу жалғасты. Бұл, мысалы, Гурьев — Қандыағаш-Орск (1936—1944)

магистралы, мұнай кәсіпшілігімен байланысты Ембі мен Оралға және Ресейдің бірқатар өңірлеріне қатынасты жақсартты. Бұл және де жоғарыда атап кеткендей, Қарағанды көмірін Оңтүстік Оралға тиімді жеткізуді қамтамасыз еткен Ақмолинск-Қарталы (1939—1943) желісі. Сондай-ақ Көксу-Текелі-Талдықорған және Атасу-Қаражал учаскелері. Қазақстан шойын жолдарының ұзындығы 10 мың шақырымға жетті. Ұлы Отан соғысы кезеңінде Қазақстан темір жолдарында жол шаруашылығы мен жылжымалы құрамды жөндеу жөніндегі өндірістік базаны құру да белгіленген.

2005 жылы сол кездегі «ҚТЖ» ҰК» АҚ вице-президенті Қаділ Таласпеков Ұлы Отан соғысындағы Жеңістің 60-жылдығына арнаған мақаласында («Железнодорожный транспорт» журналының №6 санында) «соғыс кезеңі жағдайында Қазақстан шойын жолдары үздіксіз жұмыс істеді» деп жазды.

«Жұмыс істеп тұрған желілермен қатарласа жаңа жолдарды тұрғызу жүргізіліп жатты. Теміржол салушылары күш-жігерінің арқасында соғыс жылдары Қазақстан темір жолдарының ұзындығы 25% өсіп, 1941 пен 1944 жылдары әр өңірде онға тарта жаңа желі іске қосылды – тіпті бейбіт уақыттың өзінде бұрын-соңды болмаған ауқым», – дейді ол.

Халық жаппай ерлік таңытып жатқанда теміржолшылар әрине сырт қала алмайды. Қаділ Таласпеков нұсқап кеткендей, «ЖҚХК арнайы құрылымының қатысушылары станциялар, жылу мен жуменжабдықтау пунктері бұзылған жолдармен пойыздарды жиі жүргізді».

«Рейстерді орындауда, жиі жау оғының арасымен бұзып-жаруға тура келді. Ұлы Отан соғысының барлық ең ірі стратегиялық операциялары – Сталинград түбіндегі айқас, Ленинград қоршауын бұзып шығу, Курск доғасындағы ұрыс, ия және Берлинді алудың өзі – жалпы алғанда 350-500 мың вагонды жеткізуді қажет етті. Осы бір орасан жұмысты ЖҚХК паровоздар колоннасы ерекше резервінің жеке құрамы өз иықтарына салып алып шықты, - деп бөліседі Қаділ Таласпеков. - Орталықтың бұйрығы бойынша осындай №34 паровоздар колоннасының ерекше резерві бір ай мерзімінде және де Қазақстанның Түркістан-Сібір темір жолында құрылды. Жасақталу орны еліміздің оңтүстігіндегі Сары-Өзек станциясы болды. Колоннаның жеке құрамы – 425 адамнан – Ресей және өзге де одақтас республикалардан эвакуацияланған теміржолшылармен жасақталды».

Теміржолшылардың үлкен күш-жігері арқасында колонна бар-жоғы екі апта ішінде, қолбасшылық белгілеген мерзімнен 2 есе жылдам жасақталды. Нәтижесінде Қазақстаннан Сталинград майданы бағытына әскери жүктер эшелоның жөнелтуді мерзімінен бұрын аттандыру мүмкін болды. Сталинград түбіндегі біздің әскерге көмек ретінде қару-жарақ, киім-кешек және азық түлігі бар жүздеген тонна осындай 30 эшелон жөнелтілді.

Колонна ұжымының бірқатар жаңашылдық ұсыныстарын енгізу есебінен, жөндеусіз, әр локомотив жүрісін қарастырылған 40-45 мың км орнына 110 мың км дейін жеткізілді. Және де бұл паровоздарда тамақ жасайтын көмір, ағаш, тіпті өзге де әр түрлі шығарындыларды пайдалануды қоспағанда. Бұл ретте жау бүйірінде нағыз батыл ерліктер орын алып жатты. Мысалы, аға машинист В.К.Карлов Днепр арқылы пантон көпірі бойынша салмағы 1550 тонналық пойызды өткізуі фашистер үшін мүлдем күтпеген жағдай болды»

Теміржолшылар соғыс жылдарында және бейбіт кезеңде

Темір жол жұмысшылары барлық уақытта да жоғары тәртіп пен жауапкершілікпен ерекшеленді. Соғыс аяқталып, ел біртіндеп «бейбіт» рельске түсе бастағанда, 1941 жылға дейін шойын жолдарда еңбек еткен ардагерлердің көбісі өз жұмыс орындарына қайтып келді. Кейбірі ҰОС қысылтаянынан өткеннен кейін теміржолшы болды. Солардың бірі – еңбегі сіңген қостанайлық теміржолшы Виктор Малыгин. Жақында ғана ол өзінің 95 жасқа толуын атап өтті.

Майданға 17 жасында, онда да ол еріктілер қатарына жазылып кеткен. Артиллерияда соғыса жүріп Берлинге дейін барған. III деңгейлі Даңқ, II деңгейлі Отан соғысы ордендерінің кавалері болып табылады, «Германияны жеңгені үшін» медалімен марапатталған. Өзінің еңбек жолын Виктор Малыгин паровоз, электровоз, тепловоз машинисі болып жұмыс істеген Қостанай локомотив депосына арнады. 1980 жылы құрметті демалысқа шықты.

1942 жылы әлі де жап-жас Григорий Степаненко әскерге шақырылады. Ол фашистік басқыншылардан Белгород, Орел, Харьков, Курскіні азат етіп, Днепр кешіп, Кенигсберг пен Варшава үшін соғысады. Кенигсберг үшін ұрыста контузия алады. «Ерлігі үшін» медалімен марапатталған.

– Оқтар ысқырып өтуде, снарядтар күркіреп жарылуда, бір сағат бұрын ғана шабуылға бірге шыққан жолдастарым көз алдымда өліп жатты. Осының барлығын басымнан өткердім, - деп ардагер көзіне жас алды.

1950 жылдан бастап 1981 жылы зейнетке шыққанға дейін Григорий Степаненко Қарағанды темір жолында жұмыс істеді. Жасы егде тарқанға қарамастан, ол осы күнге дейін қоғамдық жұмыстармен белсенді айналысуда.

Матай селосында (Алматы облысы) құрметке ие болған тұрғындарының бірі Ұлы Отан соғысы және Богдан Хмельницкий ордендерінің кавалері Бекімбек Букенов еді. Өңшең теміржолшылардан тұратын Бекімбек ата отбасы қай жерде жүрмесін 9 мамырда – дәстүр бойынша қара шаңырақта бас қосып, Бекімбек Райұлын еске алады. Ол Мәншүк Мәметовамен бір полкта әскерде болды, Невель шабуыл операциясы кезінде ерлік таңытты. Бейбіт күнде Бекімбек Букенов Матай теміржол станциясында жұмыс істеді.

– Біз Отанды өз өмірлерін салып қорғаған әкелеріміз бен аталарымыздың ерлігін қастерлеп ұмытпауымыз керек, – дейді Бекімбек Букеновтың баласы Тұрысбек.

Сондай-ақ 9 мамырда ҚТЖ Магистральдық желі дирекциясының өрт қауіпсіздігі және қалпына келтіру жұмыстары департаментінің директоры Бақытжан Ділімбетовтың өз әкесі – Нәлібай Ділімбетовты еске алу үшін ағалары мен әпкелері дәстүр бойынша бір үстел басына жиналады. 1942 ж. күзінде Нәлібай Қызыл Әскер қатарына шақырту алады. Майдандағы барлаушы бола жүріп, Белгород-Харьков бағытындағы ұрысқа, Украинаның Солжағалауы операциясына, Псков, Днепр үшін шайқасқа қатысады. Бірнеше рет жараланып, I және II деңгейлі Отан соғысының ордендерімен, «Әскери ерлігі үшін» қос медалімен марапатталған. ҰОС аяқталысымен Нәлібай Ділімбетов әскерде қызметін жалғастырып, артынан – ішкі істер органдарында қызмет жасады.

"ГЕРОИЧЕСКИЕ ПОДВИГИ ВОЕННЫХ СВЯЗИСТОВ В ВЕЛИКУЮ ПОБЕДУ"

Векленко Сергей, студент I курса группы: ПСЖД-212,

Руководитель: Жарылгасинова Жанаргуль Газизовна, преподаватель общественных дисциплин.

КГКП "Электротехнический колледж"

Около миллиона военных связистов активно участвовали во всех сражениях Великой Отечественной войны, обеспечивали устойчивую связь для управления войсками и оповещения об обстановке на фронтах, снабжали штабы необходимыми сведениями, доставляли оперативную информацию в боевые части, передавали на места боевые приказы командования.

Подвиги военных связистов по достоинству оценены Родиной: 304 человека удостоены звания Героя Советского Союза, 133 – полных кавалеров ордена Славы, сотни тысяч связистов и 645 частей связи награждены боевыми орденами и медалями, 172 подразделения связи названы в честь освобождаемых ими городов.

Военный историк В.С. Хохлов пишет: «Подвиг связиста — особый подвиг. Далекий от внешнего эффекта. Ну что, на первый взгляд, героического в том, что линейный надсмотрщик или телефонист неоднократно исправляет под огнем противника поврежденную линию? Что героического в работе радиотелеграфиста, буквально вылавливающего сигналы нужной ему радиостанции в хаосе сигналов множества других станций? Но если присмотреться к действиям воина-связиста в боевой обстановке, нетрудно заметить, что его работа и, главное, значимость ее результатов далеко выходят за рамки одиночного подвига. От четкой работы связистов зависит быстрота и своевременность передачи донесений, распоряжений, приказов и команд, наибольшая потребность в которых возникает именно в условиях напряженного боя, особенно в критических ситуациях. Поэтому труд связиста на войне — самый необходимый, самый почетный и ответственный, от него часто зависит успех боя и всей операции».

Сложно переоценить вклад более миллиона военных связистов, обеспечивавших в военные годы связью командование всех родов войск, в достижение Победы. В летописи Великой Отечественной сохранены и запечатлены многие героические поступки связистов – радистов, телефонистов, телеграфистов, механиков дальней связи, сигнальщиков, линейных надсмотрщиков, работников фельдъегерско-почтовой связи. И героизм военных связистов был по достоинству оценен Родиной.

Звание Героя Советского Союза получили в годы войны 303 военных связиста, 133 воина стали полными кавалерами солдатского ордена Славы, тысячи военных связистов и 645 частей войск связи были награждены орденами.

12 связистов, представленных за подвиги к званию Героя Советского Союза, погибли в последующих боях до опубликования Указа о присвоении им этого высокого звания.

68 связистов, отважных сынов и дочерей нашего народа, никогда не узнают, что Родина удостоила их высшей награды: звания Героев им присвоены посмертно.

20 связистов — Героев Советского Союза — не дожили до светлого Дня Победы, отдав жизнь в борьбе с фашизмом.

16 связистов получили звание Героев Советского Союза после войны, семь из них — в 1946, два — в 1958, еще семь — в 1965 г.

Такие связисты, как офицеры Ф. Е. Стрелец, П. Е. Брайко и другие, попав в окружение, стали партизанами, руководителями партизанских отрядов и частей.

Некоторые герои-связисты прошли через страшные испытания в застенках гестапо и предпочли умереть, но не изменить Родине, не нарушить клятвы.

Плечом к плечу с мужчинами самоотверженно выполняли свой долг перед Родиной и женщины-связистки, 14 из них удостоены звания Героя Советского Союза, в том числе 12 — посмертно.

160 Героев-связистов воевали в частях и подразделениях связи стрелковых и мотострелковых корпусов, дивизий, полков, бригад и батальонов.

46 радистов и телефонистов обеспечивали управление огнем артиллерийских полков, дивизионов и батарей.

28 связистов Героев Советского Союза служили в авиации, 21 — в танковых войсках, 26 — в ВМФ. Есть среди связистов-героев четыре кавалериста, три десантника, два пограничника. 13 Героев — связисты партизанских и разведывательных отрядов и подпольных групп.

Из 303 Героев Советского Союза более трети (105) — специалисты проводной связи, 74 из них получили это звание за форсирование водных преград.

Восьми связистам за мужество и героизм, проявленные в борьбе с немецко-фашистскими захватчиками, Указом Президента России в 1995—2000 гг. присвоено звание Героя Российской Федерации. Хамзат Бадахов, Виктор Носов и Александр Фадин получили звания при жизни, а Бахтурас Бейскбаев, Александр Грибовский, Федор Дорофеев, Петр Еремеев и Михаил Чирков — посмертно.

Приказом Министра обороны СССР 21 военный связист навечно занесен в списки воинских частей.

За отличное выполнение заданий командования по обеспечению связи, героизм и мужество личного состава 645 частей связи были награждены орденами Советского Союза. Четыре среди них удостоены наград трижды, семь частей — дважды. Только в 1944 году 221 часть связи была награждена орденами, из них: Красного Знамени — 41, Богдана Хмельницкого II степени — 6, Кутузова III степени — 2, Богдана Хмельницкого III степени — 6, Александра Невского — 21, Красной Звезды — 152.

В том же году 31 часть стала «гвардейской», а 129 частям были присвоены почетные наименования.

Первой гвардейской частью в войсках связи стал 12-й полк связи под командованием майора Д. В. Леткова. За отвагу, проявленную в боях с немецко-фашистскими захватчиками, за стойкость, мужество, дисциплину и организованность, героизм личного состава этот полк приказом Народного комиссара обороны СССР № 4 от 8 января 1942 г. был преобразован в 1-й гвардейский полк связи.

Всего в годы войны семи отдельным полкам связи, 199-ти отдельным батальонам связи, семи отдельным дивизионам связи и 168-ми отдельным ротам связи было присвоено звание «гвардейский».

Более чем в 220 приказах Верховного Главнокомандующего персонально отмечены отличившиеся организаторы связи — от начальников связи фронтов, армий, корпусов, дивизий и частей. Например, генерал И. Т. Булычев получил 29 благодарностей, вместе со всеми военнослужащими, как участник операций, отмеченных Верховным Главнокомандующим без упоминания фамилий, и 19 благодарностей, где в этих приказах упоминалась лично его фамилия.

Первым среди военных связистов во время Великой Отечественной войны подвиг, удостоенный звания Героя Советского Союза (указ Президиума Верховного Совета СССР от 26 августа 1941 г.), совершил в первый день войны командир взвода — начальник связи пограничной Бужорской комендатуры Каларашского пограничного отряда Молдавского пограничного округа лейтенант Анатолий Васильевич Рыжиков (1920—2000). Утром 22 июня 1941 года, восстанавливая поврежденную связь, он с группой пограничников остановил начавшее переправу через реку Прут подразделение противника, лично уничтожив три станковых вражеских пулемета.

А первым связистом (и первым в истории эстонцем), получившим в Великой Отечественной войне звание Героя Советского Союза (указ Президиума Верховного Совета СССР от 15 августа 1941 г.), стал заместитель политрука радио-роты 415-го отдельного батальона связи 22-го стрелкового корпуса Северо-Западного фронта Арнольд Мери. В середине июля 1941 года противник, форсировав реку Шелонь, начал наступление на город Дно. На батальон был сброшен десант. В тяжёлых условиях, когда началось бегство бойцов, Арнольд Мери остановил их и организовал оборону. В бою 17 июля он был четырежды ранен (в правую руку, в колено, бедро и в грудь), но продолжал командовать. Планы противника по выходу к шоссе «Порхов — Дно» были сорваны, а А.К. Мери за героизм, проявленный в том бою, был удостоен высшей правительственной награды.

Начальник радиостанции взвода связи 2-го батальона 758-го стрелкового полка 88-й стрелковой дивизии Карельского фронта, входившей в Кемскую оперативную группу, ефрейтор Федор Лузан обеспечивал связь и координировал боевые действия батальона, находившегося в окружении, с командованием полка. Батальон вел бой с численно превосходящим противником, отбивая одну атаку за другой. 24 ноября 1941 года в бою за участок железной дороги в Лоухском районе Карелии прорвавшиеся немецкие автоматчики при поддержке танка приблизились к блиндажу, где находился Ф. Лузан со своей радиостанцией. В критический момент Лузан вызвал огонь советской артиллерии на себя, а при прорыве фашистов в блиндаж, где работала рация, Фёдор Лузан взорвал гранатой себя вместе с группой врагов. Указом Президиума Верховного Совета СССР от 22 февраля 1943 года ефрейтору Фёдору Афанасьевичу Лузану посмертно присвоено звание Героя Советского Союза.

Семеро связистов повторили подвиг Александра Матросова, закрыв собой амбразуры вражеских дзотов: телефонисты-рядовые Дмитрий Молодцов под Ленинградом, Николай Липатов и Петр Костючик — в Польше, Михаил Паршин —

в Румынии, Анатолий Живов — в Тернополе на Украине, линейный надсмотрщик Василий Соловьев — в Смоленской области (в районе Духовщины), рулевой-сигнальщик Петр Ильичев — на Курильских островах.

Четыре связиста — стрелки-радисты Назар Губин и Николай Бобров под Ленинградом, Андрей Маркин и Григорий Асеев на Северном флоте — воевали в летных экипажах, командиры которых, подобно Николаю Гастелло, направили свои горящие самолеты на вражеские колонны.

16 декабря 1941 года экипаж самолета 125-го бомбардировочного авиационного полка в составе пилота Ивана Черных, стрелка-бомбардира Семена Косинова и стрелка-радиста Назара Губина вылетел для нанесения удара западнее Чудово по обнаруженным колоннам противника, движущимся по Московскому шоссе в сторону Ленинграда. Как только самолет прошел линию фронта, Н. Губин доложил командиру о большом скоплении фашистских автомобилей, танков и пехоты. Пилот направил самолет на цель. Противник открыл сильный заградительный огонь. Один из зенитных снарядов попал в самолет, и он загорелся. Снижаясь с каждым заходом, горящий самолет проносился над врагами: С. Косинов сбрасывал бомбы, а сержант Н. Губин расстреливал последние патроны по врагу. Когда кончились боеприпасы, И. Черных направил самолет в гущу немецких автомашин, а воздушный стрелок-радист передал в эфир последнюю радиogramму: «Самолет горит. Идем на таран вражеской колонны». Указом Президиума Верховного Совета СССР всем членам экипажа, в том числе и Назару Петровичу Губину, 16 января 1942 г. посмертно было присвоено звание Героя Советского Союза.

Список литературы

1. ГА ЗКО ф. 37, оп. 10, д. 93а, л. 117. 3. Вишнякова З. В горящую избу вошли... О мобилизации женщин на разных этапах Великой Отечественной войны // [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://rg.ru/2015/12/22/rodina-mobilizaciya.html/> (дата обращения: 12.06.2018).
2. Вклад военных связистов и криптографов в Великую Победу. // [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.i-teco.ru/pobeda70/vklad-voennykh-svyazistov-i-kriptografov-v-velikuuyu-pobedu> (дата обращения: 14.06.2018). 19 ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ № 14(50) 2018.
3. Электронный банк документов «Подвиг народа в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.». // [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://podvignaroda.ru/?#tab=navHome> (дата обращения: 14.06.2018).
4. Хохлов В.С. Боевые подвиги военных связистов // [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://vk.sibsutis.ru/articles/2010__%28p52-56%29.PDF/ (дата обращения: 12.06.2018).
5. Связисты в годы Великой Отечественной войны. // [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://red-odysseus.livejournal.com/104664.html/> (дата обращения: 15.06.2018).

«КАК РАБОТАЛА СВЯЗЬ ВО ВРЕМЯ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ»

Подготовила: Мустахиева Дильназ Группа ПВТ-317к;

Научный руководитель: преподаватель общественных дисциплин Уиримбаева Айгуль Дуйсеновна.

КГКП «Электротехнический колледж»

«1941-1945-жылғы Ұлы Отан соғысы жылдарындағы байланыс саласының дамуы» атты мемлекетаралық қашықтық студенттік – зерттеушілік конференциясы

Сегодня вся страна отдаёт дань уважения участникам Второй Мировой войны. Отовсюду показывают тематические фильмы, в городах проводят демонстрации и открывают полевые кухни. Нынешнее поколение должно знать, через что пришлось пройти нашим родственникам, чтобы увидеть мирное небо над головой.

Свою лепту внесём и мы. Но что особенного о годах Второй Мировой рассказать на техноресурсе? Правильно, о способах связи того времени.

А в чём проблема?

Связь — важнейшая вещь во время боевых действий. Без связи с руководством не будет никаких скоординированных действий и актуальных решений.

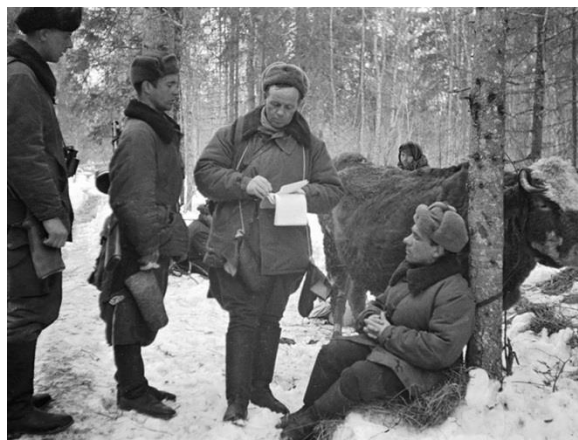
В арсенале современных военных есть огромное множество способов связи. Спутниковая связь, закрытые мессенджеры, выделенные радиочастоты и даже отдельные телефонные линии.

Но больше семидесяти лет назад доброй половины современных способов связи попросту не существовало.

Надеюсь, все понимают, что сотовых телефонов в то время тоже не было. Но военным всё равно приходилось держать связь. Вот, как они это делали:

Самым действенным способом была курьерская почта

Это чуть ли не самый первый действенный способ отправить сообщение — через человека, который передаст текст лично. Конечно же, не было никакой курьерской службы. Необходимые послания передавались с помощью солдат: связистов и разведчиков.

Передача информации таким способом могла растянуться на несколько недель. Поэтому к нему прибегали только в крайних случаях: если надо было передать экстренное или зашифрованное послание.

На войне все средства хороши. Поэтому информацию отправляли и с помощью сигнальных огней, и с помощью голубей. Но, пожалуй, быстрее всех развивалась проводная и радиосвязь.

Проводная связь тоже была, но ненадолго и редко. В то время проводная связь уже шагнула от телеграфа к телефону, совершенствовалась и коммуникация с помощью радиочастот. Несмотря на это, в первые годы Второй Мировой, советское командование отдавало предпочтение именно **проводам**.

Не стоит недооценивать этот способ связи, такие телефоны позволяли наладить коммуникацию прямо в поле, в отсутствии всякой инфраструктуры. При этом, чтобы прослушать разговор, нужно сначала найти кабель и подключиться к нему напрямую. Такой сигнал не пеленгуется и не отслеживается со стороны.

Системы телефонной связи были недорогими, функциональными и простыми, к тому же совместимыми между собой. Ими мог пользоваться практически любой солдат, после краткого инструктажа.

В то же время, телефонные линии очень **уязвимы**. В Вермахте прекрасно понимали, каким способом связи пользовались в Советском Союзе, поэтому телеграфные столбы были одной из приоритетных

целей для бомбардировки, а немецкие диверсанты активно работали над поиском и уничтожением полевых линий связи.

Из этого вытекает ещё одна проблема: недостаток кабеля. Часть инфраструктуры осталась в захваченных районах, часть попросту уничтожалась, а новые провода не успевали производить.

Последняя причина отказа от проводов — это изменившийся характер войны. Залогом победы становились танки и самолёты, в которых никак не развернуть проводную связь. Все манёвры требовали чётких, скоординированных действий, поэтому армию СССР старались как можно скорее обеспечить надёжной радиосвязью.

Вот так, кстати, выглядело телефонное оборудование

Телефонный аппарат ТАБИП-1

ТАБИП-1 – телефонный аппарат образца 1941 года, который работал без источников питания. Передача речи происходила за счет электродвижущей силы, создаваемой в линии обратимым электромагнитным капсюлем телефонной трубки. Дальность сигнала 5 км по земле и 15 км по воздушным линиям.

ТАИ-43 и УНА-ФИ-43

Телефоны ТАИ-43 и УНА-ФИ-43 Применялись для связи между крупными штабами по телеграфным линиям (телеграф при этом работал). Первый весил 4.6 кг, работал на сухих ЗС элементах. Второй мог работать ещё и на водоналивных элементах, весил 7.6 кг и передавал сигнал почти на 200 км.

Полевой коммутатор ПК-10

Таким коммутатором могли соединить четыре пары абонентов. Обслуживался телефонной станций УНА-ФИ. Два коммутатора можно было соединить и скоординировать до 20 пользователей.

Естественно, была и радиосвязь. Но не сразу

К 1941 году в СССР было всего три завода, производящих то или иное оборудование для радиосвязи: «Красная заря» (телефоны) завод им.

Кулакова (телеграфы), завод им. Коминтерна (радиоаппаратура). Этих производственных мощностей не хватало, чтобы обеспечить армию необходимой техникой. Плюс, эти заводы были эвакуированы и заново развернуты в тылу, что отняло необходимое время.

В те же годы, немецкие истребители взаимодействовали в группе с помощью бортовых приёмников FuG 7. При этом, ударное звено могли наводить даже с земли. А германские бомбардировщики умели сбрасывать бомбы вовсе не наблюдая цели. Для наводки использовался аналог стереозвучания: радиолокационная система генерировала лучи, которые сходились в городе-цели. Один передатчик транслировал сигнал «тире» кода Морзе в правый наушник пилота, другой передатчик посылал сигналы типа «точка». Пилот буквально слышал, что он отклоняется от курса.

Такие станции радиосвязи устанавливали в танки

Советские самолёты не были оснащены радиоприёмниками. Когда станции воздушного наблюдения фиксировали вторжение, информацию о направлении и высоте полёта противника выкладывали на земле с помощью белых полотен. Пилоты общались друг с другом в воздухе с помощью покачиваний крыльями. Поэтому группы летали в пределах видимости визуальных сигналов.

В танковых войсках ситуация была немногим лучше: радиостанции были, правда громоздкие и ненадёжные. Установленная станция урезала боекомплект патронов на треть, при этом она часто выходила из строя. Как правило, танки не имели ни внешней, ни внутренней связи, действуя как самостоятельные единицы.

Пехота также не была обеспечена оборудованием для радиосвязи в полном объёме. Часто под военные нужды переделывали гражданскую технику.

А вот так выглядела сама радиотехника

Радиостанция РБ (З-Р)

Радиостанция «Север»

Эта легендарная радиостанция обеспечивала связь на расстоянии до 500 км, в отдельных случаях умельцы разгоняли её до 600-700 км. Часто использовалась в партизанских отрядах и разведгруппах. За время войны количество таких станций возросло в пять раз.

Танковый приемник «Малютка-Т»

Танковые радиостанции обычно состояли из приемника и передатчика, которые были подключены к бортовой сети танка. Командиры подразделений транслировали свои приказы одновременно всем находящимся на частоте приёмникам. Их устанавливали и на бронемашинах.

Радиостанция РСИ-4

Похожие

радиостанции устанавливались на новые истребители. Они позволяли в телефонном режиме поддерживать связь на расстоянии до 150 км. Важно понимать, что к такому оснащению пришли не сразу.

Путь от курьеров к радиосвязи был долгим, но необходимым

Ситуацию исправили только в 1942 году. Тогда для всех командиров ввели обязательные личные радиостанции, с приставленными к ним радистами и шифровальщиком. К этому времени удалось произвести часть необходимого оборудования, также радиотехнику закупали по ленд-лизу.

Немцы быстро утратили превосходство в техническом обеспечении. Уже к 1943 году советская армия была **полностью обеспечена радиосвязью**. Это сыграло большую роль в победе над нацистами.

Наши солдаты жертвовали жизнью и шли на подвиги, не смотря ни на что. Очень важно помнить об этом не только раз в году.

Низкий поклон уважаемым ветеранам. Всех с праздником Великой Победы!

МАЗМҰНЫ

О КОНФЕРЕНЦИИ «СВЯЗИСТЫ В ГОДЫ ВОВ 1941-1945» Почетный связист РК, Заслуженный работник колледжа радиотехники и связи, Хранитель музея связи Молдарахимов Манарбек Садыкович	4
АҚТӨБЕ БАЙЛАНЫС ЖӘНЕ ЭЛЕКТРОТЕХНИКА КОЛЛЕДЖІНІҢ ДИРЕКТОРЫ КОРЫКБАЕВ СЕРИКГАЛИ ИЛЬЯСОВИЧ.....	5
«САЛА САҢЛАҒЫ» САРМЫРЗА ӘБЕКОВ Жетекшісі: Темірмұқанова Гүлназ Аманкелдіқызы Студент: Заможняя Алина	6
“КАК РАБОТАЛИ СВЯЗИСТЫ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ” Руководители: Аккушкарова Ж.К, Кудабаяева Г.К Студент: Сарина Бибинур.....	8
БАТЫСТЫҢ БАТЫЛ БАЙЛАНЫСШЫСЫ Жетекшісі: Рахова Умит Сейтеновна Студент: Елеусізова Қарақат	13
«ЕР ЕСІМІ- ЕЛ ЕСІНДЕ» Жетекшісі: Тургамбаева Нурзипа Утимисовна Студент: Аяпов Бекзат Ерланұлы	16
«ПАРТИЗАН ОТРЯДЫНЫҢ БАЙЛАНЫСШЫСЫ, ҚАЗАҚ ҚЫЗЫ – НҮРҒАНЫМ БАЙСЕЙТОВА» Жетекшісі: Альсуйеуова Галия Сагидуллаевна Студент: Құдабаева Нұршат Нұрболқызы.....	20
СОҒЫСТЫҢ АЛҒАШҚЫ ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ Жетекшісі: Тургамбаева Айнаш Токтарбаевна Студент: Елеусіз Қарақат.....	26
«СВЯЗЬ НА ВСЕ ВРЕМЕНА» Руководитель: Ергалиева Айман Курманбековна студент: Зимасков Илья Олегович	29
«РАЗВИТИЕ ОТРАСЛИ СВЯЗИ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ» Руководитель: Ергалиева Айман Курманбековна студент: Воронов Сергей Артемович	33
«ПОДВИГИ СВЯЗИСТОВ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ» Руководитель: Ергалиева Айман Курманбековна Студент: Свистал Софья Анатольевна.	38
«НАШИ СВЯЗИСТЫ – ГЕРОИ КАЗАХСТАНА» Преподаватель: Сариева Аида Камзаевна Студент: Бондаренко Диана Сергеевна	42
«РАЗВИТИЕ ОТРАСЛИ СВЯЗИ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ 1941-1945 г.г» к.и.н. ассоц.проф.МОК Богенбаева А.К Студент: Арсен Адия	46
«СВЯЗИСТЫ – НАШИ ЗЕМЛЯКИ УЧАСТНИКИ ВОЙНЫ ТРУЖЕНИКИ ТЫЛА» Руководитель: Дандыбаева А.Ж Студент: Егоров Арсений Владимирович;.....	49
«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫНДАҒЫ СЕМЕЙЛІКТЕР» Жетекшісі: Ахметжанов Алмас Елеубекевич Студент: Кенжегулов Бақытжан Бақытқалиұлы.....	51
«ШОҚТЫҒЫ БИІК – ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БАЙЛАНЫСШЫЛАР» Жетекшісі: Далелова Гүлназ Серикқалиевна Студент: Бектұрыс Ерасыл Ұланұлы.	53
«БАЙЛАНЫСШЫЛАРҒА МЫҢ ТАҒЫМ» Жетекшісі: Омарбекова Жадыра Социаловна Студент: Серикбаев А.А.....	57
«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ КЕЗІНДЕГІ ҚАЗАҚ БАЙЛАНЫСШЫ БАТЫРЛАР» Жетекшісі: Дюсембаева Алма Канафияновна Студент: Дәулетбек Алмас ПК-11 топ студенті.....	60
«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ПАРТИЗАН ОТРЯДЫНЫҢ БАЙЛАНЫСШЫ ҚАЗАҚ ҚЫЗДАРЫ» Жетекшісі: Дюсембаева Алма Канафияновна Студент: Жампейсов Мирас ПК-11 топ студенті	61

«ОЛАРДЫҢ АТЫ БЕЛГІСІЗ - ОЛАРДЫҢ ЕРЛІГІ ӨЛМЕЙТІН» <i>Жетекшісі:</i> Кабденова Жаннур Темирбаевна <i>Студент:</i> Кәкіш Мерей Ертайқызы	63
«СВЯЗИСТ ОТ ТЕБЯ ЗАВИСИТ УСПЕХ БОЯ» <i>Руководитель:</i> Рамазанова Алина Талгатовна <i>Студент:</i> Тройнова Арина Алексеевна	66
«КҮРКІРЕП ӨТКЕН БІР СОҒЫС» <i>Ғылыми жетекшіі:</i> Бейсенова Айнаш Кызыркановна <i>Студент:</i> Салыкова Айзат Танатқызы.....	68
«РОЛЬ СВЯЗИСТОВ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ» Преподаватель общепрофессиональных дисциплин: Шалова Фарид Кенжебековна; Студентка: Бекова Данара Сакеновна группы 292РС.	75
«ВЕЧНАЯ ПАМЯТЬ ПОДВИГАМ СВЯЗИСТОВ» <i>Руководитель:</i> Нургалиева Толкын Кажатовна Жумажанов Султан – студент группы №172 РС ;	78
«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫНЫҢ БАТЫРЛАРЫ: ДАҢҚТЫ ҚОЛБАСШЫ БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ» <i>Жетекшісі:</i> Физика және информатика пәні оқытушысы: Жұлдыз Кудайбергеновна Нугманова <i>Студент:</i> Еркежан Болатбекқызы Асқарбекова	82
«ХИМИЧЕСКАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ» <i>Руководитель :</i> преподаватель химии Султанбекова Карлыгаш Кудашевна; <i>Студент :</i> Есенгельді Султан 122 группа	87
«МАХСАП ТҮСПБЕКҰЛЫ-АТАҚТЫ РАДИСТ, ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫНЫҢ АРДАГЕРІ»; <i>Жетекшісі:</i> Жалпы кәсіптік пәндер оқытушысы: Г.К.Конакбаева; <i>Студент:</i> Тортаева Әйгерім Қадырбекқызы 273БТ топ студенті.	90
«ИЗ ОДНОГО МЕТАЛЛА ЛЬЮТ МЕДАЛЬ ЗА БОЙ, МЕДАЛЬ ЗА ТРУД» <i>Автор -</i> Студент Подтихов Максим Евгеньевич; <i>Руководитель:</i> Гордеева Тамара Федоровна.....	96
«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫНЫҢ БАТЫРЫ САҒЫМБАЙ ТҮГЕЛБАЙҰЛЫ»; <i>Ғылыми жетекшіі:</i> Оралғазина Гүлім Медғатқызы; <i>Студент:</i> Жақсылықова Еркежан;	100
«СИЛОВ ЕВГЕНИЙ НИКОЛАЕВИЧ – ЧЕЛОВЕК-ЛЕГЕНДА» <i>Автор:</i> Никитина Екатерина Павловна, Томский государственный университет систем управления и радиоэлектроники;	106
«ТЫЛ – ФРОНТУ» (на примере Восточно-Казахстанской области)» <i>Автор:</i> Крупский Аркадий Викторович, ИС – 11 <i>Научный руководитель:</i> Корякина Виктория Евгеньевна, преподаватель	109
«КАЗАХСТАНЦЫ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ» <i>Автор:</i> Кайлаова Айтоты Ардаковна, ИС - 11 <i>Научный руководитель:</i> Корякина Виктория Евгеньевна, преподаватель специальных дисциплин	114
«ЕРЛІК МӘНГІ ЖАСАЙДЫ» <i>Студент:</i> Бухарова Назгуль Рымбек Байсейітов атындағы Семей қаржы-экономикалық колледжі 3 курс; <i>Жетекшісі:</i> Бахтиярова Б.Ж. ҚР Оқу ісінің үздігі,ҚР Білім саласының Құрметті қызметкері, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары	117
«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫНА ТЫЛ ЕҢБЕККЕРЛЕРІНІҢ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ» <i>Автор:</i> Еркінова Диляра Біржанқызы, 1-курс; <i>Ғылыми жетекшіі:</i> Жадыра Базылжановна Сегизбаева, Тарих және арнайы пәндер оқытушысы	121
«ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ ЖЫЛДАРЫНДЫҒЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БАЙЛАНЫСШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗМЕТІ» <i>Студент:</i> Рысбекова Камила Бердібекқызы , 1-курс; <i>Ғылыми жетекшіі:</i> Жадыра Базылжановна Сегизбаева , Тарих және арнайы пәндер оқытушысы;.....	126
«ГЕРОИЗМ СВЯЗИСТОК ВОСТОЧНОГО КАЗАХСТАНА» <i>Автор:</i> Муратбек Акжан Ерланұлы,1 курс; <i>Научный руководитель:</i> Акумбаева Гульнар Ислямовна преподаватель информатики и спецдисциплин;.....	131

«СВЯЗИСТЫ-НАШИ ЗЕМЛЯКИ: АНАСТАСИЯ ПАВЛОВНА СВЕТОЧЕВА»; Автор: Маренко Ольга Владимировна, 2 курс, <i>Научный руководитель</i> Сагиева Гульдана Жумашқызы, преподаватель спец. дисциплин;.....	135
«ЕРЛІКТЕРІ ЕЛЕНБЕГЕН ЕКІ БАТЫР НЕМЕСЕ КЕҢЕС ОДАҒЫ БАТЫРЫ АТАҒЫН АЛМАҒАН АТАЛАРЫМЫЗ» <i>Ғылыми жетекшісі:</i> Ожаева Б.Б тарих пәнінің оқытушысы; <i>Студент:</i> Бекұлы Тоқтар;.....	137
«ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ЭНЕРГЕТИКИ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ» <i>Научный руководитель:</i> Есентаева Алма Каиркеновна, преподаватель общественных дисциплин; <i>Автор:</i> Мәденова Эльвира Серікқалиқызы, I курс;.....	144
«ШЫҒЫСТАН ШЫҚҚАН ШАГИЛА АПА» Автор: Карибжанов Бекзат Мұратұлы, 3 курс, <i>Ғылыми жетекшісі:</i> Шынарбек Шыңғыс Әбілұлы, арнайы пән оқытушысы;.....	148
ҚАЗАҚСТАН ТЕМІР ЖОЛЫ «ЖЕҢІС ЛОКОМОТИВІ» <i>Жетекшісі:</i> Кантарбаева Венера Молдағалиевна; <i>Студент:</i> Нұрғалиева Гүлнұр Аманжолова, Капанова Диана Асхатқызы.....	152
"ГЕРОИЧЕСКИЕ ПОДВИГИ ВОЕННЫХ СВЯЗИСТОВ В ВЕЛИКУЮ ПОБЕДУ" Векленко Сергей, студент I курса группы: ПСЖД-212, <i>Руководитель:</i> Жарылгасинова Жанаргуль Газизовна, преподаватель общественных дисциплин.....	155
«КАК РАБОТАЛА СВЯЗЬ ВО ВРЕМЯ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ» <i>Подготовила:</i> Мустахиева Дильназ Группа ПВТ-317к; <i>Научный руководитель:</i> преподаватель общественных дисциплин Уиримбаева Айгуль Дуйсеновна.....	159